

เรียนรู้เพื่อรับใช้สังคม

การวิเคราะห์เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในนวนิยาย
ของชัมัยกร แสงกระจ่าง
AN ANALYSIS OF CHILDREN AND ADOLESCENCE IN
CHAMAIPORN SEANGKRACHANG'S NOVELS

XU HAISHENG

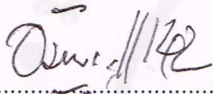
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง)
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
พ.ศ. 2557

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

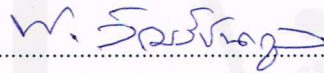
การวิเคราะห์เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในนวนิยายของขมัยกร แสงกระจ่าง
AN ANALYSIS OF CHILDREN AND ADOLESCENCE IN
CHAMAIPORN SEANGKRACHANG'S NOVELS

XU HAISHENG

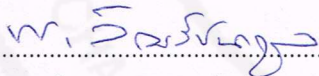
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ตรวจสอบและอนุมัติให้
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง)
เมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2557

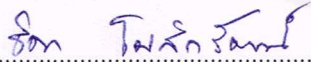
รองศาสตราจารย์ ดร.อัมพร สุขเกษม
ประธานกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

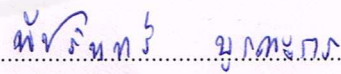
อาจารย์ ดร.พรวิภา วัฒนรัชานกุล
อาจารย์ที่ปรึกษา

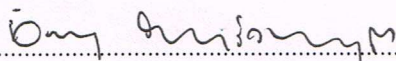
อาจารย์ ดร.พรวิภา วัฒนรัชานกุล
กรรมการ

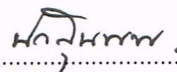
รองศาสตราจารย์ธิดา โมสิกรัตน์
กรรมการ

อาจารย์ ดร.พัชรินทร์ บุรณะกร
ประธานหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
(การสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง)

รองศาสตราจารย์อียา จันทรวิธานุชิต
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิก สุนทรชัย
คณบดีคณะศิลปศาสตร์

การวิเคราะห์เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในนวนิยายของซ่งมัยกร แสดงกระจ่าย

XU HAISHENG พ.ศ. 2557

การวิเคราะห์เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในนวนิยายของขมัยภร แสงกระจ่าง

XU HAISHENG 534021

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: พรวิภา วัฒนรัชานกุล, Ph. D.

บทคัดย่อ

การวิเคราะห์เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในนวนิยายของขมัยภร แสงกระจ่างนี้ มุ่งวิเคราะห์องค์ประกอบของนวนิยาย ปัญหาเด็กและเยาวชน รวมถึงวิธีแก้ไขปัญหา ตามที่ปรากฏในนวนิยายที่ศึกษา รวม 8 เรื่อง ได้แก่ *บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย* (2534) *บ้านนี้มีรัก* (2542) *คุณปู่แว่นตาโต* (2543) *ป่าจำ ไก่ ดีดดี น่ะจ๊ะ* (2544) *ส้มโอ น้ำหมู หนูแมว* (2545) *ริบบิ้นเขียวกับกล่องกระดาษแดง* (2547) *เด็กหญิงแห่งกลางคืน* (2548) และ *คุณยายหวานซ่าส์ซ่าส์* (2549)

ผลการศึกษาพบว่า นวนิยายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนของขมัยภร แสงกระจ่าง เสนอปัญหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนอย่างสอดคล้องสมจริงกับความเป็นจริงในสังคมไทยร่วมสมัย โดยปัญหาเด็กและเยาวชนที่พบแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มหลัก คือ 1) ปัญหาของเด็ก (อายุ 8 – 11 ปี) พบปัญหา ได้แก่ ครอบครัวไม่สมบูรณ์ ผู้ใหญ่ไม่เคารพความคิดความต้องการของเด็ก การย้ายหรือเปลี่ยนที่อยู่ การขาดบุคคลต้นแบบตามเพศ ผลกระทบจากเศรษฐกิจและสังคม ความไม่เท่าเทียมกันระหว่างสังคมเมืองหลวงกับชนบท และอิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตก กับ 2) ปัญหาของเยาวชน/วัยรุ่น (อายุ 12 – 16 ปี) พบปัญหาได้แก่ การขาดต้นแบบเพศชาย/หญิง เรื่องแฟนและความสัมพันธ์ทางเพศ เรื่องสิ่งเสพติด ช่องว่างระหว่างวัย ความรักในวัยเรียน การเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมและคนคุ้นเคย ปมด้อยในจิตใจ ช่องว่างระหว่างเพศ/ขาดต้นแบบเพศหญิง และอคติเรื่องแม่เลี้ยง ในส่วนการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชน พบการแก้ไขปัญหา 2 ลักษณะ คือ 1) การแก้ไขปัญหาโดยเด็กหรือเยาวชนเอง โดยมีวิธีการต่าง ๆ คือ เด็ก/เยาวชนพยายามแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง เด็กขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น และการใช้สิ่งช่วยอื่น ๆ กับ 2) การแก้ไขปัญหาโดยบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แก้ไขโดยพ่อ-แม่หรือญาติใกล้ชิด กับแก้ไขโดยบุคคลทั่วไปที่พบเห็นปัญหา

ข้อสรุปสำคัญของการศึกษานี้ กล่าวได้ว่านวนิยายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนของขมัยภร แสงกระจ่าง มีความโดดเด่นที่สามารถสื่อความสดใสน่ารักของเด็ก และความซบซึ้งละเอียดอ่อนของเยาวชน/วัยรุ่น ได้อย่างน่าสนใจ โดยเสนอมุมมองจากเด็กหรือเยาวชนเอง ในส่วนการแก้ไขปัญหาขมัยภรเสนอแนวคิดสำคัญว่า ปัญหาเด็กและเยาวชนไม่ใช่เรื่องเฉพาะตัวหรือเฉพาะครอบครัว แต่เป็นเรื่องของส่วนรวมที่บุคคลทุกฝ่ายทั้งที่เป็นญาติใกล้ชิด และไม่ใชญาติหรือบุคคลทั่วไปที่พบเห็นปัญหา ต้องช่วยกันแก้ไขเพื่อประคับประคองให้เด็กและเยาวชนเติบโตขึ้นอย่างมีความสุข เพื่อสังคมโดยรวมจะเป็นสังคมที่มีความสุขและน่าอยู่สำหรับทุกคนต่อไป

คำสำคัญ: ปัญหาเด็กและเยาวชนและการแก้ไข นวนิยายของขมัยภร แสงกระจ่าง

AN ANALYSIS OF CHILDREN AND ADOLESCENCE IN CHAMAIPORN SEANGKRACHANG'S NOVELS

XU HAISHENG 534021

MASTER OF ARTS (COMMUNICATIVE THAI AS A SECOND LANGUAGE)

THESIS ADVISORY COMMITTEE: PORNVIPA WATARACHANAKOOL, Ph. D.

ABSTRACT

This analysis of Children and Adolescence in Chamaiporn Seangkrachang's Novels aims to analyze the major elements of the novel as well as problems and solutions of children and adolescence presented in the 8 novels studied which are: *A Man's Diary (Bun-tuk jak Luk-phu-cai, 1991)*, *The House of Love (Bann nee Mee Luck, 1999)*, *The Big-glasses Grandpa (Khun Poo Wan-ta To, 2000)*, *Aunty-Ja, Ko and Tidtee (Pa-ja Ko Tidtee, naja, 2001)*, *Som-O, Aunty-Moo and the Cat (Som-O Na-moo Nu-maew, 2002)*, *The Red Box with Green Ribbon (Ribbin-kaew kup Glong-gra-dard Dang, 2004)*, *The Night Girl (Dek-ying hang Krang-keun, 2005)* and *Sweeties Grandma (Khun Yai Wan Sa-sss, 2006)*.

The study finds that the problems and solutions of children and adolescence in Chamaiporn Seangkrachang's novels are realistic and coherent to contemporary Thai society. Two sets of problems are found which are: 1) problems of children (8 – 11 year-old) and 2) problems of adolescence (12 – 16 year-old). In detail, problems of children are: the broken family; children's thoughts or desires are ignored; displaced children; the lack of role model persons; the economic and social effects; and influences of western culture, while problems of adolescence are: the lack of male/female role models; girlfriends and sex affairs; drugs; generation gap; the premature love; the problem of adjustment; the fault guilt; gender gap; and the step-mother bias. Also, two ways of solutions for both children and adolescence problems are found, which are: 1) the self-help way and 2) the help from others. For the first way, children or adolescence will primarily try to solve the problems; the next step a request, to their intimates, is made; and then other resources are rendered. The second way is referred to the help from the parents or close relatives and also the encountered people of the problems.

The major conclusion of this study is Chamaiporn Seangkrachang's children novels are outstanding since the writer can talentedly convey to readers the innocent characteristics of children and the complicated inner views of adolescence from their perspectives, while her main idea for the solution of children and adolescence problems is that every related party is responsible for the problems and has to cooperate to make children and adolescence happy in order to create the happy society for all.

Keywords: problems and solutions of children and adolescence, Chamaiporn Sangkrachang's novels

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ สำเร็จได้ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลือจากคณาจารย์ของมหาวิทยาลัย คือ อาจารย์ ดร.พัชรินทร์ บุรณะกร ประธานหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง และอาจารย์ ดร.พรวิภา วัฒนรัชานกุล อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ได้กรุณาให้ความรู้ คำปรึกษา และคำแนะนำการแก้ไขข้อบกพร่องด้วยความเมตตา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของอาจารย์ทั้งสองท่าน จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ คือ รองศาสตราจารย์ ดร.อัมพร สุขเกษม รองศาสตราจารย์ธิดา โมสิกรัตน์ และอาจารย์ ดร.พรวิภา วัฒนรัชานกุล ที่ได้สละเวลาอันมีค่าในการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ และให้แนวคิด คำเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการศึกษา วิเคราะห์วรรณกรรมเด็กและเยาวชน ทำให้วิทยานิพนธ์สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์นิธิตอร พรอำไพสกุล และอาจารย์ทุกท่าน ในคณะศิลปศาสตรมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ที่ให้คำปรึกษาและช่วยเหลือ ทั้งในด้านการเรียนและการดำเนินชีวิตในประเทศไทย

ขอขอบคุณเพื่อนนักศึกษาปริญญาโทสาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สองทุก ๆ คน ที่คอยให้ความช่วยเหลือและคอยให้กำลังใจแก่ผู้วิจัย

สุดท้ายผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณบิดามารดาที่ให้ความรัก ความหวังใย และกำลังใจแก่ผู้วิจัย ในการมาศึกษาเล่าเรียนในประเทศไทย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
1.3 สมมุติฐานการวิจัย	2
1.4 กรอบแนวคิดและทฤษฎี	3
1.5 ขอบเขตของการวิจัย	4
1.6 คำนิยามศัพท์เฉพาะ	4
1.7 วิธีดำเนินการวิจัย	4
1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 ประวัติและการวิจารณ์ผลงานของชัมยกร แสงกระจ่าง	5
2.1.1 ประวัติของชัมยกร แสงกระจ่าง	5
2.1.2 การวิจารณ์งานของชัมยกร แสงกระจ่าง	7
2.2 ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวกับการศึกษาปัญหาเด็กและเยาวชน	8
2.3 ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวกับการศึกษาภาพสะท้อนสังคมจากวรรณกรรม	12
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า	14
2.4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาเด็กและเยาวชน	14
2.4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายที่สะท้อนภาพเด็กและเยาวชน	16
บทที่ 3 องค์ประกอบสำคัญและปัญหาเด็กและเยาวชนที่ปรากฏในนวนิยายของชัมยกร แสงกระจ่าง	
3.1 องค์ประกอบสำคัญทางวรรณศิลป์	22
3.1.1 มุมมองการเล่าเรื่อง	22
3.1.2 โครงเรื่องและเนื้อเรื่อง	23
3.1.3 ตัวละคร	29
3.1.4 ฉาก	36
3.1.5 แก่นเรื่อง	38
3.2 ปัญหาเด็กและเยาวชน	40
3.2.1 ภาพสะท้อนสังคมในนวนิยายที่ศึกษา	41
3.2.2 ปัญหาเด็กและเยาวชน	49

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 การแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนที่ปรากฏในนวนิยายของขมัยภร แสงกระจ่าง	
4.1 การแก้ไขปัญหาโดยเด็กและเยาวชนเอง	76
4.1.1 การแก้ไขปัญหาของเด็ก	77
4.1.2 การแก้ไขปัญหาของวัยรุ่น	83
4.2 การแก้ไขปัญหาโดยบุคคลที่เกี่ยวข้อง	90
4.2.1 พ่อ – แม่หรือญาติใกล้ชิด	90
4.2.2 บุคคลทั่วไปที่พบเห็นปัญหา	93
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผลการวิจัย	96
5.2 อภิปรายผล	99
5.3 ข้อเสนอแนะ	101
บรรณานุกรม	102
ภาคผนวก	104
ประวัติผู้เขียน	108

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เด็กและเยาวชนเป็นอนาคตของชาติ เมื่อสังคมเจริญรุ่งเรืองขึ้น เศรษฐกิจพัฒนาดีขึ้น ปัญหาของเด็กและเยาวชนก็ยังมีมากขึ้น ตัวอย่างเช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหานักเรียนชกต่อยกัน ปัญหาการหนีออกจากบ้าน เป็นต้น ปัญหาของเด็กและเยาวชนนับว่าเป็นปัญหาของสังคม เป็นปัญหาที่ต้องการการแก้ไขอย่างถูกต้อง สุภัตรา สุภาพ (2529 : 44) ได้กล่าวถึง ปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนไว้ว่า ในยุคที่สังคมกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเช่นนี้ พบว่าปัญหาเด็กจะทวีความรุนแรงมากขึ้น การที่ปัญหาการกระทำผิดของเด็กนับวันจะมีมากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งนี้มิใช่สาเหตุเพราะว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำผิดมีอัตราสูงหรือลักษณะการทำความผิดร้ายแรงขึ้น แต่เนื่องจากว่าพฤติกรรมผิดระเบียบซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และมีความเกี่ยวข้องกับลักษณะความประพฤติ เสภาพความเป็นอยู่ทางสังคมและลักษณะประจำตัวบุคคลที่กระทำหรืออีกนัยหนึ่งคือ องค์ประกอบทางสังคมและภาวะความเป็นอยู่ของสมาชิกในสังคมเปลี่ยนแปลงไป การพัฒนาบุคลิกภาพ อุปนิสัย ความเชื่อ เหตุจูงใจต่าง ๆ ที่ค่อย ๆ ก่อตัวขึ้นในชีวิตและความเจริญเติบโตทั้งทางร่างกายจิตใจ จึงเป็นสาเหตุให้เด็กกระทำผิด กระทำในสิ่งที่สังคมไม่ยอมรับมีพฤติกรรมที่เป็นการขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีและศีลธรรมอันดีของส่วนรวม

วรรณกรรมกับสังคมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด นักเขียนอยู่ในสังคมย่อมได้รับอิทธิพลจากสังคมทั้งด้านวัฒนธรรม ขนบประเพณี ศาสนา ปรัชญาและการเมือง ส่วนนวนิยายเด็กและเยาวชนเป็นเครื่องมือของนักเขียนสะท้อนเรื่องราวหรือปัญหาของเด็กและเยาวชน สนั่น มีชันหมาก (2537 : คำนำ) กล่าวถึงความสำคัญของวรรณกรรมสำหรับเยาวชนว่า เป็นเครื่องมือสื่อสารอันทรงประสิทธิภาพ ในการอบรมสั่งสอนถ่ายทอดศิลปะวิทยาการต่าง ๆ ช่วยปลูกปลอบอารมณ์ ปลูกฝังแนวคิดจิตสำนึกที่ขอบธรรมของสังคมให้แก่เยาวชนผู้เป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญสูงสุดแห่งมวลมนุษยชาติ วรรณกรรมเยาวชนเป็นเสมือนภาพจำลองที่เด็กเรียนรู้วิถีแก้ปัญหาชีวิต เรียนรู้ความจริงในโลกรอบ ๆ ตัว เกิดประสบการณ์กว้างขวาง และเจริญก้าวหน้าในการค้นหาความหมายต่าง ๆ ของชีวิต ที่สำคัญคือ เยาวชนได้สนุก และวรรณกรรมจะช่วยให้เรียนรู้วิธีตัดสินใจว่าการกระทำอย่างไรที่สังคมยอมรับในเชิงศึกษาศาสตร์

นวนิยายเด็กและเยาวชนเป็นนวนิยายที่เขียนถึงเรื่องราวต่าง ๆ ของเด็กและเยาวชน จะทำให้เด็กและเยาวชนเข้าใจเนื้อหาง่ายขึ้นและสามารถหาเรื่องราวต่าง ๆ ที่เหมือนกับตัวเองได้ เกิดความคิด อารมณ์ ความรู้สึกเหมือนกับตัวละครในนวนิยาย เมื่อเด็กและเยาวชนพบเจอปัญหาต่าง ๆ ก็สามารถแก้ไขปัญหาดตามข้อเสนอของนักเขียน ชมัฎกร แสงกระจ่าง เป็นนักเขียนที่มีความรู้ในด้านปัญหาเด็กและเยาวชน เข้าใจความคิดของเด็กและเยาวชน และ ชมัฎกร แสงกระจ่าง เขียนนวนิยายเด็กและเยาวชนได้รับรางวัลชมเชยประเภทบันเทิงคดี สำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นหลายครั้ง ว่าวรรณกรรมเยาวชนที่เธอเขียนได้รับรางวัลมากกว่าคนอื่น ทั้งหมด 8 เล่ม ได้แก่

บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย - รางวัลชมเชย ประเภทบันเทิงคดีสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ปี 2534

- อ่านหนังสือเล่มนี้เถอะ..ที่รัก - รางวัลชมเชยประเภทบันเทิงคดี สำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ปี 2539
- บ้านนี้มีรัก - รางวัลชมเชยประเภทบันเทิงคดีสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ
- คุณปู่แว่นตาโต - รางวัลดีเด่นประเภทบันเทิงคดีสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ
- ป่าจำ ไก่ ตี๊ดตี๋ นะจ๊ะ - รางวัลชมเชยประเภทบันเทิงคดีสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ปี 2546
- ลวีลดีข้างถนน - รางวัลชมเชย ประเภทบันเทิงคดี สำหรับเด็กอายุ 14 - 18 ปีจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ปี 2546
- เด็กหญิงแห่งกลางคืน - รางวัลชมเชย ประเภทบันเทิงคดีสำหรับเด็กอายุ 14 - 18 จากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ

ส่วนนวนิยายเรื่อง บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย ในนาม ชมัยภร แสงกระจ่าง ได้รับการสร้างเป็นภาพยนตร์ และประสบความสำเร็จอย่างมาก และอีกเรื่องคือ ธิบับันเขียวกับกล่องกระดาษแดง (2543) ก็ได้รับการสร้างเป็นละครด้วย

ผลงานรวมเล่มของ ชมัยภร แสงกระจ่าง ทั้งหมดมี 44 เล่ม ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาจำนวน 8 เรื่อง เป็นนวนิยายที่ได้สะท้อนเรื่องราวเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน รวมไปถึงปัญหาและการแก้ไข หรือการคลี่คลายปัญหาไว้ด้วย ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในนวนิยายของ ชมัยภร แสงกระจ่าง โดยต้องการให้เป็นประโยชน์ในทางวรรณคดีศึกษา และทำให้ตระหนักในคุณค่าของนวนิยายเด็กและเยาวชนของ ชมัยภร แสงกระจ่าง ที่มีต่อเด็ก เยาวชน ผู้ปกครอง ผู้อ่าน และผู้สนใจทั่วไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. วิเคราะห์องค์ประกอบสำคัญ และปัญหาเด็กและเยาวชนที่ปรากฏในนวนิยายของ ชมัยภร แสงกระจ่าง
2. วิเคราะห์การแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนที่ปรากฏในนวนิยายของชมัยภร แสงกระจ่าง

1.3 สมมุติฐานการวิจัย

1. องค์ประกอบสำคัญของนวนิยายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนของชมัยภร แสงกระจ่าง สะท้อนถึงแนวการประพันธ์เรื่องเด็กและเยาวชนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของชมัยภรที่เน้นความน่ารักสดใสของเด็กเป็นสำคัญ
2. นวนิยายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนของชมัยภร แสงกระจ่าง นำเสนอปัญหาเด็กและเยาวชน และวิธีแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องกับความเป็นจริงในสังคมไทยร่วมสมัย

1.4 กรอบแนวคิดและทฤษฎี

กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ มี 2 แนวคิดหลัก คือ 1) แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการศึกษาวรรณกรรมเด็กและเยาวชน และ 2) แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับปัญหาเด็กและเยาวชน มีสาระสำคัญดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการศึกษาวรรณกรรมเด็กและเยาวชน

วรรณกรรมเด็กและเยาวชนเป็นเรื่องที่เขียนขึ้นสำหรับกลุ่มผู้อ่านที่มีอายุโดยประมาณระหว่าง 12 - 18 ปี เนื้อหาส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับเด็กหรือเยาวชน โดยเนื้อเรื่องอาจครอบคลุมลักษณะของนวนิยายหลากหลายประเภท แต่มักเน้นไปที่ประเด็นซึ่งท้าทายความเป็นวัยรุ่น ตัวละครมีมุมมองของเด็กหรือเยาวชน ทำให้เด็กและเยาวชนเกิดความสนุกสนานและยังให้ความรู้ ในเรื่องที่เด็กและเยาวชนกำลังสงสัยอยู่ มีลักษณะพื้นฐานเช่นเดียวกับนวนิยายประเภทอื่น ๆ ดังที่ รพินทร ฌ ฌกลาง (2546 : 29) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหนังสือไว้ว่า หนังสือนับเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งนอกเหนือจากปัจจัย 4 สำหรับการดำเนินชีวิตของเด็ก เพราะหนังสือเป็นสื่อที่ขยายขอบข่ายความรู้ พัฒนาความคิด เสริมสร้างจินตนาการอันบรรเจิดและยังช่วยกล่อมเกลาอารมณ์ ความรู้สึกให้ละเอียดอ่อนยิ่งขึ้นด้วย หนังสือดีเล่มหนึ่งซึ่งอ่านง่าย สนุก ผ่องข้อคิด อาจมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อความคิด ความประพฤติ รวมทั้งคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กได้

2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับปัญหาเด็กและเยาวชน

เด็กและเยาวชนเป็นช่วงที่ร่างกายและจิตใจกำลังเปลี่ยนแปลงและต้องการศึกษาความรู้จากภายนอก เมื่อเด็กและเยาวชนไปศึกษาความรู้จากภายนอก ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่ พ่อแม่ ครูหรือบุคคลอื่น ๆ จะมีอิทธิพลอย่างมาก ถ้าหากศึกษาความรู้ไม่ถูกต้อง หรือไม่พอสมควร จะเกิดปัญหามากมาย เช่น ความก้าวร้าว ความรุนแรง การขาดความมั่นใจ บุคลิกภาพผิดปกติ ความไม่ซื่อสัตย์ การติดยาเสพติด เป็นต้น การศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาเด็กและเยาวชนจะทำให้พ่อแม่ ผู้ปกครองของเด็กเข้าใจปัญหาและคิดหาแนวทางป้องกันหรือแก้ไขปัญหาได้ เป็นการลดปัญหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน อันนับเป็นปัญหาสังคมอย่างหนึ่งลง ศรีเรือน แก้วกังวาล (2549 : 261, 387) กล่าวถึงวัยเด็กตอนกลางว่าอยู่ในช่วงประมาณ 6 - 12 หรือ 13 ปี พัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยนี้จะมีประสิทธิภาพดีขึ้น พัฒนาการทางสติปัญญาเจริญเติบโตไปอีกลำดับขั้นหนึ่ง พัฒนาการทางสังคมขยายขอบข่ายกว้างขวาง เด็ก ๆ มักใช้เวลากับผู้ใหญ่อื่น ๆ ที่มีใช้พ่อแม่หรือ/และบุคคลในบ้านยาวนานขึ้น รู้จักคบหากับเพื่อนร่วมรุ่นได้ดีกว่าในวัยเด็กตอนต้น แม้ว่าพ่อแม่ยังคงมีบทบาทสำคัญในการอบรมดูแลบุตร ส่วนวัยรุ่นเป็นช่วงเวลาที่มีการพัฒนาการเด่น ๆ ในแทบทุกด้าน เป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างความเป็นเด็กและผู้ใหญ่ จึงเป็นระยะเวลาที่เด็กต้องปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการด้านต่าง ๆ อย่างเข้มข้นในแทบทุกด้าน ทำให้วัยรุ่นเป็นวัยที่ค่อนข้างละเอียดอ่อน เพราะหากดำเนินชีวิตผิดพลาดหรือปรับตัวไม่ถูกต้อง จะต้องกลายเป็นวัยรุ่นที่เป็นปัญหา ปัญหาบางอย่างหากแก้ไขไม่ทันหรือไม่ได้รับการแก้ไขจะยึดเยื้อไปจนเข้าวัยผู้ใหญ่ ซึ่งการแก้ไขหรือปรับพฤติกรรมต่าง ๆ ทำได้ยากยิ่งขึ้น

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษานวนิยายของ ชมัยกร แสงกระจ่าง จำนวน 8 เรื่อง ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน และพิมพ์ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2535 – 2549 ได้แก่

1. บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย พ.ศ. 2535
2. บ้านนี้มีรัก พ.ศ. 2542
3. คุณปู่แว่นตาโต พ.ศ. 2543
4. ป่าจำ ไก่ ตีตตี น่ะจ๊ะ พ.ศ. 2544
5. สัมโอ น้ำหมู หนูแมว พ.ศ. 2545
6. รีบปิ่นเขียวกับกล่องกระดาษแดง พ.ศ. 2547
7. เด็กหญิงแห่งกลางคืน พ.ศ. 2548
8. คุณยายหวานซ่าส์ซ่า พ.ศ. 2549

1.6 คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. เด็กและเยาวชน หมายถึง ตัวละครในนวนิยายของชมัยกร แสงกระจ่าง ที่มีอายุตั้งแต่ 8 - 16 ปี
2. ปัญหาเด็กและเยาวชน หมายถึง ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับตัวละครเด็กและ/หรือเยาวชน ในนวนิยายของชมัยกร แสงกระจ่างที่เลือกมาศึกษา

1.7 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเอกสาร โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสารและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาของเด็กและเยาวชน
2. ศึกษาเอกสารและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับภาพสะท้อนสังคมจากวรรณกรรม
3. ศึกษาประวัติและผลงานของ ชมัยกร แสงกระจ่าง จากเอกสาร บทความ และบทวิจารณ์
4. ศึกษานวนิยายของ ชมัยกร แสงกระจ่าง และคัดเลือกนวนิยายจำนวน 8 เรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาเด็กและเยาวชน ดังระบุไว้ในขอบเขตของการวิจัย
5. วิเคราะห์นวนิยายของ ชมัยกร แสงกระจ่าง ในด้านต่อไปนี้
 - 5.1 องค์ประกอบสำคัญ และปัญหาเด็กและเยาวชน
 - 5.2 การแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนที่ปรากฏในนวนิยาย
6. เสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงทัศนะของ ชมัยกร แสงกระจ่าง เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนรวมถึงปัญหา และข้อเสนอแนะการแก้ไขปัญหา
2. เป็นแนวทางในการศึกษาวรรณกรรมเด็กและเยาวชน ซึ่งมีความสัมพันธ์และส่งผลกระทบต่อสังคม

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อดังต่อไปนี้

- 2.1 ประวัติและการวิจารณ์ผลงานของ ชมัยกร แสงกระจ่าง
 - 2.1.1 ประวัติของชมัยกร แสงกระจ่าง
 - 2.1.2 การวิจารณ์งานของชมัยกร แสงกระจ่าง
 - 2.2 ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวกับการศึกษาปัญหาเด็กและเยาวชน
 - 2.3 ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวกับการศึกษาภาพสะท้อนสังคมจากวรรณกรรม
 - 2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า
 - 2.4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาเด็กและเยาวชน
 - 2.4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาพสะท้อนสังคมจากวรรณกรรม
- โดยมีรายละเอียดดังเนื้อหาต่อไปนี้

2.1 ประวัติและการวิจารณ์ผลงานของ ชมัยกร แสงกระจ่าง

2.1.1 ประวัติของชมัยกร แสงกระจ่าง

สำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์น (“ประวัติย่อของชมัยกร แสงกระจ่าง” ม.ป.ป. : ออนไลน์) ให้ข้อมูลว่า ชมัยกร แสงกระจ่างเกิดเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2493 ที่ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี บิดาเป็นชาวนวน มารดาเป็นครู เดิมชื่อชมัยพร ชวิฑูรีศานต์ แล้วเปลี่ยนเป็น ชมัยกร แสงกระจ่าง และบางคมบางในปัจจุบัน

ชมัยกร แสงกระจ่างจบชั้นประถมศึกษาตอนต้น จากโรงเรียนวัดพลับ (จันทบุรีชบาอุทิศ) พ.ศ. 2502 เรียนต่อมัธยมตอนต้นที่โรงเรียนศรียานุสรณ์ จันทบุรี พ.ศ. 2508 ส่วนมัธยมตอนปลายไปเรียนที่กรุงเทพฯ ที่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา พญาไท พ.ศ. 2510 จบปริญญาตรีจากคณะอักษรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2514

เมื่อ พ.ศ. 2515 – 2531 ได้เข้ารับราชการที่กองกลางสำนักเลขาธิการ คณะรัฐมนตรี สำนักนายกรัฐมนตรี ในช่วงที่รับราชการอยู่นั้นได้เกิดคดีปลอมแปลงเอกสารขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ จึงทำให้พลอยโดนคดีไปด้วยจนทำให้ต้องออกจากราชการ และได้ยึดอาชีพนักประพันธ์เป็นอาชีพหลัก พร้อมทั้งยังได้มีการเชิญไปเป็นอาจารย์พิเศษในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ฯลฯ

พ.ศ. 2514 ได้ดำรงตำแหน่งประธานชมรมวรรณศิลป์ จุฬาฯ ในปี พ.ศ. 2515 ได้เขียนงานวิจารณ์รวมเรื่องสั้นและบทร้อยกรองชุด “ความเงิบ” ของสุชาติ สวัสดิ์ศรี นับเป็นงานวิจารณ์ชิ้นแรกในชีวิต และในปีถัดมาได้เขียนวิจารณ์ในนิตยสารประชาชาติอยู่ช่วงหนึ่ง มีงานร้อยกรองร่วมกับคนอื่น ๆ เช่น เฉลิมศักดิ์ ศิลาวร, สุรศักดิ์ ศรีประพันธ์, ธาตรี, ปิยะพันธ์ จัมปาสุต, วรา จันทกุล ในชุด “ใบไม้แห่งนาคร” ในนามปากกา “ชมจันทร์” ปี พ.ศ. 2516 มีผลงานในการเขียนวิเคราะห์ผลงาน

เรื่องสั้นและบทกวีของนักเขียนร่วมสมัย ให้กับชมรมวรรณศิลป์ จุฬาฯ ต่อมาสำนักพิมพ์รวบรวมไปพิมพ์เผยแพร่ชื่อ “วิเคราะห์วรรณกรรมแนวประชาชน” ใช้นามปากกา “นศินี วิฑูธีธรรณต์” ซึ่งภายหลังเหตุการณ์วันที่ 6 ตุลาคม 2519 ได้กลายเป็นหนังสือต้องห้ามใน 106 รายการของคณะปฏิวัติ

หลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ประมาณปี 2521 สิทธิชัย และชัชมิตร แสงกระจ่าง ได้จัดตั้งกลุ่มวรรณกรรมพินิจขึ้น เป็นการรวมตัวของชาววรรณศิลป์ จุฬาฯ ประมาณ 15 คน และได้มีการอ่านเรื่องสั้นและบทกวีในรอบปีที่ตีพิมพ์ในนิตยสารต่าง ๆ ในรอบปี และคัดเลือกขึ้นมาประกาศเป็นวรรณกรรมยอดเยี่ยมประจำปี คุณสุชาติ สวัสดิ์ศรี เคยขอให้กลุ่มนักเขียนเขียนเป็นบทพยางานสั้น ๆ ลงนิตยสารโลกหนังสืออยู่ระยะหนึ่ง กลุ่มวรรณกรรมพินิจได้คัดเลือกเรื่องสั้นอยู่ 2 ปี ก็เลิกกันไป เพราะคนในกลุ่มออกไปทำงานต่างจังหวัดหลายคน ในปี 2524 คุณพรชัย วีระณรงค์ บรรณาธิการนิตยสารสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ในสมัยนั้นได้เปิดคอลัมน์ให้กลุ่มวรรณกรรมพินิจ ทำให้เกิดกลุ่มนักวิจารณ์ ชัชมิตร แสงกระจ่างใช้นามปากกา ไพลิน รุ่งรัตน์ วิจารณ์หนังสือ พร้อมด้วย วิจักขณ์ ประกายเสน, เวณวัน, ทองลา, กรรแสง เกษมศานต์, ชีรณ คุปตะวิฒนะ, เพียงทัศน์, พิณฑุสร, คำดี เขมวณ, เป็นต้น นับแต่นั้นมากลุ่มวรรณกรรมพินิจก็มีคอลัมน์วิจารณ์ประจำในสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ และมีไพลิน รุ่งรัตน์ เป็นผู้เขียนบทวิจารณ์เป็นประจำ ส่วนคนอื่น ๆ นั้นค่อย ๆ เขียนน้อยลง ๆ และเลิกไปในที่สุด

นอกจากนี้ยังมีผลงานประพันธ์อื่น ๆ อีกหลายประเภท หลายเล่มได้รับรางวัลงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ เช่น วรรณพินิจ - กฤษณา, อโศกสิน, บ้านหนังสือในหัวใจ ในนาม “ไพลิน รุ่งรัตน์” ร้อยกรองเรื่อง มิเหมือนแม่น้ำอันใดเลยในนาม “ชมจันทร์” และนวนิยายเรื่อง บันทึกลับจากลูก(ผู้)ชาย ในนาม ชัชมิตร แสงกระจ่าง โดยเฉพาะนวนิยายเรื่อง “บันทึกลับจากลูก(ผู้)ชาย มีผู้นำไปสร้างเป็นภาพยนตร์ และประสบความสำเร็จอย่างมาก

ชัชมิตร แสงกระจ่าง เขียนบทวิจารณ์ในปี 2521 จนถึงปี 2538 (สิ้นสุดปีที่ ม.ร.ว. คีฤทธิ์ ปราโมช ถึงแก่อนิจกรรม และมีการเปลี่ยนตัวบรรณาธิการบริหารนิตยสาร) รวมระยะเวลาที่เขียนบทวิจารณ์ประมาณ 13 ปี บทวิจารณ์ที่ไพลิน รุ่งรัตน์ เขียนมีมากกว่า 500 ชิ้น ทั้งหมดเป็นการวิจารณ์หนังสือเล่มในแต่ละยุคแต่ละสมัย มีการรวมเล่มเพียงครั้งสองครั้งคือ ปรากฎการณแห่งกวี เป็นการรวมบทวิเคราะห์กวีนิพนธ์ร่วมสมัย รวมเมื่อปี 2530 กับ วรรณพินิจ : กฤษณา อโศกสิน เป็นการรวมบทวิจารณ์ผลงานของกฤษณา อโศกสิน รวมเมื่อปี 2532 เล่มหลังได้รับรางวัลชมเชยประเภทสารคดีจากการประกวดหนังสือประจำปี ของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ส่วนผลงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอ่านที่ใช้นามปากกา ไพลิน รุ่งรัตน์ และรวมเล่มก็คือ บ้านหนังสือในหัวใจ อันเป็นบันทึกความทรงจำของนักอ่านเกี่ยวกับหนังสือที่ได้อ่าน

สมรสกับคุณ สิทธิชัย แสงกระจ่าง ที่เปลี่ยนชื่อเป็น ดลสิทธิ์ บางคมบาง ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นนักเขียนนักแปลที่มีชื่อเสียงคนหนึ่ง มีบุตรสองคน คือ บุตรสาว "กว่าซิ่น" และบุตรชาย "กล้าก้าว" และได้ก่อตั้งสำนักพิมพ์ “คมบาง” เพื่อจัดพิมพ์ผลงานของตัวเองและคนใกล้ชิด รวมทั้งทำงานให้กับสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย สมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย ร่วมเป็นกรรมการตัดสินรางวัลวรรณกรรมในอีกหลายคณะ เช่น กรรมการตัดสินและกรรมการคัดเลือกวรรณกรรมเพื่อรับ

รางวัลซีไรต์ รางวัลในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ และร่วมเป็นคณะอนุกรรมการเผยแพร่วรรณกรรมไทยไปยังต่างประเทศเพื่อเกียรติภูมิ ของคณะกรรมการเอกลักษณ์ไทย

ปี 2539 เป็นต้นมา ชมัยภร แสงกระจ่าง เขียนนวนิยายต่อเนื่องอย่างจริงจัง โดยเป็นนักเขียนนวนิยายประจำในนิตยสารสกุลไทย และนิตยสารขวัญเรือน หลังจากตีพิมพ์เป็นตอน ๆ แล้วจึงรวมเล่ม ปัจจุบันมีนวนิยายรวมเล่มแล้ว 30 เล่ม รวมผลงานที่รวมเล่มอื่น ๆ ด้วยแล้วประมาณ 40 เล่ม ในปี 2546 ชมัยภร แสงกระจ่าง ได้เขียนสารคดี ประวัติการสร้างสรรค์ผลงานของ “กฤษณา อโศกสิน” ในชื่อเล่มว่า แกะลายไม้หอม “กฤษณา อโศกสิน” ปัจจุบัน ชมัยภร เป็นนักเขียนนวนิยายประจำในนิตยสารสกุลไทย และนิตยสารขวัญเรือน

นามปากกา

ชมจันทร์, นศินี วิฑูธีรศานต์, ไพลิน รุ่งรัตน์, บัวแพน, นันทพิสัย แสนดาว, ชมัยภร แสงกระจ่าง

สรุปว่า จากประวัติและผลงานของ ชมัยภร แสงกระจ่าง ที่กล่าวมาทำให้ทราบว่า นักเขียนผู้นี้เป็นคนที่มีความรู้และประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ อย่างสมบูรณ์ และมีผลงานจำนวนมาก นวนิยายที่ ชมัยภร แสงกระจ่างแต่งขึ้นมีประเภทหลากหลาย สะท้อนสังคม วิถีชีวิตและวัฒนธรรมต่าง ๆ ทำให้ผู้อ่านได้รู้จักชีวิตมากขึ้น โดยเฉพาะในด้านนวนิยายเด็กและเยาวชนจะช่วยเด็กและเยาวชนรับรู้สังคมมากขึ้น ได้ความรู้และประสบการณ์ สอนให้เด็กและเยาวชนทำความดีเป็นคนดี

2.1.2 การวิจารณ์งานของชมัยภร แสงกระจ่าง

ชมัยภร แสงกระจ่าง มีผลงานจำนวนมาก และมีรูปแบบที่หลากหลาย เรื่องที่ประพันธ์โดยชมัยภรแสงกระจ่าง ส่วนมากจะมีความโดดเด่นในด้านต่าง ๆ อย่าง ลีลาการใช้ภาษา แนวคิด ตัวละคร วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ค่านิยมต่าง ๆ ซึ่งมีความน่าสนใจและคุณค่าในการศึกษาวิจัย จึงมีผู้วิจัยได้ศึกษาผลงานของ ชมัยภร แสงกระจ่าง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

อรทิพย์ อังศุรรังสี (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิเคราะห์ลีลาการใช้ภาษาในนวนิยายของนางชมัยภร แสงกระจ่าง เพื่อศึกษาลีลาการใช้ภาษาในนวนิยายของนางชมัยภร แสงกระจ่าง ด้านการใช้คำ ประโยค สำนวน และโวหารภาพพจน์ ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ลีลาการใช้ภาษาในนวนิยายของนางชมัยภร แสงกระจ่าง มีลักษณะเด่น คือ มีการใช้หลายลักษณะ ได้แก่ การใช้คำซ้ำ การซ้ำคำ การใช้คำซ้อนทั้งซ้อนเพื่อเสียงและซ้อนเพื่อความหมาย การใช้คำต่างประเทศ การใช้คำเสริม การใช้คำสร้อย การใช้คำร้องหรือคำอุทาน และการใช้คำเลียนเสียงพูด

ด้านการใช้ประโยค พบการใช้ประโยคที่ใช้สื่อสารในชีวิตประจำวัน ได้แก่ ประโยคบอกเล่า ประโยคปฏิเสธ ประโยคคำถาม และประโยคคำสั่ง ขอร้องหรือชักชวน ด้านการใช้สำนวน พบการใช้สำนวนเดิมและการใช้สำนวนไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงถ้อยคำ ด้านการใช้โวหารภาพพจน์พบตั้งนี้ อุปมา อุปลักษณ์ สัญลักษณ์ อติพจน์ บุคลิกฐานหรือบุคคลวัต สัทพจน์ นามนัย ปฏิวาหะ และปฏิรูปพจน์หรือการกล่าวอ้าง จากผลการศึกษาวิเคราะห์ดังกล่าวเห็นได้ว่านางชมัยภร แสงกระจ่างมีลีลาการใช้ภาษาในการแต่งนวนิยายได้อย่างสมบูรณ์สอดคล้องกับเหตุการณ์ เหมาะสมกับเนื้อเรื่องและตัวละคร ตลอดจนการใช้ภาษาเพื่อแสดงทัศนะของตนเพื่อสอดแทรกข้อคิดและความคิดเห็นต่าง ๆ ที่ช่วยให้ผู้อ่านได้รับความรู้และความเพลิดเพลิน ด้วยเหตุผลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่านวนิยายของนางชมัยภร แสงกระจ่าง มีคุณค่าทั้งให้ความรู้ ข้อคิด และความบันเทิงแก่ผู้อ่านด้วย

นวนลอนงค์ สุวรรณเรือง (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสถาบันครอบครัวในนวนิยายของ ชมัยภร แสงกระจ่าง : นวนิยายและวิธีนำเสนอแนวคิด เพื่อวิเคราะห์แนวคิดและวิธีนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับสถาบันครอบครัวในนวนิยายของ ชมัยภร แสงกระจ่าง จำนวน 13 เรื่อง เสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ผลการวิจัย พบว่า นวนิยายของ ชมัยภร แสงกระจ่าง มีความคิดเกี่ยวกับสถาบันครอบครัว 5 แนวคิด คือ แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของครอบครัว ปรากฏ 2 ลักษณะคือ ครอบครัวที่สมบูรณ์ และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ แนวคิดเกี่ยวกับความรักและการแต่งงาน แยกเป็นแนวคิดเกี่ยวกับความรักตามลำดับขั้นตอน คือความสัมพันธ์ ขั้นต้นและการเรียนรู้ในเรื่องความรัก แนวคิดเกี่ยวกับการแต่งงานมี 2 ลักษณะ คือ การแต่งงานที่ประสบความสำเร็จและการแต่งงานที่ล้มเหลว แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวมี 3 ลักษณะ คือ บทบาทและหน้าที่ของสามีภรรยา บทบาทและหน้าที่ของพ่อแม่ บทบาทและหน้าที่ของลูก แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตใจ แนวคิดเกี่ยวกับปัญหาครอบครัว มีลักษณะปัญหาครอบครัว 3 ลักษณะ คือ ปัญหาระหว่างสามีภรรยา ปัญหาระหว่างพ่อแม่กับลูก และปัญหาที่เกิดจากสภาพจิตใจของตัวเอง

วิธีนำเสนอแนวคิดในนวนิยายของ ชมัยภร แสงกระจ่าง มีวิธีนำเสนอแนวคิดผ่านองค์ประกอบของนวนิยายใน 4 ลักษณะ คือ การนำเสนอแนวคิดผ่านโครงเรื่อง พบว่า โครงเรื่องในนวนิยายเป็นโครงเรื่องแบบเก่าทั้งหมด ผู้แต่งจึงนำเสนอแนวคิดผ่านส่วนประกอบของโครงเรื่องได้อย่างชัดเจน คือ ตอนเริ่มเรื่อง ตอนดำเนินเรื่อง และตอนจบเรื่อง การนำเสนอแนวคิดผ่านตัวละคร มี 3 ลักษณะ คือการเสนอแนวคิดผ่านตัวละครเอกหลายตัว และวิธีนำเสนอแนวคิดผ่านวิธีการเล่าเรื่องมี 2 ลักษณะ คือ การเสนอแนวคิดผ่านการเล่าเรื่องของผู้เขียนเป็นผู้บรรยาย และการเสนอแนวคิดผ่านตัวละครเอกเป็นผู้เล่าเรื่อง ซึ่งทั้งสองวิธีผู้เขียนได้เลือกนำมาใช้อย่างเหมาะสม

จากงานวิจัยดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า ชมัยภร แสงกระจ่าง ได้ประสบความสำเร็จอย่างมาก ในฐานะการเป็นนักเขียนมีลีลาการใช้ภาษาในการแตงนวนิยายได้อย่างสมบูรณ์ เหมาะสมกับตัวละครเสนอแนวคิดต่าง ๆ แก่ผู้อ่าน นวนิยายของ ชมัยภร แสงกระจ่าง มีคุณค่าทั้งให้ความรู้ ข้อคิด และความบันเทิงแก่ผู้อ่านด้วย

2.2 ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวกับการศึกษาปัญหาเด็กและเยาวชน

เด็กและเยาวชนกำลังมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและจิตใจ สิ่งแวดล้อมหรือสิ่งที่รอบตัวมีอิทธิพลต่อเด็กเยาวชนอย่างมาก โดยเฉพาะในยุคที่สังคมกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้เด็กและเยาวชนพบเจอปัญหามากมาย ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาที่เด็กและเยาวชนยังไม่เคยพบเห็นอ่อนประสบการณ์ มีปัญหาบางอย่างไม่สามารถแก้ไขถูกต้องหรือเกิดปัญหาอีกต่อไป ทำให้เด็กและเยาวชนมีอุปสรรคมากมาย

นางลักษณ์ เทพสวัสดิ์ (2543 : 187) ในยุคที่สังคมกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเช่นนี้ เราจะพบว่าปัญหาเด็กจะทวีความรุนแรงขึ้น ปัญหาเด็กที่เรามักจะพบเสมอ ๆ และเป็นปัญหาทางสังคมอย่างมาก ได้แก่ เด็กเกเร ร่รอน เด็กหนีโรงเรียน เด็กกระทำผิด เด็กมีความประพฤติที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม ฯลฯ มีพ่อแม่บางรายไม่สามารถดูแลควบคุมและปกครองลูกได้ถึงกับปล่อยทิ้งไม่สนใจที่จะอบรมสั่งสอนหรือดูแลอีกต่อไปจึงก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมอื่น ๆ ตามมาอีกมากมาย การไม่ยอมรับภาระดูแลเมื่อเห็นว่าไม่สามารถควบคุมดูแลลูกนั้น นับว่าไม่ถูกต้องเพราะเท่ากับเป็นการผิด

กฎหมาย ผิดศีลธรรม ผิดกฎบัตรสหประชาชาติ จำเป็นต้องเลี้ยงดูเด็ก นักการศึกษาเชื่อว่าเด็ก ๆ สามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้เป็นคนดีได้ ถ้าเขาได้รับการอบรมเลี้ยงดูและปลูกฝังให้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ดังคำโบราณกล่าวว่า ไม้อ่อนดัดง่ายไม้แก่ดัดยาก

ปัญหาเด็กและเยาวชนที่เกิดขึ้นต่าง ๆ ซึ่งเป็นปัญหาส่วนหนึ่งในสังคม เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลง ปัญหาเด็กและเยาวชนจะเกิดปัญหาใหม่เช่นกัน ปัญหาเหล่านี้มักจะมีมาจากรอบแวดล้อมของเด็กและเยาวชนตนเอง ดังที่ สุพัตรา สุภาพ (2535 : 17 - 23) ได้กล่าวว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่เปลี่ยนจากเด็กไปสู่วัยผู้ใหญ่ เป็นวัยอยู่ระหว่างความเป็นเด็กกับความเป็นผู้ใหญ่ หรือเป็นวัยที่ย่างเข้าสู่ความเป็นหนุ่มสาว เป็นวัยที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีผลกระทบต่อความเจริญทางด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น อารมณ์หวั่นไหวง่าย เต็มไปด้วยความเพ้อฝัน มีอุดมคติสูงส่ง มักจะมองสิ่งต่าง ๆ ในแง่ดี ดังนั้น ถ้าหากมีความผิดหวัง หรือไม่ได้ดังที่ปรารถนาก็จะเสียใจมาก ไม่ค่อยเดินทางสายกลาง เพราะถ้ารักจะรักสุดใจ ถ้าเกลียดจะเกลียดสุดใจเช่นกัน นอกจากนี้ยังต้องการให้เพื่อนยอมรับรักเพื่อนต่างเพศ รักความเป็นอิสระ ต้องการความอบอุ่น เป็นต้น สาเหตุของปัญหาของวัยรุ่นเกิดจากหลายสาเหตุ ดังต่อไปนี้

1) ตัวเด็กเอง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและจิตใจ อารมณ์ของเด็กจึงเปลี่ยนไป ด้วย มีความกังวลใจรู้สึกไม่สบายใจ ผู้ใหญ่ไม่เข้าใจและแสดงความเห็นอกเห็นใจ ก็อาจจะกลายเป็นเด็กเก็บตัว และไม่สามารถปรับตัวเข้าสู่สภาพปกติได้ เด็กอาจเติบโตในลักษณะที่ไม่มีความสุข ไม่พอใจในชีวิตของตน เข้ากับคนอื่นไม่ได้ อาจทำให้เกิดโรคประสาท ในรายที่ได้รับความกระทบกระเทือนอย่างรุนแรง อาจกลายเป็นโรคจิตได้

2) สิ่งแวดล้อม

2.1) บ้าน เป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญต่อจิตใจเด็ก เพราะเป็นสถาบันแห่งแรกที่ได้ฝึกอบรมเด็กโดยทั่วไป อุปนิสัย ทัศนคติ และพฤติกรรมของเด็กมักเป็นผลที่บ้านถ่ายทอดให้ โดยเฉพาะสภาพความเป็นอยู่ของบ้าน มีผลต่อความรู้สึกนึกคิดของเด็กมาก ถ้าพ่อแม่ยากจน ตระหนี่ หรือมีเงินแต่ไม่ใช้จ่ายเพื่อความสุขตามควร เด็กก็อาจจะเกิดปมด้อย บางครั้งก็ลบปมด้อยในทางที่ผิด เช่น เห็นเขามีเงินเราก็อยากมีเงิน เด็กอาจจะติดเป็นนิสัย กลายเป็นคนสุรุษสุร่าย หยิบหย่ง จมไม่ลง บางคนก็เลยกลายเป็นพวกเพลย์บอย เป็นต้น

2.2) ครู ส่วนมากครูจะมีอิทธิพลต่อชีวิตเด็กมาก เพราะวัยรุ่นบางคนไม่กลัวเกรงพ่อแม่ แต่เกรงใจครู อยากให้ครูรัก อยากให้ครูชม ส่วนมากจึงพยายามเอาใจครู ถ้าครูเรียนรู้จิตวิทยาของเด็กบ้างจะช่วยแก้ปัญหาวัยรุ่นได้มาก ซึ่งบางครั้งได้ผลมากกว่าพ่อแม่ผู้ปกครองเสียอีก

2.3) เพื่อน ถ้าเพื่อนดี วัยรุ่นก็จะได้ประพสุติทางที่ดี แต่ถ้าเพื่อนไม่ดี ประกอบกับสิ่งแวดล้อมอื่นไม่ดี วัยรุ่นก็มีทางไปสู่ความเสื่อมมากกว่าทางดี เพราะเพื่อนมีอิทธิพลต่อวัยรุ่นไม่น้อยกว่ากรณีอื่น ๆ

แม้ว่าปัญหาเด็กและเยาวชนเกิดจากเด็กและเยาวชนเองหรือสิ่งแวดล้อม ปัญหาเด็กและเยาวชนในวัยที่ไม่เหมือนกันจะมีลักษณะไม่เหมือนกัน ทุกวัยจะมีปัญหาที่แตกต่างกัน แนวทางแก้ไขก็ต้องไม่เหมือนกัน ต้องเข้าใจลักษณะปัญหาในทุกวัย จึงจะแก้ไขไม่ถูกต้อง เช่น ในวัยอายุ 15 - 25 ปี ก็แตกต่างจากวัยอื่น ๆ ดังที่ มยุรี จารุปานและเจือจันทร์ จงสถิตย์อยู่ (2549 : 276) ได้กล่าวว่า การพิจารณาลักษณะพื้นฐานพัฒนาการของเยาวชนอายุ 15 - 25 ปีนั้น นับเป็นช่วงระยะเวลาที่

ยาวนานคือช่วง 10 ปี ซึ่งเป็นช่วงพัฒนาการของวัยรุ่นช่วงอายุ 15 – 25 ไปสู่ระยะวัยผู้ใหญ่เมื่ออายุบรรลุนิติภาวะตามกฎหมาย คืออายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ ต่อกับช่วงวัยเริ่มต้นของผู้ใหญ่ตามกฎหมาย ดังนั้นการพิจารณาจะเน้นเฉพาะลักษณะที่สำคัญ ๆ ของพัฒนาการเท่านั้น โดยอนุมานว่านักศึกษาได้ศึกษาจิตวิทยาวัยรุ่นเป็นพื้นฐานมาก่อนแล้ว

การที่บุคคลย่างเข้าสู่วัยรุ่นจะมีความเปลี่ยนแปลงทางสรีระทั้งหมด ทั้งขนาดส่วนสูง กำลัง และการประสานความเคลื่อนไหวทั่ว ๆ ไปของร่างกาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ภูมิภาคทางเพศที่เจริญพร้อมที่จะเป็นพ่อแม่คนได้ ประกอบด้วยความสามารถสติปัญญาในระยะนี้ได้เจริญพัฒนาอย่างเต็ม ดังนั้นโลกของวัยรุ่นจึงแตกต่างไปจากโลกของเด็กโดยสิ้นเชิง เหมือนกับโลกของผู้ใหญ่ที่วัยรุ่นพึงพบใหม่ เพื่อค้นหาบทบาทของตัวเองให้ได้

อนึ่ง การพัฒนาแต่ละด้านไม่ว่าจะเป็นทางด้านร่างกายก็ดี สติปัญญาก็ดี หรือทางจิตใจ อารมณ์ สังคมก็ดี ต่างก็มีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน ดังนั้น ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในระยะนี้ย่อมเป็นเรื่องปกติของการปรับตัวและผ่านปัญหาต่าง ๆ ไปสู่วัยผู้ใหญ่ได้

นอกจากปัญหาเด็กและเยาวชนที่ปกติพบเห็นแล้ว ปัญหาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชน เป็นปัญหาที่ต้องการหาทางแก้ไขอย่างเร่งด่วน ยาเสพติดที่ทำให้เด็กและเยาวชนมีปัญหาทางความประพฤติ เป็นเด็กเกเร เป็นต้น ปัญหานี้สามารถเกิดขึ้นโดยมีสาเหตุมากมาย เช่น ปัญหาจากครอบครัว โรงเรียน เพื่อนฝูง เป็นต้น ดังสุภาวดี มิตรสมหวัง (2524 : 127 - 143) ได้กล่าวว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายไม่สามารถที่จะเพิกเฉยต่อปัญหาเสพติดได้อีก ทั้งนี้เพราะเป็นปัญหาเร่งด่วนที่ส่งผลกระทบต่อสังคมของเราเป็นอย่างมาก สมควรที่จะได้รับการบำบัดรักษาหรือบรรเทาความรุนแรงของปัญหาให้น้อยลง การศึกษาถึงปัญหานี้จึงนับว่ามีความสำคัญ เพราะจะเป็นการกระตุ้นให้ผู้เกี่ยวข้องตระหนักถึงปัญหา และพยายามหาทางแก้ไขให้เร่งด่วนขึ้น เพื่อที่จะให้ความกระจ่างเกี่ยวกับปัญหาเสพติดมากขึ้น ยาเสพติดที่ทำให้เด็กและเยาวชนมีปัญหาทางความประพฤติ เป็นเด็กเกเร และติดยาเสพติดในที่สุด กอปรกับการสวัสดิภาพเด็กและเยาวชนได้รวบรวมไว้ 6 ประการคือ

- 1) สาเหตุสืบเนื่องมาจากครอบครัว และผู้ปกครอง
- 2) สาเหตุอันสืบเนื่องมาจากโรงเรียนและการศึกษา
- 3) สาเหตุเพราะสภาพแวดล้อม
- 4) สาเหตุสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและสังคม
- 5) สาเหตุสืบเนื่องมาจากบุคลิกภาพของเด็ก
- 6) สาเหตุอันเกิดจากปัญหาทางเศรษฐกิจ

ยาเสพติดส่งผลกระทบต่อสังคม มีผลต่อความสงบเรียบร้อยภายในสังคม เพราะเป็นปัญหากระทบกระเทือนต่อสังคมทุกด้าน เป็นที่มาของพฤติกรรมผิดระเบียบในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจี้การปล้น การฆ่าเพื่อชิงทรัพย์ การข่มขืน นอกจากนั้นยังสร้างความแตกแยกให้กับครอบครัว ครอบครัวที่ผู้นำครอบครัวติดยาเสพติด มักเป็นครอบครัวที่ขาดความสุข เนื่องจากขาดเงินทองเพื่อยังชีพ สมาชิกประสบความลำบาก และความอดอยาก ทำให้สมาชิกขาดความอบอุ่นและมองโลกแง่ร้าย บางครั้งก็มีการแสดงพฤติกรรมที่สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่น ทำให้คนในสังคมต้องประสบกับความวุ่นวายและการขาดระเบียบอันเกิดจากบุคคลเหล่านี้

ปัญหาเด็กและเยาวชนไม่ใช่ปัญหาที่ป้องกันและแก้ไขไม่ได้ ต้องค้นหาต้นกำเนิดปัญหาเด็กและเยาวชนที่เกิดขึ้น เข้าใจปัญหาว่าเกิดจากที่ไหน จึงจะป้องกันและแก้ไขได้ แม้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นไปแล้วตั้ง อานนท์ อาภาภิรม (2517 : 24 - 32) ได้กล่าวว่า สภาพของสังคมในปัจจุบันที่กำลังเจริญเติบโตในด้านวัตถุได้ส่งผลกระทบต่อให้เกิดปัญหาความประพฤติของพวกวัยรุ่น เช่น มีความประพฤติไม่สมควร แก้ววัย มีการเล่นการพนัน เสพสุรา ติดยาเสพติด และประพฤตินั้นเป็นอันธพาล เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า “ปัญหาวัยรุ่น” เป็นปัญหาที่สำคัญยิ่งปัญหาหนึ่งของสังคม ข้อที่น่าหนักใจอีกประการหนึ่งก็คือ “วัยรุ่น” นิยมการใช้กำลังเข้าตัดสินความถูกผิดมากกว่าการใช้ “ปัญญา” นักสังคมสงเคราะห์บางท่านเห็นว่า ครอบครัวและโรงเรียนมีส่วนสำคัญในปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมของวัยรุ่น นักปกครองบางท่านก็กล่าวว่า สื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ประเภทยุวกามารมณ และภาพยนตร์ประเภทกำลังภายใน และมวยปล้ำ มีอิทธิพลในการชักจูงใจให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดปัญหาสังคมขึ้นได้ ซึ่งอาจแยกอธิบายถึงสาเหตุของปัญหาวัยรุ่นโดยแยกเป็นหัวข้อได้ดังต่อไปนี้

1) การเปลี่ยนแปลงทางกายและสรีระ กล่าวได้ว่า “วัยรุ่น” เป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อจากวัยเด็กไปสู่ผู้ใหญ่ เป็นระยะเวลาของการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและทางสรีระกล่าวคือ มีการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างทางร่างกายและอวัยวะต่าง ๆ เกี่ยวกับเพศ ระบบการทำงานของส่วนต่าง ๆ ของร่างกายก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย ซึ่งมีผลกระทบต่อความเจริญในด้านอื่นด้วย ส่วนในด้านความสนใจนั้นเด็กจะสนใจในสิ่งต่าง ๆ ในวงกว้างขึ้นกว่าเดิม เพราะฉะนั้น ถ้ามีความผิดพลาดเกิดขึ้นหรือไม่ได้ตั้งปรารถนาก็รู้สึกเสียใจมาก อันเป็นผลให้วัยรุ่นรู้สึกหนักใจและเกิดปัญหาในการปรับตัวให้เข้ากับสังคม

2) สิ่งแวดล้อม โดยเหตุที่วัยรุ่นกำลังอยู่ในคาบเวลาของการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกายและจิตใจตลอดจนอารมณ์ดังกล่าว เพราะฉะนั้น สิ่งแวดล้อมของเด็กจึงมีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรมของเด็กอยู่มาก

3) ความนิยมในด้านวัตถุมีมากเกินไปเกินกว่าคุณค่าทางศีลธรรม กล่าวคือคนชั่วแต่มีทรัพย์สมบัติกลับเป็นคนมีหน้ามีตาในสังคม แต่คนดีมีคุณธรรมที่ยากจนกลับได้รับการดูถูกเหยียดหยาม ทำให้เกิดตัวอย่างที่เลวและผิดแก่เด็ก และจากตัวอย่างที่เห็นอยู่แต่ตาบ่อย ๆ ในเรื่องความหุรหุระและความร่ำรวยจากมิฉาชีพเหล่านี้ จะไปอบรมสั่งสอนเด็กให้เชื่อได้อย่างไรว่า อาชญากรรมไม่เคยให้คุณกับใคร ตัวเด็กอาจจะยกตัวอย่างของจริงมาสอนผู้ใหญ่ก็ได้ว่า อาชญากรรมนั้นเสียประโยชน์ เพราะเหตุนี้จากสถิติของกรมราชทัณฑ์จึงปรากฏว่า ผู้ที่ต้องขังคดีอาญาส่วนใหญ่เป็นผู้มีอายุน้อยทั้งสิ้น

มาตรการป้องกันและการแก้ไข

เนื่องจากวัยรุ่นเป็นวัยที่สิ้นสุดความเป็นเด็ก เป็นวัยที่เป็นสะพานไปหาผู้ใหญ่เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสรีระ และเป็นวัยที่มีความต้องการผิดแปลกไปจากวัยเด็กและผู้ใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ทำให้วัยรุ่นหันไปรับเอาอารยธรรมตะวันตกซึ่งได้ก่อให้เกิดปัญหาบางประการ เช่นวัยรุ่นไม่ค่อยเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ เป็นต้น

เพราะฉะนั้น มาตรการป้องกันและการแก้ไขจึงมีลักษณะพิเศษและเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายประการ ดังจะได้อธิบายในรายละเอียดต่อไปนี้

- 1) ผู้ใหญ่ต้องให้ความรักและความอบอุ่นแก่วัยรุ่นอย่างเพียงพอ
- 2) ผู้ใหญ่ต้องประพฤตินั้นให้เป็นตัวอย่างที่ดีต่อเด็ก

3) การจัดให้มีสโมสรเด็กและการบันเทิง

3.1) ส่งเสริมเด็กใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

3.2) การใช้เวลาว่าง อยู่ภายใต้การแนะนำ และการดูแลจากผู้ที่ทำตัวเป็นเพื่อนและพี่เลี้ยง ตลอดจนเป็นที่ปรึกษาที่ดีแก่เด็ก

3.3) ให้เด็กได้รับความเพลิดเพลิน

3.4) เป็นการแยกตัวเด็กออกไปจากสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดีเป็นการชั่วคราว

4) การบำบัดด้วยวิธีสัมภาษณ์

ปัญหาเด็กและเยาวชนมาจากพ่อแม่ที่เลี้ยงดูไม่ถูกต้อง ดังที่ สมศักดิ์ โล่ดี (2548 : 43) ได้กล่าวว่า มีประสบการณ์ทำงานด้านเด็กที่ผ่านมา พบว่า พ่อแม่ คือคีย์สำคัญในการสร้างให้เด็กเป็นอย่างไร ซึ่งพ่อแม่ยังขาดทักษะประสบการณ์และความรู้ในการดูแลเด็กอยู่มาก สิ่งที่ต้องใช้ไม่ค่อยได้เรียน เรียนในสิ่งที่ไม่ค่อยได้ใช้ทั้งนั้น การสร้างแรงเสริมบวกให้เด็กเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้ใหญ่ต้องให้ความสำคัญและปฏิบัติจริงมากขึ้น และบ้านเราตอนนี้ยังขาดตัวอย่างที่ดีรวมทั้งเรื่องสื่อด้วย ตอนนี้ข่าวร้ายลงฟรี ข่าวดีจ่ายตังค์ รวมทั้งสื่อด้านภาพยนตร์ต่าง ๆ มีถ้อยคำที่ไม่สุภาพอยู่มากมาย การรักการอ่านของเด็กก็น้อยลง(การอ่านช่วยให้เด็กมีจินตนาการ) ซึ่งเรื่องต้นทุนชีวิตเป็นเรื่องที่ดี แต่มีคำถามคือ มันเข้าไปหรือไม่ที่จะเริ่มที่เยาวชน น่าจะเริ่มตั้งแต่ตอนเด็ก ๆ เลย กระบวนการบำบัดเป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้เด็กเติบโตเป็นอย่างไร 48 ตัวชี้วัดสะท้อนสิ่งที่เด็กคิด แต่สิ่งที่ผู้ใหญ่ทำก็ต้องสอดคล้องกับที่เด็กคิดเช่นเดียวกัน ตอนนี้เรามีบำบัดที่ไม่ดีมากมาย ซึ่งสิ่งเหล่านี้สังคมหลอหลอมขึ้นทุก ๆ วัน ดังนั้นต้องพิจารณาเรื่องกระบวนการหลอมให้ชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากขึ้น ไม่อย่างนั้นสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจะทำให้คุณภาพ และรูปแบบการใช้ชีวิตของเด็กเปลี่ยนไป

เด็กและเยาวชนมีลักษณะที่ร่างกายและจิตใจกำลังเปลี่ยนแปลง ปัจจัยภายนอกมีอิทธิพลต่อเด็กและเยาวชนอย่างมาก ทำให้เด็กและเยาวชนมีปัญหาเกิดขึ้นมากมาย นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกิดจากเด็กและเยาวชนตัวเอง แม้ว่าปัญหาเกิดจากที่ไหนก็เป็นปัญหาของสังคม ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจะตามสังคมที่เปลี่ยนแปลง จะเกิดปัญหาใหม่ไปเรื่อย ๆ เมื่อปัญหาเกิดขึ้นก็ต้องรีบแก้ไขตามวิธีที่ถูกต้อง

2.3 ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวกับการศึกษาภาพสะท้อนสังคมจากรรณกรรม

นักเขียนเป็นสมาชิกของสังคม ย่อมสัมพันธ์กับสังคม สามารถนำประสบการณ์ ความรู้และความเห็นต่าง ๆ ของตนมาเขียนในงานเขียนของตน ไม่อาจหลีกเลี่ยงอิทธิพลของสังคมในยุคสมัยของตนได้ นวนิยายจึงย่อมสัมพันธ์กับสังคม และสะท้อนประสบการณ์ชีวิตในยุคสมัยที่แต่ง

ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมจะมีความสัมพันธ์กัน วิทย์ ศิวะศรียานนท์ (2513 : 183) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมว่า วรรณกรรมกับสังคมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ผู้ประพันธ์แม้จะเป็นคนเดียวแต่สามารถเปรียบเสมือนคน 3 คน กล่าวคือนอกจากเป็นนักประพันธ์แล้ว ยังเป็นหน่วยหนึ่งของคนรุ่นนั้น ๆ ทั้งยังเป็นพลเมืองของประเทศอีกด้วย สถานภาพเหล่านี้ย่อมหลอหลอมให้เกิดสำนึกต่อเหตุการณ์ทางสังคมที่ประจักษ์และสำนึกต่อชนชั้นที่นักประพันธ์สังกัด

ตรีศิลป์ บุญขจร (2542 : 5 - 7) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของวรรณกรรมกับสังคมและแบ่งเป็น 3 ลักษณะ ลักษณะแรกคือ วรรณกรรมเป็นภาพสะท้อนของสังคม การสะท้อนสังคมของวรรณกรรมมิใช่เป็นการสะท้อนอย่างบันทึกเหตุการณ์ทำนองเอกสารประวัติศาสตร์แต่เป็นภาพสะท้อนประสบการณ์ของผู้เขียนและเหตุการณ์ส่วนหนึ่งของสังคมวรรณกรรม จึงมีความเป็นจริงทางสังคมสอดแทรกอยู่ ลักษณะที่สองคือ สังคมมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมหรือต่อนักเขียน นักเขียนอยู่สังคมย่อมได้รับอิทธิพลจากสังคมทั้งด้านวัฒนธรรม ขนบประเพณี ศาสนา ปรัชญาและการเมือง สภาพการณ์ของปัจจัยเหล่านี้ย่อมเป็นสิ่งกำหนดโลกทัศน์และชีวิตทัศน์ของเขา ลักษณะที่สามคือ วรรณกรรมหรือนักเขียนมีอิทธิพลต่อสังคม นักเขียนที่ยิ่งใหญ่นอกจากจะเป็นผู้มีพรสวรรค์ในการสร้างสรรค์วรรณกรรมให้มีชีวิต โนมน้าวจิตใจผู้อ่านแล้วยังเป็นผู้มีทัศนะกว้างไกลกว่าคนธรรมดา

นอกจากวรรณกรรมสามารถสะท้อนสังคมแล้ว วรรณกรรมยังมีหน้าที่เสนอแนวคิด ชี้ทางให้ผู้อ่าน สุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร (2548 : 28) ได้กล่าวถึง วรรณกรรมเป็นกระจกสะท้อนสังคม แต่เมื่อพิจารณาจากนวนิยายบางส่วนที่สร้างขึ้นในช่วงเวลา 3 ทศวรรษแห่งประวัติศาสตร์ไทย จะเห็นได้ว่านวนิยายเหล่านี้ที่ทำหน้าที่มากกว่าการเป็นกระจกสะท้อนภาพนวนิยายบางเรื่องวาดภาพสังคมในอนาคต ชี้แนะทางออก และเสนอแนวคิด อุดมคติ ประเด็นปัญหาต่าง ๆ ในสังคมอาจมองได้หลายแง่มุม นักเขียนนวนิยายก็เป็นสมาชิกหนึ่งในสังคมที่เสนอทัศนะความคิดเห็นของตนลงไปในวรรณกรรม ซึ่งอาจพ้องหรือขัดแย้งกับความคิดเห็นของคนอื่นในสังคม นวนิยายเหล่านี้จึง “ทวิวจน์” กันหลายประเด็น อันเป็นการเปิดโลกทัศน์ของผู้อ่านให้กว้างขึ้น ดังนั้น นวนิยายจึงไม่เพียงเป็นงานบันเทิงคดีที่พาผู้อ่านไปเสพสุขอารมณ์ในโลกจินตนาการเท่านั้น แต่นวนิยายยังปลุกสำนึกให้ผู้อ่านมองเห็นโลกและชีวิตแง่มุมใหม่ ๆ และหลากหลายอีกด้วย

พลศักดิ์ จิรไกรศิริ (2522 : 56) ได้กล่าวถึง วรรณกรรมเป็นการสะท้อนชีวิตมนุษย์ ซึ่งมีความสัมพันธ์สลับซับซ้อนต่อสังคมและธรรมชาติ หมายถึงว่า การกระทำของมนุษย์ย่อมมีความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งเขามีส่วนร่วมอยู่เพราะในโลกนี้ไม่มีมนุษย์บริสุทธิ์ผุดผ่องอยู่พ้นจากสภาพสังคมทุกอย่าง นักเขียนย่อมฉายการเคลื่อนไหว และความสัมพันธ์อันสลับซับซ้อนของชีวิตมนุษย์ไว้ในงานของเขา แต่เป็นการแสดงออกบุคคลที่มีความรู้สึก มีความคิด มีการเคลื่อนไหวและมีความสัมพันธ์กับโลกภายนอกที่แวดล้อมตัวเขาอยู่อย่างสังเคราะห์ไม่ใช่ฉายแต่เพียงด้านใดด้านหนึ่ง

ทวีศักดิ์ ปันทอง (2546 : 5 - 6) ได้กล่าวว่าเมื่อแนวคิดวรรณกรรมเพื่อชีวิตเข้ามามีอิทธิพลต่อนักเขียนไทย วรรณกรรมกับสังคมจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นมากยิ่งขึ้นทั้งในลักษณะพื้นฐานจากการที่วรรณกรรมเป็นภาพสะท้อนสังคม สังคมมีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์นวนิยายและนวนิยายส่งอิทธิพลสะท้อนกลับไปสู่สังคมอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของแนวคิดวรรณกรรมการเมืองและวรรณกรรมเพื่อชีวิต นวนิยายเพื่อชีวิตย่อมไม่อาจจะหลีกเลี่ยงอิทธิพลจากสังคมและการเมืองได้เมื่อความขัดแย้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองตระหนักถึงอิทธิพลของวรรณกรรมที่จะมีผลต่อการกล่อมเกลาคำคิดของผู้คนในสังคม การเมืองก็สร้างมาตรการระงับยับยั้งการก่อเกิดของวรรณกรรมออกมาในรูปแบบต่างๆ

สนั่น มีชันหมาก (2537 : คำนำ 11 - 13) กล่าวถึงความสำคัญของวรรณกรรมสำหรับเด็กว่า วรรณกรรมสำหรับเด็กเป็นเครื่องมือสื่อสารอันทรงประสิทธิภาพในการอบรม สั่งสอนถ่ายทอดความรู้ความสามารถทางศิลปะวิทยาการต่าง ๆ ช่วยปลูกปลอบอารมณ์ ปลูกฝังแนวคิด จิตสำนึกที่ขอบธรรม

ของสังคมให้แก่เด็กผู้เป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญสูงสุดแห่งมวลมนุษยชาติ ในเชิงศึกษาศาสตร์วรรณกรรมสำหรับเด็กมีบทบาทดังนี้

1) เป็นสื่อพัฒนาการเรียนรู้ ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทางการศึกษา ทำให้การผลิตวรรณกรรมเพื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กพัฒนาไปมาก ความเจริญทั้งหลายในโลกถูกประมวลและเรียบเรียงเป็นวรรณกรรม ดังนั้นการที่จะทำให้เยาวชนได้รับความรู้ความเข้าใจเกิดเจตคติต่าง ๆ นั้นล้วนใช้วรรณกรรมเป็นสื่อทั้งสิ้น

2) สื่อพัฒนาทักษะทางภาษา คุณลักษณะของวรรณกรรมซึ่งประกอบด้วยโครงสร้างทางภาษาที่ถูกต้องงดงามนั้น มีส่วนสำคัญในการพัฒนาทักษะภาษาโดยตรงและเป็นสื่อที่ทรงคุณภาพยิ่งภายใน 5 หนังสือสำหรับเยาวชนซึ่งมีภาษาภาพต่าง ๆ เช่น ภาพลายเส้น ภาพถ่าย การ์ตูน ฯลฯ ช่วยพัฒนาความคิดรวบยอดทางภาษาไปสู่ภาษาสัญลักษณ์

3) สื่อพัฒนาทางกาย จิตใจ และสังคม นักการศึกษาต่างยอมรับว่า การให้เยาวชนอ่านวรรณกรรมเป็นวิธีการสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่แท้จริง วรรณกรรมมิใช่เป็นเพียงหนังสือที่มีตัวอักษร มีภาพและสีสันเท่านั้น แต่เป็นเครื่องมือพัฒนาเยาวชนที่ลึกซึ้งอีกหลายด้าน

จากแนวคิดของนักวิจัยได้เห็นว่า วรรณกรรมกับสังคมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด วรรณกรรมเป็นภาพสะท้อนของสังคม สะท้อนประสบการณ์ของผู้เขียนและเหตุการณ์ส่วนหนึ่งของสังคม วรรณกรรมจึงมีความเป็นจริงทางสังคมสอดแทรกอยู่ และสังคมมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมหรือนักเขียน วรรณกรรมหรือนักเขียนมีอิทธิพลต่อสังคม โดยเฉพาะวรรณกรรมเด็กและเยาวชนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน วรรณกรรมเหล่านี้ย่อมสะท้อนปัญหาของเด็กและเยาวชนให้ผู้อ่านที่เป็นเด็กหรือเยาวชนได้รับความรู้และนำไปใช้ในชีวิตจริง ส่วนผู้ใหญ่จะมองเห็นปัญหาของเด็กแล้วช่วยแก้ไขปัญหาหรือป้องกันการปัญหาของเด็กและเยาวชน

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

2.4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาเด็กและเยาวชน

ในยุคที่สังคมกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ปัญหาเด็กจะทวีความรุนแรงขึ้น ปัญหาเด็กที่เรามักจะพบเสมอ ๆ และ เป็นปัญหาทางสังคมอย่างมาก ได้แก่ เด็กเกเร เด็กหนีโรงเรียน เด็กกระทำผิด เด็กมีความประพฤติที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม ฯลฯ ปัญหาเด็กและเยาวชน สามารถป้องกันการและแก้ไขได้ ถ้าเขาได้รับการอบรมเลี้ยงดูและปลูกฝังให้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี

ชาญคณิต กฤตยา สุริยะมณี และอุนิสา เลิศโตมรสกุล (2553) ได้วิเคราะห์ทางสถิติและการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ปัจจัยที่มีผลหรือมีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนในการวิจัยครั้งนี้มีอยู่ด้วยกัน 2 ระดับคือ

1) ในระดับ Micro หรือระดับตัวบุคคล

จากการวิเคราะห์ทางสถิติและการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่าในระดับ Micro หรือระดับตัวบุคคลแล้ว ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำๆ ของเด็กและเยาวชนมากที่สุดคือปัจจัยทางด้านการควบคุมตนเอง (Self-control) หรือหมายความว่า เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเหล่านี้จะมีระดับในการควบคุมตนเองที่ต่ำคือ มีลักษณะบุคลิกภาพแบบ impulsive, ชอบเสี่ยง, มักจะใช้ภาษากายมากกว่าภาษาพูด, มักจะยึดถือตนเองเป็นจุดศูนย์กลาง และโกรธฉุนเฉียวง่าย รองลงมาคือ ปัจจัยทางด้านการมีพันธะต่อ

สังคม (Social bond) และ ปัจจัยทางด้านการคบหากับเพื่อนที่กระทำคามผิด (Differential Association) ตามลำดับ หมายความว่า เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำเหล่านี้ จะมีความผูกพันต่อสังคมรอบๆ ตนเอง เช่น ความผูกพันต่อครอบครัว เพื่อน ชุมชน หรือความเชื่อทางด้านกฎหมายและศาสนาในระดับต่ำ และ เด็กและเยาวชนฯ ที่มีการคบหาสมาคมกับเพื่อนที่มีพฤติกรรมกระทำผิดเป็นระยะเวลานาน มีความถี่ในการคบหา และมีจำนวนของเพื่อนที่มีพฤติกรรมในลักษณะนี้สูงจะส่งผลให้เด็กและเยาวชนมีการกระทำผิดซ้ำเพิ่มมากขึ้น

2) ในระดับ Macro หรือระดับปัจจัยภายนอก

ปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน นอกเหนือจากปัจจัยส่วนบุคคลดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น พบว่ามีอยู่ด้วยกัน 2 ปัจจัยคือ

2.1) ปัจจัยทางด้านละแวกบ้านที่อยู่อาศัย (Community context) หรือปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบข้างของเด็กและเยาวชนคือ เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำ มักจะอาศัยอยู่ในบริเวณ แหล่งชุมชน หรือพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม เช่น พื้นที่ที่มีอัตราในการกระทำผิดสูง แหล่งมั่วสุม แหล่งที่มีปัญหาเสพติด ฯลฯ

2.2) ปัจจัยทางด้านโอกาสในการกระทำผิด (Rational choice) หรือปัจจัยที่เกิดจากการตัดสินใจที่จะกระทำผิดของเด็กและเยาวชนคือ เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำ จะมีช่องโอกาสในการกระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินและมีทักษะความสามารถในการหาโอกาส และวิธีในการกระทำผิดได้ในระดับสูง

นอกจากเด็กและเยาวชนมีปัญหาในด้านการกระทำผิดแล้วยังมีปัญหาเสพติด โดยมีเหตุมาจากสภาพแวดล้อม ปัญหาในครอบครัว หรือจากเพื่อนฝูง เป็นต้น ดังที่ คณะทำงานโครงการความร่วมมือสร้างเสริมกิจกรรม เพื่อลดพฤติกรรมเสี่ยงด้านยาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนในสถานพินิจฯ และศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน และ หน่วยวิจัยสารเสพติดและผลกระทบทางสังคม สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2551) ได้วิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนในสถานพินิจฯ และศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน จังหวัดชลบุรีและระยอง: ข้อมูลจากเยาวชนที่ถูกจับกุมตั้งแต่ตุลาคม 2550 ถึงมีนาคม 2551 ในด้านข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า

ปัจจัยที่ส่งผลให้เยาวชนเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดสภาพแวดล้อม ปัญหาในครอบครัว ฐานะทางเศรษฐกิจ ความอยากรู้อยากลอง การอาศัยอยู่ในย่านธุรกิจบันเทิงและสถานบริการ ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เยาวชนเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยเยาวชนจำนวนหนึ่งเมื่อประสบกับปัญหาความขัดแย้งความรุนแรงในครอบครัวจะหันไปพึ่งพาเพื่อนและยาเสพติด สาเหตุสำคัญที่ผลักดันให้เด็กและเยาวชนเข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการค้ายาเสพติด มาจากการเป็นผู้เสพก่อน เมื่อเสพจนติดและมีความต้องการยาเสพติดในปริมาณที่มากจึงผันตัวเองเป็นผู้จำหน่าย แหล่งที่รับมาจำหน่ายมีทั้งในและนอกชุมชน การชำระค่ายาเสพติดมีทั้งแบบเงินสด โอนเข้าบัญชีและการได้รับเครดิต ทั้งนี้เยาวชนผู้ค้ายาเสพติดส่วนใหญ่มองพฤติกรรมการค้ายาเสพติดของตนว่าเป็นความท้าทายและคุ้มค่าความเสี่ยง เพราะมีผลกำไรตอบแทนที่สูงและรู้สึกว่าการเป็นผู้จำหน่าย ทำให้ได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน

อย่างไรก็ตามเมื่อเด็กและเยาวชนเมื่อเกิดปัญหาเราก็มีทางแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดได้ตามที่ บุญเลิศ จีรภัทร์ (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง หลักธรรมเพื่อการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตสำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชน พบว่า

หลักการเพื่อการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตสำหรับเด็กและเยาวชน จากผลการศึกษาวิจัย พบว่า ปัญหาและสาเหตุของปัญหาของเด็กและเยาวชน มีความซับซ้อนเชื่อมโยงกัน แม้ปัญหาของเด็กจะเกิดจากการเลี้ยงดูของผู้ปกครอง พ่อแม่และคนในครอบครัว การอบรมฝึกฝนกลุ่มเกลาเลี้ยงดูบุตรหลานที่เป็นเด็กและเยาวชน เมื่อเจริญเติบโตขึ้นเด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาอบรมโดยสถานศึกษาซึ่งเป็นการฝึกฝนทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ การฝึกอบรมของพ่อแม่ ผู้ปกครองและครูอาจารย์ หากดำเนินการฝึกอบรมสั่งสอนบกพร่องจะเกิดปัญหาต่าง ๆ ต่อเด็กและเยาวชน โดยปัญหาหนึ่งจะมีผลต่อปัญหาอื่นหรือเป็นสาเหตุของอีกปัญหาหนึ่งหรือหลายปัญหา และสาเหตุของปัญหาหนึ่งจะมีผลต่อปัญหาอื่นด้วย นั้นแสดงว่าปัญหาต่าง ๆ จะมีความเชื่อมโยงทั้งตัวปัญหาและสาเหตุของปัญหา โดยเฉพาะในสังคมปัจจุบันที่มีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมต่างประเทศ กระแสวัฒนธรรมและบริโภคนิยมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วประกอบกับปัญหาพื้นฐานของเด็กและเยาวชนที่ได้รับการอบรมไม่ดีพอทำให้มีความซับซ้อนของปัญหามากขึ้น จึงต้องอาศัยความร่วมมือของโรงเรียน ชุมชน วัด และหน่วยงานของรัฐร่วมกันหาวิธีการแก้ปัญหาและการฝึกอบรมร่วมกันโดยพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ ผู้นำชุมชน พระภิกษุสงฆ์และข้าราชการในการช่วยกันจัดโครงการและกิจกรรมในการฝึกอบรม ในวิธีการที่หลากหลายและแนวทางวิธีการที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนแต่ละกลุ่มในโรงเรียนและชุมชนเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาจิตใจให้ตรงกับปัญหาและความต้องการ

หลักการที่ใช้แก้ปัญหาจะต้องใช้หลักการหลายหลักการในการแก้ปัญหาและจะต้องมีขั้นตอนวิธีการที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดการปรับประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับวัย และกลุ่มของเด็กและเยาวชน โดยจะต้องสามารถชักจูงให้เกิดความศรัทธาในหลักการและเห็นประโยชน์ของการ ปฏิบัติธรรมด้วยความสมัครใจ ทำให้เกิดการแก้ปัญหาและพัฒนาจิตใจของเด็กและเยาวชนให้มีการดำเนินชีวิตอย่าง มีความสุขสามารถพึ่งตนเองได้ สามารถเผชิญกับปัญหาได้ด้วยตนเอง เป็นคนดี ซื่อสัตย์สุจริต เป็นที่พึงประสงค์ของสังคม หลักการที่ใช้แก้ปัญหาและพัฒนาจิตใจของเด็กและเยาวชน

หลักการที่ใช้แก้ปัญหาจึงต้องใช้หลักการหลายหลักการในการแก้ปัญหาแต่ละปัญหาอย่างเป็นขั้นตอนร่วมกันและหลักการที่ใช้แก้ปัญหาต่าง ๆ จะมีหลักการที่ใช้ร่วมกันอยู่หลายหลักการเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นตอนและเป็นระบบอย่างมีประสิทธิภาพใน การแก้ปัญหาให้ เป็นไปโดยสมัครใจในการพัฒนาจิตใจของผู้นั้น ในการดำเนินชีวิตเพื่อให้ชีวิตความเป็นอยู่ที่สามารถพึ่งพาตนเองได้เป็นคนดี ซื่อสัตย์สุจริต ซื่อตรง สร้างประโยชน์แก่สังคมช่วยพัฒนาสังคม และสมาชิกที่ดีที่พึงประสงค์ของสังคม หลักการที่ใช้แก้ปัญหาและพัฒนาจิตใจของประชาชนทั่วไปและผู้ปกครอง

ตามข้างต้นที่ได้วิเคราะห์ปัญหาที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนไว้นั้น ทำให้เห็นว่า ปัญหาเด็กและเยาวชนมีความซับซ้อนเชื่อมโยงกัน มีปัญหาของเด็กจะเกิดจากการควบคุมตนเอง การเลี้ยงดูของผู้ปกครองและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น แต่ปัญหาเด็กและเยาวชนเหล่านี้สามารถป้องกันและแก้ไขได้ ถ้าได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองหรือสถาบันต่าง ๆ

2.4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาพสะท้อนสังคมจากวรรณกรรม

วรรณกรรมเป็นกระจกสะท้อนสังคมและวิถีชีวิตของมนุษย์ สังคมมีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์นวนิยาย และนวนิยายส่งอิทธิพลสะท้อนกลับไปสู่สังคม ทำให้ผู้อ่านได้เห็นวัฒนธรรม ขนบประเพณี ศาสนา ปรัชญาและการเมือง จึงมีผู้วิจัยจำนวนมากไม่น้อยศึกษาวรรณกรรมไทยที่สะท้อนภาพสังคมดังกล่าว

เพ็ญจันทร์ มาประชา-เซอร์เรอร์ และ คณะ (2541) ได้ศึกษาเรื่องภาพสะท้อนสังคมในนวนิยายของนิเวศน์ ก้นไทยราษฎร์ทั้ง 17 เรื่อง ในช่วงเวลาปี พ.ศ. 2523 - 2539 ได้แก่ ถนนนอกเมือง ฆาตกร ลมหายใจสีขาว เปลือกทอง เป็นต้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาภาพสะท้อนสังคมในนวนิยายของนิเวศน์ ก้นไทยราษฎร์ และทัศนะของนิเวศน์ ก้นไทยราษฎร์ที่ประกอบในเรื่อง ผลการศึกษาพบว่า ผู้เขียนมีมุมมองที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับชีวิตของคนในสังคม ได้มุ่งสะท้อนภาพสังคมของคนในเมืองหลวงเป็นสำคัญเกี่ยวกับด้านครอบครัว ด้านอาชีพ ด้านพฤติกรรมของคนในสังคมและด้านปัญหาสังคม โดยเน้นความสำคัญของครอบครัวที่มีความสมบูรณ์ สมาชิกทุกคนในครอบครัวทำหน้าที่ของตนอย่างครบถ้วน ซึ่งเป็นผลทำให้ครอบครัวมีความสุข

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบทัศนะของผู้เขียนต่าง ๆ โดยผ่านวรรณกรรมแสดงออกมา ได้แก่ ทัศนะเกี่ยวกับครอบครัว อาชีพ พฤติกรรมของคนในสังคม ทัศนะเกี่ยวกับด้านปัญหาสังคม โดยมองว่าครอบครัวที่สามัคคีมีความรัก ความซื่อสัตย์ต่อกันเป็นครอบครัวที่มีความสุขที่สุดในด้านอาชีพ ทุกอาชีพมีความสำคัญต่อสังคม หากประกอบอาชีพเหล่านี้ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ส่วนพฤติกรรมของคนในสังคมที่ขาดศีลธรรมจรรยา และความยากจนของคนเป็นต้น เหตุสำคัญของปัญหาสังคมด้านต่าง ๆ นอกจากนี้พบว่า ผู้เขียนได้ใช้ภาพสะท้อนสังคมและทัศนะของตนที่เสนอแสดงไว้ในนวนิยายแต่ละเรื่อง เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมให้ดีขึ้น

จากงานวิจัยของเพ็ญจันทร์ มาประชาได้พบว่า วรรณกรรมสะท้อนวิถีชีวิตของคนในสังคมและปัญหาต่าง ๆ ของสังคม และผู้เขียนยังแสดงทัศนะต่าง ๆ ของตน แฝงความคิดเห็นของตนในวรรณกรรม เพราะผู้เขียนเป็นสมาชิกคนหนึ่งในสังคมนั้น ๆ ส่วนการศึกษาก็เป็นส่วนหนึ่งของมนุษย์และการศึกษาประกอบในวรรณกรรมมีไม่น้อย ผู้วิจัยจากศึกษาวรรณกรรมไม่ควรพลาดการศึกษา

สาวตรี สิงห์ใหม่ (2549) ได้ศึกษาภาพสะท้อนการศึกษาไทยในวรรณกรรมของถวัลย์ มาศจรัส ได้พบผลว่า ระบบการศึกษามีการปรับเปลี่ยนเข้าสู่ยุคปฏิรูปการศึกษาที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ การเรียนการสอนจึงไม่จำกัดอยู่เฉพาะในห้องเรียน ตำราเรียนเท่านั้น นักเรียนสามารถเรียนได้ตามอัธยาศัย คือ สามารถศึกษาความรู้ได้จากบุคคลรอบข้าง สภาพแวดล้อมรอบตัวและนักเรียนได้ฝึกการคิด การค้นคว้าด้วยตัวเองมากขึ้น บรรยากาศการเรียนการสอนเปลี่ยนไป นักเรียนมีความสุขขึ้น ถึงแม้ว่าช่วงแรกของการปรับเปลี่ยนจะต้องมีการปรับตัวบ้างทั้งครูผู้สอน นักเรียนและครอบครัว แต่การเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญนี้ ทำให้เกิดความสัมพันธ์อันระหว่งบ้านและโรงเรียน บทบาทในการสอนมีการปรับเปลี่ยน จากที่ครูเป็นผู้ป้อนให้ความรู้กับนักเรียนฝ่ายเดียวมาเป็นผู้ให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทาง เพื่อให้ นักเรียนคิดวิเคราะห์ด้วยตนเองมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ระบบการสอนในสังคมไทยยังมีภาพสะท้อนเกี่ยวกับค่านิยมทางการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการยกย่องการศึกษาในระดับอุดมศึกษา การไม่ให้ความสำคัญกับการศึกษาสายอาชีพ หรือแม้กระทั่งการไม่กลับมาพัฒนาบ้านท้องถิ่น ซึ่งปัญหาดังกล่าวยังคงมีอยู่ในสังคมไทย

ชนิษฐา ทินวัฒน์ (2549) ได้ศึกษาเรื่องภาพสะท้อนสังคมด้านการศึกษาและวัฒนธรรมในนวนิยายของดอกไม้อุด ตั้งแต่ดอกไม้อุดเริ่มประพันธ์ปี พ.ศ. 2470 - 2492 จำนวน 12 เรื่อง และเป็นนวนิยายที่มีเนื้อเรื่องสะท้อนภาพสังคมด้านการศึกษาและวัฒนธรรม มีจุดมุ่งหมายที่ศึกษาภาพสะท้อนของสังคมด้านการศึกษาและวัฒนธรรมในนวนิยายของดอกไม้อุด ผลการศึกษาพบว่า ดอกไม้อุดให้ความสำคัญกับการศึกษาเป็นอย่างมาก โดยเสนอทัศนะว่าประเทศจะเจริญได้ประชาชนต้องรับ

การศึกษาอย่างดีและเท่าเทียมกัน การศึกษามีความหมายต่อชีวิตมนุษย์ ทำให้คนรู้จักคิด พิจารณา แยกแยะความถูกต้อง เลือกปฏิบัติตนให้เป็นคนดีและเป็นประโยชน์ต่อสังคม นอกจากนี้ดอกไม้สดยังเป็นสตรีที่มีความกล้าหาญในการแสดงความคิดเห็นต่อสถานการณ์บ้านเมือง ซึ่งแสดงถึงความเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกลเกินกว่าสตรีในยุคหนึ่ง

ภาพสะท้อนของสังคมด้านวัฒนธรรมผู้วิจัยพบว่า นวนิยายของดอกไม้สดสะท้อนภาพการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในสังคมขณะนั้นอย่างต่อเนื่อง โดยเสนอทัศนะว่าแม้อารยธรรมตะวันตกเข้ามามีบทบาทในสังคมไทย แต่ขนบธรรมเนียมประเพณีไทยยังคงอยู่ผสมผสานกันอย่างกลมกลืนระเบียบปฏิบัติอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามภาวะการณ์ของสังคมและฐานะความเป็นอยู่ของผู้ปฏิบัติ นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นบุคลิกลักษณะของคนไทยที่พึ่งพาอาศัยกันความร่วมมือร่วมใจ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันบ่งบอกถึงเอกลักษณ์ของสังคมไทยที่ยังคงอยู่ได้เปลี่ยนแปลงตามสภาพสังคมเปลี่ยนไป

นวนิยายเด็กและเยาวชนเป็นนวนิยายที่ใช้ภาษา เนื้อหาสาระให้ง่ายเหมาะกับวัยเด็กและเยาวชนที่จะเข้าใจได้ดี ทั้งนี้เพื่อให้เด็กผู้อ่านได้รับประโยชน์ต่าง ๆ และนวนิยายเด็กและเยาวชนสะท้อนปัญหาเด็กและเยาวชนต่าง ๆ ในสังคม ผู้เขียนผ่านเนื้อหาเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชน ให้เด็กและเยาวชนที่อ่อนประสบการณ์ได้วิธีการแก้ไขปัญหา

รสลิน นิรันตราย (2548) ได้ศึกษานวนิยายเด็กและเยาวชน 18 เรื่อง ของ ม.ล.ศรีฟ้า มหาวรรณ พบว่า ม.ล.ศรีฟ้า มหาวรรณ ได้สะท้อนปัญหาเด็กและเยาวชนไว้ดังนี้ปัญหาเด็ก ซึ่งมีสาเหตุมาจากผู้ใหญ่ ได้แก่ ปัญหาการอบรมเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสมจากผู้ปกครอง ปัญหาเด็กมีสุขภาพร่างกายไม่สมบูรณ์แข็งแรง ปัญหาเด็กได้รับความกระทบกระเทือนด้านจิตใจเนื่องจากครอบครัวแตกแยก ปัญหาเด็กที่ถูกลงโทษแบบใช้วิธีประจานความผิด ปัญหาเด็กไม่มีของเล่น ปัญหาเด็กขาดโอกาสทางการศึกษา ส่วนที่มีสาเหตุมาจากตัวเด็กเอง ได้แก่ เด็กหนีออกจากบ้าน

ปัญหาเยาวชน ซึ่งมีสาเหตุจากผู้ใหญ่ ได้แก่ ปัญหาการอบรมเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสมจากผู้ปกครอง ปัญหาการขาดความรักความอบอุ่นในครอบครัว ปัญหาเยาวชนที่เป็นเด็กลูกครึ่งที่ถูกพ่อแม่ทอดทิ้ง ปัญหาเยาวชนถูกทำร้ายร่างกายและจิตใจ ส่วนที่มีสาเหตุมาจากตัวเยาวชนเอง ได้แก่ ปัญหาการมีปมด้อยในเรื่องรูปร่างหน้าและฐานะความเป็นอยู่ ปัญหาเยาวชนหวังในความรักรัก ปัญหาเยาวชนมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน ปัญหาเยาวชนหลงติดอยู่กับค่านิยมวัตถุ

ส่วนบทบาทของนวนิยาย ม.ล.ศรีฟ้า มหาวรรณ ด้านเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนพบว่าผู้เขียนได้เสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาไว้ 2 ลักษณะ คือ

1. เสนอแนะโดยตรง ซึ่งได้แก่ การเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหามานับพันหนและผ่านบทบรรยาย

2. เสนอแนะโดยอ้อม ซึ่งได้แก่ การเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหามานับร้อยเรื่องและการสร้างตัวละครคู่เทียบ

ส่วนในด้านแนวคิดและกลวิธีการนำเสนอแนวคิดในวรรณกรรม อาราย ทองเพชร (2550) เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิดและกลวิธีการนำเสนอแนวคิดในวรรณกรรมสำหรับเยาวชนของ นางไฉน ปริญาธวัช จำนวน 10 เรื่อง ผลการศึกษาพบว่า วรรณกรรมสำหรับเยาวชนของ นางไฉน ปริญาธวัช ทั้ง 10 เรื่อง มีแนวคิดที่สำคัญ 4 แนวคิด คือ แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม ได้แก่ ความกตัญญูกตเวทีการประหยัดและอดออม ความขยันหมั่นเพียร ความอดทน อดกลั้น ความเมตตากรุณา

และเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ ความไม่ประมาทและมีสติ ความละเอียดต่อการทำความชั่วและเกรงกลัวต่อบาป ความซื่อสัตย์สุจริต แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ ได้แก่ การใฝ่เรียนรู้ในการพัฒนาอาชีพ การนำหลักธรรมของพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวัน การเข้าใจและศรัทธาในพระพุทธรูปศาสนา แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษา ได้แก่ การศึกษาในระบบและนอกระบบโรงเรียนความสำคัญของการศึกษา แนวคิดเกี่ยวกับสังคมและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความสำนึกในหน้าที่และบทบาทของตน การรู้คุณค่าและรักษาวัฒนธรรมประเพณี

ส่วนในกลวิธีการนำเสนอแนวคิดในวรรณกรรมสำหรับเยาวชนของ นางไฉน ปริญญาธวัช มีกลวิธีการนำเสนอแนวคิด 4 กลวิธี คือ กลวิธีการนำเสนอแนวคิดผ่านโครงเรื่อง ซึ่งผู้เขียนสร้างโครงเรื่องไว้ 4 ลักษณะตามลำดับดังนี้ โครงเรื่องที่แสดงถึงความพากเพียรพยายามของตัวละคร โครงเรื่องที่แสดงถึงความรัก ความอบอุ่นในครอบครัว โครงเรื่องที่แสดงถึงภัยจากธรรมชาติและโครงเรื่องที่แสดงถึงการพัฒนาอาชีพและชุมชน กลวิธีการนำเสนอแนวคิดผ่านการสร้างตัวละคร ทั้งตัวละครเอกและตัวละครประกอบ กลวิธีการนำเสนอแนวคิดผ่านบทสนทนาและกลวิธีการนำเสนอแนวคิดผ่านการบรรยาย โดยเน้นไปที่การบรรยายพฤติกรรม อุปนิสัยและความรู้สึกนึกคิดของตัวละครที่แฝงแนวคิดไว้อย่างสม่ำเสมอ ด้วยแนวคิดที่มีคุณค่าและกลวิธีการนำเสนอแนวคิดอย่างกลมกลืนและแนบเนียนทำให้วรรณกรรมเยาวชนของ นางไฉน ปริญญาธวัช น่าสนใจและจัดว่าเป็นวรรณกรรมเยาวชนที่มีคุณภาพ

ส่วนในด้านคำสอนและคุณค่าปรากฏในวรรณกรรมเยาวชน อนุสรฯ ดีใจ (2552) ได้ศึกษาสาระคำสอนในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดช่วงปี พ.ศ. 2544 - พ.ศ. 2547 เพื่อศึกษาวิเคราะห์สาระคำสอน กลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนและคุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดช่วงปี พ.ศ. 2544 - พ.ศ. 2547 โดยศึกษาจากวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด จำนวน 7 เรื่อง ผลการศึกษาพบว่า สาระคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ดแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

- 1) สาระคำสอนด้านคุณลักษณะเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์ ได้แก่ การรู้จักเคารพสิทธิผู้อื่น การมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ การมีจริยธรรมคุณธรรม การมีความรับผิดชอบตามวัย การรู้จักคิดอย่างมีเหตุผลรอบด้าน และการรู้จักช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส
- 2) สาระคำสอนด้านการเรียนรู้ทางสังคม ประกอบด้วยการยอมรับสภาพความเป็นจริงในสังคม การเรียนรู้พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของบุคคลในสังคม และการจัดการกับปัญหา
- 3) สาระคำสอนด้านความสำคัญของครอบครัว ได้แก่ ความรักความผูกพันในครอบครัว และบทบาทหน้าที่สมาชิกในครอบครัว

กลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนที่ผู้เขียนวรรณกรรมเยาวชนนายอินทร์อะวอร์ดนิยมใช้ในวรรณกรรม แบ่งเป็น 5 ประเภท คือ 1. กลวิธีการยกตัวอย่างเหตุการณ์ประกอบ ทั้งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้จริงในชีวิตประจำวันและเหตุการณ์สมมติ 2. กลวิธีการตั้งคำถาม ได้แก่ การตั้งคำถามเพื่อตอบข้อสงสัยในบทสนทนา การตั้งคำถามเพื่อสร้างความรู้สึกร่วมของผู้อ่าน 3. กลวิธีการแสดงผลของการกระทำ 4. กลวิธีการสร้างอารมณ์ขัน ประกอบด้วยกลวิธีการยั่วล้อ กลวิธีการเขียนล้อวรรณกรรม และกลวิธีการใช้ภาษา รวมถึง 5. กลวิธีการสร้างความสงสัยใคร่รู้

คุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลอินทร์แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1) คุณค่าต่อเยาวชนผู้อ่าน ได้แก่ คุณค่าด้านสังคม ประกอบด้วยการปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่เด็กและเยาวชน การให้ความรู้ด้านสังคม และการสร้างจิตสำนึกด้านความสำคัญของครอบครัวรวมทั้งคุณค่าด้านภาษา ได้แก่ การเรียนรู้ลักษณะภาษาถิ่น และการใช้โวหารที่เหมาะสม

2) คุณค่าต่อวงการวรรณกรรมเยาวชนของไทย กล่าวคือการจัดประกวดรางวัลอินทร์อะวอร์ดทำให้เกิดนักเขียนหน้าใหม่ในวงการวรรณกรรมเยาวชนของไทยมากขึ้น และยังช่วยกระตุ้นให้เกิดวรรณกรรมที่มีเนื้อหาหลากหลายขึ้นด้วย

จากงานวิจัยที่ได้ศึกษามาจะเห็นได้ว่า วรรณกรรมหรือนวนิยายนั้นมีความสัมพันธ์กับสังคมอย่างใกล้ชิด และมีอิทธิพลต่อกัน วรรณกรรมนั้นสามารถสะท้อนภาพสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิต รวมถึงปัญหาสังคม วรรณกรรมมีที่มาจากสังคม เพราะนักเขียนเป็นสมาชิกของสังคม ผู้วิจัยหวังว่าจากการศึกษานวนิยายของ ชัยมัยกร แสงกระจ่าง ทั้ง 8 เรื่องนี้ จะช่วยเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนรวมถึงปัญหาและแนวทางแก้ไขของสังคมไทยร่วมสมัยด้วย

บทที่ 3

องค์ประกอบสำคัญและปัญหาเด็กและเยาวชนที่ปรากฏในนวนิยายของ ชัชฌิกร แสงกระจ่าง

นวนิยายกับสังคมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด แม้นวนิยายจะเป็นเรื่องที่แต่งขึ้น แต่นักเขียนทั้งหลายก็แต่งเรื่องราวขึ้นจากสิ่งแวดล้อมที่ตนได้พบเห็นในชีวิตและสังคมจริง จึงกล่าวได้ว่านวนิยายย่อมเป็นภาพสะท้อนของสังคม ซึ่งก็รวมถึงนวนิยายที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ก็ย่อมสะท้อนเรื่องราวและสื่อถึงปัญหาของเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นวัยที่กำลังเติบโต มีความเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยที่สิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเด็กและเยาวชนอยู่มาก ในยุคที่สังคมไทยกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เด็กและเยาวชนบางส่วนไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่เท่าที่ควร ทำให้พวกเขามีปัญหามากมายและไม่มีความสุข

ชัชฌิกร แสงกระจ่าง (พ.ศ. 2493 – ปัจจุบัน) เป็นนักเขียนที่มีผลงานจำนวนมากทั้งด้านกวีนิพนธ์ นวนิยาย และสารคดี งานเขียนส่วนหนึ่งของชัชฌิกร นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน โดยเนื้อเรื่องมักเน้นนำเสนอชีวิตเด็กและเยาวชนที่ยังต้องพึ่งพาผู้ปกครอง ความสุขหรือทุกข์ของเด็กและเยาวชนมักขึ้นอยู่กับความรัก ความสนใจของผู้ปกครอง อันได้แก่ พ่อ แม่ รวมไปถึงญาติ โดยเฉพาะฝ่ายแม่ (ยาย ป้า หรือน้าสาว) ชัชฌิกรมักเน้นว่าครอบครัวมีความสำคัญ ซึ่งหากไม่สมบูรณ์ก็จะทำให้เด็กและเยาวชนไม่มีความสุข ความสมบูรณ์นี้ไม่ได้หมายความว่าเฉพาะด้านวัตถุหรือความร่ำรวย แต่หมายถึงครอบครัวที่มีทั้งพ่อและแม่อยู่ครบ คอยดูแล ห่วงใย เด็กและเยาวชนผู้เป็นลูก

เนื้อเรื่องของนวนิยายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนของชัชฌิกรที่ศึกษา ส่วนใหญ่นำเสนอเรื่องราวของครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ กล่าวคือส่วนใหญ่เป็นครอบครัวหย่าร้าง ซึ่งส่งผลกระทบต่อเด็ก (ลูก) คือทำให้เด็กขาดความอบอุ่น ขาดที่ปรึกษา ขาดต้นแบบตามเพศของตน ปัญหาของเด็กและเยาวชนที่พบในนวนิยายของชัชฌิกร ถ้าเป็นเด็กเล็ก (8 – 11 ปี) มักเกิดจากพ่อแม่ ผู้ปกครองเป็นสำคัญ ส่วนเยาวชนวัยรุ่น (12 – 16 ปี) นอกจากปัญหาจากผู้ปกครองแล้ว ยังมีปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและจิตใจของเด็กสู่วัยรุ่นอีกด้วย

งานวิจัยนี้ศึกษานวนิยายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนของชัชฌิกร แสงกระจ่าง รวม 8 เรื่องได้แก่ *บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย* (2534) *บ้านนี้มีรัก* (2542) *คุณปู่แว่นตาโต* (2543) *ป้าจ๋า ไก่ ตีตตี๋ นะจ๊ะ* (2544) *ส้มโอ น้ำหมู หนูแมว* (2545) *ริบบิ้นเขียวกับกล่องกระดาษแดง* (2547) *เด็กหญิงแห่งกลางคืน* (2548) และ *คุณยายหวานซ่าส์ส์ส์* (2549) โดยเกณฑ์การเลือกเรื่องที่ศึกษาพิจารณาเรื่องที่น่าเสนอตัวละครเด็กและเยาวชนเป็นหลัก เนื้อเรื่องเน้นสะท้อนปัญหาของเด็กและเยาวชน นวนิยายเหล่านี้ของชัชฌิกร นับว่ามีความน่าสนใจและเป็นประโยชน์ทั้งในเชิงวรรณคดีศึกษาและสังคมศาสตร์ เพราะนอกจากจะมีคุณค่าทางวรรณศิลป์แล้ว ยังช่วยให้ผู้อ่านเห็นภาพและเข้าใจสังคมที่ตนอยู่มากยิ่งขึ้น

การศึกษานี้มุ่งวิเคราะห์เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน โดยเน้นพิจารณาถึงองค์ประกอบสำคัญของวรรณศิลป์ ปัญหาและการแก้ไขปัญหาที่ผู้แต่งนำเสนอไว้ในนวนิยาย ทั้งนี้โดยภาพรวมกลวิธีการแต่งที่ชัชฌิกรใช้มักไม่เสนอทางแก้ไขปัญหาโดยตรง แต่จะเพียงเล่าเรื่องราวปัญหาที่เกิดขึ้น การปรับตัวของบุคคลที่เกี่ยวข้อง การรับมือกับปัญหา และการคลี่คลายของปัญหา จนถึงการดำเนินชีวิตต่อไปของตัวละคร ในบทนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ 3.1 องค์ประกอบสำคัญทางวรรณศิลป์ อันได้แก่ มุมมองการ

เล่าเรื่อง โครงเรื่องและเนื้อเรื่อง ตัวละคร ฉาก และแก่นเรื่อง กับ 3.2 ปัญหาเด็กและเยาวชนที่ปรากฏในนวนิยายที่ศึกษา รายละเอียดมีดังต่อไปนี้

3.1 องค์ประกอบสำคัญทางวรรณศิลป์

การศึกษาองค์ประกอบสำคัญทางวรรณศิลป์ของนวนิยายของชมัยภร แสงกระจ่าง ทำให้ผู้วิจัยเห็นภาพรวมของนวนิยาย และเห็นกลวิธีการนำเสนอปัญหาของเรื่อง ซึ่งส่วนใหญ่สัมพันธ์กับองค์ประกอบโดยรวมของเรื่อง และยังทำให้เห็นลักษณะเฉพาะตัวของวรรณกรรมเยาวชนของชมัยภร ซึ่งมีความโดดเด่นจนได้รับรางวัลวรรณกรรมเยาวชนอยู่เสมอ นวนิยายที่ศึกษาทั้ง 8 เรื่อง เสนอเนื้อเรื่องเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน โดยอาจแบ่งกลุ่มได้เป็นเรื่องเกี่ยวกับเด็ก (8 – 11 ปี) รวม 5 เรื่อง ได้แก่ *บ้านนี้มีรัก*, *คุณปู่แว่นตาโต*, *ป่าจำ ไก่ ตีตตี๋ นะจ๊ะ*, *ส้มโอ น้ำหมู หนูแมว* และ *เด็กหญิงแห่งกลางคืน* กับเนื้อเรื่องเกี่ยวกับวัยรุ่น (12 - 16) รวม 3 เรื่อง ได้แก่ *บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย*, *ริบบิ้นเขียวกับกล่องกระดาษแดง* และ *คุณยายหวานซ่าส์ส์ส์* องค์ประกอบสำคัญทางวรรณศิลป์ อันได้แก่ มุมมองการเล่าเรื่อง โครงเรื่องและเนื้อเรื่อง ตัวละคร ฉาก และแก่นเรื่อง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1.1 มุมมองการเล่าเรื่อง

นวนิยายที่ศึกษารวม 8 เรื่อง ส่วนใหญ่ผู้แต่งใช้มุมมองการเล่าเรื่องแบบบุรุษที่ 1 โดยให้ตัวละครเอกเป็นผู้เล่าเรื่อง ซึ่งมักเป็นในรูปการเขียนจดหมายหรือบันทึกถึงบุคคลใกล้ชิดที่ตนรักหรือผูกพัน เช่น พ่อ หรือยาย โดยเนื้อหามักเป็นการบรรยายถึงความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร กับเล่าถึงเหตุการณ์ ที่ตนได้พบเห็น นวนิยายที่ใช้มุมมองการเล่าเรื่องแบบบุรุษที่ 1 ได้แก่เรื่อง *บันทึกจากลูก(ผู้)ยาย*, *ป่าจำ ไก่ ตีตตี๋ นะจ๊ะ*, *ส้มโอ น้ำหมู หนูแมว*, *ริบบิ้นเขียวกับกล่องกระดาษแดง* และ *คุณยายหวานซ่าส์ส์ส์* นวนิยายส่วนน้อยคือเรื่อง *บ้านนี้มีรัก*, *คุณปู่แว่นตาโต* และ *เด็กหญิงแห่งกลางคืน* ใช้มุมมองการเล่าเรื่องแบบบุรุษที่ 3 คือผู้แต่งรู้เหตุการณ์และความรู้สึกนึกคิดของตัวละครทั้งหมด

การใช้มุมมองการเล่าเรื่องแบบบุรุษที่ 1 ทำให้ผู้อ่านเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร และมีความรู้สึกร่วมไปด้วย วิธีการเล่าเรื่องแบบนี้ผู้อ่านจะเข้าใจเรื่องได้ง่าย และรู้อารมณ์ของตัวละครอย่างชัดเจน เป็นวิธีการที่เหมาะสมกับเรื่องเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ตัวอย่างการเล่าเรื่องด้วยมุมมองแบบบุรุษที่ 1 เช่นจากเรื่อง *ป่าจำ ไก่ ตีตตี๋ นะจ๊ะ* ดังนี้

อ่านเรื่องความน่ารักของพ่อเธอทำให้เราเริ่มอิจฉาเธอบ้างแล้ว แต่ไม่ได้อิจฉาอยากมีพ่ออย่างเธอหรอกนะ เราอิจฉาที่เธอได้กินขนมแปลก ๆ ต่างหาก บรวานี่อะไรนั่นที่ชื่อเป็นภาษาฝรั่ง เราอยากจะมีรสสักครั้งว่ามันเป็นอย่างไร จะอร่อยกว่าพุทราสักกี่เท่า ยังไงถ้าคราวหน้าเธอมาสุพรรณกับป่าจำ อย่าลืมให้ป่าจำซื้อบรวานี่มาฝากเราด้วย ไม่ต้องซื้อมากมายนะ เตี่ยแม่เห็น ถ้าแม่รู้ว่าเราขอร้องเธอแบบนี้ละก็เป็นอันถูกตีแน่เทียว เพราะแม่ถือนักถือหนาเรื่องขอของกินใครนี่ ห้ามโดยเด็ดขาด

(ป่าจำ ไก่ ตีตตี๋ นะจ๊ะ. 2544 : 79)

จากเนื้อความตัวอย่างทำให้ผู้อ่านเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร *ตะโก* ว่ายังมีความเป็นเด็กอยากรู้ อยากลองในสิ่งที่ตนไม่มีประสบการณ์ ในที่นี้คือการกินบราวนี่ซึ่งเป็นขนมฝรั่ง เด็กชอบทุกอย่างเขาหาโอกาสกินได้ยาก อย่างไรก็ตาม *ตะโก* ก็ได้รับการอบรมสั่งสอนจากแม่ตามค่านิยมแบบไทยเรื่องไม่ให้ขออาหารหรือของกินจากผู้อื่น เพราะถือว่าเป็นการเสียดังค์ศรี

ส่วนการเล่าเรื่องจากมุมมองบุรุษที่ 3 นั้น เป็นการเล่าเรื่องที่ผู้แต่งมักเน้นเล่าเหตุการณ์ของเรื่อง ไม่เน้นบอกความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร ตัวอย่างเช่นเรื่อง *คุณปู่แวนตาโต* เนื้อเรื่องของนวนิยายเล่าถึงเหตุการณ์ที่คุณปู่ (อาจารย์เจริญจิตต์ วัย 60 กว่าปี) แนะนำความรู้และฝึกให้เด็ก ๆ รวม 5 คน เข้าใจเรื่องศิลปะสาขาต่าง ๆ วิธีการเล่าเรื่องจากมุมมองบุรุษที่ 3 นี้พบว่าเหมาะกับเรื่องที่เน้นเหตุการณ์ เช่น เรื่องแนวผจญภัย หรือเรื่องที่มีเนื้อหายาว ชัยภรณ์ใช้มุมมองการเล่าเรื่องแบบนี้บ่อย ทั้งนี้คงต้องการสื่อให้ผู้อ่านเห็นความคิดที่ชื่อ *บริสุทธิ์* ไม่ไร้เดียงสาของตัวละครเอกเด็ก และรวมถึงวัยรุ่นที่มีความรู้สึกนึกคิดที่ไม่ชัดเจนนักเพราะขาดความรู้และประสบการณ์ มุมมองการเล่าเรื่องแบบบุรุษที่ 1 จึงมีความเหมาะสมมากกว่า

3.1.2 โครงเรื่องและเนื้อเรื่อง

ในด้านโครงเรื่อง นวนิยายที่ศึกษาส่วนใหญ่มักเปิดเรื่อง (Exposition) โดยตัวละครเอกเล่าสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงในชีวิตของตน เช่น การต้องย้ายที่อยู่ หรือการประสบปัญหาบางอย่าง การเปิดเรื่องเช่นนี้ทำให้ผู้อ่านรู้ปัญหาของเรื่องโดยทันที ทั้งนี้ผู้แต่งมักให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับตัวละคร หรือที่มาของปัญหาโดยสังเขป ดังตัวอย่างจากเรื่อง *ส้มโอ น้ำหมู หนูแมว*

ผมไม่ได้อยากมาอยู่กับน้ำหมูสักหน่อย แต่แม่เขาส่งมาด้วยเหตุผลว่า น้ำหมูเขาอยู่กรุงเทพฯ เป็นศูนย์กลางการศึกษาที่ดีสำหรับผมซึ่งมีแนวโน้มว่าจะไม่ค่อยรักการศึกษาเท่าไร [...]

...ผมก็ไม่ต่อต้านอะไรแม่หรอก ผมรู้ด้วยว่าที่แม่ให้ผมมาอยู่กับน้ำหมูนี้เป็นเหตุผลทางเศรษฐกิจมากกว่า ผมได้ยินแม่เขาว่าถูกลดเงินเดือน ยาก็เจ็บออก ๆ แอด ๆ น้ำหมูก็คงได้ยินเสียงบ่นเหมือนกัน เลยหาวิธีช่วยแม่โดยการรับผมมาอยู่ด้วย (ส้มโอ น้ำหมู หนูแมว. 2545 : 11 - 12)

เนื้อความข้างต้นทำให้ผู้อ่านรู้ว่าตัวละครเอกของเรื่องคือ *ด.ช. ส้มโอ* (อายุ 11 ปี) ต้องเปลี่ยนที่อยู่ เนื่องจากครอบครัวของเขา (แม่) มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ การเปิดเรื่องเช่นนี้ทำให้ผู้อ่านจับประเด็นของเรื่องได้ทันที เหตุการณ์เปิดเรื่องอีกลักษณะที่ *ชัยภรณ์* มักใช้คือ การบรรยายฉาก สถานที่ เริ่มเรื่อง วิธีนี้จะสะท้อนถึงบรรยากาศของเรื่องไปพร้อมกัน ดังตัวอย่างจากเรื่อง *เด็กหญิงแห่งกลางคืน*

ขอยุทธท้ายของหมู่บ้านสวรรค์โลกนิเวศเป็นชอยนอกโครงการ ทำราวกับเป็นชอยของหมู่บ้านโดยถือโอกาสเชื่อมต่อกับขอยสุดท้าย ซึ่งชื่อมันถึงสวรรค์ชั้นเจ็ดว่า ดาวดิงส์ ชอยนอกหมู่บ้านนี้หลายคนชอบเรียกว่าชอยรัก หนัก ๆ เข้าก็เรียกเพี้ยนเป็นชอยนรก เพราะแม่จะเทศคอนกรีตเหมือนกันแต่ก็เป็นคอนกรีตที่ถูกทิ้งร้าง

บอบบางกว่าถนนคอนกรีตเสริมเหล็กของซอยดาวดึงส์ คล้ายกับว่าริบสร้างให้เสร็จ ๆ ไป บางส่วนจึงเป็นหลุมบ่อกะเทาะล่อนสมชื่อที่ถูกเรียกเพี้ยนไปเป็นซอยนรก

[...]

ก่อนถึงทุ่งหญ้าร้างนั้นมีบ้านหลังหนึ่งตั้งอยู่ เป็นบ้านรูปทรงแปลกประหลาด คล้ายบ้านในจินตนาการกับบ้านแห่งความเป็นจริงผสมกัน บ้านไม้ชั้นเดียวหลังนี้มีส่วนยื่น ด้านข้างออกมาเป็นโดมทรงกลม สีสนคล้ายจะเป็นกระจกสี แต่ผู้พิงทรุดโทรมจนมองแทบไม่ออก

(เด็กหญิงแห่งกลางคืน. 2548 : 9)

การบรรยายฉากเปิดเรื่องข้างต้นทำให้เห็นบรรยากาศคร่ำคร่าของบ้านที่เป็นจุดเริ่มต้นเรื่องราวของนวนิยาย ชมัยภรสื่อให้ผู้อ่านเห็นสถานการณ์ที่เป็นปัญหาตั้งแต่เริ่มเรื่อง นับเป็นเทคนิคการแต่งที่จับความสนใจของผู้อ่านได้ทันทีและชวนให้ติดตามอ่านเนื้อเรื่องต่อไป

ในส่วนพัฒนาการของเรื่อง (Complication) ซึ่งเป็นส่วนเนื้อหาหลักและมีความยาวนั้น โดยทั่วไปจะคลี่คลายให้เห็นปัญหาหรือความขัดแย้ง (conflict) ในเรื่อง ทั้งนี้นวนิยายของชมัยภรที่ศึกษารวม 8 เรื่องนี้ เนื้อเรื่องส่วนที่เป็นพัฒนาการของเรื่องมี 2 ลักษณะ คือ 1) นำเสนอปัญหาของตัวละครเอก และ 2) นำเสนอบทบาทของตัวละครเอก โดยที่ปัญหาในเรื่องไม่ใช่ปัญหาของตัวละครเอก ทั้งสองลักษณะนี้พบในสัดส่วนของจำนวนเรื่องเท่ากัน ได้แก่ แบบที่ 1 (ปัญหาของตัวละครเอก) คือเรื่อง *บันทึจากลูก(ผู้)ชาย, ลัมโอ น้ำหมู หนูแมว, ริบบิ้นเขียวกับกล่องกระดาษแดง และเด็กหญิงแห่งกลางคืน* และแบบที่ 2 (บทบาทของตัวละครเอก) คือเรื่อง *บ้านนี้มีรัก, คุณปู่แว่นตาโต, ป้าจำ ไก่ติดดี นะจ๊ะ และคุณยายหวานซ่าส์ซ่าส์*

พัฒนาการของเรื่องทั้งสองแบบนี้ไม่มีความแตกต่างที่ชัดเจนต่อโครงเรื่องและเนื้อเรื่องโดยรวม ทั้งนี้เนื่องจากนวนิยายที่ศึกษาเป็นวรรณกรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ซึ่งแนวการเขียนของชมัยภรไม่ได้เน้นสะท้อนปัญหาอย่างจริงจัง (รุนแรง) เพียงแต่เสนอประเด็นของปัญหาให้ผู้อ่านรับรู้ โครงเรื่องในส่วนพัฒนาการของเรื่องนี้จึงมักไม่นำไปสู่จุดหักเห (วิกฤต) ของเรื่อง ปัญหาต่าง ๆ ในเรื่องทั้งที่เป็นของตัวละครเอกและไม่ใช่ มักคลี่คลายไปตามเหตุการณ์ที่ต่อเนื่องตามมาเป็นลำดับ จนนำไปสู่การสรุปจบเรื่อง ดังตัวอย่างจากเรื่อง *บ้านนี้มีรัก*

ผู้เป็นแม่ไม่ได้ตามไปดูว่าลูกเย็บได้อย่างไร เธอเหนื่อยกับชีวิตเกินกว่าจะลุกขึ้นมาดูแลปัญหาของลูก เธอไม่รู้เลยว่า คีนนั่น ลูกสาวของเธอนอนกอดตุ๊กตาผ้ามอมแมนตัวนั้นฝันดี...

[...]

...สายตาของเด็กหญิงแสงจันทร์ตอนที่ส่งตุ๊กตาคีนั่นเต็มไปด้วยความอาลัยอาวรณ์ซอบกลอยู่ [...]

เด็กชายต้นมองแม่บุญทิ้งโฉมใหม่แล้วใจหาย เมื่อรู้แน่แล้วว่าอย่างไรเสีย น้องก็ไม่ได้ซื้อตุ๊กตาใหม่แน่ เขาไม่มีตุ๊กตาตัวเก่าไปให้แสงจันทร์แล้ว และเขาก็รู้ว่า จะพูดอย่างไรจึงจะได้ตุ๊กตาเพิ่มขึ้นมาอีกสักตัว...

(บ้านนี้มีรัก. 2546 : 62, 73)

จากเรื่อง *บ้านนี้มีรัก* ตัวละครเอก ด.ช. ต้น (อายุ 10 ปี) มีเพื่อนร่วมชั้นเรียนคือ ด.ญ.แสงจันทร์ ซึ่งมีฐานะยากจน แม่ทำงานรับจ้างเย็บเสื้อผ้าโหล ไม่มีเวลาเอาใจใส่ลูกหรือแม้แต่สอนลูกเย็บตุ๊กตา ต้นอยากยกตุ๊กตาตัวเก่าของน้องสาวให้แก่แสงจันทร์ เพราะแสงจันทร์ช่วยซ่อมแซมตุ๊กตาที่ขาดและเธอไม่เคยมีตุ๊กตาจึงอยากได้ ปัญหาในนวนิยายเรื่องนี้ไม่ได้เป็นของตัวละครเอกโดยตรง แต่ตัวละครเอกได้แสดงบทบาทช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาให้แก่ตัวละครรองคือ ด.ญ. แสงจันทร์ เหตุการณ์หลังจากฉากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นคือ ด.ช. ต้นขอให้แม่สอนวิธีเย็บตุ๊กตาให้แก่ ด.ญ. แสงจันทร์ จึงทำให้เธอมีความสุข นอกจากนี้ครอบครัวของต้นยังช่วยกันดูแลแสงจันทร์ ทำให้ปัญหาในชีวิตของ แสงจันทร์ คลี่คลายไป และเนื้อเรื่องของนวนิยายก็สรุปจบลงอย่างมีความสุข

ด้านเหตุการณ์การคลี่คลายของเรื่องและสรุปจบเรื่อง (Falling actions and Resolution) นวนิยายที่ศึกษารวม 8 เรื่อง ปรากฏลักษณะการคลี่คลายของปัญหาและการสรุปจบเรื่องแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ ทำนองเดียวกับเหตุการณ์พัฒนาการของเนื้อเรื่อง กล่าวคือ 1) เหตุการณ์ของเรื่องคลี่คลายไปตามลำดับ และ 2) ตัวละครที่เกี่ยวข้องร่วมกันแก้ไขปัญหา โดยลักษณะที่ 1 ได้แก่เรื่อง *บ้านนี้มีรัก*, *คุณปู่แว่นตาโต* และ *ป่าจำ ไก่ ดีดี น๊ะจ๊ะ* และลักษณะที่ 2 ได้แก่เรื่อง *บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย*, *ส้มโอ น้ำหนู หนูแมว*, *รีบปั่นเชียวกับกล่องกระดาษแดง*, *เด็กหญิงแห่งกลางคืน* และ *คุณยายหวานซ่าส์ซ่าส์*

การคลี่คลายเรื่องในลักษณะที่ 1 ผู้แต่งมักใช้กับนวนิยายที่มีตัวละครเอกเป็นเด็ก (อายุ 8 – 11 ปี) โดยเนื้อเรื่องมักไม่ซับซ้อน เหตุการณ์ของเรื่องไม่ยาว การลำดับเรื่องเป็นไปตามสถานการณ์และปัญหาของเรื่อง ซึ่งมักไม่ไขปัญหาของตัวละครเอก แต่ตัวละครเอกจะแสดงบทบาทแก้ไขหรือคลี่คลายปัญหา และเรื่องสรุปจบลงโดยปัญหาอาจแก้ไขไม่ได้แต่ก็บรรเทาลง ส่วนลักษณะที่ 2 การคลี่คลายเรื่องที่ตัวละครที่เกี่ยวข้องร่วมการแก้ไขปัญหา ผู้แต่งมักใช้กับนวนิยายที่มีเหตุการณ์ยาว มีเนื้อเรื่องซับซ้อน และน่าตื่นเต้น โดยเนื้อเรื่องหลักส่วนใหญ่จะนำเสนอปัญหาของตัวละครเอก (อายุ 12 – 16 ปี) การสรุปจบเรื่องตัวละครที่เกี่ยวข้องทั้งหมดมักร่วมกันแก้ไขปัญหาทำให้เรื่องคลี่คลายจบลงได้ด้วยดี

ตัวอย่างนวนิยายที่มีการคลี่คลายเรื่องและสรุปจบเรื่องได้น่าสนใจคือเรื่อง *คุณยายหวานซ่าส์ซ่าส์* ความขัดแย้งที่ปรากฏในเรื่องนี้ คือการอยู่ร่วมกันระหว่างวัยรุ่นหญิงคือ น.ส. กระต่าย (อายุ 16 ปี) กับคุณยายหวาน (อายุ 80 ปี) เหตุการณ์ช่วงพัฒนาการของนวนิยายเรื่องนี้ ผู้แต่งนำเสนอปัญหาความไม่เข้าใจกันของยายกับหลาน ซึ่งมีช่องว่างความแตกต่างกันทั้งด้านอายุ ความเคยชิน รสนิยม ความคิด และความเชื่อต่าง ๆ อันเป็นที่มาของความขัดแย้งในเรื่อง แต่ทั้งนี้ผู้แต่งได้คลี่คลายปัญหาโดยให้ตัวละครทั้งสองวัยทำกิจกรรมร่วมกัน มีโอกาสใกล้ชิดกันได้เรียนรู้ เข้าใจ และยอมรับซึ่งกันและกัน จนเกิดความรู้สึกผูกพันกัน นำไปสู่เหตุการณ์สรุปจบเรื่องที่เมื่อทั้งสองต้องแยกจากกัน ทำให้มีความคิดถึงกันโดยเฉพาะฝ่ายผู้สูงอายุ ผู้แต่งจบเรื่องนี้โดยให้คุณยายหวานยอมรับเรียนรู้เทคโนโลยีสมัยใหม่ (การส่งอีเมล) เพื่อจะได้ติดต่อสื่อสารกับคนรุ่นใหม่ (หลาน) ได้ ตัวอย่างเนื้อความจากเรื่องดังนี้

ในขณะที่สถานการณ์ยายกำลังคับขัน สถานการณ์หนูก็กำลังคับขัน จู่ ๆ น้ำ
แตนนก็ทำตัวเป็นอควินม้าขาว ซีม้าสีขาวเข้ามาในสวนของเราในพริบตา เริ่มจากที่น้ำ
แตนนได้รับโทรศัพท์จากแม่แจ้งว่า ยายตกเตียงหัวโนข้อมือช้ำ [...] น้ำแตนนเขาก็เลย
รีบปีนรถมาจากกรุงเทพฯ...

[...]

หลังจากฟังน้ำเต้านคุยกับแม่และคุยกับยายประมวลรวมกันแล้ว ก็ได้รับความ
ว่า น้ำเต้านเขาเบื่อชีวิตกรุงเทพฯ เต็มแก่แล้ว ส่วนน้องจิงโจ้ [...] เขาเรียน
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์รังสิต ซึ่งไกลบ้านมาก เขาก็เลยไปอยู่หอพัก น้ำเต้านก็เกิด
โอเคเดียวบรรเจิดเลิศเลอว่า จะมาปลูกบ้านหลังใหม่อยู่กับยาย ส่วนน้องจิงโจ้ก็ให้อยู่
หอพักไป...

[...]

ตอนเช้าครูหวานตื่นขึ้นมาด้วยอารมณ์อันเบิกบาน เสียงนกกาเหว่าตัวเก่ง
ร้อง “เว้า ๆ” อยู่ไกล ๆ ในขณะที่กางเขนตัวโปรดมาส่งเสียงกรังกรังแสหนวานอยู่
ตรงหัวนอน หญิงชรามองผ่านหน้าต่างออกไปเห็นท้องฟ้าสีขาวย ๆ ก็ค่อย ๆ ลุกขึ้น
นั่ง [...]

และก็ค่อยลุกสาวจะขึ้นรถออกไปทำงาน เพื่อจะบอกลูกว่า “ถ้ามีจดหมาย
จากกระต่าย เอามาให้แม่ด้วยนะ”

[...]

ครูหวานลุกไปรื้อหนังสือออกมาเล่มหนึ่ง ‘การเรียนคอมพิวเตอร์ทางลัด’
คอยดูเถอะ ในห้องยายเต้านก็มีเครื่องคอมพิวเตอร์อยู่แล้ว วันหนึ่งยายจะอีเมลไปหา
หลานเอง ครูหวานตั้งปณิธานเอาไว้ในใจ แล้วก็สุดลมหายใจยาวเอาปราณอยู่ไปมา
(คุณยายหวานซำส์ลส์. 2549 : 223, 227 และ 236 -237)

ในส่วนเนื้อเรื่องของนวนิยายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่ศึกษารวม 8 เรื่องนี้ ส่วนใหญ่นำเสนอ
เรื่องความสัมพันธ์ของเด็กและเยาวชนกับผู้ใหญ่ในครอบครัวคือ พ่อ แม่ หรือญาติข้างแม่โดยเฉพาะที่
เป็นผู้หญิงคือ ยาย ป้า หรือน้าสาว ผู้แต่งมักเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างลูก
หรือหลานกับผู้ใหญ่ที่ปกครองเด็กนั้น ซึ่งเนื้อเรื่องมักเริ่มต้นจากความแตกต่างไม่เข้าใจกันของคนต่าง
วัย แต่แล้วเมื่อเวลาผ่านไปทั้งสองฝ่ายมักจะเรียนรู้ และปรับตัวเข้าหากัน การนำเสนอเช่นนี้ออกจาก
ทำให้เนื้อเรื่องมีความสนุกน่าสนใจ เพราะได้เห็นความขัดแย้งของเรื่องแล้ว ยังทำให้ผู้อ่านได้ความรู้
และเข้าใจธรรมชาติที่แตกต่างของคนแต่ละวัย

นวนิยายที่นำเสนอเนื้อเรื่องในลักษณะที่กล่าวมาข้างต้น ได้แก่เรื่อง สัมโอ น้ำหนู หนูแมว,
คุณยายหวานซำส์ลส์ และ ระเบิดขึ้นเกี่ยวกับกล่องกระดาษแดง ทั้ง 3 เรื่องตัวละครเอกต้องย้ายที่อยู่จาก
บ้านของตนเองหรือบ้านที่เคยอยู่มาตั้งแต่เกิด ไปอยู่บ้านญาติหรือพ่อที่ไม่ได้อยู่ด้วยกันมาแต่แรก
ตัวอย่างหนึ่งจากเรื่องที่ศึกษาดังนี้

...เราเป็นพ่อลูกที่ไม่ค่อยได้พูดกันอยู่แล้ว หนูอยู่กับยายที่บ้านนอก พ่ออยู่
คนเดียวที่กรุงเทพฯ แล้วจะให้พูดกันบ่อย ๆ ได้อย่างไร... ในที่สุดพ่อก็พาหนูมาถึง
บ้าน บ้านที่หนูเคยอยู่ไม่เกินเจ็ดวัน

[...]

บ้านอะไรก็ไม่รู้ละยายจ๋า มันไม่เหมือนบ้านของยายเลย ไม่มีประตูหน้าบ้าน
ไม่มีต้นไม้ ไม่มีลานบ้าน ไม่มีหมาวิ่งออกมาต้อนรับ ไม่มีแปลงดอกไม้ ไม่มีอะไรสัก

อย่างที่บ้านยายมี หากแต่มันเป็นกล่องสี่เหลี่ยม กว่าจะเข้าไปในบ้านของพ่อได้หนูก็ต้องเข้าไปในกล่องสี่เหลี่ยมอีกอันที่พ่อเรียกว่าลิฟต์ หนูไม่ชอบอีกนั่นแหละ มันอัดอัดจนบอกไม่ถูก โชคดีที่เราอยู่ในลิฟต์ไม่นาน ในที่สุดพ่อก็พาหนูมาถึงบ้านของพ่อจนได้

บ้านที่แม่มายืนตรงหน้าประตูแล้ว หนูก็ยังรู้สึกว่าจะไม่ใช่บ้านอยู่นั่นเอง

(ริบบิ้นเขียวกับกล่องกระดาษแดง. 2547 : 13 – 14)

จากตัวอย่างข้างต้นเห็นได้ว่าตัวละครเอก (เทียนหอม) ได้พบปัญหาการเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมคือ ย้ายจากบ้านสวนของยายในชนบทไปอยู่คอนโดฯ ในเมืองกับพ่อ ผู้ซึ่งเทียนหอมไม่คุ้นเคยหรือสนิทสนมด้วย ผู้อ่านได้เห็นความขัดแย้งของเรื่องนี้นับตั้งแต่ต้นเรื่อง และเนื้อหาหลักของเรื่องก็เน้นให้เห็นถึงพัฒนาการความสัมพันธ์ของเทียนหอมกับพ่อรวมไปถึงแฟนของพ่อ ซึ่งเป็นว่าที่แม่เลี้ยงของเทียนหอมด้วย เนื้อหาเหล่านี้สะท้อนถึงความขัดแย้งระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ ชวนให้ผู้อ่านติดตามเนื้อเรื่อง เพราะอยากรู้อารมณ์ความรู้สึกของปัญหา ซึ่งผู้แต่งได้เสนอทางออกว่าผู้ใหญ่ควรใช้เวลาในการปรับตัวแก่เด็ก เนื้อหาเช่นนี้นับเป็นความรู้ที่ผู้แต่งให้แก่ผู้อ่านไปพร้อมกับความเพลิดเพลินที่ได้จากเหตุการณ์ของเรื่อง

เนื้อเรื่องที่ผู้แต่งนำเสนอมากเป็นอันดับสองคือ การให้เด็กมีโอกาสพบเห็นสภาพหรือสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างไปจากความเป็นอยู่ หรือความเคยชินของตน เช่น เด็กชนบทได้มาเห็นหรืออยู่ในเมือง ได้แก่เรื่อง *ป่าจำ ไก่ ตีตตี น่ะจ๊ะ* หรือ เด็กที่มีครอบครัวอบอุ่นได้รับรู้ปัญหาหรือเห็นสภาพครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ ได้แก่เรื่อง *บ้านนี้มีรัก* ผู้แต่งนำเสนอเนื้อหาหลักเช่นนี้เพื่อเสนอภาพเปรียบเทียบสังคมหรือสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย เป็นการขยายมุมมองของเด็กให้มีการรับรู้ที่กว้างขวางขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการเสนอแนวคิดให้เด็กและเยาวชนมีความสนใจ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น พร้อมกันนั้นก็พอใจในสภาพของตนที่ไม่เป็นปัญหาดังเช่นคนอื่น

ตัวอย่างเช่นจากนวนิยายเรื่อง *ป่าจำ ไก่ ตีตตี น่ะจ๊ะ* ผู้แต่งสะท้อนให้เห็นภาพของเด็กชนบทที่ไม่มีโอกาสเข้าร้านหนังสือ และ/หรือซื้อหนังสือ การนำเสนอเนื้อเรื่องเช่นนี้เท่ากับว่าผู้แต่งสะกิดใจให้ผู้อ่านคิดถึงประเด็นนี้และเสนอแนะให้ปฏิบัติ เพื่อเป็นการให้โอกาสแก่เด็กบ้าง ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง

ไก่ออยู่สุพรรณไม่เคยเห็นร้านหนังสือมาก่อนเลย แม่ก็ไม่เคยพาไก่อไปสักครั้ง เคยแต่ได้ตามแม่ไปตลาดในเมืองก็ตื่นตื่นแทบแย่แล้ว มาเจอร้านขายหนังสือแบบนี้ ไก่อรู้สึกหิบบ้ออะไรไม่ถูกเอาทีเดียว ไก่อ่อย ๆ ละเลียดสายตาไปตามแถวหนังสือทีละแถว จากหนังสือแบบเด็ก ๆ ที่มีรูปวาดสวยงามเล่มใหญ่ ซึ่งไก่อเห็นว่าตื่นตาแค่เห็นครั้งแรก ๆ จากนั้นไก่อก็ไปจนถึงหนังสือเล่ม มีแต่ชื่อหนังสือและชื่อคนเขียนที่ไก่อไม่รู้จัก แล้วนี่ไก่อจะเลือกอย่างไรดีหนอ...

(ป่าจำ ไก่ ตีตตี น่ะจ๊ะ. 2544 : 155)

เนื้อเรื่องอีกลักษณะที่พบในนวนิยายที่ศึกษาคือ เรื่องเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่ประสบปัญหาครอบครัวแตกแยก ซึ่งมีทั้งเรื่องที่พ่อแม่แยกทางกันและเรื่องเด็กกำพร้า (พ่อแม่เสียชีวิต) ส่งผล

ให้เด็ก (ลูก) ไม่มีความสุข ผู้แต่งเสนอเนื้อเรื่องลักษณะนี้โดยใช้ตัวละครเอกทั้งที่เป็นวัยรุ่น (อายุ 16 ปี) ได้แก่เรื่อง *บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย* และตัวละครเด็ก (10 ปี) ได้แก่เรื่อง *เด็กหญิงแห่งกลางคืน* โดยสะท้อนให้เห็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นต่างกันไปตามวัยของเยาวชนหรือเด็ก สำหรับเยาวชนซึ่งเป็นวัยของความเปลี่ยนแปลงภายในตัวเอง (ทางร่างกาย) หากมีปัญหาคบครวญจากพ่อแม่ด้วยแล้ว ก็ยังเป็นปัญหาใหญ่และหนักมากสำหรับตัวเขา ในส่วนเด็กด้วยวัย (อายุ) ที่ยังน้อยทำให้การรับรู้ปัญหามีไม่มากนักและการแก้ปัญหาที่เป็นภาระของผู้ใหญ่ที่เกี่ยวข้องหรือรับรู้ปัญหา

การนำเสนอเนื้อเรื่องเช่นนี้ ผู้แต่งมุ่งเสนอการสื่อสารแก่ผู้อ่านเป็นสำคัญ ซึ่งก็เป็นการขยายบทบาทของวรรณกรรมในการสะท้อนภาพปัญหาเด็กและเยาวชน ให้ผู้อ่านและสังคมรับรู้ในทางอ้อม ตัวอย่างที่น่าสนใจคือเรื่อง *เด็กหญิงแห่งกลางคืน* ผู้แต่งเสนอเนื้อเรื่องเกี่ยวกับปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจเมื่อปี 2541 ส่งผลให้ตัวละครเอกคือ *ด.ญ. รำพึง* ต้องเป็นกำพร้าทั้งพ่อและแม่เพราะถูกผู้ร่วมค้ายาเสพติดสังหาร รำพึงต้องกลายเป็นเด็กขอทานเร่ร่อน จนในที่สุดได้พบผู้ใหญ่ใจดีรับอุปการะจึงมีโอกาสเติบโตอย่างเด็กปกติทั่วไป ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง

...ช่วง พ.ศ. 2542 เป็นยุคที่คนล้มละลายเป็นจำนวนมาก ดั่งนั้นคดีฆ่ากันตายจึงปรากฏอยู่บนข่าวหน้าหนึ่งอยู่อย่างน้อยสามข่าว... เขา [ฉาน] อ่านข่าวสุดท้าย “แค่นสองผิวเมียค้ายาหักหลังยิงตายคาบ้าน” ในข่าวบอกถึงสองผิวเมียพัวพันค้ายา แต่กลับถูกหนุ่มร่วมขบวนการฆ่าตายเพราะแค่นที่ถูกหักหลังและโกงบ้าน เหลือเพียงลูกเล็ก ๆ อายุห้าขวบหนึ่งคน คาดว่าคนร้ายได้พาหนีไปด้วย ทำให้ตำรวจตามหาตัวไม่พบ...

(*เด็กหญิงแห่งกลางคืน*. 2548 : 254 – 255)

เนื้อเรื่องลักษณะสุดท้ายที่พบเป็นเรื่องที่มีความพิเศษเฉพาะตัวคือเรื่อง *คุณปู่แว่นตาโต* ผู้แต่งได้จำลองมาจากเรื่องจริงโดยดัดแปลงให้ตัวละครหลักเป็นเด็ก ๆ มุ่งเสนอสาระสำคัญคือ การปลูกฝังถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะแขนงต่าง ๆ (การปั้น, ละคร, ดนตรีไทยและสากล) ให้แก่เด็ก ผู้แต่งนำเสนอตัวละครเอกคุณปู่ เป็นชายชราวัยเกษียณอดีตอาจารย์มหาวิทยาลัย ได้มีปฏิสัมพันธ์กับเด็กหญิงและชาย รวม 5 คน (อายุ 5 – 10 ปี) และได้แนะนำให้เด็ก ๆ เรียนรู้เรื่องศิลปะ โดยให้เด็กมีประสบการณ์ตรง พบเห็นหรือสัมผัส ทดลองทำหรือแสดงด้วยตนเอง ซึ่งเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพ และผู้แต่งสรุปว่าประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เด็กได้รับจะคงอยู่เป็นพื้นฐานติดตัวเด็กไปจนเติบโต ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง

“ผลอแป็บเดียว โตจนเรียนมัธยมกันหมดแล้ว วันก่อนยังเห็นตัวเล็ก ๆ วิ่งไปวิ่งมาอยู่เลย ยายหนูเขี่ยคนนะ ยังพูดไม่ชัดเลย”

[...]

เด็กหญิงวัยรุ่นสี่คนเดินเรียงเข้ามาที่ละคน นำโดยเด็กหญิงผมสูงใบหน้าเรียว นัยน์ตามีแววฉลาดเฉียว ผมตรงยาวรวบไว้ด้านหลัง

[...]

หลังจากกินผัดไทยของคุณย่านิจเสร็จเรียบร้อย น้ำแข็งกตก็ค่อย ๆ หยิบ สมุดสีขาวออกมาเป็นคนแรก สมุดของน้ำแข็งกตกลายเป็นสีน้ำเงิน ข้างในมีลายมือ เป็นระเบียบของน้ำแข็งกตเขียนไว้เต็มไปหมด ประโยคแรกที่คุณปู่เห็นก็คือ “คุณปู่ แวนตาโตเป็นครูของพวกเรา”

[...]

สมุดของประสิทธิ์ศักดิ์มีปกสีดำ คุณปู่ทำตาโตเมื่อเห็น เด็กชายทำหน้าที่ มีความพอใจ พอเปิดออกมาหน้าแรกก็มีลายมือของเขาเขียนไว้ “คุณปู่แวนตาโต ไม่ได้โตแต่แวนตา แต่โลกของคุณปู่ก็โตไปด้วย”

เสียงของคุณปู่ร้อง “ดีจริง ๆ เด็กพวกนี้”

(คุณปู่แวนตาโต. 2553 : 90 – 91)

การนำเสนอเนื้อเรื่องเช่นนี้ ผู้แต่งมุ่งหมายเสนอความคิดเรื่องการปลูกฝังให้เด็กได้เรียนรู้หรือ อย่างน้อยก็สัมผัสกับศิลปะ ซึ่งจากเนื้อเรื่องใน *คุณปู่แวนตาโต* ผู้แต่งชี้ว่าทำให้เด็กมีความคิดที่ ละเอียดอ่อนลึกซึ้งขึ้น นับเป็นความงอกงามหรือเติบโตด้านจิตใจของเด็ก ซึ่งผู้ใหญ่ควรพัฒนาให้พวกเขาไปพร้อมกับการเลี้ยงดูด้านร่างกาย

โดยสรุปโครงเรื่องและเนื้อเรื่องของนวนิยายที่ศึกษารวม 8 เรื่องนี้ การเปิดเรื่องผู้แต่งมักให้ ตัวละครเอกเล่าสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงในชีวิตของตน และบรรยายถึงฉากหรือสิ่งแวดล้อมที่ ตนอยู่ ส่วนพัฒนาการของเรื่องส่วนใหญ่มักไม่นำไปสู่จุดหักเหหรือวิกฤตของเรื่อง เนื้อเรื่องของ นวนิยายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนของชัยภร มักไม่นำเสนอปัญหาหนักหรือเครียดอย่างจริงจัง เพียงแต่เล่าปัญหาหรือข้อขัดแย้งทั่วไป ซึ่งเหตุการณ์มักคลี่คลายไปตามลำดับเวลา นำไปสู่การสรุปจบ เรื่องอย่าง “โล่งใจ” ให้ความหวังทั้งแก่เด็ก เยาวชน ผู้ใหญ่ และสังคมให้ดำเนินชีวิตต่อไปตามบทบาท หน้าที่และสิ่งแวดล้อมของตน

3.1.3 ตัวละคร

ตัวละครเป็นองค์ประกอบสำคัญของวรรณกรรม โดยทำหน้าที่หลักเป็นเครื่องมือสื่อความคิด สำคัญของนักประพันธ์สู่ผู้อ่าน ผ่านทางบทบาท การกระทำ คำพูด หรือความรู้สึกนึกคิดที่ผู้แต่ง กำหนดให้ นวนิยายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนของชัยภรที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ อาจแบ่งตัวละครเอกได้ เป็น 2 กลุ่มหลักคือ ตัวละครเอกเด็ก อายุ 8 – 11 ปี มี 5 เรื่อง ได้แก่ *บ้านนี้มีรัก*, *คุณปู่แวนตาโต*, *ป่าจำ โกวี้ ดีดีดี นะจ๊ะ*, *ส้มโอ น้ำหนู หนูแมว* และ *เด็กหญิงแห่งกลางคืน* กับ ตัวละครเอกวัยรุ่น อายุ 12 – 16 ปี มี 3 เรื่อง ได้แก่ *บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย*, *ริบบิ้นเขียวกับกล่องกระดาษแดง* และ *คุณยายหวานซ่าส์ซ่าส์* ตัวละครเอกเด็กและเยาวชนเหล่านี้มักมีความเปลี่ยนแปลง (เป็นตัวละครแบบกลม) โดยเฉพาะด้าน ความคิด กล่าวคือมีการเติบโตขึ้นตามวัย ปรับเปลี่ยน รับรู้หรือเข้าใจธรรมชาติภายนอกมากขึ้นตามวัย ลักษณะนี้นับเป็นจุดเด่นของตัวละครเด็กและเยาวชน ที่ผู้แต่งมุ่งหมายให้เห็นพัฒนาการของเด็ก พร้อมกับการเสนอความคิดให้ผู้ใหญ่ใส่ใจและเข้าใจการเติบโตของเด็ก

นอกจากตัวละครเอกที่เป็นเด็กและเยาวชนแล้ว นวนิยายที่ศึกษาทุกเรื่องยังมีตัวละครรอง หรือตัวละครประกอบที่ช่วยทำให้เรื่องสมบูรณ์ขึ้น ตัวละครรองส่วนใหญ่จะเป็นผู้ใหญ่โดยเฉพาะ

สมาชิกในครอบครัวของตัวเอง ส่วนน้อยเป็นคนอื่น ๆ เช่น เพื่อนบ้าน คนรับใช้ เพื่อน หรือ คนรู้จัก เป็นต้น ตัวละครรองเหล่านี้มีลักษณะบทบาทแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะคือ ตัวละครรองที่ขัดแย้งกับเด็กหรือเยาวชน มักเป็นญาติใกล้ชิดของตัวเองและมักมีบทบาทควบคู่ไปกับเด็กหรือเยาวชนที่เป็นตัวละครเอก เป็นคู่ขบเคี้ยวมีปัญหาเกี่ยวกับเด็ก เช่นเรื่อง *ส้มโอ น้ำหมู หนูแมว* กับ ตัวละครรองที่สนับสนุนเด็กหรือเยาวชน มักเป็นตัวละครที่มีความสัมพันธ์ห่างออกไป หรืออาจไม่ได้เป็นญาติกับตัวละครเอกแต่อย่างใด เช่นเรื่อง *คุณยายหวานซ่าส์* เป็นต้น รายละเอียดและสาระสำคัญของทั้งตัวละครเอก และตัวละครรองที่ปรากฏในนวนิยายที่ศึกษามีดังต่อไปนี้

1) ตัวละครเอกเด็ก

นวนิยายที่ศึกษาที่นำเสนอตัวละครเอกเป็นเด็ก (อายุ 8 – 11 ปี) นี้ อาจแบ่งได้เป็นตัวละครเอกเด็กชาย 3 ตัว ได้แก่ *ตัน* จากเรื่อง *บ้านนี้มีรัก*, *ตะโก้* จากเรื่อง *ป่าจำ ไก่ ตีตตี น่ะจ๊ะ* และ *ส้มโอ* จากเรื่อง *ส้มโอ น้ำหมู หนูแมว* กับตัวละครเอกเด็กหญิง 3 ตัว ได้แก่ *รวิพิง* จากเรื่อง *เด็กหญิงแห่งกลางคืน*, *ตีตตี* จากเรื่อง *ป่าจำ ไก่ ตีตตี น่ะจ๊ะ* และ *น้ำแข็งกต* จากเรื่อง *คุณปู่แวนตาโต* ผู้แต่งได้เสนอบุคลิกและบทบาทของตัวละครต่างเพศกันนี้ แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดเจน โดยตัวละครเด็กชาย ผู้แต่งมักกำหนดให้มีความเป็นลูกผู้ชาย มีความรับผิดชอบ มีจิตใจเข้มแข็ง กล้าหาญ และมีสำนึกช่วยเหลือผู้อื่น และหากทำผิดก็ยอมรับโทษ ขณะที่ตัวละครเด็กหญิงส่วนใหญ่จะมีลักษณะช่างพูดช่างถาม สะท้อนบุคลิกเปิดเผย อ่อนหวาน และเป็นมิตร กล่าวได้ว่าชัษณ์ภรสร้างตัวละครให้แสดงบทบาทสอดคล้องกับ “บทบาทตามเพศ” สะท้อนถึงค่านิยมเพศชายและหญิงที่ต่างกันในสังคมไทย

ตัวละครเด็กชายที่มีบทบาท “สุภาพบุรุษ” (ลูกผู้ชาย) ซึ่งชัษณ์ภรจะนำเสนอไว้เป็นแบบอย่างของเด็กชายวัย 10 ขวบ คือตัวละครเอก *ด.ช. ตัน* ในเรื่อง *บ้านนี้มีรัก* ตันเป็นลูกคนโต มีความรับผิดชอบในการดูแลน้อง ๆ ครอบครัวของเขามีความอบอุ่น ตันได้รับการอบรมสั่งสอนจากพ่อแม่ให้มีศีลธรรม มีมารยาท และมีเหตุผล นอกจากนี้เขายังเป็นคนมีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นอีกด้วย ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง

เด็กชายตันมองดูเพื่อน ในใจเขาเริ่มต่อสู้กันระหว่างความเป็นเด็กชายกับความเป็นลูกผู้ชาย เขาควรจะช่วยแสงจันทร์ที่นั่งร้องไห้อยู่กันหลุม แต่เขาก็อยากจะกระโดดโห่ร้องไปแบบเดียวกับที่น้องชายทำ

[...]

เด็กชายตันมองเพื่อน มองน้อง แล้วตัดสินใจ “พอเหอะ ต่อ” ว่าแล้วเขาก็เดินตรงเข้าไปยื่นมือให้เพื่อนจับ เด็กหญิงแสงจันทร์หยุดร้องไห้ ...

(*บ้านนี้มีรัก*. 2546 : 104 – 105)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่า *ตัน* ยังมีความเป็นเด็กชอบสนุกเหมือนน้อง ๆ แต่เพราะเป็นลูกคนโต(อายุมากกว่าน้อง) และถูกสอนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่น้อง จิตสำนึกของเขาจึงขมความต้องการสนุกแบบเด็ก ให้แสดงความมีน้ำใจช่วยเหลือเพื่อน (*ด.ญ.แสงจันทร์*) ที่ตกหลุมและร้องไห้อยู่ ผู้แต่งเสนอความคิดว่า เด็กผู้ชายต้องเรียนรู้และ “เลือก” ทำสิ่งที่ถูกต้อง

ในส่วนตัวละครเอกเด็กหญิง ตัวละครที่มีความโดดเด่นคือ *ดีดี* จากเรื่อง *ป่าจำ ไก่ ดีดี น่ะจ๊ะ* (อายุ 8 – 9 ขวบ) ผู้แต่งกำหนดให้ *ดีดี* ช่างพูดช่างถาม มีความคิดเป็นเหตุเป็นผล มีลักษณะอ่อนหวานน่ารัก และกล้าหาญ อยากรู้อยากลองสิ่งใหม่ ๆ นับเป็นบุคลิกแบบ “ก้าวหน้า” มีความมั่นใจ ไม่กลัวใคร ซึ่งตัวละคร*ดีดี*นี้เป็นเด็ก “ชาวเมือง” (กรุงเทพฯ) และครอบครัวมีความอบอุ่น ฐานะดี พ่อแม่ดูแลใกล้ชิด จึงมีลักษณะบทบาทในเชิงบวกเช่นนี้ แต่หากเปรียบกับตัวละครที่ขาดความพร้อม กล่าวคือ ครอบครัวไม่สมบูรณ์ (ขาดพ่อหรือแม่) หรือฐานะยากจน เช่น *ด.ญ. แสงจันทร์* (อายุ 10 ขวบ) จากเรื่อง *บ้านนี้มีรัก* ผู้แต่งก็บรรยายให้เห็นบุคลิกที่ขาดความมั่นใจ ไม่กล้าคิด ทำ หรือพูด ลักษณะเปรียบเทียบเช่นนี้ทำให้ผู้อ่านเห็นได้ชัดเจนว่า พัฒนาการหรือบุคลิกของเด็กนั้นมีปัจจัยภายนอก (แวดล้อม) ตัวเด็กเป็นสิ่งส่งเสริม (หรือทำลาย) ที่สำคัญ

เนื้อเรื่องตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นลักษณะตัวละครเด็กหญิงที่มีความ “ก้าวหน้า” อย่างเช่น *ด.ญ. ดีดี* มีดังต่อไปนี้

... เจ้าโย่งหรือมันจะยอมง่าย ๆ กระโปรงถูกสายหนีไป... ยายดีดียืนตะโกนร้องเสียงแหลมว่า “เอากระโปรงเรามาเดี๋ยวนี้ละ”

...ยายดีดีตมอมที่กระโปรงแล้วร้องให้เสียงดังขึ้นไปอีก “เธอสามคนนี่ไม่ป็นสุภาพบุรุษเลย”

เป็นประโยคที่เด็กบ้านนอกอย่างเราทั้งสี่คนไม่คาดฝันว่าจะได้ยิน

“เรามาจากกรุงเทพฯ นะ พวกเธอต้อนรับแขกกันอย่างนี้หรือ”

พวกเราสี่คนยืนงงอีก สามคนนะมันงงอยู่แล้วเพราะโดนด่าโดยตรง แต่ไก่อึ้งเพราะนึกไม่ถึงว่ายายดีดีจะพูดอะไรแบบนี้

“ยังไม่ขอโทษอีก เธอต้องขอโทษฉันนะ”

(ป่าจำ ไก่ ดีดี น่ะจ๊ะ. 2544 : 50)

ขมิยกร สร้างตัวละครเด็กหญิงให้มีลักษณะกล้าพูด หรือพูดจา (แก่แดด) เป็นผู้ใหญ่อย่าง *ด.ญ. ดีดี*นี้ กล่าวได้ว่าเป็นเทคนิคเกินจริง (ไม่สมจริง) แต่ทั้งนี้ก็เป็นวิธีที่ทำให้เนื้อเรื่องมีแง่มุมซับซ้อน สะท้อนความน่ารัก ไม่เพียงสาของวัยเด็ก โดยรวมอาจสรุปได้ว่าตัวละครเอกทั้งเด็กชายและเด็กหญิงของขมิยกรนั้นไม่ได้เน้นความสมจริง แต่มีลักษณะตามค่านิยม (ตามเพศ) ในสังคมไทย กล่าวคือ หากเป็นเด็กชายจะมีลักษณะเป็นสุภาพบุรุษ (ไม่แก่กล้าเด็กผู้หญิง) มีความรับผิดชอบ ไม่พูดโกหก เป็นต้น ส่วนเด็กหญิงจะมีลักษณะอ่อนหวาน ช่างพูด มีความกล้า และรู้จัก เป็นต้น

2) ตัวละครเอกวัยรุ่น

ในส่วนตัวละครเอกกลุ่มวัยรุ่นที่ปรากฏในนวนิยายที่ศึกษามี 3 เรื่อง เป็นตัวละครวัยรุ่นชาย 1 เรื่องคือ *เตี่ยว* (อายุ 16 ปี) ในเรื่อง *บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย* และเป็นตัวละครวัยรุ่นหญิง 2 เรื่องคือ *เทียนหอม* (อายุ 12 ปี) ในเรื่อง *ริบบิ้นเขียวกับกล่องกระดาษแดง* และ *กระต่าย* (อายุ 16 ปี) ในเรื่อง *คุณยายหวานซ่าส์ส์* ตัวละครวัยรุ่นทั้งชายและหญิงจะเป็นศูนย์กลางของเรื่อง เพราะผู้แต่งต้องการสะท้อนปัญหาต่าง ๆ ของพวกเขาให้ผู้อ่านรับรู้ ซึ่งโดยรวมขมิยกรนำเสนอว่าวัยรุ่นเป็นวัยที่มีความเปลี่ยนแปลงในตนเอง จึงทำให้มีแนวโน้มเป็นปัญหา หากปัจจัยภายนอกมีปัญหาด้วยแล้ว ก็

ยิ่งทำให้ปัญหาที่มีความซับซ้อนมากขึ้น จากนวนิยายที่ศึกษา 3 เรื่อง ผู้แต่งสะท้อนให้เห็นว่าวัยรุ่นชายมี ปัญหาที่หลากหลายมากกว่าวัยรุ่นหญิง แต่ทั้งนี้ผู้แต่งย้ำว่า ทั้งวัยรุ่นชายและหญิงต้องการตัวอย่าง หรือ “ต้นแบบ” ตามเพศของตน หากขาด (พ่อหรือแม่) ไป วัยรุ่นนั้นก็ขาดที่ปรึกษาสำคัญไป ทำให้ อาจแก้ไขปัญหาไม่ได้

อย่างไรก็ตาม ชัยภรณ์มักนำเสนอตัวละครรอง ซึ่งมักเป็นญาติโดยเฉพาะฝ่ายแม่ของ ตัวละครเอกวัยรุ่นนั้นให้คอยช่วยเหลือ ดังเช่นเรื่อง *บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย* มีตัวละครลุง (พี่ชายของแม่) ช่วยดูแลเด็ยต่อจากแม่เมื่อเขาต้องไปเรียนต่อมหาวิทยาลัยที่ จังหวัดเชียงใหม่ เรื่อง *ริบบิ้นเขียวกับ กล้องกระดาษแดง* มีตัวละครคุณจี แฟนของพ่อเขียนหอมช่วยให้คำแนะนำแก่เขียนหอมในเรื่องของ ผู้หญิงที่เริ่มเป็นสาว (การมีประจำเดือน หรือเรื่องชุดชั้นใน) เรื่อง *คุณยายหวานซ่าส์ส์* มีตัวละคร ยายของกระต่ายช่วยดูแลอยู่เป็นเพื่อนกระต่ายเมื่อพ่อและแม่ถูกย้ายให้ไปทำงานต่างจังหวัด

บทบาทของตัวละครวัยรุ่นนี้ สำหรับฝ่ายชายผู้แต่งยังคงเน้นเรื่องความเป็นสุภาพบุรุษ (ให้เกียรติผู้หญิง) ซึ่งลักษณะหรือคำสอนเช่นนี้ผู้เป็นพ่อ (ต้นแบบของเพศชาย) ต้องเป็นผู้ถ่ายทอด ดังตัวอย่างจากเรื่อง *บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย* เมื่อเด็ยตัวละครเอกได้รู้จักนักเรียนหญิงต่างโรงเรียนคน หนึ่ง (ชื่อขวัญ) บทรดเมล์และเกิดความสนใจ จึงตามไปจนถึงบ้านของเธอและมีโอกาสอยู่กันตาม ลำพังสองต่อสอง ทำให้เด็ยเกิดความคิด “ฟุ้งซ่าน” ขึ้น แต่ที่สุดเด็ยก็นึกถึงคำสอนที่พ่อเคยสอนว่า “ลูกผู้ชายต้องอดทน อดกลั้น และให้เกียรติผู้หญิง” จึงเตือนใจเขาไม่ให้ทำเรื่องเสียหาย ดังตัวอย่าง เนื้อความจากเรื่อง

...คำถามที่ผุดขึ้นมาในใจผมตอนนั้นก็คือ ผมจะทำยังไงดี ยังโง่งยังงี้ดีไหม? ผมปล่อยมือเธอ กินน้ำในแก้วไปจิบเด็ยได้ แล้วนั่งมองหน้าเธออยู่ตรงนั้นแหละ ครีบก

ในที่สุดผมก็ค่อย ๆ คลายความตื้นตันลงเรื่อย ๆ รวมทั้งความ “ตื้น” ใน เรื่องอื่น ๆ อีกมากมายของความเป็นสุภาพบุรุษลูกผู้ชายนั้นด้วย พ่อรู้ไหมครีบก ทำไมจึงเป็นเช่นนั้นไปได้ ตัวอักษรย่อที่ปักชื่อโรงเรียนที่หน้าอกเสื้อของขวัญนั้นแห ละครีบก กับเข็มสีเงินที่กลัดอยู่ตรงตัวอักษรนั่นเอง ประกายสีเงินของมันแวบเข้าไป สะกิดสะเกาศความรู้สึกบางอย่างของลูกผู้ชาย มันค่อย ๆ หลุดร่อนออกจากใจ “ตื้น” ของผมทำให้สงบเย็น พอถึงตอนนั้นคำสอนของพ่อก็ค่อย ๆ เรียงรายกลับเข้ามาใน หัวใจของผมอีกครั้ง

“ลูกผู้ชายต้องอดทน อดกลั้น และให้เกียรติผู้หญิง”

ผมลุกขึ้นยืนเลยครีบก บอกกับตัวเองว่าสิ่งที่ผมสมควรทำที่สุดในตอนนั้น ก็คือ ลาเธอกลับบ้าน ...

(บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย. 2548 : 21 – 22)

แม้พ่อจะหย่าร้างกับแม่ของเด็ย และไม่ได้อยู่บ้านเดียวกันกับเด็ยแล้ว แต่ก็ได้เคย อบรมสั่งสอนลูกชายให้เป็น “สุภาพบุรุษ” และก็ได้แนะนำให้ลูกเขียนบันทึกความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ ไว้เสมือนกับพูดคุยกับพ่อ เพื่อเป็นการย้ำเตือนให้ระลึกถึงคำสอนต่าง ๆ นั้นอยู่เสมอ จากเนื้อเรื่อง

ของนวนิยายผู้อ่านได้รู้ว่า *เดี๋ยวลี* มีปัญหาหลายอย่าง นับตั้งแต่ความรู้สึกเหงาที่ขาดพ่อเป็นคู่คิด ความรู้สึกที่แม่ไม่เข้าใจตน นำไปสู่ปัญหาการนอนไม่หลับจึงต้องใช้ยาแก้ปวดประสาท เมื่อเข้ากลุ่มเพื่อนก็นำไปสู่การตีแม่เหล้า การทะเลาะวิวาทชกต่อยกับวัยรุ่นอื่น และปัญหาอื่น ๆ อีกหลายอย่าง แต่ทั้งนี้ผู้แต่งใช้มุมมองการเล่าเรื่องจากบุรุษที่ 1 คือให้ *เดี๋ยวลี* เล่าเรื่อง (เขียนบันทึก) ของตัวเอง ทำให้ผู้อ่านไม่เห็นฉากความรุนแรงหรือพฤติกรรมที่ก้าวร้าวของ *เดี๋ยวลี* อาจกล่าวได้ว่าผู้แต่งต้องการเพียงบอกปัญหาของวัยรุ่นให้ผู้อ่านทราบ โดยไม่ต้องการนำเสนอเรื่องหรือภาพความรุนแรงที่ก่อให้เกิดความรู้สึกหดหู่หรือน่าเศร้าใจ

ในส่วนตัวละครวัยรุ่นหญิงชมัยภรเสนอภาพว่ามีลักษณะเรียบร้อยอยู่ในการดูแล (ควบคุม) ด้านความประพฤติมากกว่าวัยรุ่นชาย ปัญหาที่เกิดกับวัยรุ่นหญิงเป็นในด้านความรู้สึกและจิตใจ มากกว่าด้านการกระทำผิดระเบียบกฎเกณฑ์ ชมัยภรยังคงเน้นประเด็นเรื่อง “ต้นแบบ” ตามเพศในส่วน of ตัวละครวัยรุ่นหญิงเช่นเดียวกับตัวละครวัยรุ่นชาย กล่าวได้อีกอย่างว่าชมัยภรให้ความสำคัญเรื่อง “การขัดเกลาทางสังคม” (socialization) ภายในครอบครัวมาก ทั้งนี้เพราะเรื่องนี้ นับเป็นหน้าที่โดยตรงของครอบครัว (โดยเฉพาะพ่อและแม่) ต้องถ่ายทอด อบรมสั่งสอนให้ลูกซึ่งเป็นสมาชิกใหม่ของสังคมได้รู้และปฏิบัติตามค่านิยมอันดีของสังคม ซึ่งจะทำได้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมเป็นพลเมืองที่ดีต่อไปได้

ค่านิยมหรือคำสอนสำหรับวัยรุ่นหญิงที่ชมัยภรย้ำคือ “การรักนวลสงวนตัว” เนื่องจากวัยรุ่นเป็นวัยที่เริ่มมีความสนใจเพศตรงข้ามเป็นวัยที่เริ่มต้นมีความรัก ซึ่งหากมีการกระทำหรือตัดสินใจที่ผิดพลาดจะส่งผลกระทบต่อชีวิตอนาคตเป็นอย่างมาก ชมัยภรนำเสนอว่าหน้าที่ของวัยรุ่น (วัยรุ่น) คือการศึกษาหาความรู้เพื่อเป็นเครื่องมือในการทำงานประกอบอาชีพต่อไป เรื่องเพื่อนต่างเพศหรือคนรักเป็นประเด็นรองยังไม่สมควรใส่ใจหรือต้องมีในวัยเรียน ตัวอย่างที่ชัดเจนคือจากเรื่อง *คุณยายหวานซ่าส์ซ่าส์* เมื่อ *กระต่าย* มาอยู่กับยาย และเริ่มมีเค้าวว่าเพื่อนนักเรียนชายให้ความสนใจ ยายจึงสั่งสอน *กระต่าย* อย่างจริงจังในเรื่องนี้ถึงกับให้สาบาน ดั่งเนื้อความจากเรื่อง

... คราวนี้ยายตอบเสียงหนักแน่น “สัญญากับตัวเองสิ...แล้วให้ฉันเป็นพยานให้”
หนูกำลังคิดว่าจะสัญญาว่าอะไรกันนี้ ยายก็เสริมต่อเสียก่อน “พูดตามสิ สัญญาว่า หนูจะไม่ทำให้พ่อแม่เดือดร้อน ไม่ทำตัวเหลวไหล ไม่มีปัญหา ไม่รักใคร่ในวัยเรียน”
หนูพูดตามไปเรื่อย ๆ แล้วจู่ ๆ ยายก็ลงจบว่า “หนูจะไม่ท้องในวัยเรียน”
(*คุณยายหวานซ่าส์ซ่าส์*. 2549: 77)

เรื่อง *คุณยายหวานซ่าส์ซ่าส์* นี้ตัวละคร *กระต่าย* อยู่ในความดูแลของแม่อย่างใกล้ชิด เมื่อแม่ต้องไปทำงานที่จังหวัดอื่น ก็ส่งมอบ *กระต่าย* ให้ยายช่วยดูแลต่อ *กระต่าย* จึงเป็นวัยรุ่นที่จัดว่าเรียบร้อยอยู่ในโอวาทของผู้ใหญ่ แม่ในบางครั้ง *กระต่าย* จะรู้สึกขัดแย้งกับยายอยู่บ้าง แต่ก็ไม่มีพฤติกรรมหรือการกระทำที่ก้าวร้าว เมื่อรู้สึกอึดอัดใจมาก ๆ ก็เพียงแต่ร้องไห้ระบายความรู้สึกออกมาเท่านั้น เช่นเดียวกับ *เทียนหอม* (วัยรุ่นตอนต้น อายุ 12 ปี) ในเรื่อง *ริบบิ้นเขียวกับกล่องกระดาษแดง* ตามเนื้อเรื่อง *เทียนหอม* จัดเป็นเด็กขริบ ไม่ช่างพูด แต่ช่างคิดมากกว่า (เพราะเขียนจดหมายเล่าเรื่องราวความรู้สึกนึกคิดของตนต่อเรื่องที่พบเห็นให้ยายฟัง)

ประเด็นสำคัญของเรื่องนี้ (ซึ่งผู้แต่งก็สื่อเป็นนัยไว้ที่ชื่อเรื่องแล้ว) คือ สภาพบ้าน (คอนโดมิเนียม) ใหม่ของ *เทียนหอม* ที่ตามความรู้สึกของเธอเหมือนกล่อง (กระดาษแดง) ดูไม่มีชีวิตชีวาเพราะขาดต้นไม้ (ริบบิ้นเขียว) *เทียนหอม* จึงเพียรพยายามที่จะปลูกต้นไม้ที่คอนโดฯ ของพ่อ ความพยายามนี้ได้ช่วยฝึกฝนจิตใจของ *เทียนหอม* ให้มีความอดทนและเติบโตขึ้นเช่นเดียวกับต้นไม้ กล่าวโดยสรุปรวมได้ว่าตัวละครวัยรุ่น (และรวมถึงตัวละครเด็กด้วย) ของซมัยภรณ์นั้น มีลักษณะเป็นตัวละครแบบกลม คือมีพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย ความรู้สึกนึกคิด และสติปัญญา สะท้อนถึงการเจริญเติบโตของเด็กและเยาวชนที่ซมัยภรณ์หวังให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องกับพวกเขาได้ร่วมกันช่วยสร้างสรรค์ให้เป็นสิ่งงดงามของสังคมต่อไป

นอกเหนือจากตัวละครเอกแล้ว นวนิยายส่วนใหญ่ย่อมสมบูรณ์ขึ้นเมื่อมีตัวละครรองหรือตัวละครประกอบ ในนวนิยายที่ศึกษาอาจแบ่งตัวละครรองตามบทบาทได้เป็น 2 กลุ่มหลักคือ ตัวละครรองที่ขัดแย้งกับเด็กหรือเยาวชน กับ ตัวละครรองที่สนับสนุนเด็กหรือเยาวชน รายละเอียดมีดังต่อไปนี้

3) ตัวละครรองที่ขัดแย้งกับเด็กหรือเยาวชน

นวนิยายโดยทั่วไปตัวละครที่ไม่ใช่ตัวละครเอก ย่อมนับรวมเป็นตัวละครรอง นวนิยายที่ศึกษาในงานวิจัยนี้รวม 8 เรื่องล้วนมีตัวละครเอกเป็นเด็กหรือเยาวชน อย่างไรก็ตามในบางเรื่อง ผู้แต่งก็ได้เสนอตัวละครรองให้มีบทบาทเด่นควบคู่กันไปกับตัวละครเอก เช่นเรื่อง *ส้มโอ น้ำหมู หนูแมว* ตัวละคร *น้ำหมู* มีบทบาทควบคู่ไปกับ *ส้มโอ* หรือเรื่อง *คุณยายหวานซ่าส์ส์ส์* ตัวละครยายก็มีความสำคัญใกล้เคียงกับ *กระต่าย* โดยการแสดงบทบาทนั้นบางครั้งตัวละครรองเหล่านี้ก็ขัดแย้งกับตัวละครเอกแต่โดยแท้จริงแล้วมุ่งหมายไปทางสนับสนุนส่งเสริม (เช่นในเรื่อง *คุณยายหวานซ่าส์ส์ส์*) การแบ่งกลุ่มตัวละครรองในที่นี้ทำเพื่อให้สะดวกในการอภิปรายขยายความเท่านั้นไม่อาจถือเป็นการจัดกลุ่มที่แน่นอนตายตัว

เนื้อเรื่องของนวนิยายที่สะท้อนให้เห็นความขัดแย้งระหว่างตัวละครรองกับตัวละครเอกอย่างเด่นชัดมี 3 เรื่องคือ *ส้มโอ น้ำหมู หนูแมว*, *ริบบิ้นเขียวกับกล่องกระดาษแดง* และ *บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย* ตัวละครรองในทั้ง 3 เรื่องไม่ได้มุ่งหมายที่จะขัดแย้งกับตัวละครเอก แต่ผู้แต่งก็ได้นำเสนอว่าบุคคลใกล้ชิดของเด็ก เช่น พ่อหรือแม่ หรือญาติสนิท (เช่น น้ำสาว) ซึ่งมีหน้าที่ต่อเด็ก ต้องรับผิดชอบเด็กหรือเยาวชนนั้น บ่อยครั้งได้กลายเป็นต้นเหตุหนึ่งของปัญหาเด็กและ/หรือเยาวชน อาจกล่าวได้ว่าซมัยภรณ์ต้องการสะท้อนภาพให้ผู้อ่าน (ซึ่งเป็นผู้ใหญ่) ย้อนมองดูตัวว่าได้ทำตนเป็นปัญหา (ดังตัวอย่างเหล่านี้) หรือไม่ (แม้จะไม่ตั้งใจก็ตาม)

ตัวอย่างจากนวนิยายที่ศึกษาได้แก่เรื่อง *ส้มโอ น้ำหมู หนูแมว* ตัวละคร *น้ำหมู* (สาวโสดวัย 35 ปี) ซึ่งช่วยแบ่งเบาภาระจากแม่ของ *ส้มโอ* โดยให้ *ส้มโอ* มาพักอยู่กับตนแต่ได้ตั้งกฎเกณฑ์ต่าง ๆ บังคับทั้งด้านการกระทำและด้านจิตใจ จนทำให้ *ส้มโอ* รู้สึกอึดอัดไม่มีความสุข เรื่อง *บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย* ตัวละครแม่ซึ่งมีหน้าที่ดูแล *เตี้ย* แต่แม่ก็ไม่เข้าใจลูกชายวัยรุ่น มักทำตัวเอะอะโวยวายหรือร้องไห้เสมอ จนทำให้ *เตี้ย* ไม่มีความสุขเพราะแม่ดูเหมือนช่วยแก้ปัญหาโดยเฉพาะด้านจิตใจ (ความเหงา ความต้องการผู้นำ) ของเขาไม่ได้ ในส่วนเรื่อง *ริบบิ้นเขียวกับกล่องกระดาษแดง* แม้ตัวละครพ่อจะรัก *เทียนหอม* และต้องการเลี้ยงดูลูกด้วยตนเอง แต่ *เทียนหอม* กลับรู้สึกไม่คุ้นเคย (เพราะยายเลี้ยงมาตั้งแต่เกิด) จึงทำให้รู้สึกไม่เข้าใจกัน คู่มือปัญหาต่อกัน แม้พ่อจะให้แฟนใหม่ของตน (คุณจี้) มาช่วยสร้าง

ความสนิทสนมกับลูกสาว (เพราะเป็นเพศเดียวกัน) แต่*เทียนหอม*กลับยังไม่พอใจ เพราะไม่ต้องการมีแม่เลี้ยง (เพราะมีอคติว่าแม่เลี้ยงเป็นคนไม่ดีและเกลียดลูกเลี้ยงทุกคน)

ชมัยภรกำหนดให้ตัวละครรองเหล่านี้แสดงบทบาทขัดแย้งกับตัวละครเอก เพื่อเสนอเนื้อเรื่องที่เป็นประเด็นปัญหาของนวนิยายและแนวทางการคลี่คลายปัญหา ซึ่งนวนิยายทั้ง 3 เรื่อง ชมัยภรไม่ได้แสดงวิธีการแก้ปัญหาที่ชัดเจนว่าต้องทำอะไรเช่นนั้นเช่นนี้ แต่จะสะท้อนให้เห็นว่าทุกฝ่าย (ทั้งเด็กและผู้ใหญ่) ต้องเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีความอดทน ใจเวลาต่อกัน ร่วมกันเผชิญปัญหา และปรับตัวหรือเติบโตไปพร้อมกัน (ทั้งเด็กและผู้ใหญ่) ดังในเรื่อง *ส้มโอ น้ำหนู หนูแมว* เมื่อเวลาผ่านไป *น้ำหนู* เริ่มมีแฟน (*น้ำเซตต์*) ก็ลดความขี้มั่งงวดลง ไม่ถือตนเองเป็นที่ตั้งทุกอย่างดังแต่ก่อน ค่านึงถึงความรู้สึกของผู้อื่นมากขึ้น และเมื่อ*น้ำหนู* แต่งงานกับ*น้ำเซตต์* ก็ช่วยให้*ส้มโอ* มีต้นแบบเพศชาย มีคนพูดคุยและเข้าใจความคิดความต้องการ เช่นเดียวกับแม่ของ*เตี่ยว* ในเรื่อง *บันทึจากลูก(ผู้)ชาย* เมื่อ*เตี่ยว* และกลุ่มเพื่อนมีปัญหาที่โรงเรียนถึงขั้นหนีจากบ้านไปด้วยกัน (ไปบ้านเพื่อนคนหนึ่งชื่อ จ. สตุล) แม่ของ*เตี่ยว* จึงเริ่มรับรู้ว่ามีปัญหาที่ลึกซึ้ง (ด้านจิตใจ) จึงปรับตัวจากเดิมสนใจปัญหาของลูกมากขึ้น และพยายามหาทางแก้ไข ในเรื่อง *ริบบิ้นเขียวกับกล่องกระดาษแดง* เมื่อพ่อของ*เทียนหอม* รู้ว่าลูกไม่ยอมให้ตนแต่งงานใหม่ก็พยายามทำตามความต้องการของลูก แต่*เทียนหอม* ก็เห็นว่าพ่อไม่มีความสุข (พ่อดื่มเหล้าจนเมาหลับไป) เธอจึงเริ่มเรียนรู้ที่จะคิดถึงผู้อื่น (ความสุขของพ่อ) และพยายามทำให้พ่อยอมรับแฟนของพ่อ ซึ่งก็เป็นคนดีและเป็นต้นแบบของเพศหญิงให้แก่*เทียนหอม* ได้ด้วย

โดยสรุปตัวละครรองที่มีบทบาทขัดแย้งกับตัวละครเอกนั้น นับว่ามีความสำคัญต่อเนื้อเรื่อง เพราะช่วยนำเสนอประเด็นความขัดแย้งของเรื่องและการคลี่คลายปัญหา ทั้งนี้บทบาทที่ขัดแย้งนั้นมักไม่เป็นการขัดแย้งโดยจงใจ แต่ผู้แต่งมักสะท้อนให้เห็นถึงมุมมองที่ต่างกันระหว่างผู้ใหญ่กับเด็กและเยาวชน จุดมุ่งหมายของการนำเสนอตัวละครกลุ่มนี้จึงเป็นการมุ่งให้ผู้อ่านเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของเด็กและเยาวชน กับเตือนใจผู้ใหญ่ทั้งหลายให้ลดการถือตนเองเป็นที่ตั้งเพราะดูเป็นการไม่ยุติธรรมต่อเด็กหรือเยาวชน และสถานะของเด็กนั้นโดยธรรมชาติดีด้อยกว่าผู้ใหญ่

4) ตัวละครรองที่สนับสนุนเด็กหรือเยาวชน

ตัวละครรองที่สนับสนุนเด็กหรือเยาวชน มักเป็นตัวละครที่มีความสัมพันธ์ห่างออกไป อาจไม่ได้เป็นญาติเพียงแต่เป็นคนรู้จัก เช่น ตัวละครเพื่อน ๆ ของตัวละครเอก เพื่อนบ้าน คนรับใช้หรือเพื่อนของพ่อแม่ เป็นต้น บทบาทของตัวละครเหล่านี้ช่วยให้เนื้อเรื่องสมบูรณ์และมีความสมจริงมากขึ้น นวนิยายที่นำเสนอตัวละครรองที่สนับสนุนเด็กหรือเยาวชนไว้อย่างน่าสนใจ ได้แก่เรื่อง *คุณปู่แว่นตาโต* (ซึ่งหากไม่จัดประเภทเรื่องนี้เป็นวรรณกรรมเด็กแล้ว ก็ต้องยกให้*คุณปู่* ในเรื่องเป็นตัวละครเอก) ตัวละคร*คุณปู่* รวมถึง*ย่านิจ อาโต้ง น้ำดอกไม้ อาตุ๋* และ*อาตะวัน* ทั้งหมดแสดงบทบาทช่วยสนับสนุนตัวละครเด็ก ๆ ทั้ง 5 คน ได้แก่ *น้ำแข็งกุด หมวย หนูเขียด หนูนา* และ*ประสิทธิ์ศักดิ์* ให้เข้าใจศิลปะแขนงต่าง ๆ เป็นการพัฒนาความรู้สึกและความคิดของเด็กให้มีความลึกซึ้งละเอียดอ่อน

อีกตัวอย่างคือเรื่อง *ป่าจ่า โกวี้ ตี้ตตี้ น๊ะจ๊ะ* ตัวละคร*ป่าจ่า* ทำหน้าที่เป็นผู้เชื่อมความสัมพันธ์ทำให้ตัวละครเอก 2 ตัวคือ *ตะโก้ว* (เด็กสุพรรณฯ) และ*ตี้ตตี้* (เด็กกรุงเทพฯ) ได้รู้จักกัน *ป่าจ่า* มีบทบาทสำคัญในการ “ขยาย” ประสบการณ์ชีวิตให้แก่*ตะโก้ว* ด้วยการชวนเขามาพักด้วยที่บ้านที่กรุงเทพฯ ช่วงปิดเทอม *ตะโก้ว* จึงได้เข้าห้างสรรพสินค้าเป็นครั้งแรกพบเห็นสินค้าต่าง ๆ เห็นการ

จ่ายเงินค่าสินค้าด้วยบัตรเครดิต ได้เข้าลิฟต์ ขึ้นบันไดเลื่อน ได้เข้าร้านหนังสือและเลือกซื้อหนังสือ เป็นต้น

นวนิยายอีกเรื่องที่น่าเสนอตัวละครรองที่มีบทบาทสนับสนุนตัวละครเอกได้อย่าง น่าสนใจคือเรื่อง *บ้านนี้มีรัก* ตัวละครเอก *ด.ช. ต้น* (ลูกนายอำเภอ) เป็นเพื่อนกับ *ด.ญ. แสงจันทร์* ซึ่งมีฐานะยากจน แม่ต้องทำงานหนักไม่มีเวลาดูแลหรือซื้อของเล่นให้แก่ลูก ตามเนื้อเรื่องแล้ว *ด.ช. ต้น* ได้แสดงบทบาทช่วยเหลือสนับสนุน *ด.ญ. แสงจันทร์* ให้ชีวิตมีความสุขขึ้น แต่หากพิจารณาในด้าน เทคนิคการประพันธ์แล้ว กล่าวได้ว่าผู้แต่งใช้ตัวละครรองคือ *ด.ญ. แสงจันทร์* เป็นต้นเหตุหรือเหตุผล ให้ตัวละครเอก (*ด.ช. ต้น*) ได้แสดงคุณลักษณะที่ดี คือ มีน้ำใจ ช่วยเหลือผู้ที่ด้อยกว่า แสดงความเป็น สุภาพบุรุษ เป็นต้น อันเป็นคุณสมบัติของ “เด็กดี” และเหมาะสมกับการเป็นตัวละครเอก บทบาท ของตัวละครรอง (*ด.ญ. แสงจันทร์*) ในที่นี้ จึงถือว่าได้สนับสนุนบทบาทของตัวละครเอกให้เด่นชัดขึ้น

นอกจากนี้ในนวนิยายบางเรื่อง ชัยภรณ์ยังใช้เทคนิคการประพันธ์แบบพิเศษที่กล่าวถึง ตัวละครรองโดยที่ตัวละครนั้นไม่ได้ปรากฏตัวจริงในเรื่อง เช่นเรื่อง *บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย* และ *ริบบิ้น* *เชียวกับกล่องกระดาษแดง* ตัวละครพ่อของ*เดี๋ยว* หรือ ยายของ*เทียนหอม* ไม่ได้มีตัวตนหรือแสดง บทบาทจริงในเนื้อเรื่อง เป็นแต่บุคคลสมมติที่ผู้แต่งกำหนดให้เป็นเสมือน “ที่พึ่งทางใจ” ของตัวละคร ทั้งสอง เมื่อตัวละครเอกมีปัญหา ก็จะเขียนบันทึกหรือจดหมายถึงตัวละครรองนี้ เพื่อเป็นการระบาย ความรู้สึกหรือความทุกข์ การนำเสนอตัวละครลักษณะนี้จึงสัมพันธ์กับเทคนิคการเล่าเรื่องจาก มุมมองบุรุษที่ 1 ซึ่งก็เป็นลักษณะของการเขียนบันทึกหรือจดหมายนั่นเอง

โดยสรุปแล้วตัวละครรองที่สนับสนุนเด็กหรือเยาวชน เป็นตัวละครที่ช่วยให้เนื้อเรื่อง ของนวนิยายมีความสมบูรณ์ขึ้น อาจเป็นตัวละครในวัยเดียวกับตัวละครเอก หรือเป็นผู้ใหญ่ บทบาทที่ สนับสนุนตัวละครเอกอาจเป็นในทางตรง คือช่วยเหลือตัวละครเอกในเรื่องต่าง ๆ หรือเป็นบทบาทใน ทางอ้อม เช่น ได้รับการช่วยเหลือจากตัวละครเอก เพื่อให้ตัวละครเอกได้แสดงคุณลักษณะที่ดี เหมาะสมกับที่เป็นตัวละครสำคัญ นอกจากนี้ผู้แต่งยังมีเทคนิคการแต่งพิเศษที่น่าเสนอตัวละครรอง โดยที่ตัวละครนั้นไม่ได้ปรากฏตัวจริงในเรื่อง นับว่าชัยภรณ์เป็นนักประพันธ์ที่มีความสามารถที่ หลากหลายผู้หนึ่ง

3.1.4 ฉาก

นวนิยายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่ศึกษารวม 8 เรื่องนี้ ส่วนใหญ่ (5 เรื่อง) นำเสนอฉาก เมือง (กรุงเทพฯ) เป็นหลัก ได้แก่เรื่อง *บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย*, *คุณปู่แว่นตาโต*, *ส้มโอ น้ำห่ม หนูแมว*, *ริบบิ้นเชียวกับกล่องกระดาษแดง* และ *เด็กหญิงแห่งกลางคืน* ส่วนน้อย (2 เรื่อง) นำเสนอฉากชนบท ได้แก่เรื่อง *บ้านนี้มีรัก* และ *คุณยายหวานซ่าส์ซ่าส์* อีก 1 เรื่อง คือ *ป่าจำ ไก่ ตี๊ดตี๋ นะจ๊ะ* มีลักษณะ พิเศษที่ผู้แต่งเน้นนำเสนอชีวิตของเด็กในสังคมเมืองเปรียบเทียบกับชีวิตของเด็กในชนบทอย่างชัดเจน จึงมีฉากเหตุการณ์ทั้งในเมืองและชนบทในสัดส่วนใกล้เคียงกัน

ในส่วนระยะเวลาของเรื่อง ส่วนใหญ่มีความยาวอยู่ภายในระยะเวลา 1 ปี ส่วนน้อย (ได้แก่ เรื่อง *ป่าจำ ไก่ ตี๊ดตี๋ นะจ๊ะ* และ *คุณปู่แว่นตาโต*) ที่ครอบคลุมระยะเวลาเกินกว่า 1 ปี แต่ผู้แต่งก็ใช้ เทคนิค “กระโดดข้าม” เวลาบางช่วงไปโดยนำเสนอเหตุการณ์ฉากจบของเรื่องในเวลาอีกหลายปี ภายหลังจากฉากเหตุการณ์สำคัญของเนื้อเรื่อง การที่ผู้แต่งกำหนดให้เนื้อเรื่องมีความยาวไม่มากนัก (หลายเดือนแต่ไม่เกิน 1 ปี) นับว่ามีความเหมาะสมกับเรื่องเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ทั้งนี้เพราะเนื้อ

เรื่องส่วนใหญ่ผู้แต่งมุ่งสะท้อนปัญหาเด็กและเยาวชนในบางด้านให้ผู้อ่านได้ตระหนัก (เห็น) ถึงปัญหา โดยไม่เน้นเสนอวิธีแก้ไขโดยตรงแต่เน้นให้เห็นมุมมองที่แตกต่างกันระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ และมุ่งสะท้อนความสดใสไร้เดียงสาของเด็ก ซึ่งทำให้ผู้อ่าน “อมยิ้ม” กับเรื่องราวที่ผู้แต่งนำเสนอ

บรรยากาศของเรื่องส่วนใหญ่มักไม่เคร่งเครียด ตรงกันข้ามผู้แต่งมักเสนออารมณ์ขันแบบเด็ก ๆ หรือการเหน็บแนม โกรธเคือง (ไม่พอใจ) ของเด็กต่อผู้ใหญ่ สะท้อนให้เห็นว่าชมัยภรมิตกษะอย่างมากในการแต่งวรรณกรรมเยาวชน การเลือกใช้ฉากสังคมเมืองหรือชนบทนั้นมีความสัมพันธ์โดยตรงกับเนื้อเรื่องและประเด็นเรื่องของผู้แต่งต้องการนำเสนอ โดยเมื่อใช้สังคมชนบทชมัยภรมิตกษะถึงชีวิตที่เรียบง่าย ใกล้เคียงธรรมชาติ มีความสงบร่มรื่น เช่นในเรื่อง *บ้านนี้มีรัก, ป่าจำ ไก่ ตีตตี น่ะจะ และคุณยายหวานซ่าส์ซ่า*

ส่วนสังคมเมือง ผู้แต่งมักสะท้อนว่ามีปัญหาเรื่องรถติด ทำให้ผู้คนมีอาการเคร่งเครียด ซ้ำหงุดหงิด และปวดจาหยาบคาย (เพราะบ่นต่อสภาพรถติด) นอกจากนี้สังคมเมืองยังมีค่าครองชีพสูง ทำให้คนส่วนใหญ่ต้องทำงานมากเพื่อหารายได้ให้เพียงพอกับการใช้ชีวิตอยู่ในเมือง อย่างไรก็ตามแม้จะมีปัญหามากมายแต่ผู้เขียนก็ได้สะท้อนถึงข้อดีของสังคมเมืองไว้ด้วยว่า เป็นแหล่งรวมความเจริญต่าง ๆ เช่น ห้างสรรพสินค้า ซึ่งมีสินค้าและบริการที่ทันสมัยมากมาย นอกจากนี้ยังมีโอกาสทางการศึกษา (โรงเรียน) มากกว่าในชนบท

จากเนื้อเรื่องของนวนิยายที่ศึกษา ผู้อ่านอาจเห็นว่าฉาก (สถานที่) ส่งผลกระทบต่อตัวละครในบางเรื่อง เช่นเรื่อง *ป่าจำ ไก่ ตีตตี น่ะจะ* ผู้แต่งแสดงให้เห็นว่าเด็กที่อยู่ในสังคมเมืองซึ่งมีสื่อโทรทัศน์หรือหนังสือ มากมายทำให้มีแนวโน้มฉลาดรอบรู้ (เช่น ด.ญ.ตีตตี) ส่วนเด็กที่อยู่ในสังคมชนบท ไม่ใคร่รู้โทรทัศน์หรือไม่มีโอกาสเข้าร้านหนังสือเลย (เช่น ด.ช.ตะโก) ก็ทำให้ดูเป็นเด็กเขื่องช้า ขาดความมั่นใจหรือไม่รอบรู้ อย่างไรก็ตาม จากนวนิยายเรื่องนี้ผู้แต่งก็ให้ความสำคัญแก่ธรรมชาติของชนบทที่ทำให้เด็กได้เล่นอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่บริสุทธิ์ (อากาศปลอดโปร่ง พื้นที่ไม่แออัดอย่างในสังคมเมืองหลวง) ซึ่งในตอนจบของนวนิยายเรื่องนี้ ผู้แต่งก็ให้ ตะโกเลือกเรียนต่อชั้นมัธยมปีที่ 1 ที่ บ้านเกิด (จ.สุพรรณบุรี) มากกว่าจะเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมเมืองหลวง โดยตัวละครตะโกให้เหตุผลดังนี้

ความจริงไก่อก็อยากไปเรียนกรุงเทพฯ ตามที่ป่าจำชวนเหมือนกัน แต่พอนึกถึงบ้าน นึกถึงพ่อ นึกถึงไก่ นึกถึงหมา นึกถึงเพื่อน นึกถึงป่า นึกถึงคลอง นึกถึง...อีกเยอะมาก แล้วก็ไม่อยากไป ยิ่งไก่อได้ไปเยือนกรุงเทพฯ ไก่ก็เห็นว่าอยู่บ้านนอกก็ดีเหมือนกัน ไม่เหนียวดี ไก่ก็คิดง่าย ๆ ของไก่อแบบนี้แหละครับ

วันก่อนตีตตีเขาก็เขียนจดหมายมาถึงไก่อ เล่าเรื่องที่เขาชอบเข้าโรงเรียนฝรั่งแบบเสียดต่างค์ ไก่อได้ยินว่าแม่เขาจ่ายเกือบแสน ไก่อก็ตกใจจนแทบตกเรือน...

... คนกรุงเทพฯ นี่รวยจริง ๆ รวยที่จะเอาเงินไปซื้อโน้นซื้อนี่แม้กระทั่งโรงเรียน ยิ่งทำให้ไก่อไม่อยากจะเรียนกรุงเทพฯ หนักเข้าไปอีก เพราะถึงอย่างไรพ่อแม่ของไก่อก็คงไม่มีปัญญาที่จะหาเงินมาให้ไก่อไปซื้อ ‘อะไรใหม่ ๆ’ ในชีวิตได้แบบนั้นของไก่อมันได้แต่แบบซื้อด้วยสายตานะครับป่าจำ เดินไปก็ซื้อไป ไม่มีราคา ซื้อไปได้เรื่อย ๆ ภูเขาทั้งลูกก็ซื้อได้ บ้านหลังใหญ่หลังโตก็ซื้อได้ สวนตาคำทั้งสวนก็ซื้อได้...

(ป่าจำ ไก่ ตีตตี น่ะจะ. 2544 : 212 - 213)

เรื่องฉากในนวนิยายที่ศึกษานี้อาจสรุปได้ว่า ชัยภรณ์มีทัศนะว่าชนบทมีความน่าอยู่กว่าสังคมเมืองเพราะมีธรรมชาติ (พื้นที่และอากาศ) หรือบรรยากาศดีกว่า ไม่มีปัญหาโรคติดต่อที่ทำให้ผู้คนเคร่งเครียดหรือไม่ไว้วางใจกัน ที่สำคัญคือค่าครองชีพในชนบทนั้นถูกกว่าสังคมเมืองมากแม้โอกาสต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านการศึกษาในชนบทจะสู้เมืองหลวงไม่ได้ก็ตาม

3.1.5 แก่นเรื่อง

แก่นเรื่องนับเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยเพิ่มคุณค่าให้แก่วรรณกรรมทั้งหลาย เพราะเป็นเสมือนข้อคิดหรือแนวทางที่ผู้อ่านอาจนำไปใช้ได้ในชีวิตหรือกับสถานการณ์จริงอื่น ๆ (ไม่จำกัดอยู่เฉพาะเรื่องที่ตั้งขึ้นอย่างนวนิยาย) จากนวนิยายที่ศึกษารวม 8 เรื่องนี้ อาจสรุปได้ว่าโดยรวมผู้แต่งเสนอแนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและเยาวชนกับครอบครัว โดยเน้นว่าพ่อแม่มีความสำคัญต่อเด็กและเยาวชนมากที่สุด รองลงมาคือญาติฝ่ายแม่ เช่น ยาย ป้า หรือน้าสาว หากครอบครัวมีปัญหา โดยเฉพาะเรื่องของการหย่าร้างก็จะส่งผลกระทบต่อเด็กหรือเยาวชนโดยตรง ทำให้เด็กขาดความสุข และอาจมีปัญหาอื่น ๆ ที่ลึกซึ้ง (ด้านจิตใจ) มากขึ้น ความคิดสำคัญหรือแก่นเรื่องที่ชัยภรณ์นำเสนอในนวนิยายที่ศึกษานี้ อาจสรุปได้เป็น 5 ประเด็น คือ

1) ครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ ทำให้ขาดความอบอุ่น ส่งผลต่อเด็กทั้งทางร่างกายและจิตใจ

นวนิยายที่นำเสนอแก่นเรื่องนี้อย่างชัดเจนคือเรื่อง *บ้านนี้มีรัก* ตัวละครเด็กที่มีปัญหาในเรื่องนี้คือ *ด.ญ.แสงจันทร์* ซึ่งอยู่กับแม่เพียงลำพังสองคน เพราะเธอเป็นลูกนอกสมรส (แม่มีลูกเมื่ออายุยังน้อย รู้จักพ่อของ*แสงจันทร์*ไม่นานก็มีความสัมพันธ์กันและแยกจากกัน) แม่ของ*แสงจันทร์*มีอาชีพรับจ้างเย็บเสื้อผ้าโหล ซึ่งมีรายได้น้อยจึงต้องทำงานล่วงเวลา (OT) เพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้นจะได้พอใช้จ่าย ปัญหาที่ตามมาคือแม่ไม่มีเวลาให้ลูก ทำให้*แสงจันทร์*เหงาหงอย ขาดเพื่อน และไม่มีของเล่น (เพราะแม่จนไม่มีเงินซื้อให้) ชัยภรณ์นำเสนอเรื่องของ *ด.ญ.แสงจันทร์*เช่นนี้ เหมือนกับจะเตือนใจหญิงสาวทั้งหลายให้ระมัดระวังเรื่องความสัมพันธ์กับผู้ชายให้มาก มิฉะนั้นจะเกิดปัญหาตามมาเช่นเรื่องลูกนอกสมรสเป็นปัญหาที่ผู้หญิง (แม่) ต้องรับภาระหนักไปอีกยาวนานและก็เป็นสภาพที่ไม่มีความสุขทั้งตัวของผู้หญิง (แม่) เอง และลูกที่เกิดภายหลัง

ปัญหาครอบครัวไม่สมบูรณ์ลักษณะที่พบมากในนวนิยายที่ศึกษาคือ การหย่าร้างของสามีภรรยา ซึ่งผู้ที่รับผลกระทบจากการหย่าร้างนี้โดยตรงคือลูก (เด็ก/เยาวชน) โดยทั่วไปเด็กมักอยู่กับแม่ แต่ในบางกรณีก็ต้องไปอยู่กับญาติของแม่ ดังในนวนิยายเรื่อง *ส้มโอ น้ำห่ม หนูแมว* ชัยภรณ์สะท้อนให้เห็นปัญหาของ *ส้มโอ* เด็กชายวัย 11 ขวบ ที่ต้องไปอยู่กับน้าสาวโสด (วัย 35 ปี) ซึ่งมีนิสัยเข้มงวดไม่ไว้วางใจผู้อื่น ส่งผลทำให้*ส้มโอ*รู้สึกคับข้องใจ ขาดอิสระและความสุขทั้งในด้านความคิดและการกระทำ แก่นเรื่องที่ผู้แต่งเสนอผ่านเรื่องนี้มุ่งชี้ให้เห็นว่าครอบครัวหรือบุคคลใกล้ชิดเด็กนั้น มีอิทธิพลและความสำคัญต่อเด็กมาก ผู้ใหญ่ควรระมัดระวังและคำนึงถึงความรู้สึกนึกคิดของเด็กด้วยก่อนจะตัดสินใจหรือกำหนดกฎเกณฑ์สิ่งใดให้เด็กปฏิบัติ

นวนิยายเรื่องเด่นที่สะท้อนให้เห็นผลกระทบจากการที่ครอบครัวไม่สมบูรณ์ (พ่อแม่หย่าร้างกัน) ทำให้เด็กหรือเยาวชน (ลูก) ขาดความอบอุ่นและเกิดปัญหาตามมาอีกมากมายคือเรื่อง *บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย* โดยเรื่องนี้ชัยภรณ์เน้นสะท้อนให้เห็นปัญหาต่าง ๆ มากมายที่อาจเกิดขึ้นกับวัยรุ่นชาย แม้นวนิยายจะสรุปจบลงอย่างมีความหวัง โดย*เดี๋ยวลูก*ตัวละครเอกชายสอบเข้าเรียน

มหาวิทยาลัยได้ที่ จังหวัดเชียงใหม่ จึงไปอยู่กับลุงที่นั่นแต่ในชีวิตจริงของวัยรุ่นอีกจำนวนมากที่ครอบครัวไม่สมบูรณ์ (พ่อแม่หย่าร้างกัน) ชัยภรณ์คงหวังให้คิดป้องกันปัญหาตั้งแต่สาเหตุต้น ๆ คือไม่หย่าร้างกัน (ถ้าเป็นไปได้) หรือเห็นความสำคัญของลูกโดยพยายามให้เวลาให้ความอบอุ่นแก่ลูกมากกว่าจะคอยแก้ปัญหาที่เกิดตามมาภายหลังทีละอย่าง อย่างในนวนิยาย

ความไม่สมบูรณ์ของครอบครัวนั้น ในบางครั้งก็เกิดขึ้นจากสาเหตุสุดวิสัย เช่น เพราะอาชีพบังคับทำให้ครอบครัวต้องแยกย้ายจากกันไปอยู่คนละทิศละทาง ดังที่ชัยภรณ์สะท้อนไว้ในเรื่อง *คุณยายหวานซ่าส์ซ่าส์* ตัวละครเอกเป็นวัยรุ่นหญิงอายุ 16 ปี ต้องอยู่กับยายเพราะพ่อและแม่ซึ่งเป็นข้าราชการต้องย้ายไปทำงานที่จังหวัดอื่น ผู้แต่งได้เสนอความคิดว่าความใกล้ชิดทำให้คนต่างวัย (ยายและหลานสาว) รักและผูกพันกันได้ ถึงแม้ในตอนต้นด้วยวัยที่ต่างกันดูว่าทั้งสองจะเข้ากันไม่ได้ แต่การได้อยู่ร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยกัน ดูแลเอาใจใส่ต่อกันก็ทำให้เกิดความรักความผูกพันกันมากที่สุด จากตัวอย่างนี้จึงเป็นการย้ำแก่นเรื่องของผู้แต่งว่า ครอบครัว ซึ่งนอกจากพ่อแม่ลูกแล้วยังรวมถึงญาติใกล้ชิดด้วยมีความสำคัญต่อเด็กและเยาวชน

2) วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงและเติบโต ผู้ที่อยู่ใกล้ชิด (โดยเฉพาะครอบครัว) ควรให้ความเข้าใจและใส่ใจพวกเขา

แก่นเรื่องนี้ชัยภรณ์สะท้อนไว้อย่างชัดเจนในนวนิยายเรื่อง *ริบบิ้นเขียวกับกล่องกระดาษแดง* ตัวละครเอก *เทียนหอม* อายุย่าง 12 ปี เดิมอยู่กับยายตั้งแต่เกิดเพราะแม่ตายเมื่อตอนคลอดเธอ เมื่อเรียนจบชั้นประถมแล้ว พ่อต้องการเลี้ยงดูลูกด้วยตนเอง *เทียนหอม* จึงต้องจากยายมาอยู่กับพ่อ ต้องปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ทุกอย่าง นับตั้งแต่บ้าน โรงเรียน เพื่อน ๆ และพ่อ รวมถึงว่าที่แม่เลี้ยง ชัยภรณ์สะท้อนว่าภาวะเช่นนี้ซึ่งประกอบกับวัยของเด็ก นับเป็นเรื่องยุ่งยากทั้งทางร่างกายและจิตใจสำหรับเด็ก/วัยรุ่น *เทียนหอม* ต้องปรับตัวปรับใจหลายอย่าง แต่เมื่อผู้ใหญ่ที่อยู่แวดล้อมเธอมีความเข้าใจและให้เวลาแก่เธอ ที่สุดเธอก็สามารถดำเนินชีวิตในรูปแบบใหม่ได้อย่างมีความเข้าใจและมีความสุข

3) ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมระดับประเทศส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนด้วย

คนทั่วไปมักไม่คิดว่าปัญหาเศรษฐกิจและสังคมระดับประเทศจะส่งผลกระทบต่อเด็กหรือเยาวชน เพราะพวกเขายังไม่ใช่ผู้ใหญ่ไม่ได้ทำงานเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและสังคมระดับประเทศ แต่ในนวนิยายเรื่อง *เด็กหญิงแห่งกลางคืน* ชัยภรณ์ชี้ให้เห็นว่าครอบครัวเป็นหน่วยย่อยของสังคมหรือประเทศชาติ เมื่อประเทศมีปัญหา (เศรษฐกิจถดถอย) ย่อมส่งผลกระทบต่อครอบครัวด้วย โดยผู้แต่งกำหนดให้ *ด.ญ. รำพึง* ต้องเป็นกำพร้าพ่อแม่เพราะปัญหาเศรษฐกิจถดถอยของประเทศ ทำให้ธุรกิจ (ค้ายาเสพติด) ที่พ่อแม่ของรำพึงทำอยู่มีปัญหาไปด้วย เกิดการหักหลังและฆาตกรรมกัน ชีวิตของ *รำพึง* ต้องตกอับกลายเป็นเด็กขอทานเร่ร่อนไม่มีครอบครัวดูแลไม่ได้เรียนหนังสือ นวนิยายเรื่องนี้ชัยภรณ์เสนอแนวคิดที่สังคมหรือชุมชนที่พบเห็นปัญหาเช่นนี้ ต้องช่วยกันแก้ไขปัญหา

4) ศิลปะช่วยกระตุ้นให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์

นวนิยายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนของชัยภรณ์เรื่องที่น่ามีความแปลกโดดเด่นเรื่องหนึ่งคือ *คุณปู่แว่นตาโต* ซึ่งมีแก่นเรื่องที่น่าสนใจด้วยคือ ผู้แต่งเสนอว่าการกระตุ้นให้เด็กเรียนรู้หรือมีประสบการณ์เกี่ยวกับศิลปะจะเป็นพื้นฐานช่วยให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ต่อไป แก่นเรื่องเช่นนี้มักไม่พบในวรรณกรรมทั่วไป จึงนับเป็นความพิเศษของชัยภรณ์ทั้งในด้านเป็นความคิดและผลงาน

สร้างสรรค์เฉพาะตัว เนื้อเรื่องของนวนิยายแสดงให้เห็นว่าพวกเขาเด็ก ๆ ที่อยู่ในสังคมเมืองได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตก (โดยเฉพาะด้านอาหาร) โดยไม่รู้ตัว เป็นสิ่งสำเร็จรูปที่ไม่ต้องคิดสร้างสรรค์ด้วยตนเอง ซึ่งส่งผลให้ (โดยเฉพาะเด็ก) ขาดจินตนาการความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง คุณปู่ในนวนิยายเรื่องได้ส่งเสริมให้เด็ก ๆ มีประสบการณ์ด้านศิลปะสาขาต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นให้เด็กคิดสร้างสรรค์ศิลปะหรือสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองบ้าง ประสบการณ์ที่คุณปู่ปลูกฝังให้แก่กลุ่มเด็กในเรื่องแม้จะไม่มากแต่ก็หยั่งรากและงอกงามขึ้นในเด็กแต่ละคน

5) สิ่งแวดล้อมที่ดีทำให้เด็กมีความสุข

ในนวนิยายเรื่อง *ป่าจำ ไก่ ตีตตี น่ะจ๊ะ* ผู้แต่งเน้นนำเสนอชีวิตเด็กในเมืองเปรียบเทียบกับเด็กในชนบท โดยชี้ให้เห็นความแตกต่างกันทั้งในด้านความสะดวกสบายและข้อจำกัดต่าง ๆ ชมัยภรสรุปจบเรื่องโดยย้ำว่าชนบทมีความใกล้ชิดกับธรรมชาติ แม้จะไม่เลิศหรูเหมือนกรุงเทพฯ แต่ก็ให้ความสุขความสบายใจ และที่สำคัญเหนืออื่นใดโดยเฉพาะสำหรับเด็กคือ การได้อยู่กับครอบครัว (พ่อแม่) ในวิถีชีวิตที่พอเพียงไม่จำเป็นต้องแข่งขันอยู่ในภาวะกดดัน เคร่งเครียดอย่างในสังคมเมือง

การศึกษาองค์ประกอบสำคัญในนวนิยายของชมัยภร แสงกระจ่าง ดังได้อภิปรายรายละเอียดมาทั้งหมดนี้ ทำให้ผู้วิจัยได้เห็นความสามารถของผู้แต่ง และสาระสำคัญหลายประการของนวนิยายที่ศึกษา ซึ่งนับเป็นประโยชน์มากต่อการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาเด็กและเยาวชนในหัวข้อต่อไป อันเป็นจุดสนใจหลักของการศึกษาวิจัยนี้ ซึ่งอาจไม่ครอบคลุมถึงประเด็นความน่าสนใจของนวนิยายทุกเรื่องที่ศึกษา ทั้งนี้เพราะวรรณกรรมเยาวชนของชมัยภร มิได้มุ่งเสนอปัญหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนโดยตรงตรงกันข้ามกลับนำเสนอความสดใสน่ารัก ไร้เดียงสา ของเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญ แต่ทั้งนี้ก็ได้สอดแทรกสาระที่เป็นประโยชน์ควรแก่การศึกษาในเชิงวิชาการไว้ด้วย การวิเคราะห์ในส่วนองค์ประกอบสำคัญ จึงช่วยให้ผู้วิจัยได้เก็บสาระของนวนิยายทุกเรื่องไว้อย่างครบถ้วน

3.2 ปัญหาเด็กและเยาวชน

เด็กและเยาวชนเป็นอนาคตของชาติ ปัญหาเด็กและเยาวชนเป็นปัญหาหนึ่งในสังคม ในยุคที่สังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเช่นนี้ ปัญหาเด็กและเยาวชนก็ทวีความรุนแรงมากขึ้นเช่นกัน ปัญหาเด็กและเยาวชนที่เกิดขึ้น อาจเป็นผลมาจากปัญหาครอบครัวหรือจากผู้ปกครอง กล่าวคือ เด็กและเยาวชนมักได้รับผลกระทบเสมอจากปัญหาต่าง ๆ

อาทิ ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสังคม และปัญหาจากบุคคลในครอบครัวเอง โดยเฉพาะพ่อแม่หรือผู้ปกครอง นวนิยายที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนเป็นเสมือนกระจกที่สะท้อนภาพและเรื่องราว รวมถึงปัญหาของเด็กและเยาวชนให้สังคมได้รับรู้ การศึกษาวรรณกรรมเหล่านี้จึงมีคุณค่าทั้งในด้านอักษรศาสตร์และสังคมศาสตร์ไปพร้อมกัน

นวนิยายที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนของ ชมัยภร แสงกระจ่าง รวม 8 เรื่องที่ผู้วิจัยศึกษานี้ ได้สะท้อนปัญหาของเด็กและเยาวชนในประเด็นต่าง ๆ ไว้อย่างน่าสนใจ โดยแนวการประพันธ์ของชมัยภรนั้น ไม่ได้มุ่งเน้นเสนอปัญหาของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ แต่เนื้อเรื่องมีลักษณะนำเสนอภาพและเรื่องราวเกี่ยวกับเด็กที่มีการกระทำและความคิดที่ไม่ซับซ้อน มีความเป็นธรรมชาติ ไม่เสแสร้ง เป็นวัยที่มีการเรียนรู้ ซึ่งผู้แต่งมักเสนอเรื่องราวของเด็กที่ต้องเรียนรู้ และปรับตัวให้เข้ากับผู้ใหญ่และ

สังคมแวดล้อมของตน ในส่วนเรื่องราวเกี่ยวกับเยาวชนหรือวัยรุ่น ชัยภรณ์จะเน้นเสนอเรื่องราวการเติบโตเริ่มก้าวสู่วัยผู้ใหญ่ ซึ่งวัยรุ่นมักพบความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ นับตั้งแต่ความเปลี่ยนแปลงภายในตนเอง (รูปร่างหน้าตา อารมณ์ความรู้สึก และฮอร์โมนในร่างกาย) จนถึงความเปลี่ยนแปลงจากภายนอก เช่น ที่อยู่อาศัย สถานศึกษา หรือบุคคลใกล้ชิด (พ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือเพื่อน) ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อวัยรุ่นจนอาจกลายเป็นปัญหาใหญ่ตามมาได้ ชัยภรณ์ได้สะท้อนให้เห็นว่าผู้ใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับทั้งเด็กและเยาวชนนั้น มีหน้าที่ต้องช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาให้แก่เด็ก ควรต้องเข้าใจและให้เวลาแก่เด็กและเยาวชน ช่วยประคับประคองให้พวกเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ต่อไป

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ถึง 3.2.1 ภาพสะท้อนสังคมในนวนิยายที่ศึกษา และ 3.2.2 ปัญหาเด็กและเยาวชน ที่ชัยภรณ์นำเสนอไว้ในนวนิยาย ทั้งนี้เพื่อความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในทัศนะมุมมองของชัยภรณ์ แสงกระจ่าง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางอ้อมให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวของเด็กและเยาวชนและสังคมไทยไปได้พร้อมกัน นอกเหนือจากความเพลิดเพลินที่ได้รับจากการอ่านนวนิยาย ซึ่งข้อมูลหรือเรื่องราวเกี่ยวกับปัญหาเด็กและเยาวชนเหล่านี้ ผู้อ่านอาจปรับประยุกต์ใช้ประโยชน์ในชีวิตจริงได้ต่อไป

3.2.1 ภาพสะท้อนสังคมในนวนิยายที่ศึกษา

นวนิยายที่ศึกษารวม 8 เรื่อง ชัยภรณ์ได้นำเสนอภาพสะท้อนสังคมไทยร่วมสมัย ในช่วงเวลาประมาณทศวรรษ 2530 – 2540 โดยนำเสนอภาพสังคมไทยใน 2 พื้นที่ 3 ลักษณะคือ 1) สังคมเมือง ได้แก่เรื่อง *บันทึกรักจากลูก(ผู้ชาย), คุณปู่แว่นตาโต, ส้มโอ นำหมู หนูแมว, ระเบิดขึ้นเกี่ยวกับกล่องกระดาษแดง, เด็กหญิงแห่งกลางคืน* 2) สังคมชนบท ได้แก่เรื่อง *บ้านนี้มีรัก, คุณยายหวานซ่าส์ส์และ* 3) สังคมเมืองเปรียบเทียบกับสังคมชนบท ได้แก่เรื่อง *ป่าจำ ไก่ ดีดี น๊ะจ๊ะ* ผู้แต่งได้สะท้อนให้เห็นว่าทั้งสังคมเมืองและสังคมชนบทต่างมีทั้งข้อดีและข้อเสียทำให้เกิดปัญหาที่แตกต่างกันรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) สังคมเมือง

นวนิยายที่ศึกษาส่วนใหญ่ (5 เรื่อง) ผู้แต่งนำเสนอฉากสังคมเมืองซึ่งเป็นศูนย์กลางของการอยู่อาศัย มีความสะดวกสบายด้านการคมนาคม (มีถนนหนทางมาก แต่จำนวนรถก็มากทำให้การจราจรติดขัด) ด้านอาชีพ และด้านการศึกษา (มีสถานศึกษามาก) แต่สังคมเมืองก็เป็นแหล่งรวมของปัญหาด้วย เพราะสภาพความเป็นอยู่ของคนส่วนมากมุ่งทำงานหารายได้ ขาดความสนใจต่อผู้อื่น แม้แต่คนในครอบครัว การใช้ชีวิตของคนเมืองมีค่าครองชีพสูง ใช้ชีวิตอย่างเร่งรีบเพราะต้องเสียเวลากับปัญหาการติดขัด เนื่องจากพื้นที่เมืองขยายไปถึงเขตปริมณฑล ทำให้สถานที่ทำงานกับบ้านที่อยู่อาศัยไกลกัน ต้องเดินทางไปทำงานเป็นระยะทางไกลใช้เวลามาก (แม้จะมีรถยนต์ของตนเอง แต่ปริมาณรถมีมากกว่าถนนจึงทำให้รถติด) ผลที่ตามมาคือ ทำให้ชีวิตเคร่งเครียดไม่มีความสุข และทำให้มีพฤติกรรมก้าวร้าว (พูดจาไม่สุภาพ ช่างวาช่างบ่น) ขาดความไว้วางใจผู้อื่น และมองโลกในแง่ร้าย ดังตัวอย่างจากเรื่อง *ส้มโอ นำหมู หนูแมว*

...พอผมเดินเข้าบ้านเท่านั้นก็ถูกนำหมูเอ็ดเอาว่า “โอพูดกับใครนะ...คราวหน้าคราวหลังอย่าเที่ยวพูดกับคนแปลกหน้าสุมสี่สุมห้านะ นี่กรุงเทวะฯ นะ ไม่ใช่

บ้านนอกของเธอ” [...] แม้แต่บ้านติดกันน้ำหมุยยังไม่อยากให้พุดด้วยเลย [...] ผมว่า
น้ำหมุยอยู่ด้วยนานไปยังมีอาการทางโรคประสาท ชอบให้คนรับคำสั่ง...

(ส้มโอ น้ำหมุย หนูแมว. 2545 : 28)

ความไม่ไว้วางใจผู้อื่นแม้แต่เพื่อนบ้านของคนในสังคมเมืองนี้ ผู้แต่งสะท้อนต่อไปว่าคนส่วนใหญ่จึงนิยมเลี้ยงสัตว์เป็นเพื่อน ซึ่งในอีกด้านหนึ่งก็เป็นเหมือน “แพชชั่น” เป็นการโอ้อวดฐานะของผู้เลี้ยงไปในตัวโดยการตกแต่งสัตว์เลี้ยง (เช่น แมว หรือสุนัข) และใช้อุปกรณ์ประกอบการเลี้ยง เช่น เสื้อผ้า ตะกร้า อาหารสัตว์ เครื่องประดับต่าง ๆ อย่างหรูหราเกินจำเป็น ดังในเรื่อง *ส้มโอ น้ำหมุย หนูแมว* ประเด็นนี้ผู้แต่งจะพยายามสะท้อนให้เห็นว่า คนในเมืองนั้นมีความเหงา ในขณะเดียวกันก็ต้องการการยอมรับจากผู้อื่น จึงหากิจกรรมอื่นมาชดเชยความเหงา (ด้วยการเลี้ยงสัตว์) ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ตนเองสามารถควบคุมสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ทั้งหมด ต่างจากการคบเพื่อนที่เพื่อนอาจมีความต้องการไม่ตรงกับตนทำให้ควบคุมความสัมพันธ์ไม่ได้โดยสิ้นเชิงเหมือนอย่างการเลี้ยงสัตว์ ส่วนวิธีการเลี้ยงสัตว์ที่มีการแต่งตัวหรือตกแต่งสัตว์ให้ดูพิเศษหรือแปลกตา ก็เป็นการเรียกร้องความสนใจจากผู้อื่นวิธีหนึ่ง และต้องการให้คนเหล่านั้นยอมรับด้วยในขณะเดียวกัน ทั้งนี้กิจกรรมเหล่านี้ อาจไม่เป็นที่ไปตามความคาดหวังเสมอไป ดังที่ตัวละครน้ำหมุยมีปัญหา “หน้าแตก” เพราะนำแมวที่เลี้ยงไปโชว์ในงานสังสรรค์กับเพื่อนแต่แมวก่อปัญหาทำให้อับอายขายหน้า

การใช้ชีวิตอยู่ในสังคมเมือง ผู้แต่งยังชี้ว่าทำให้ไม่ได้ใกล้ชิดกับธรรมชาติ (ที่สำคัญคือ ต้นไม้) ทำให้ขาดความเข้าใจในวัฏจักรของชีวิต คือการเกิด เติบโต และตายของต้นไม้หรือสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย ชมัยภรได้สะท้อนภาพสังคมเมืองลักษณะนี้ผ่านนวนิยายเรื่อง *ริบบิ้นเขียวกับกล่องกระดาษแดง* โดยเปรียบว่าการอยู่ในคอนโดมิเนียมในกรุงเทพฯ นั้นเหมือนอยู่ในกล่อง ผู้แต่งให้ตัวละครสำคัญคือ *ด.ญ. เทียนหอม* (อายุย่าง 12 ปี) ซึ่งเคยอยู่กับยายที่สวนต่างจังหวัด เมื่อต้องย้ายมาอยู่กับพ่อจึงอยากปลูกต้นไม้เพื่อให้รู้สึกเหมือนกับตอนที่อยู่กับยาย แต่พ่อก็ไม่ได้สนใจหรือให้ความสำคัญกับเรื่องต้นไม้ *ด.ญ. เทียนหอม* สังเกตเห็นว่าคนในเมือง (เช่นที่โรงเรียนของเธอ) ใช้ “ต้นไม้ปลอม” ประดับตกแต่งสถานที่แทนต้นไม้จริง ซึ่งสะท้อนว่าคนเหล่านั้นขาดความละเอียดอ่อน ความจริงใจและดูแล้วย เพราะคิดว่าต้นไม้ปลอมหรือต้นไม้พลาสติกซึ่งมีรูปทรงและสีสันทคล้ายต้นไม้จริงนั้น ใช้แทนต้นไม้จริงได้นับว่าเป็นความคิดอย่างผิวเผินและขาดชีวิตจิตใจอย่างมาก

ในนวนิยายเรื่องนี้ผู้แต่งยังสะท้อนให้เห็นด้วยว่า ความเป็นอยู่ในคอนโดฯ นั้นเป็นลักษณะต่างคนต่างอยู่ แต่ละคนไม่สนใจกัน ไม่รู้จักเพื่อนบ้าน ที่เป็นเช่นนี้เพราะการอยู่ในเมืองนั้นมีเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวกมากมาย คนส่วนใหญ่สนใจแต่ทำงานหารายได้ เพื่อนำเงินมาซื้อสิ่งอำนวยความสะดวก ไม่สนใจทำความรู้จักหรือผูกมิตรกับเพื่อนบ้าน เพราะคิดว่าไม่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน ดังตัวอย่างจากเรื่อง

...ความแตกต่างกันระหว่างบ้านพ่อกับบ้านยาย เวลาหนูอยู่บ้านยาย แม้เรา
จะไม่ได้อยู่ใกล้ ๆ กัน แต่เราก็เป็นเพื่อนบ้านกัน [...] แต่ที่บ้านพ่อ ผาผึงติดกันเลยนะ
หนูยังไม่รู้เลยว่าเขาชื่ออะไร หน้าตาเป็นอย่างไร เวลาเจอกันที่ร้านอาหารข้างล่าง หนูก็
ไม่รู้หรือกว่าคนไหนอยู่ห้องติดกับหนู มันไม่เหมือนบ้านเลยนะยาย...

(ริบบิ้นเขียวกับกล่องกระดาษแดง. 2547 : 197)

ปัญหาสำคัญที่สุดของสังคมเมืองคือด้านเศรษฐกิจ ค่าครองชีพสูง คนส่วนใหญ่แข่งขันกันทำงานหารายได้ ชมัทรได้สะท้อนภาพสังคมเมืองในประเด็นนี้ไว้อย่างชัดเจนในนวนิยายเรื่อง *เด็กหญิงแห่งกลางคืน* โดยใช้ฉากของเรื่องเป็นในปี 2545 เหตุการณ์ของเรื่องเป็นผลพวงจากภาวะเศรษฐกิจถดถอย (ฟองสบู่แตก) ในประเทศไทยตั้งแต่ปี 2540 ตัวละครเอกของเรื่องเป็นเด็กหญิงกำพร้าชื่อ *รวิพิง* ซึ่งพ่อแม่ถูกฆ่าตาย เนื่องจากมีการหักหลังเรื่องการค้ายาเสพติด ทำให้เด็กหญิงต้องเร่ร่อนขอทานไปกับหญิงชราคนหนึ่งซึ่งก็ได้เป็นยายที่แท้ของเด็กหญิง ในนวนิยายเรื่องนี้ ชมัทรสะท้อนให้เห็นว่าสังคมเมืองมีปัญหาต่าง ๆ มากมาย นับตั้งแต่ปัญหาคน (และเด็ก) จรจัดเร่ร่อนขอทาน คนรายได้น้อย (หญิงรับใช้) นิยมเล่นหวยเพราะหวังอยากรวยทางลัด คนสูงอายุอยู่ตามลำพัง (เพราะเป็นสาวโสด) ไม่มีคนดูแลต้องพึ่งคนรับใช้เป็นหลัก สถานศึกษา (โรงเรียนอนุบาล) ที่มีชื่อเสียงมุ่งรักษามาตรฐานของโรงเรียน (ISO) โดยไม่ได้สนใจการเรียนรู้ของเด็กอย่างจริงจัง และรายการโทรทัศน์ (สื่อมวลชน) ทำข่าวเกี่ยวกับเด็กหรือคนยากจนเพื่อสนับสนุนธุรกิจของตน ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง

รายการ ‘ปมชีวิต’ เรื่อง ‘เด็กผีท้ายซอย’ ได้ออกอากาศไปแล้ว [...] เสียงของผู้บรรยายเล่าถึงความทุกข์ยากของเด็กหญิงคนหนึ่งที่ต้องร่อนเร่จนจรมาอยู่บ้านร้างท้ายซอยแห่งนี้ โดยมีคนในซอยคอยอุปถัมภ์ค่าจุน... แต่ก็มีคนบางคนเอาเปรียบเด็กหญิงคนนี้โดยการบังคับให้เด็กคนนี้ไปห่วยแลกข้าวปลาอาหาร และเมื่อไปห่วยไม่ถูกก็อาจถูกทำร้ายได้ แล้วก็ตบท้ายด้วยการรับบริจาคเงินเพื่อช่วยเหลือเด็กผีท้ายซอย [...]

น้ำเสียงมีจริยของผู้ดำเนินรายการปมชีวิตที่แสดงความเห็นใจผู้ยากไร้อย่างสุดซึ้ง ทำให้คุณวัฒนาอดบ่นไม่ได้ “ตั้งใจดีนะ แต่เวอร์ไปหน่อย” “ฉันไม่ชอบเลย...” คุณกุลยาบ่น “มันเหมือนเอาความทุกข์ของคนอื่นมาขายยังงี้ก็ไม่ใช่...”

(*เด็กหญิงแห่งกลางคืน*. 2548 : 207 - 208)

อย่างไรก็ตาม ในสภาพสังคมที่เต็มไปด้วยปัญหา ชมัทรก็ได้สะท้อนภาพสังคมคนเมืองที่มีน้ำใจไว้ด้วย *ด.ญ. รวิพิง* ในเรื่อง *เด็กหญิงแห่งกลางคืน* ยังโชคดีที่มี *เกษ* สาวน้อยคนรับใช้ของ *คุณชวนชม* สาวแก่วัย 70 ปี ไปพบและช่วยเหลือนำมาให้นายจ้างของเธอดูแลและรับอุปการะในที่สุด โดยมีเพื่อนบ้านที่ดีคือ *คุณวัฒนา* และ *คุณกุลยา* กับลูกสาวชื่อ *น้ำใส* ให้การช่วยเหลือและเป็นเพื่อนกับ *รวิพิง* ผู้แต่งสรุปจบเรื่องนี้โดยสื่อให้เห็นว่า คนในสังคมเมืองมีเทคโนโลยีที่ช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ชีวิตและช่วยแก้ปัญหาได้อย่างไม่ลำบากนัก กล่าวคือ เมื่อ *ด.ญ. รวิพิง* กับ *น้ำใส* ออกจากบ้านขึ้นรถไฟจะไปหาขายที่ จังหวัดพิษณุโลก กันตามลำพังและไปหลงอยู่ที่สถานีรถไฟพิษณุโลกนั้น ทั้งสองโชคดีได้พบกับ *คุณหนู* ชื่อ *ผาณ* ช่วยเหลือไว้ ซึ่งเขาได้โทรศัพท์ติดต่อพ่อแม่ของ *ด.ญ. น้ำใส* ทำให้เด็กทั้งสองได้กลับบ้านโดยปลอดภัย และต่อมา *ผาณ* ขอให้เพื่อนข้าราชการที่สามารถเข้าถึงข้อมูลทะเบียนราษฎร์ ช่วยตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับ *ด.ญ. รวิพิง* จนในที่สุดก็สืบสาวเรื่องราวที่มาของเธอได้

ภาพสังคมเมืองที่มีปัญหาว่านายนั่น ชัยภรณ์ได้สะท้อนไว้ในนวนิยายอีกเรื่องคือ *บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย* ซึ่งเรื่องนี้แต่งไว้ก่อนเรื่อง *เด็กหญิงแห่งกลางคืน* กว่า 10 ปี ตัวละครเอกของเรื่องนี้เป็นวัยรุ่นชายชื่อ *เดี๋ยว* (อายุ 16 ปี) เรียนอยู่ชั้นมัธยม 4 ผู้แต่งมุ่งสะท้อนให้เห็นช่วงชีวิตแห่งความเปลี่ยนแปลงของวัยรุ่น ที่มีหน้าที่หลักคือการศึกษาเล่าเรียน ซึ่งสังคมเมืองมีโอกาสด้านการศึกษามาก และหลายรูปแบบ โดยในเรื่องนี้ *เดี๋ยว* มีโอกาสได้เรียนในโรงเรียนที่มีคุณภาพ แต่ก็พบปัญหาขัดแย้งกับครูที่มีอคติคอยจับผิดกลุ่มนักเรียนที่มักทำผิดกฎระเบียบ จนในที่สุด *เดี๋ยว* และเพื่อนทั้งกลุ่มก็ถูกไล่ออก เขาจึงย้ายไปเรียนในโรงเรียนที่ไม่ค่อยมีคุณภาพนักและเรียนสอบเทียบ (การศึกษาออกโรงเรียน) ทำให้จบการศึกษาระดับมัธยมปลายได้เร็วขึ้น ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง

...ทุกคนที่มาเรียน [โรงเรียนนี้] ต่างเตรียมสอบเทียบกันทั้งนั้นเลยครับ โชคดีหรือโชคร้ายก็ไม่รู้ ที่ผมสมัครเตรียมสอบเทียบตามเพื่อน ๆ ไว้ตั้งแต่อยู่โรงเรียนเก่า แม่คงจะคิดว่าอาศัยให้ผมมานั่งอยู่ห้องเรียนโรงเรียนนี้ไปก่อนแล้วสอบเอาให้ได้อะไรทำนองนั้น [...] มันไม่แน่ว่าผมจะสอบเทียบได้ หรือมันก็ไม่แน่อีกว่าเมื่อผมสอบเทียบได้แล้ว ผมจะสอบ “เอ็นท์” ได้หรือเปล่า

(บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย. 2548 : 68)

นอกจากด้านการศึกษาแล้วผู้แต่งได้สะท้อนให้เห็นว่า ห้างสรรพสินค้าเป็นศูนย์กลางแหล่งชุมนุมของคนในสังคมเมือง ทำให้ได้พบผู้คนมากมายซึ่งอาจนำปัญหามาให้ได้ ใน นวนิยายเรื่องนี้ *เดี๋ยว* ได้พบกับหญิงสาวคนหนึ่งชื่อ *นัท* (อายุประมาณ 20 ปี) ที่ห้างสรรพสินค้าแห่งหนึ่ง และติดต่อกันจนมีเพศสัมพันธ์กัน *นัท* พยายามจะคบ *เดี๋ยว* เป็นแฟน แต่แม่ของ *เดี๋ยว* กลัวว่าลูกจะไม่สนใจเรียนหนังสือ (จนจบมหาวิทยาลัย) จึงพยายามแยกคนทั้งสอง โดยส่ง *เดี๋ยว* ให้ไปอยู่กับลุงที่จังหวัดเชียงใหม่ เนื้อเรื่องเช่นนี้สะท้อนว่าผู้แต่งเห็นว่า สังคมเมืองมีปัญหาหรืออันตรายโดยเฉพาะต่อวัยรุ่น มากกว่าการอยู่ต่างจังหวัด

นวนิยายที่ศึกษาที่มีเนื้อเรื่องแปลกเป็นพิเศษคือเรื่อง *คุณปู่แว่นตาโต* ซึ่งนำเสนอเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุ (คุณปู่ – ซึ่งเคยเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย) กับเด็กกลุ่มหนึ่ง (5 คน อายุประมาณ 5 – 10 ขวบ) ที่ได้เรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะสาขาต่าง ๆ คือการแสดง (ละคร) จิตรกรรม (การปั้น) และดนตรี (ไทยและสากล) จากผู้ใหญ่ใจดีหลายคน (ซึ่งเป็นลูกศิษย์คุณปู่) ภาพสะท้อนสังคมเมืองไทยในเรื่องนี้ ชัยภรณ์นำเสนอว่าพื้นที่เมือง (กรุงเทพฯ) เป็นแหล่งรวมความเจริญทั้งด้านประวัติศาสตร์ (สมัยเก่า) เช่น วัดโพธิ์ และสมัยใหม่ เช่น ร้านอาหารฟาสฟู้ด หรืออาหารต่างประเทศ เช่น ญี่ปุ่น อิตาลี (พิซซา) เยาวชนในเรื่อง (เด็กทั้ง 5 คน) จะคุ้นเคยกับสิ่งสมัยใหม่ต่าง ๆ แต่ไม่รู้จักสิ่งเก่า (ศิลปะ หรือ โบราณสถาน) ผู้ใหญ่จึงต้องแนะนำ ชักชวนให้สนใจเรียนรู้ ซึ่งผู้แต่งชี้ว่าศิลปะสาขาต่าง ๆ ช่วยให้เกิดและเยาวชนเกิดปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ เป็นคนที่สมบูรณ์คือ ได้รับการพัฒนาด้านสติปัญญาและจิตใจไปพร้อมกับร่างกาย ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง

...เด็ก ๆ สนุกกับการกินอาหารกันใหญ่ หนูเขียดตักลูกกรอกลูกสุดท้ายขึ้นมา หัวเราะคิกคัก พอจะเอาเข้าปาก คุณปู่ก็เริ่มพูดเรื่องความจริงกับความหลงใหลในวรรณคดี

“นี่มันไม่ใช่ลูกกรอกจริง ๆ มันเป็นลูกกรอกที่เป็นความหลง แม่ครัวเขาทำขึ้นมา เหมือนกับการเขียนเรื่อง นักเขียนก็สร้างเรื่องขึ้นมาเหมือนกัน เมื่อสร้างแล้ว มันก็เป็นความหลง เวลาที่เราก้าวเข้าไปในโลกของการอ่านเต็มตัว ก็เหมือนเราก้าวเข้าไปในโลกของความหลง ในโลกของมายาอันสมบูรณ์...”

(คุณปู่แวนตาโต. 2553 : 90 – 91)

โดยสรุปภาพสะท้อนสังคมเมืองในนวนิยายที่ศึกษานั้น ชมิย์ภรเสนอภาพทั้งในด้านบวกและด้านลบ กล่าวคือ สังคมเมืองมีปัญหาสำคัญคือเรื่อง รถติดซึ่งส่งผลให้ผู้คนมีความเคร่งเครียด ขาดความไว้วางใจผู้อื่น มองโลกในแง่ร้าย ดูโดดเด่นแวว มักเลี้ยงสัตว์เป็นการแก้เหงา และเป็นกิจกรรมเรียกความสนใจจากผู้อื่น (กลุ่มเพื่อน) คนในสังคมเมืองขาดความรู้สึกละเอียดอ่อน ชอบความสะดวกสบาย (ไม่ปลูกต้นไม้จริง แต่ใช้ต้นไม้ปลอมแทน) ดำเนินชีวิตอย่างต่างคนต่างอยู่ เพราะไม่จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกัน จึงไม่สนใจทำความรู้จักกับเพื่อนบ้าน ในภาพรวมมีปัญหาที่หลากหลาย ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม มีห้างสรรพสินค้าเป็นศูนย์รวมกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตกด้วย

2) สังคมชนบท

นวนิยายที่ชมิย์ภรนำเสนอฉากหลักของเรื่องเป็นสังคมชนบท คือเรื่อง *บ้านนี้มีรัก* และ *คุณยายหวานซ่าส์ซ่าส์* ภาพสะท้อนสังคมชนบทในนวนิยายทั้งสองเรื่องคือ เป็นสถานที่ที่ยังมีความเป็นธรรมชาติอยู่ ความเป็นอยู่ของผู้คนเรียบง่าย การเล่นของเด็กก็เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ เช่น ปีนต้นไม้ จับแยม เป็นต้น หรือ ประดิษฐ์ของเล่นเอง เช่น ทำตุ๊กตาผ้า ความเรียบง่ายของสังคมชนบททำให้คนในชุมชนเดียวกัน (บ้านใกล้กัน) รู้จักกันและหวังใยกัน ดังตัวอย่างจากเรื่อง *บ้านนี้มีรัก* ตัวละครเอกเป็นเด็กชายชื่อ *ต้น* (อายุ 10 ขวบ) มีเพื่อนชื่อ *แสงจันทร์* ซึ่งอยู่กับแม่เพียง 2 คน (ไม่มีพ่อ) และมีฐานะยากจน *ต้น* รู้สึกสงสาร *แสงจันทร์* จึงพยายามช่วยเหลือ ซึ่งครอบครัวของ *ต้น* คือ พ่อและแม่ก็ร่วมช่วยเหลือด้วย เช่น แม่ของ *ต้น* สอน *แสงจันทร์* ให้เย็บตุ๊กตาผ้า และพ่อของ *ต้น* ก็พา *แสงจันทร์* ไปเที่ยวสวนสาธารณะพร้อมกับลูกทั้ง 3 คน ดังเนื้อความตัวอย่างจากเรื่อง

...ร่างของเด็กหญิงแสงจันทร์ถูกวางลงบนผ้าหิรินิมบีงใหญ่ แล้วร่างหนาใหญ่ของนายอำเภอก็นั่งลงข้าง ๆ ส่วนเด็กหญิงแตนนั่งวิ่งตามพี่ชายไปโดยเร็ว และเธอก็โหนตัวอยู่ตรงกลางระหว่างพี่ชายทั้งสอง เสียงหัวเราะแว่วดังมาถึงคนสองคนที่ผ้าหิริน้ำในบึงตรงหน้าเป็นระลอกพลั่ว ผู้คนใส่เสื้อหลากสีวิ่งกันไปมา บางคนมาทั้งครอบครัว บางคนมาคนเดียว เด็กหญิงแสงจันทร์รู้สึกตั้งใจไปหมดกับทุกสิ่งที่ได้เห็น

(*บ้านนี้มีรัก*. 2546 : 124)

ภาพสะท้อนของชนบทที่ชมิย์ภรมักนำเสนอคือ บ้านมีพื้นที่กว้าง (ไม่แออัดอย่างในสังคมเมือง) มักแวดล้อมด้วยสวน มีต้นไม้ต่าง ๆ รั่มรื่น ซึ่งก็เป็นแหล่งอาหาร (ผักและผลไม้) ไปด้วยในตัว ทำให้การดำรงชีวิตในชนบทมีค่าครองชีพถูก ในนวนิยายบางเรื่องแม้ฉากหลักของเรื่องจะเป็นสังคมเมือง แต่ผู้แต่งก็ให้ตัวละครพูดถึงบ้านในชนบทที่มีข้อดีซึ่งบ้านในเมืองไม่มี เช่นในเรื่อง *ริบบิ้น*

เกี่ยวข้องกับกล่องกระดาษแดง ตัวละครเอกเทียนหอมเมื่อมาถึงคอนโดมิเนียมของพ่อเป็นครั้งแรกก็อดคิดถึงบ้านสวนของยาย ที่น่าอยู่กว่าคอนโดมิเนียมมาก ดั่งเนื้อความจากเรื่องดังนี้

... บ้านอะไรก็ไม่รู้ละยายจำ มันไม่เหมือนบ้านของยายเลย ไม่มีประตูหน้าบ้าน ไม่มีต้นไม้ ไม่มีลานบ้าน ไม่มีหมาวิ่งออกมาต้อนรับ ไม่มีแปลงดอกไม้ ไม่มีอะไรสักอย่างที่บ้านยายมี หากแต่มันเป็นกล่องสี่เหลี่ยม...

(ริบิ้นเกี่ยวข้องกับกล่องกระดาษแดง. 2547 : 13 - 14)

นอกจากนี้ซมัยภรยังมักสะท้อนด้วยว่าสังคมชนบทนั้น ผู้คนมีความเป็นมิตรต่อกันมากกว่าในสังคมเมือง แม้บ้านเรือนจะมีบริเวณกว้างทำให้แต่ละบ้านอยู่ค่อนข้างห่างกัน แต่เพื่อนบ้านในละแวกเดียวกันก็มักรู้จักกันหมด และมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ดังตัวอย่างจากเรื่อง *ส้มโอน้ำห่ม หนูแมว* เมื่อ ด.ช. ส้มโอถูกห้ามไม่ให้พูดจากับคนข้างบ้าน เขาจึงรู้สึกงง เพราะเมื่ออยู่ต่างจังหวัดเขาได้รับการสอนจากยายในลักษณะตรงกันข้ามทีเดียว ดั่งเนื้อความจากเรื่องดังนี้

... ที่นั่น [บ้านนอก] ยายจะสอนให้ผมพูดกับคนแทบทั้งซอย “เพื่อนบ้านกัน รู้จักกันเอาไว้” แถมวันดีคืนดีถ้ายายทำข้าวต้มมัด หรือขนมกล้วย ยายก็จะใส่ถุงให้ผมเอาไปให้แต่ละบ้านอีกด้วย ยายก็บอกอีกนั่นแหละ “คนซอยเดียวกัน...”

(ส้มโอ น้ำห่ม หนูแมว. 2545 : 28)

นวนิยายอีกเรื่องและผู้แต่งสะท้อนภาพสังคมชนบทไว้คือ เรื่อง *คุณยายหวานซาลส์ส์* เป็นชนบทบ้านสวน แต่ตัวละครไม่ได้เป็นชาวสวนโดยอาชีพ กล่าวคือ ยายหวานมีอาชีพเป็นครู และลูกสาว (แม่ของ *กระต่าย* ตัวละครเอก) ก็รับราชการ ในนวนิยายเรื่องนี้ผู้แต่งสะท้อนว่าชนบทนั้น มีโอกาสด้านอาชีพ (ข้าราชการ) และการศึกษาจำกัด โดยแสดงตัวอย่างว่าพ่อและแม่ของ *กระต่าย* เป็นข้าราชการ เมื่อมีความก้าวหน้าได้เลื่อนตำแหน่งสูงขึ้นก็ต้องย้ายไปรับตำแหน่งและทำงานในจังหวัดอื่น ในด้านการศึกษาที่เช่นกัน พี่ชายของ *กระต่าย* 2 คน ก็ต้องไปเรียนมหาวิทยาลัยที่จังหวัดอื่น แม้ตัวของ *กระต่าย* เองเมื่อเรียนจบชั้นมัธยม 6 แล้ว สอบเข้าเรียนมหาวิทยาลัยได้ก็ต้องไปเรียน และอยู่ที่จังหวัดอื่นเช่นกัน ลักษณะเช่นนี้ทำให้สมาชิกของครอบครัวต้องแยกย้ายไปคนละทิศละทาง ไม่สามารถอยู่เป็นครอบครัวอย่างอบอุ่นได้

อย่างไรก็ตาม ซมัยภรได้สะท้อนไว้ด้วยว่าความเจริญอย่างสังคมเมือง ก็เริ่มกระจายไปสู่ต่างจังหวัดเช่นกัน ดังในเรื่อง *คุณยายหวานซาลส์ส์* (ฉากหลักของเรื่องคือ จังหวัดจันทบุรี) ก็เริ่มมีความทันสมัยอย่างในกรุงเทพฯ เช่น ร้านอาหารฟาสต์ฟู้ด หรือ ห้างสรรพสินค้า ซึ่งมีสินค้าทันสมัยต่าง ๆ เช่น โทรศัพท์มือถือ เครื่องคอมพิวเตอร์ เช่นเดียวกับกรุงเทพฯ จึงทำให้ความเป็นอยู่ของคนชนบท (ในตัวเมือง) ไม่ต่างจากคนเมืองหลวงมากนัก โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นซึ่งก็มีความนิยมแบบเดียวกับวัยรุ่นในเมือง คือ ชอบอาหารฟาสต์ฟู้ด (แฮมเบอร์เกอร์) หรือชอบใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ (โทรศัพท์มือถือ หรือคอมพิวเตอร์) เช่นกัน

ประเด็นที่น่าสังเกตในนวนิยายเรื่องนี้คือ ผู้แตงนำเสนอตัวละครที่มีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่ไม่ต่างจากคนในสังคมเมืองเท่าไรนัก ทั้งนี้สาเหตุหลักน่าจะเพราะระดับความรู้และอาชีพของตัวละครเป็นเครื่องกำหนดความคิดและการกระทำเป็นสำคัญ สภาพสังคมหรือสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยรองที่มีอิทธิพลต่อตัวละคร ดังตัวอย่างที่ขมัยภรผูกเรื่องให้เมื่อกระต่ายสอบเข้าเรียนมหาวิทยาลัยได้ในต่างจังหวัด ยายหวานก็มีความคิดว่าจะเรียนรู้วิธีใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อจะติดต่อ(ส่งอีเมล) กับหลานได้อย่างสะดวก ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง

...ทำไมหนอจึงมีจดหมายอยู่ฉบับเดียว แม่เต่าบอกกับยายว่า หลานมันบอก
ว่าเขียนจดหมายไม่ค่อยเป็น เป็นแต่อีเมล

ครูหวานลุกไปรื้อหนังสือออกมาเล่มหนึ่ง ‘การเรียนคอมพิวเตอร์ทางลัด’
คอยดูเถอะ ในห้องยายแตงก็มีเครื่องคอมพิวเตอร์อยู่แล้ว วันหนึ่งยายจะอีเมลไปหา
หลานเอง ครูหวานตั้งปณิธานเอาไว้ในใจ...

(คุณยายหวานซ่าส์ส์ส์. 2549 : 237)

โดยสรุปภาพสะท้อนสังคมชนบทที่ปรากฏในนวนิยายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนของขมัยภรนี้ ผู้แตงใช้ฉากชนบทเพื่อสร้างบรรยายกาศความเรียบง่าย สะท้อนการกระทำและความคิดของเด็กที่ใสซื่อบริสุทธิ์ แต่ทั้งนี้ขมัยภรก็มักนำเสนอลักษณะที่เป็นข้อจำกัดของชนบทในด้านโอกาสทางการศึกษาหรืองานอาชีพที่มีน้อยกว่าสังคมเมืองด้วยเสมอ ที่เป็นเช่นนี้น่าจะเพราะตัวละครเอกของเรื่องเป็นเด็กและเยาวชนซึ่งยังอยู่ในวัยศึกษา ต้องมีการย้ายหรือเปลี่ยนสถานที่เรียนอยู่เสมอ จึงทำให้ลักษณะข้อจำกัดนี้ปรากฏในทุกเรื่องที่ใช้ฉากชนบท

3) สังคมเมืองเปรียบเทียบกับสังคมชนบท

การเสนอภาพสะท้อนสังคมเมืองเปรียบเทียบกับสังคมชนบทนี้ เป็นความตั้งใจพิเศษของผู้แตงโดยขมัยภรเสนอนวนิยายเรื่อง *ป่าจำ ไก่ ตีตตี นะจ๊ะ* นำเสนอตัวละครเอก 2 คน คือ *ด.ญ. ตีตตี* เป็นเด็กกรุงเทพฯ อายุ 8 – 9 ขวบ เรียนอยู่ชั้นประถมปีที่ 4 เช่นเดียวกับ *ด.ช. ตะโก้* แต่เขาเป็นเด็กชนบท (จังหวัดสุพรรณบุรี) นวนิยายเรื่องนี้เสนอลักษณะเปรียบเทียบระหว่างสังคมเมืองหลวงกับสังคมชนบทอย่างชัดเจน เพื่อสื่อให้เห็นว่าสิ่งแวดล้อมหรือสังคมที่เด็ก/เยาวชนอยู่มีอิทธิพลส่งผลกระทบต่อเด็ก/เยาวชนโดยตรง ทั้งนี้ผู้แตงสะท้อนว่า

สังคมเมืองหลวงมีความทันสมัยและเพียบพร้อมในทุกด้าน เด็กในเมืองหลวง (*ด.ญ. ตีตตี*) มีความรอบรู้ ความคิดก้าวหน้า การเรียนการสอนรวมถึงวิธีการลงโทษเด็ก มีลักษณะสมัยใหม่ เช่น ลงโทษเด็กที่คุยในชั้นเรียนด้วยการให้คัดคำว่า “ฉันจะไม่คุยในห้องเรียน” 50 จบ หรือ เมื่อ *ป่าจำ* (ผู้ใหญ่) ไม่รักษาสัญญา *ตีตตี* ก็คิดจะเขียนไปฟ้องหนังสือพิมพ์ (เสียงเด็ก) แม้ว่าประเด็นนี้จะมีลักษณะเกินจริงอยู่บ้าง แต่ผู้แตงคงต้องการสะท้อนว่าในสังคมเมืองนั้น ผู้คนมีการเรียกร้องหรือรักษาสិทธิของตนอย่างจริงจัง

ความสมัยใหม่ของสังคมเมืองเห็นได้ชัดเจนจากรูปแบบการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะในด้านอาหารการกิน *ด.ญ. ตีตตี* คู่กันเคยกับอาหารต่างชาติดี เช่น ไค้ก, ไส้กรอก, บราวน์, ไอศกรีม ในขณะที่ *ด.ช. ตะโก้* ยังไม่เคยรู้จักบางอย่าง (เช่น บราวน์) เลย หรือการกินอาหารแบบ “ฝรั่ง” คือใช้

มีดกับซอมนักเป็นเรื่องราวธรรมดาสำหรับคนในเมือง แต่ ด.ช. ตะโก้ รู้สึกเป็นความลำบากขัดกับความเคยชินมาก ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง

... ป้าบอกว่า “วันนี้กินแบบฝรั่ง” ว่าแล้วก็สอนโก้ให้ใช้มีดกับส้อมกินอาหาร โก้กลัวใจแทบตาย อยากจะบอกป้าจ๋าว่าอย่าว่าแต่มีดกับส้อมเลย อยู่บ้านแค่ช้อนกับส้อมก็ยังไม่ชอบเลย เผลอ ๆ กินมือด้วยซ้ำไป แล้วนี่ป้าจะให้โก้กินด้วยมีดและส้อม ว่าแล้วโก้ก็ทำมีดหล่อนเครื่องตั้งตักโต๊ะไปเลย โก้หน้าเสีย มุดลงไปใต้โต๊ะทันที ...

(ป้าจ๋า โก้ ตีตตี นะจ๊ะ. 2544 : 172)

ความคุ้นเคยกับอาหารหรือวัฒนธรรมแบบตะวันตกนี้ ทำให้เด็กในสังคมเมืองไม่รู้จักรัฒนธรรมไทยดั้งเดิม ซึ่งทั้งนี้ก็เป็นเพราะรูปแบบชีวิตที่เปลี่ยนไปนั่นเอง ตัวอย่างเช่น บ้านในชนบทมักมีที่ล้างเท้าที่บันไดก่อนขึ้นบ้าน เพราะในอดีตคนทั่วไปมักไม่ใส่รองเท้า ดังนั้นก่อนขึ้นบ้านจึงต้องล้างเท้า ผู้แต่งได้สะท้อนประเด็นนี้ไว้โดยให้ตีตตีถามตาคำ (ที่อยู่ จังหวัดสุพรรณบุรี) ซึ่งในแง่หนึ่งเป็นการแนะนำวัฒนธรรมโบราณของไทยให้เด็กรุ่นใหม่รู้จัก หรือเป็นการเตือนความจำผู้อ่านทั่วไปที่อาจหลงลืมความเป็นมาของวัฒนธรรมเช่นนี้ไปแล้ว ตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง

ยายตีตตีปล่อยมือตาคำแล้วเดินฉับ ๆ ไปยังบันได พอเห็นอ่างล้างตีน เธอก็ยื่นมองด้วยความสงสัย “น้ำเอาไว้ทำอะไรนะ”

ตาคำหัวเราะ แก้วก้าวขึ้นไปยืนบนแท่นปูนตรงกลางแล้วก็เริ่มล้างตีน “เวลาเราไปไหนมาไหน ตีนเราสกปรก เราก็จะล้างตีนก่อนขึ้นเรือน”

ยายตีตตีหันมามองตาคำ ๆ แล้วว่า “ทำไมคุณตาไม่ใส่รองเท้าล่ะ”

ตาคำหันมาทำหน้าที่ ๆ ล้อเลียนยายตีตตีแล้วว่า “ให้ตีนมันเหยียบดินบ้างสิ เดี่ยวตีนก็ไม่รู้จักดินหรอก”

ยายตีตตีตื่นเต้นกับประโยคของตาคำมากเธอนั่งลงที่ชั้นบันไดแล้วถอดรองเท้าออกทันที ...

(ป้าจ๋า โก้ ตีตตี นะจ๊ะ. 2544 : 58)

กล่าวโดยรวมภาพเปรียบเทียบสังคมเมืองกับสังคมชนบทที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องนี้ ผู้แต่งเน้นชี้ให้เห็นว่า ชีวิตความเป็นอยู่ในเมือง (กรุงเทพฯ) นั้น สะดวกสบายสามารถใช้เงินซื้อหาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ได้ทำให้เด็กรับรู้หรือมีประสบการณ์ที่หลากหลายกว่าเด็กชนบท แต่ชีวิตในเมืองเช่นนี้ก็ต้องใช้จ่ายเงินมาก (เพื่อแลกกับความสะดวกสบาย) ทำให้คนส่วนใหญ่โดยเฉพาะพ่อแม่มุ่งแต่ทำงานหาเงิน ไม่มีเวลาสนใจสมาชิกในครอบครัวโดยเฉพาะลูก ดังตัวอย่างที่ชัดเจนคือตัวละคร วิมาลา ที่พ่อแม่มีบ้านใหญ่โตมีคนรับใช้หลายคน มีของเล่นดี ๆ มากมาย แต่วิมาลารู้สึกไม่มีความสุขขาดความรักความอบอุ่นจากพ่อแม่ ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง

...บ้านของวิมาลา พ่อแม่เขารวยมาก มีบ้านหลังใหญ่ มีของเล่นเป็นห้องๆ เวลาพวกเราไปกันก็มีคนมาดูแลรับใช้ ทำขนมให้กิน แต่พ่อแม่เขาไม่ค่อยอยู่บ้านหรอกนะ แต่ไม่เป็นไรพวกเรายิ่งชอบเสียอีก เวลาเล่นกันก็สนุกสนานมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิมาลาเอง ทำทางเธอไม่ยอมให้เพื่อน ๆ กลับบ้านเลย ฉันทเคยเล่าเรื่องพ่อแม่วิมาลาไม่ค่อยอยู่บ้านให้พ่อฟัง พ่อสรุปว่า “วิมาลาเขาน่าสงสารนะ วันหลังชวนเขามาบ้านเราบ้างสิ”

(ป่าจำ ไก่ ตีตตี นะจ๊ะ. 2544 : 75)

ส่วนสังคมชนบทนั้นผู้คนใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายได้สัมผัสธรรมชาติอยู่เสมอ ไม่มีสิ่งของฟุ่มเฟือย มีแต่ของที่จำเป็นและเท่าที่จำเป็น เช่น ไก่ มีเสื่อตัวเก่งเพียงตัวเดียว เพราะแม่ไม่เคยพาไปเที่ยวไหน จึงไม่จำเป็นต้องมีเสื่อไปเที่ยวหลายตัว ลักษณะเช่นนี้ทำให้เด็กต่างจังหวัดมีประสบการณ์น้อยกว่าเด็กในเมือง มีความรู้รอบตัวน้อย เพราะไม่ค่อยได้ไปเปิดหูเปิดตาที่ไหน และได้อ่านหนังสือน้อย จึงดูว่าไม่ฉลาดเท่ากับเด็กในเมือง อย่างไรก็ตาม ผู้แต่งก็ได้ชี้ให้เห็นว่าสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติของสังคมชนบท ก็ทำให้เด็กมีสุขภาพกายและจิตใจดี นอกจากนี้ยังได้สอดแทรกเนื้อเรื่องว่า คนชนบทเริ่มมีการเรียกร้อง/ปกป้องสิทธิของตน ไม่ใช่คนล่าหลังหรือไร้การศึกษาอย่างไรในอดีต ดังที่พ่อของไก่มีการไปประท้วงที่กรุงเทพฯ

โดยสรุปรวมแล้ว ภาพสะท้อนสังคมที่ปรากฏในนวนิยายของชัชฌิมาภรณ์ แสงกระจ่างที่ศึกษาในผู้แต่งได้นำเสนอภาพที่แตกต่างกันของสังคมเมืองและสังคมชนบท ซึ่งแต่ละที่ก็มีทั้งข้อดีและข้อเสีย โดยสังคมเมืองมีสิ่งอำนวยความสะดวกและเทคโนโลยีต่าง ๆ มากมาย ทำให้การดำเนินชีวิตสะดวกสบายแต่ก็ต้องใช้เงินหรือมีค่าครองชีพสูง ทำให้ผู้คนต้องทำงานแข่งขันกันเพื่อหารายได้ ส่งผลให้ชีวิตมีความเครียดมากและขาดความสนใจในผู้อื่น แม้แต่สมาชิกในครอบครัวโดยเฉพาะลูก ทำให้เด็กและเยาวชนรู้สึกว่าการขาดความรักความอบอุ่น ต้องหาสิ่งชดเชยในทางอื่น เช่น ใช้เวลากับคอมพิวเตอร์ (เกมส์) หรือพูดโทรศัพท์มือถือนาน ๆ หรือคบเพื่อนซึ่งอาจนำไปทำกิจกรรมที่ไม่เหมาะสม อาทิ ชกต่อยทำร้ายร่างกายผู้อื่น ดูหนังสือลามกอนาจาร มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร หรือเสพยาเสพติด เป็นต้น ส่วนสังคมชนบทนั้นผู้แต่งนำเสนอว่าชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนเรียบง่ายใกล้ชิดกับธรรมชาติ กล่าวคือ อาหาร หรือการเล่นของเด็กนั้น เกี่ยวข้องหรือได้จากธรรมชาติ ส่งผลให้เด็ก/เยาวชนชนบทมีสุขภาพดีทั้งทางกายและจิตใจ

ด้วยสภาพสังคมที่แตกต่างกัน ชัชฌิมาภรณ์สะท้อนว่าส่งผลกระทบต่อหรือก่อให้เกิดปัญหาแก่เด็กและเยาวชนแตกต่างกันไป ทั้งนี้ปัญหาที่เด็กและเยาวชนได้รับนั้นมักเป็นปัญหาที่สืบเนื่องมาจากผู้ใหญ่หรือผู้ปกครองเด็กและเยาวชน ซึ่งส่วนใหญ่ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมเมืองได้รับอิทธิพลและผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมที่ตนดำเนินชีวิตอยู่ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าชัชฌิมาภรณ์ใช้เรื่องราวเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตหรือพฤติกรรมของผู้ใหญ่ที่ได้รับผลกระทบจากสังคม แล้วจึงส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนอีกทอดหนึ่ง รายละเอียดของปัญหาต่าง ๆ จะได้อภิปรายในหัวข้อต่อไป

3.2.2 ปัญหาเด็กและเยาวชน

นวนิยายของชัชฌิมาภรณ์ แสงกระจ่างที่ศึกษารวม 8 เรื่องนี้ อาจแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ตามตัวละครเอกคือ เรื่องที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเด็กวัยประมาณ 8 – 11 ปี กับเรื่องเกี่ยวกับวัยรุ่นอายุประมาณ

12 – 16 ปี ซึ่งตัวละครทั้งสองกลุ่มมีลักษณะ สิ่งแวดล้อม และการกระทำต่างกัน ผู้วิจัยจึงจะแบ่งกลุ่มเด็กและเยาวชน ตามอายุดังกล่าวเพื่ออภิปรายถึงปัญหาเด็กและเยาวชนดั่งที่ขมัยภระสะท้อนไว้ ทั้งนี้ อาจกล่าวโดยภาพรวมได้ว่า ในกลุ่มของเด็กปัญหา มักเกิดสืบเนื่องมาจากผู้ใหญ่ (โดยเฉพาะพ่อแม่) แล้วส่งผลกระทบต่อเด็ก ส่วนกลุ่มวัยรุ่นนั้นเยาวชนมักมีปัญหาทั้งจากผลกระทบจากผู้ใหญ่ และปัญหาของตัวเอง เช่น เรื่องการมีแฟน กลุ่มเพื่อน หรือความเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย เป็นต้น รายละเอียดปัญหาในแต่ละกลุ่มมีดังต่อไปนี้

1) ปัญหาเด็ก

นวนิยายที่นำเสนอปัญหาของเด็กวัย 8 – 11 ปี ได้แก่เรื่อง *บ้านนี้มีรัก, ลัมโอ นำหมูนุ้แมว, เด็กหญิงแห่งกลางคืน, ป่าจำ ไก่ ตีตตี๋ นะจ๊ะ และ คุณปู่แวนตาโต* ทั้ง 5 เรื่องนี้ มีตัวละครเอกเป็นเด็ก ซึ่งประสบปัญหาที่เกิดจากบุคคลใกล้ชิด (ส่วนใหญ่คือพ่อแม่) โดยปัญหาหลักคือ พ่อแม่หย่าร้างกัน หรือครอบครัวไม่สมบูรณ์ ทำให้เด็ก (ลูก) ได้รับผลกระทบ เช่น ต้องเปลี่ยนแปลงที่อยู่และสิ่งแวดล้อม เพราะสภาพครอบครัวแตกหรือมีปัญหาทางเศรษฐกิจการครองชีพด้วยปัญหาตั้งต้นเช่นนี้ ทำให้เกิดปัญหาปลีกย่อยอื่น ๆ ตามมาอีกหลายประการ ซึ่งขมัยภระได้สะท้อนให้เห็นว่า เด็กมักตกอยู่ในสภาพเป็นผู้รับผลกระทบ และต้องดำเนินชีวิตหรือปรับตัวไปตามสภาพ รายละเอียดของปัญหาที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องต่าง ๆ ที่ศึกษามีดังต่อไปนี้

1.1) ครอบครัวไม่สมบูรณ์

นวนิยายเรื่องแรกที่ขมัยภระสะท้อนปัญหาเด็กที่ขาดความสุขคือ *บ้านนี้มีรัก* แม้ชื่อเรื่องของนวนิยายเรื่องนี้จะอยู่ในเชิงบวกคือ บ้านนี้มีรัก แต่ประเด็นปัญหาเด็กที่ผู้แต่งมุ่งนำเสนอคือ เด็กที่ขาดความรัก โดยผู้แตงนำเสนอปัญหาของเรื่องโดยทางอ้อมผ่านตัวละครประกอบ (ด.ญ.แสงจันทร์ อายุ 10 ปี) ซึ่งชีวิตไม่มีความสุข เพราะเป็นลูกนอกสมรส พ่อแม่มีลูกโดยไม่ตั้งใจไม่มีความพร้อม เพราะพ่อแม่อายุยังน้อย (ประมาณ 20 ตอนต้น) พบปะกันระยะสั้นก็มีความสัมพันธ์กันแล้วฝ่ายชายก็หายหน้าไป ทำให้ผู้หญิงซึ่งตั้งท้องแล้วต้องรับภาระเลี้ยงดูลูกแต่ลำพัง ซึ่งแม่ของ ด.ญ.แสงจันทร์ ก็มีการศึกษาน้อย จึงได้แต่ทำงานรับจ้างเย็บผ้า มีรายได้น้อย ต้องทำงานหลายชั่วโมงต่อวัน จนทำให้มีเวลาให้ลูกน้อยและแม่เวลาอยู่กับลูกแม่ก็เหน็ดเหนื่อยเกินกว่าที่จะเล่นกับลูก หรืออบรมดูแลลูกอย่างใกล้ชิด แสดงความรักหรือให้ความอบอุ่นแก่ลูก ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง

“แม่ทำงานทั้งวัน แม่บอกว่าให้หนูกลับเย็น ๆ”

“งานอะไรทำกันทั้งวัน” นายอำเภอบ่นแบบไม่พอใจนิด ๆ เขารู้สึกว่าแม่ของเด็กหญิงแสงจันทร์ทอดทิ้งลูก

“เย็บผ้าที่ร้านเจ้ใหญ่คะ”

สิ้นเสียงตอบของเด็กหญิง นายอำเภอก็นิ่งอึ้งไป แม่ของเธอเป็นเพียงคนรับจ้างเย็บผ้าโหลในตลาด เธอไม่มีสามี เธอมีรายได้เพียงคนเดียว เขารู้สึกผิดที่นึกตำหนิผู้เป็นแม่ของเด็กหญิงไปก่อนหน้านี้ แม้จะเป็นเพียงความคิดในใจก็ตามที่

(บ้านนี้มีรัก. 2546 : 117)

เรื่อง *บ้านนี้มีรัก* ชัยภรณ์ได้นำเสนอปัญหาของ *ด.ญ. แสงจันทร์* เปรียบเทียบกับชีวิตของตัวละครเอกของเรื่องคือ *ด.ช. ต้น* ซึ่งเป็นลูกชายของนายอำเภอ มีแม่เป็นแม่บ้าน (อดีตเคยเป็นครู) มีน้องชาย 1 คน (*ด.ช. ต๋อ* อายุ 8 ปี) และน้องสาว 1 คน (*ด.ญ. แตน* อายุ 5 ปี) ครอบครัวของต้นมีความสุขสมบูรณ์พร้อม พ่อเป็นคนดีมีเมตตา เป็นผู้ที่มีความสามารถ ได้อบรมลูกชายโดยเฉพาะคนโต (*ด.ช. ต้น*) ให้มีความรับผิดชอบ ช่วยพ่อแม่ดูแลน้อง ๆ เป็นตัวอย่างที่ดี และมีจิตใจเมตตาเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น ผู้แต่งให้ตัวละครเอกต้นสนใจเรื่องราวของ *ด.ญ. แสงจันทร์* และพยายามช่วยเหลือเธอเท่าที่เด็กวัย 10 ขวบ (ในฐานะเพื่อนร่วมชั้นเรียน) จะช่วยได้ โดยเมื่อต้นรู้ปัญหาว่า *แสงจันทร์* ไม่เคยมีตุ๊กตาเล่น เพราะแม่ต้องทำงานหนัก แม้จะเป็นช่างเย็บผ้าแต่ก็ไม่มีเวลาเย็บตุ๊กตาให้ลูกตนเอง ต้นจึงขอให้แม่สอนวิธีเย็บตุ๊กตาให้เพื่อจะได้ทำให้เพื่อน

การนำเสนอเรื่องในลักษณะนี้ กล่าวได้ว่าผู้แต่งพยายามเน้นว่า ครอบครัวหรือพ่อแม่มีบทบาทสำคัญต่อลูก ต่อการสร้างสรรค์เยาวชน หากผู้ใหญ่ในบทบาทหรือฐานะพ่อแม่ไม่มีความพร้อมทั้งด้านวัย ใจดี ฐานะและความรู้ ก็จะมีปัญหาและส่งผลกระทบต่อลูก ซึ่งเป็นเยาวชนที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ต้องพึ่งพาผู้ใหญ่แต่เมื่อผู้ใหญ่พึ่งพาไม่ได้ (มีปัญหาเสียเอง) เด็กก็ย่อมมีปัญหาตามไปด้วย และความรุนแรงของปัญหาก็ย่อมส่งผลกระทบต่อเด็กมากกว่าผู้ใหญ่ กลายเป็นวงจรของปัญหา คือ เมื่อเด็กมีปัญหาไม่มีความสุขเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีปัญหา ก็จะสร้างปัญหาซ้ำรอยทำนองเดียวกับที่ตนประสบมา ก่อปัญหาให้แก่เด็กรุ่นใหม่ที่จะเกิดมาอีก วนเวียนไปไม่จบสิ้น

เรื่อง *บ้านนี้มีรัก* นี้กล่าวได้ว่าชัยภรณ์นำเสนอการแก้ปัญหาของเด็ก (*ด.ญ. แสงจันทร์*) จากมุมมองความคิดของเด็กเอง (*ด.ช. ต้น*) ทำให้เนื้อเรื่องของนวนิยายเรื่องนี้มีความน่ารัก ตามลักษณะของวรรณกรรมเด็ก แม้จะเสนอสาระปัญหาของเด็กแต่ก็ไม่ได้ให้ภาพที่หดหู่ น่าเศร้าใจ ตรงกันข้ามผู้แต่งได้ให้ภาพการพยายามแก้ปัญหาโดยเด็ก (*ด.ช. ต้น*) ในลักษณะทำให้ผู้อ่านรู้สึกเอ็นดู (อเมี่ยม) กับความคิดและการกระทำของเขานับว่าผู้แต่งมีเทคนิคการประพันธ์เรื่องเด็กอย่างดี ให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่านได้พร้อมไปกับสาระข้อคิดเกี่ยวกับปัญหาเด็ก

1.2) ผู้ใหญ่ไม่เคารพในความคิดความต้องการของเด็ก

ทัศนะของชัยภรณ์ดังที่ปรากฏในนวนิยายที่ศึกษา เห็นได้ว่าชัยภรณ์เน้นถึงความสำคัญของครอบครัวเป็นอย่างมาก เพราะจากเนื้อเรื่องของนวนิยายที่ศึกษาส่วนใหญ่ จุดเริ่มต้นของปัญหาเด็กและเยาวชนเกิดจากการหย่าร้างหรือครอบครัวแตกแยก ซึ่งแน่นอนย่อมส่งผลกระทบต่อเด็ก นับตั้งแต่ต้องเปลี่ยนที่อยู่ ที่เรียน ครอบครัวมีรายได้ลดลง ขาดความรักที่สมบูรณ์พร้อมจากทั้งพ่อและแม่ ขาดบุคคลต้นแบบทางเพศโดยเฉพาะเพศชาย (เพราะลูกมักอยู่กับแม่) เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงที่อยู่สำหรับเด็กนั้นไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย เพราะสภาพใหม่ที่เด็กต้องไปอยู่นั้นเป็นความไม่คุ้นเคยสำหรับเด็ก ซึ่งเด็กเป็นวัยที่ยังเข้าใจเหตุผลได้น้อย การต้องปรับตัวให้เข้ากับความเป็นอยู่หรือสิ่งแวดล้อมใหม่จึงไม่ใช่เรื่องง่ายสำหรับพวกเขา

ตัวอย่างนวนิยายที่สะท้อนประเด็นปัญหาเรื่องการหย่าร้างของพ่อแม่ และส่งผลกระทบต่อเด็กที่ชัดเจน ได้แก่เรื่อง *ส้มโอ น้ำหอม หนูแมว* ผู้แต่งนำเสนอตัวละครเอก *ด.ช. ส้มโอ* อายุ 11 ปี เมื่อแม่มีปัญหาหย่าร้างกับพ่อ และแม่ซึ่งต้องดูแล้วยมีรายได้ลดลง จึงต้องให้ลูกชายไปอยู่กับน้องสาว (น้ำหอม) ซึ่งเป็นสาวโสด วัย 35 ปี ปัญหาแรกที่ *ด.ช. ส้มโอ* ต้องพบคือความเข้มงวดของน้ำสาว ที่มีปกติทำทุกสิ่งตามความคิดของตน และเป็นคนไม่ไว้ใจผู้อื่น ไม่มีมนุษยสัมพันธ์กับ

เพื่อนบ้าน ปัญหาหลักของ ด.ช.สัมพันธ์ คือต้องปรับตัวให้รับสภาพของน้ำหมูให้ได้ซึ่งไม่ใช่เรื่องง่ายของเด็กเลย

ผู้แต่งสะท้อนปัญหาของเด็กที่เกิดจากผู้ใหญ่ในนวนิยายเรื่องนี้ผ่านความขัดแย้งเรื่อง “การเลี้ยงแมว” ซึ่งฝ่ายเด็กต้องการเลี้ยงแต่ผู้ใหญ่ห้ามไม่ให้เลี้ยง โดยที่ไม่ได้ให้เหตุผลการห้ามที่ชัดเจนเพียงพอแก่เด็ก ลักษณะเช่นนี้นับว่าผู้ใหญ่ปฏิบัติต่อเด็กอย่างไม่เป็นธรรม ดังตัวอย่างที่ผู้แต่งสะท้อนความคิดของ ด.ช.สัมพันธ์ไว้ดังนี้

ตลอดทางที่ขับรถกลับบ้าน น้ำหมูยื่นคำขาดกับผมว่า “น้ำไม่เลี้ยงแมวนะ” และโดยไม่รอฟังความเห็นใด ๆ จากผม น้ำหมูก็ให้เหตุผลยาวเหยียด...

[...]

จะเห็นได้ว่าเมื่อเปรียบเทียบเหตุผลของน้ำหมูเข้ากับเหตุผลของผม ผมชนะขาด เพราะเหตุผลของน้ำหมูแต่ละข้อนั้นฟังไม่เป็นเรื่องเป็นราวเอาเสียเลย แต่นั่นแหละ คนเป็นใหญ่ก็ต้องเป็นใหญ่วันยังค่ำ ถ้าน้ำหมูเขาไม่ยอมเลี้ยง และผมอยู่บ้านเขา ผมจะทำอะไรได้

(สัมพันธ์ น้ำหมู หนูแมว. 2545 : 47)

ขมัยภรสะท้อนให้เห็นว่า ผู้ใหญ่ขาดความสนใจหรือเคารพในความคิดความต้องการของเด็ก ตรงกันข้ามกลับถือความคิดความต้องการของตนเป็นใหญ่ ซึ่งลักษณะนี้กล่าวได้ว่าเป็นเรื่องปกติของวัฒนธรรมไทย คือให้ความสำคัญแก่ผู้ใหญ่มากกว่าเด็ก แต่ขมัยภรเหมือนกับจะหวังดีว่าเป็นการไม่ยุติธรรมต่อเด็ก ซึ่งก็เป็นบุคคลที่มีความคิดความต้องการเช่นกัน จึงควรได้รับความสนใจหรือปฏิบัติต่ออย่างยุติธรรม มิใช่มองข้ามหรือละเลยความต้องการของเขาไปเพียงเพราะเป็นเด็ก

1.3) การย้ายหรือเปลี่ยนที่อยู่

นอกจากการถูกบังคับฝืนใจโดยผู้ใหญ่แล้ว ในนวนิยายเรื่อง สัมโอ น้ำหมู หนูแมว ด.ช.สัมพันธ์ ยังประสบปัญหาด้านจิตใจความรู้สึกอีกหลายอย่างที่สืบเนื่องมาจากการต้องเปลี่ยนที่อยู่ ได้แก่ ความรู้สึกไม่คุ้นเคยกับรูปแบบชีวิตในเมืองหลวง โดยเฉพาะการต้องตื่นแต่เช้า (ตี 5) เพื่อไปโรงเรียนเพราะกรุงเทพฯ รถติด ประกอบกับเมือง (ถนน) ขยายไปถึงจังหวัดปริมณฑล ทำให้เด็กต้องเดินทางไปโรงเรียนเป็นระยะทางไกล นับเป็นสภาพที่ทรมาณต่อเด็ก (แม้จะเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัวก็ตาม) ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง

ผมไม่ค่อยมีความสุขเท่าไรเลยนะ เพราะที่ที่ผมอยู่มันแปลกใหม่สำหรับผมจริง ๆ เช้าวันแรกของการอยู่บ้านน้ำหมู จู้ ๆ ผมก็ได้ยินเสียงที่แผดได้ในระดับเท่าเทียมกับเสียงของแม่

[...]

ผมมองไปรอบ ๆ ห้อง นี่คนกรุงเทพฯ เขาไปโรงเรียนกันตอนกลางคืนหรือยังไง เพราะไฟในห้องยังเปิดอยู่ ไม่มีทำที่ว่าจะเป็นคนกลางคืนแต่อย่างใด ผมวิ่งไป

ที่หน้าต่างมองออกไปข้างนอก ก็เห็นฟ้ามืด ๆ แสงไฟที่เสาไฟฟ้ายังส่องสว่างเหมือนก่อนนอน ผมหันกลับมาดูนาฬิกาปลุกที่วางอยู่บนโต๊ะเขียนหนังสือก้มลงจ้องอย่างไม่เชื่อตาตนเอง เข็มยาวอยู่ที่เลข 1 เข็มสั้นอยู่ที่เลข 5 นี่หมายความว่า ผมตื่นมาตั้งแต่ตีห้าหรือนี่ ไม่น่าเชื่อเลย เพราะธรรมดาอยู่บ้านนอกผมตื่นขึ้นมาที่ไร...ก็ต้องเห็นแสงแดดลอดเข้ามาทางหน้าต่างหัวเตียงทุกทีไป...

(ส้มโอ น้ำหมู หนูแมว. 2545 : 15)

นวนิยายเรื่อง *ส้มโอ น้ำหมู หนูแมว* นี้ ชัยมิตรจะต้องการสะท้อนปัญหาต่าง ๆ ที่เด็ก (โดยเฉพาะผู้ชาย) อาจได้รับ เมื่อต้องประสบปัญหาพ่อแม่หย่าร้าง ความเปลี่ยนแปลงจากการย้ายที่อยู่ ก่อปัญหาตามมาอีกหลายอย่าง ได้แก่ เด็กต้องจากเพื่อนที่คบหาและเล่นหัวกันมาแต่เดิม การขาดเพื่อนเล่นหรือเพื่อนสนิทนับเป็นปัญหาสำคัญของเด็ก เพราะเด็กนั้นเป็นวัยซนวัยแห่งการเรียนรู้ (แม้แต่จากการเล่นต่าง ๆ) การขาดเพื่อนที่สนิทหรือคุ้นเคยจึงเป็นสภาพที่ก่อทุกข์ให้แก่เด็กดังตัวอย่างเนื้อความอีกตอนจากเรื่อง

วันเสาร์อาทิตย์น้ำหมูหยุดงานและผมหยุดโรงเรียน ดังนั้นน้ำหมูจึงกำหนดให้เป็นวันทำความสะอาดบ้าน ตอนที่ยังอยู่กับแม่ผมชอบวันเสาร์อาทิตย์มาก เพราะเป็นวันที่ผมจะไปไหนมาไหนก็ได้ ยิงนก ตกปลา พากันกระโดดโลดเต้นกับเพื่อน ๆ แต่มาอยู่กับน้ำหมุยงหาเพื่อนไม่ได้สักคนเดียว จะเอาน้ำหมูเป็นเพื่อนก็เต็มที เพื่อนที่ใช้เพื่อนเซ็ดบ้านถูกระถางต้นไม้อะไรแบบนี้ ผมไม่ค่อยชอบเท่าไรหรอก

(ส้มโอ น้ำหมู หนูแมว. 2545 : 27)

1.4) การขาดบุคคลต้นแบบตามเพศ

การมีเพื่อนช่วยให้เด็กผ่อนคลายและมีความสุขขึ้น เพราะเด็กได้รู้สึกอิสระ เพลิดเพลิน ไม่ต้องอยู่ในการควบคุมหรือบังคับของผู้ใหญ่ตลอดเวลา ชัยมิตรชี้ว่าการปล่อยให้เด็กมีช่วงเวลาเป็นอิสระได้อยู่ในหมู่เพื่อน ซึ่งเป็นคนวัยใกล้เคียงกัน เป็นสิ่งสำคัญสำหรับเด็ก และนอกจากเพื่อนแล้ว การประสบปัญหาครอบครัวแตกแยก (พ่อแม่หย่าร้าง) ยังทำให้เด็กขาดบุคคลต้นแบบ โดยเฉพาะเพศชาย (พ่อ) ไปอีกด้วย ซึ่งปัญหานี้พ่อแม่ส่วนใหญ่มักมองข้ามไม่คิดว่าเป็นเรื่องสำคัญ แต่ในความเป็นจริงแล้วมีความสำคัญมาก การขาดพ่อทำให้เด็กชาย (และรวมถึงวัยรุ่นชาย) ขาดที่ปรึกษาที่มีความคิดแบบผู้ชาย ซึ่งในนวนิยายที่ศึกษาหลายเรื่อง ชัยมิตรจะสะท้อนว่าผู้ชายและผู้หญิงมีความคิดหรือวิถีคิดที่ต่างกัน ซึ่งเด็กต้องการต้นแบบตามเพศของตน กล่าวคือเด็กชายต้องการพ่อ (ผู้ชาย) เป็นต้นแบบ และเด็กหญิงต้องการแม่ (ผู้หญิง) เป็นต้นแบบ

ในนวนิยายเรื่อง *ส้มโอ น้ำหมู หนูแมว* นั้น แม้ตัวละครพ่อของส้มโอจะไม่ได้ปรากฏในเรื่องเลยแต่ผู้แต่งก็ให้ความสำคัญ โดยบรรยายความคิดของ ด.ช.ส้มโอ ที่ต้องการพ่อเวลาที่ มีปัญหาหรือไม่เข้าใจเหตุการณ์/สถานการณ์ที่ประสบ ดังตัวอย่างเนื้อเรื่องตอนหนึ่งดังนี้

...วันนี้พวกเราไปทำยายเจียบร้องไห้โฮ ๆ เพียงเพราะเธอจะเอาไม้กวาดตีพวกผมแล้วตีไม่ได้ พวกผมหนีได้ทันเธอเลยร้องไห้... คุณครูเข้ามาเห็นภาพเธอยืนถือไม้กวาดร้องไห้ และมีพวกเรายืนหน้าง ๆ เลยตีพวกผมเรียงแถว ทำให้ผมอึดอัดตันใจมากเพราะนี่ก็ไม่ออกกว่าตัวเองผิดตรงไหน

เรื่องนี้ทำให้ผมอยากถามผู้ชายสักคนหนึ่ง เช่น พ่อหรือคุณลุง แต่ไม่อยากจะถามน้ำหมูหรือแม่เพราะผมรู้ว่าพวกผู้หญิงก็ต้องเข้าข้างพวกผู้หญิงด้วยกัน แต่พ่อก็ไม่รู้ที่ไหน ตั้งแต่ผมมาอยู่กับน้ำหมูนี้ผมยังไม่ได้เจอพ่อเลย ตอนอยู่บ้านก็ไม่ค่อยได้เจออยู่แล้ว มาอยู่กรุงเทพฯ เลยเรียกว่าแทบไม่ได้เห็นหน้าพ่อเลย...

(สัมภาษณ์ น้ำหมู หนูแมว. 2545 : 39)

จากเนื้อความที่ยกมา ชัยภรณ์เหมือนจะต่อว่าผู้ชายที่มีบทบาทเป็นพ่อทั้งหลายว่าไม่ให้ความสำคัญแก่ลูกและ/หรือครอบครัว ส่วนใหญ่จะสนใจแต่ทำงานหารายได้ จนละเลยหน้าที่ความรับผิดชอบต่อครอบครัว ในส่วนปัญหาของ ด.ช. สัมโอ ที่ขาดพ่อเป็นที่ปรึกษาหรือคนต้นแบบ เพราะการหย่าร้างกับแม่นี้ ผู้แต่งได้ชดเชยให้โดยให้น้ำหมูนึกคนรัก (น้ำเซต) ซึ่งในช่วงที่ทั้งสองพัฒนาความสัมพันธ์ (ความรัก) กันนั้น ด.ช. สัมโอก็พอได้มีตัวอย่างเพศชายแทนพ่อของตน ทำให้ได้เล่นชกต่อย หรือพูดคุยแสดงความคิดเห็นแบบผู้ชายด้วยกัน แต่ทั้งนี้ผู้แต่งก็ยังสะท้อนให้เห็นความแตกต่างทางความคิดระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย โดยให้ตัวละครน้ำหมูพูดห้ามปรามไม่ให้ ด.ช. สัมโอเล่นชกต่อย เพราะเห็นว่าเป็นการสอนให้เด็กใช้ความรุนแรง แต่น้ำเซต (ผู้ชาย) กลับมองว่าเป็นการสอนให้รู้จักศิลปะการป้องกันตัว

ในเรื่อง สัมโอ น้ำหมู หนูแมว นี้ปัญหาของ ด.ช. สัมโอได้คลี่คลายไปตามพัฒนาการของเนื้อเรื่อง โดยเมื่อตัวละครน้ำหมูซึ่งเมื่อเริ่มเรื่องเป็นสาวโสด มีบทบาทพัฒนาไปจนมีคนรักและได้แต่งงาน การกระทำและนิสัยใจคอของเธอก็พลอยเปลี่ยนแปลงไปด้วยคือ ลดความเข้มงวดลง มีเหตุผลมากขึ้น จึงทำให้ชีวิตของ ด.ช. สัมโอ มีความสุขมากขึ้นไปด้วย ทั้งนี้เพราะปรับตัวให้คุ้นเคยกับสิ่งแวดล้อมใหม่ได้ ประกอบกับมีสิ่งชดเชยคือ การได้เลี้ยงแมวเป็นเพื่อน และมีเพศชายต้นแบบ (น้ำเซตคนรักของน้ำหมู) ทดแทนพ่อของตนเอง

1.5) ผลกระทบจากเศรษฐกิจและสังคม

จากนวนิยายที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ อาจสังเกตเห็นได้ชัดเจนว่าผู้แต่งมีความสนใจในเด็กและเยาวชนทั้งสองเพศ (ชายและหญิง) และได้สะท้อนปัญหาของเด็กแต่ละเพศไว้ได้อย่างมีลักษณะเฉพาะตัว นวนิยายที่ชัยภรณ์ได้นำเสนอปัญหาของเด็กผู้หญิงและสะท้อนปัญหาของสังคมโดยรวมไปพร้อมกันคือเรื่อง *เด็กหญิงแห่งกลางคืน* โดยปัญหาที่เกิดขึ้นกับ ด.ญ. รำพึง (อายุประมาณ 10 ปี) ผู้แต่งผูกเรื่องให้เป็นผลมาจากปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในประเทศไทยเมื่อปี 2541 คือสืบเนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ (ฟองสบู่แตก) โดยผู้แต่งเสนอเนื้อเรื่องว่า พ่อแม่ของตัวละครเอกถูกผู้ร่วมค้ายาเสพติดหักหลังและฆ่าเสียชีวิต ด.ญ. รำพึง ถูกนำตัวไปซ่อนและต้องระหกระเหินไปกับคนอื่นที่ไม่ใช่ญาติของตน

เนื้อเรื่องของนวนิยายเรื่องนี้ ชัยภรณ์ได้เสนอว่าปัญหาสังคม (เศรษฐกิจตกต่ำ / การค้ายาเสพติด / อาชญากรรม) อาจส่งผลต่อชีวิตส่วนบุคคล ซึ่งรวมถึงเด็กด้วยได้อย่างคาดไม่ถึง

ด.ญ. รำพึง (ไม่ใช่ชื่อจริง เป็นแต่ชื่อที่บุคคลที่พบเห็นปัญหาตั้งให้) ต้องเป็นกำพร้าพ่อแม่ (เพราะถูกฆาตกรรม) ต้องร่อนเร่ขอทาน (เพราะถูกลักพาไปจากครอบครัวตนเอง) ประสบปัญหา หิวโหย ไม่ได้รับการศึกษา หรือการอบรมจากครอบครัว นับเป็นชะตากรรมที่ยากลำบาก เป็นปัญหาหนักที่ไม่มีใครอยากให้เกิดขึ้นกับลูกหลาน ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง

... ชั้นใบเล็ก ๆ ถูกวางไว้เบื้องหน้าคนสองวัย เด็กหญิงทอดสายตาไปเรื่อยเหมือนทุกครั้ง แม้จะเป็นสถานที่ที่ไม่ชอบที่สุดเพราะเธอเกลียดคนที่เดินไปเดินมา แต่เธอก็รู้ดีว่าการมานั่ง ณ ตำแหน่งนี้เป็นโอกาสเดียวที่เธอจะได้อิ่มท้อง และบรรเทาชีวิตที่เธอรักทั้งหลายก็จะได้อิ่มท้องด้วย

(เด็กหญิงแห่งกลางคืน. 2549 : 22)

แม้ผู้แต่งจะเสนอปัญหาความทุกข์ยากของ ด.ญ. รำพึง แต่ขมัยภรก็มีเทคนิคการประพันธ์ที่แนบเนียน สามารถสอดแทรกอารมณ์ขันไปด้วยได้ เช่น ด.ญ. รำพึง มีจินตนาการหาความเพลิดเพลินได้จากสัตว์ต่าง ๆ ที่พบเห็น เช่น กบ รำพึงเรียกว่า อุทัย, กิ้งกือ เรียกว่า ป่ารถไฟ เป็นต้น การเสนอภาพเช่นนี้ของผู้แต่ง ในด้านหนึ่งเป็นการสะท้อนถึงความไม่เพียงสาของเด็กขณะเดียวกันก็ชี้ให้ผู้อ่านเห็นความยากไร้และโดดเดี่ยวของเด็ก กลวิธีการประพันธ์นี้ทำให้เนื้อเรื่องยังคงมีบรรยากาศรื่นรมย์ไม่เคร่งเครียด ดังตัวอย่างอีกตอนของเรื่องที่ผู้แต่งกล่าวถึงปัญหาความหิวโหยของ ด.ญ. รำพึง แต่ก็เสนอในลักษณะความฝันของเด็กที่ได้พบพระอินทร์ และพระอินทร์ให้ทรัพย์สินสมบัติที่คนส่วนใหญ่ต้องการ แต่ผู้แต่งชี้ให้เห็นว่าเด็กนั้นไม่มีความโลภ หรือความต้องการมากมายอย่างผู้ใหญ่ เด็กต้องการเพียงปัจจัยพื้นฐานธรรมดาคือ ได้กินอาหารอิ่มท้องเท่านั้น

ทันใดนั้นเอง สิ่งที่รำพึงไม่คาดฝันก็หล่นลงมาตรงหน้า บรรดาแก้วแหวนเงินทองอันหาค่ามิได้กองอยู่ตรงหน้าของรำพึง เรียกว่ากองพะเนินเทินทึก รำพึงหยิบขึ้นมาดู ลองเอาสร้อยไข่มุกคล้องคอ เอากำไลทองใส่มือ

“หนูไม่อยากจะรางวัลแบบนี้” รำพึงบอกกับพระอินทร์

“อ้าว...” พระอินทร์ร้อง “เราจะเอารางวัลแบบไหนล่ะ”

รำพึงนั่งคิด อะไรนะที่รำพึงอยากได้มากที่สุด อะไรนะที่รำพึงฝันถึงทุกวันทุกคืน อยากได้เหลือเกิน อยากได้จนตัวสั่น อยากได้จนน้ำลายสอ

“ข้าวมันไก่ค่ะ... หนูอยากกินข้าวมันไก่”

(เด็กหญิงแห่งกลางคืน. 2549 : 33)

จากปัญหาขาดพ่อแม่ (ครอบครัว) ของ ด.ญ. รำพึง ทำให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาอีกมากมาย แม้ผู้แต่งจะผูกเรื่องให้รำพึงโชคดีมีผู้ใหญ่ใจดีที่พบเห็นเธอ รับเธอไปอุปการะ แต่ระหว่างที่เนื้อเรื่องพัฒนาไป ผู้แต่งก็เตือนผู้อ่านอยู่เสมอถึงปัญหาของรำพึง เด็กกำพร้าที่ไม่เท่าเทียมกับผู้อื่นขาดความรักความอบอุ่นจากครอบครัว ดังเนื้อความอีกตอนจากเรื่อง เมื่อรำพึงและ ด.ญ. น้ำใสหายออกจากบ้านและขึ้นรถไฟจะไปหาขายที่ ังหวัดโลก แต่ก็ไปหลงอยู่ที่สถานีรถไฟ โชคดีที่มีผู้ใจดี

พบเห็นและช่วยพากลับมาส่งยังครอบครัว ผู้แต่งบรรยายให้เห็นภาพที่แตกต่างกันระหว่าง ด.ญ. น้ำใส ซึ่งมีครอบครัวและเป็นที่รักของพ่อแม่ กับ ด.ญ. ราฟิง ที่ไม่มีครอบครัวไม่เป็นที่ต้องการของใคร

เมื่อถึงบ้านหลังใหญ่ เด็กหญิงน้ำใสถูกดึงเข้าไปกอด คนโน้นกอด คนนี้กอด เด็กหญิงผิวคล้ำยื่นมองนิ่ง ไม่มีใครกอด แคมยังมีใครบางคนชายตามามองเสียอีก ฆานจับมือเด็กหญิงผู้ถูกทอดทิ้งโดยอัตโนมัติให้เบี่ยงตัวหลบความโกลาหล “มายืน กับพี่” มือใหญ่อ่อนอบอุ้มชวนให้เด็กหญิงคิดถึงมือของใครคนหนึ่งนานมาแล้วที่เคย จำได้...

(เด็กหญิงแห่งกลางคืน. 2549 : 225)

ความอ้างว้างโดดเดี่ยว หิวโหย ขาดคนเลี้ยงดู ขาดการศึกษาการอบรมที่เหมาะสม และที่สำคัญคือ ขาดความรัก เป็นสภาพที่ ด.ญ. ราฟิง ต้องเผชิญอยู่เป็นเวลากว่า 5 ปี ชมิย์ภร นำเสนอเรื่อง *เด็กหญิงแห่งกลางคืน* โดยให้ตัวละครเอกเด็กหญิงวัย 10 ขวบเป็นภาพสะท้อนปัญหาสังคมเมืองที่เศรษฐกิจ (เงินทอง) เป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต เมื่อเศรษฐกิจมีปัญหา ชีวิตผู้คนก็เป็นปัญหาไปด้วยซึ่งรวมถึงเด็ก ผู้ที่แม้จะยังช่วยเหลือตนเองไม่ได้ก็พลอยได้รับผลกระทบ ทั้งนี้แม้ปัญหาของเด็กจะไม่ซับซ้อนเหมือนปัญหาของผู้ใหญ่ แต่เด็กย่อมทุกข์ทรมานกว่าผู้ใหญ่ เพราะสภาพร่างกาย จิตใจ และวัยที่ด้อยกว่าผู้ใหญ่ และผลของปัญหาอาจคงอยู่ยาวนานในความทรงจำของเด็กไปตลอด การเสนอปัญหาของเด็กผ่านนวนิยายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนของชมิย์ภร จึงนับว่ามีประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมซึ่งผู้ใหญ่ทั้งหลายผู้มิมีบทบาทขับเคลื่อนสังคม ควรให้ความสนใจและระมัดระวังว่า ตนอาจสร้างปัญหาจนส่งผลกระทบต่อเด็กไร้เดียงสาได้

1.6) ความไม่เท่าเทียมระหว่างสังคมเมืองหลวงกับชนบท

นวนิยายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่ศึกษาอีก 2 เรื่อง คือ *ป่าจำ ไก่ ตีตตี น๊ะจ๊ะ* และเรื่อง *คุณปู่แว่นตาโต* เป็นเรื่องที่ผู้แต่งเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับเด็กในแง่มุมที่แตกต่างจาก 3 เรื่องที่ได้อภิปรายมา โดยเรื่อง *ป่าจำ ไก่ ตีตตี น๊ะจ๊ะ* ชมิย์ภรไม่ได้เสนอปัญหาเด็กผ่านตัวละครเอกโดยตรง เพียงแต่สอดแทรกปัญหาเด็กขาดความอบอุ่นจากพ่อแม่ผ่านตัวละครประกอบในเรื่องไว้เพียงเล็กน้อย (สาเหตุของปัญหาเพราะพ่อแม่มุ่งสนใจทำงานหาเงินจนไม่มีเวลาอยู่ใกล้ซิดลูก) อย่างไรก็ตามประเด็นน่าสนใจเกี่ยวกับเด็กในเรื่อง *ป่าจำ ไก่ ตีตตี น๊ะจ๊ะ* นี้คือการเสนอเรื่องราวเปรียบเทียบระหว่างเด็กเมือง (กรุงเทพฯ) กับเด็กชนบท (จังหวัดสุพรรณบุรี) ซึ่งแม้จากเนื้อเรื่องตัวละครเด็กทั้งสองจะไม่ได้มีปัญหาแต่อย่างใด แต่ชมิย์ภรก็สะท้อนให้เห็นความแตกต่าง ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเด็กที่มีชีวิตความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมที่ต่างกันอย่างนั้น

เนื้อเรื่องของ *ป่าจำ ไก่ ตีตตี น๊ะจ๊ะ* สะท้อนให้ผู้อ่านเห็นที่มาของปัญหาการย้ายถิ่นของครอบครัวจากชนบทเข้าสู่สังคมเมืองได้โดยทางอ้อม ทั้งนี้เพราะสังคมเมืองมีความพร้อมทางด้านวัตถุต่าง ๆ มากกว่าสังคมชนบท อย่างไรก็ตาม ชมิย์ภรได้ให้ตัวอย่างที่สนับสนุนการใช้ชีวิตในชนบท โดยให้ ตัวละครเอกเด็กชายชื่อ *ตะโก้* (อายุประมาณ 9 ขวบ) ตัดสินใจเลือกใช้ชีวิต (อยู่และเรียน) อยู่ที่บ้านเกิดของตนต่อไป เพราะหลังจากที่มีโอกาสได้ไปอยู่กับญาติ (*ป่าจำ*) ที่กรุงเทพฯ ระยะเวลาหนึ่งแล้ว ประกอบกับได้รู้จักกับเด็กหญิง *ตีตตี* (อายุไล่เลี่ยกับตะโก้และเรียนหนังสืออยู่ชั้น

ประถมศึกษาปีที่ 4 เช่นเดียวกัน) ได้สัมผัสการใช้ชีวิตอย่างเด็กเมือง (กรุงเทพฯ) แล้ว ตะโก้ได้ตัดสินใจที่จะอยู่และเรียนหนังสือที่ จังหวัดสุพรรณบุรี ต่อไปเพราะได้คิดเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียระหว่างรูปแบบชีวิตในเมืองกับชนบทแล้ว เขาก็ยังคิดว่าบ้านเกิดของตนนั้นให้ความสุขได้มากกว่าแม้จะมีวัตถุสิ่งอำนวยความสะดวกน้อยกว่ากรุงเทพฯ ก็ตาม ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง

ความจริงโก้ก็อยากไปเรียนกรุงเทพฯ ตามที่ป้าจ๋าชวนเหมือนกัน แต่พอนึกถึงบ้าน นึกถึงเพื่อน นึกถึงป่า นึกถึงคลอง นึกถึง...อีกเยอะมาก แล้วก็ไม่อยากไป ยิ่งโก้ไปได้เยือนกรุงเทพฯ โก้ก็เห็นว่าอยู่บ้านนอกก็ดีเหมือนกัน ไม่เหน็ดเหนื่อย โก้ก็คิดง่าย ๆ ของโก้แบบนี้แหละครับ

[...] ปีนี้พ่อกับแม่เขาทำผักกวางมั่งแล้ว ท่าทางจะขายดีเพราะคนหันมานิยมกันเยอะ และแม่ก็ชอบตรงที่กวางมั่งแล้วก็กินโก้ได้ด้วย โก้ก็ช่วยแม่เขารดน้ำทุกวันอยู่แล้ว เราพ่อกับแม่กินพอใช้กันแหละครับ ไม่ลำบาก อยากรวยบ้างก็เป็นบางวันครับ

(ป้าจ๋า โก้ ตี๊ดตี๋ นะจ๊ะ. 2544 : 212 – 3)

ชมัยภรใช้ตัวละครเด็กชาย (ตะโก้) เป็นสื่อเสนอภาพชีวิตในชนบท โดยครอบครัว (พ่อแม่) ของตะโก้มีฐานะไม่ดีนัก มีอาชีพหลักเป็นเกษตรกร แต่ก็นับว่ามีความทันสมัย เพราะพ่อของตะโก้ไปร่วมประท้วงเรียกร้องสิทธิจากรัฐบาลที่กรุงเทพฯ บ่อย ๆ ผู้แต่งให้ภาพของตะโก้ว่ามีชีวิตที่เรียบง่าย อยู่กับธรรมชาติ เล่นสนุกกับเพื่อนอย่างอิสระ เข้าใจธรรมชาติของชีวิต (การเกิด ผสมพันธุ์ และตาย) จากสัตว์เลี้ยงที่มีอยู่ในบ้าน (เช่น ไก่ วัว ควาย) แต่ในเรื่องความรู้ (จากหนังสือ หรือโทรทัศน์) มีจำกัดเพราะโอกาสพบเห็น (ดูหรือซื้อหา) มีน้อย แต่ในด้านการอบรมสั่งสอนจากแม่มีมาก (แม่ดูแลใกล้ชิด ไม่ได้ทำงานนอกบ้าน) ซึ่งตะโก้ก็ตั้งใจปฏิบัติตามอย่างดีเพราะรักและกตัญญูต่อแม่

การเสนอภาพเปรียบเทียบระหว่างเด็กเมือง (ตี๊ดตี๋/กรุงเทพฯ) และเด็กต่างจังหวัด (ตะโก้/สุพรรณบุรี) เช่นนี้ทำให้ผู้อ่านเห็นได้ว่าสิ่งแวดล้อมที่เด็กได้รับการเลี้ยงดูและเติบโตขึ้นนั้น เป็นปัจจัยสำคัญที่หล่อหลอมบุคลิก ความคิด และอนาคตของเด็ก การสะท้อนภาพของเด็กในสังคมและสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันในเรื่อง *ป้าจ๋า โก้ ตี๊ดตี๋ นะจ๊ะ* นี้ผู้แต่งไม่ได้ตัดสินอย่างชัดเจนว่าแบบใดดีกว่ากัน ได้แต่เสนอทั้งข้อดีและข้อด้อยของทั้งสองฝ่าย (กรุงเทพฯ/ชนบท) ให้ผู้อ่านพิจารณาตัดสินเอง

1.7) อิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตก

นวนิยายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนของชมัยภรอีกเรื่องที่ไม่ได้เสนอปัญหาเด็กและเยาวชนโดยตรง แต่ก็ได้สะท้อนให้เห็นผลกระทบของสังคมต่อเด็กคือเรื่อง *คุณปู่แว่นตาโต* โดยผู้แต่งเสนอเนื้อเรื่องในเชิงสร้างสรรค์ (ไม่ได้เสนอปัญหา) เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ด้วยการกระตุ้นให้เกิดความเข้าใจ ความคิด และปฏิบัติเกี่ยวกับศิลปะ ชมัยภรเสนอแนวคิดที่ว่าศิลปะช่วยให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์ มีจินตนาการ ซึ่งก็เป็นการทำให้เด็กมีความฉลาดรู้จักคิดนั่นเอง นวนิยายเรื่องนี้สะท้อนเรื่องราวของเด็ก 5 คนในสังคมเมือง ซึ่งรูปแบบการดำเนินชีวิตได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตกมาก โดยเฉพาะด้านอาหารการกิน (อาหารฟาสต์ฟู้ด เช่น แม็คโดแนล พิซซ่า เป็นต้น) มาก ทำให้ไม่รู้จักรั้ววัฒนธรรมของชาติตนเอง

ประเด็นที่น่าสังเกตคือ อิทธิพลตะวันตกที่ผู้แต่งพูดถึงในเชิงว่าไม่ดีนั้น มีลักษณะเป็นวัฒนธรรมประชานิยม (popular culture) ที่คนไทยส่วนใหญ่โดยเฉพาะในสังคมเมืองหลวงรับมาจากต่างชาติ ซึ่งก็ช่วยให้การดำเนินชีวิตสะดวกสบายขึ้น แต่ในด้านลบคือทำให้ต้องเสียเงิน (แพง) ในการซื้อหาวัฒนธรรมต่างชาติเหล่านั้น และยังทำให้ผู้รับไม่คิดสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองหรือหลงลืมวัฒนธรรมของตนเองไป อย่างไรก็ตาม จากเนื้อเรื่องจะเห็นว่าตัวละครคุณปู่มีการแนะนำให้พวกเด็ก ๆ ฟังดนตรีคลาสสิก (ตะวันตก) ด้วย ซึ่งในประเด็นนี้ ทำให้เห็นว่าชมัยภรไม่ได้มุ่งต่อต้านวัฒนธรรมตะวันตกเป็นสำคัญ แต่ไม่เห็นด้วยกับวัฒนธรรมต่างชาติที่เป็นการเลียนแบบตามสมัยนิยม (แฟชั่น) โดยไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อื่นนอกจากความสะดวกสบาย ในเรื่องดนตรีคลาสสิกนั้น คุณปู่ (ชมัยภร) ชี้ว่าเป็นศิลปะดนตรีชั้นสูงที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของคีตกวีและกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์อย่างดีแก่ผู้ฟังด้วย

เรื่อง *คุณปู่แว่นตาโต* นอกจากผู้แต่งสะท้อนให้เห็นว่าเด็ก ๆ ซึ่งอยู่ในสังคมเมืองหลวงได้รับอิทธิพลตะวันตกในการดำเนินชีวิต ซึ่งจะส่งผลให้พวกเด็ก ๆ ชอบความสะดวกสบายไม่มีความคิดสร้างสรรค์ของตนเองแล้ว ชมัยภรยังชี้ด้วยว่าศิลปะเป็นงานสร้างสรรค์ของมนุษย์ การเสพ (ดู ชม ฟัง) ควรจะกระทำหรือ “สัมผัส” โดยตรง แต่ปัจจุบันเทคโนโลยีสมัยใหม่ (โทรทัศน์ / ไฟฟ้า) ทำให้การเสพศิลปะเหล่านี้ทำผ่านสื่อ (โทรทัศน์) ทำให้มนุษย์ไม่ได้สัมผัสศิลปะโดยตรง ผู้แต่งย้ำว่า มนุษย์หรือสังคมนั้น ต้องมีการสื่อสาร สัมผัสกัน (มนุษย์สัมผัสมนุษย์) จึงจะสมกับที่เป็นสังคมมนุษย์ การสื่อสารหรือสัมผัสกันทำให้มีความใกล้ชิด เข้าใจกัน การไม่ “สัมผัส” กันทำให้ห่างเหินขาดความรัก ความผูกพัน และความเข้าใจกัน ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง

นิจจาเอ๋ย...ศิลปะของเราเดี๋ยวนี้เสพผ่านสื่อเสียแล้ว ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ประดังกันเข้ามา ได้เห็นแต่คนเล่นลำตัดผ่านโทรทัศน์ ไม่ได้เห็นสีหน้าจริง ๆ ไม่ได้เป็นเรื่องของมนุษย์กับมนุษย์ แต่เป็นเรื่องของมนุษย์กับเครื่องจักรกับเครื่องไฟฟ้า ความงามทางศิลปะก็เปลี่ยนไป คนรุ่นใหม่จำนวนมหาศาลไม่เห็นความสำคัญของการได้สัมผัสจริง” [...]

“นั่นก็มนุษย์สัมผัสมนุษย์เหมือนกันนะ เวลาที่พ่อแม่ตีลูกนะ ตีด้วยความรัก ตีด้วยหัวใจ แต่ปัจจุบันนี้มันไม่ใช่สัมผัสกันละสิ...แม้แต่พ่อแม่ก็ยังไม่มีโอกาสจะตีลูกอบรมสั่งสอนลูกเลย เพราะไม่ได้เจอกับลูก ครูกับลูกศิษย์ก็ทำนองเดียวกัน ไม่เคยสัมผัสลูกศิษย์ แม้แต่ช็อกก็จำไม่ได้”

(คุณปู่แว่นตาโต. 2543 : 196 - 7)

โดยสรุปในนวนิยายที่มีตัวละครเอกเป็นเด็ก (อายุ 8 – 11 ปี) ชมัยภรได้สะท้อนให้เห็นปัญหาในแง่มุมต่าง ๆ อย่างหลากหลาย นับตั้งแต่ปัญหาการหย่าร้างของพ่อแม่ ทำให้ครอบครัวไม่สมบูรณ์ เด็กขาดความรักความอบอุ่น ทำให้เด็กอาจต้องเปลี่ยนหรือย้ายที่อยู่ ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่อย่างพร้อมหน้า ทำให้เด็กขาดบุคลิกต้นแบบตามเพศ การเปลี่ยนหรือย้ายที่อยู่ทำให้เด็กต้องปรับตัวอย่างมาก ซึ่งบางครั้งผู้ใหญ่ที่เด็กอยู่ด้วยอาจสร้างปัญหาให้แก่เด็กเอง โดยตั้งกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ให้เด็กปฏิบัติอย่าง

ไม่เป็นเหตุเป็นผล นอกจากนี้ชัมัยกรยังสะท้อนด้วยว่าปัญหาสังคมและเศรษฐกิจระดับประเทศก็ส่งผลกระทบต่อเด็กด้วย ซึ่งหากผู้พบเห็นปัญหาไม่ช่วยกันแก้ไข เด็กก็ต้องรับเคราะห์อย่างช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ชัมัยกรได้ย้ำว่าสิ่งแวดล้อมหรือสังคมนั้นมีผลต่อเด็กทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม และแตกต่างกันไปตามลักษณะของสังคมเมืองหลวงหรือชนบท ทั้งนี้ผู้ใหญ่ควรให้ความสนใจต่อเด็ก และกระตุ้นหรือปลูกฝังให้เด็กมีจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ เพื่อเด็กจะได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ฉลาดต่อไป

2) ปัญหาเยาวชน

นวนิยายที่ศึกษาที่น่าเสนอตัวละครเอกเป็นเยาวชน (วัยรุ่น อายุ 12 – 16 ปี) นั้น มี 3 เรื่องคือ *บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย*, *ริบปิ่นเขียวกับกล่องกระดาษแดง* และ *คุณยายหวานซัสส์ซัส* ชัมัยกรยังคงสะท้อนปัญหาของวัยรุ่นในลักษณะที่คล้ายคลึงกับปัญหาของเด็ก (8 – 11 ปี) โดยปัญหาหลักมักเริ่มต้นจากการที่ครอบครัวไม่สมบูรณ์ (เพราะการหย่าร้างของพ่อแม่ หรือคนใดคนหนึ่งเสียชีวิต หรือ การงาน/การศึกษาทำให้สมาชิกในครอบครัวต้องแยกย้ายจากกัน) แต่ทั้งนี้ปัญหาของเยาวชน (วัยรุ่น) ชัมัยกรมักเสนอว่าจะมีปัจจัยภายในจากตัวเยาวชนเองร่วมด้วยเสมอ ทำให้มีปัญหาดัง ๆ ตามมาอย่างยืดเยื้อ รายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1) ปัญหาของวัยรุ่นชาย

นวนิยายเรื่อง *บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย* เป็นนวนิยายเกี่ยวกับเยาวชนเรื่องสำคัญของชัมัยกรซึ่งได้สะท้อนปัญหาของวัยรุ่นชายไว้หลากหลายนับแต่ ปัญหาพ่อแม่หย่าร้างกัน (ลูกชายอยู่กับแม่) ทำให้ลูกขาดต้นแบบของเพศชาย ปัญหาแม่ (เพศหญิง) ไม่เข้าใจปัญหา/ธรรมชาติของลูกชาย ปัญหาวัยรุ่นชายทะเลาะวิวาท ปัญหาอคติของครูต่อนักเรียน ปัญหาการมีแฟน ปัญหากลุ่มเพื่อน (หนีเรียน) ปัญหาเพศสัมพันธ์ และปัญหาสิ่งเสพติด (ยากล่อมประสาท) ปัญหาเหล่านี้สัมพันธ์กับความเป็น “วัยรุ่น” ของตัวละคร ซึ่งเป็นวัยที่อยู่ระหว่างความเป็นเด็กกับความเป็นผู้ใหญ่อันเป็นวัยที่ยังขาดความรู้และประสบการณ์ที่เพียงพอ ขณะเดียวกันก็อยากรู้อยากลองทำตัวเป็นผู้ใหญ่ จึงมักทำให้เกิดปัญหาและแก้ไขปัญหาด้วยตนเองไม่ได้ ผู้ปกครองต้องช่วยแก้ไขปัญหาในที่สุด ดังที่ชัมัยกรเสนอประเด็นปัญหาดัง ๆ ไว้ดังนี้

2.1.1) การขาดต้นแบบเพศชาย

ชัมัยกรได้ย้ำทั้งในนวนิยายที่มีตัวละครเอกเป็นเด็ก (เรื่อง *ส้มโอ น้ำหมู หมูแมว*) และที่เป็นวัยรุ่น (เรื่อง *บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย*) ว่า ต้นแบบตามเพศของเด็ก/เยาวชน (โดยเฉพาะผู้ชาย) นั้น มีความสำคัญมาก เพราะเป็นบุคคลที่จะเข้าใจความรู้สึกนึกคิด หรือธรรมชาติของเด็กหรือเยาวชนนั้น เรื่อง *บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย* ผู้แต่งผูกเรื่องให้ต้นเหตุของปัญหาดัง ๆ ของตัวละครเอก ชื่อ *เต๋ยว* (อายุ 16 ปี) ว่าเกิดจากการหย่าร้างกันระหว่างพ่อกับแม่ของ *เต๋ยว* เนื้อเรื่องของนวนิยายไม่ได้ให้รายละเอียดถึงสาเหตุของการหย่าร้าง แต่เน้นดำเนินเรื่องเกี่ยวกับชีวิตของ *เต๋ยว* ที่มีปัญหาดัง ๆ ในชีวิตมากมาย ซึ่งต้นเหตุหลักนั้นเป็นผลสืบเนื่องจากการขาดครอบครัวที่อบอุ่น ขาดพ่อและแม่ที่เข้าใจ หรือมีเวลาพูดคุยดูแลอย่างใกล้ชิด ประกอบกับวัยที่เป็นวัยรุ่น ซึ่งเริ่มสนิทสนมหรือติดเพื่อนมากกว่าพ่อแม่ จึงทำให้ *เต๋ยว* ใช้เวลาอยู่กับเพื่อนหรือเริ่มสนใจมีแฟน

ปัญหาแรกที่ *เต๋ยว* ประสบคือ การวิวาทชกต่อยกับวัยรุ่นอื่น จนถูกตำรวจจับ ซึ่งผู้ที่ต้องมาแก้ไขปัญหาคือ ผู้ปกครอง (แม่) ชัมัยกรผูกเรื่องให้การชกต่อยนี้เป็นเรื่องของการแสดง

น้ำใจต่อผู้อื่น โดยเดียวได้ช่วย “ไอ้ยักษ์” คู่แข่งที่สนใจผู้หญิงคนเดียวกัน แต่เมื่อเดียวเห็นว่า ไอ้ยักษ์ จะถูกรุมทำร้าย ก็ได้ช่วยเหลือเขาต่อสู้กับอีกฝ่าย เป็นการแสดง “น้ำใจ” ที่ถูกผู้ชายสมควรทำ แต่ในทัศนะของผู้หญิง (แม่) มักไม่ต้องการให้เกิดเรื่องเดือดร้อน (เจ็บตัว) จึงเห็นว่าการวิวาทชกต่อยนี้เป็นเรื่อง “โง่” แต่เดียวคิดอย่างผู้ชายและคิดว่าพ่อก็คงคิดแบบเดียวกับเขาว่า สิ่งที่ทำไปนั้นถูกต้องแล้ว (แม้จะเจ็บตัวก็ตาม) ผู้แต่งสะท้อนถึงความรู้สึกของเดียวที่ต้องการให้พ่อมารับรู้และสนับสนุนตนในเนื้อเรื่องตอนหนึ่งดังนี้

... ตำรวจตั้งข้อหาก่อการทะเลาะวิวาท แล้วแจ้งผู้ปกครองมาจัดการตามระเบียบ ตอนที่แม่กับป้าเดินขึ้นโรงพักมานั้น ผมไม่ยอมมองเลย น้ำตาผู้หญิงสองคนไหลพราก ๆ ยิ่งกว่าเผาเต่า ผมรู้ซะแม่กับป้าไม่รู้สักอย่างไร และผมรู้ด้วยว่าผมผิด ผมไม่หวังว่าแม่กับป้าจะเข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้น เพราะทั้งสองคนเป็นผู้หญิง เพียงแค่ความทุกข์ร้อนความวิตกกังวลที่ผมได้รับบาดเจ็บด้วย ผมก็พอใจแล้ว แต่สำหรับพ่อ พ่อผู้เป็นคนเพศเดียวกับผม ผมเชื่อมั่นว่าพ่อจะเข้าใจได้ดีว่า ทำไมผมจึงต้องทำอย่างนี้

มันเป็นเรื่องของลูกผู้ชายใช้ไหมหะพ่อ ลูกผู้ชายที่เขาว่ากันว่า ‘ฆ่าได้แต่หยามไม่ได้’ ใช้ไหมพ่อ แม้ว่าผมโง่บัดซบที่เอาชีวิตเข้าไปแลกกับศักดิ์ศรีใจ ๆ นั้น ผมรู้ว่ามันโง่ แต่มันก็ต้องแลกใช้ไหมหะพ่อ...

(บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย. 2548 : 29)

2.1.2) เรื่องแฟนและความสัมพันธ์ทางเพศ

สำหรับวัยรุ่นชายนั้น ต้นแบบเพศชายหรือพ่อ มีความสำคัญในหลายเรื่อง ทัศนคติของเดี่ยวนอกจากเขาจะต้องการพ่อ (ผู้ชาย) ที่เข้าใจความคิดแบบผู้ชายแล้ว เดี่ยวยังต้องการที่ปรึกษาในเรื่องความรัก (แฟน) และรวมไปถึงความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศ (ที่ไม่ได้รัก) ด้วย โดยครั้งแรกเดียวสนใจหญิงสาวชื่อ *ขวัญ* แต่ต่อมาเมื่อเพื่อนที่ชื่อ *แก้ว* ให้ความหวังโยกย้ายชกถามทุกข์สุข เขาก็เริ่มหันมาสนใจเธอ ขณะเดียวกันเขาก็รู้สึกผิดที่เปลี่ยนใจไปนี้รักแก้ว เดี่ยวเขียนบันทึกถึงพ่อระบายความรู้สึกเจ็บปวด สับสน เดี่ยวตายของตน และย้ำว่าแม่หรือป้า (ผู้หญิง) ไม่มีวันเข้าใจความรู้สึกของเขา ประเด็นนี้อาจมองได้ว่าขมขื่นย่ำเตือนให้ผู้หญิงที่เป็นแม่หรือผู้ปกครองวัยรุ่นชาย ให้ใช้ความสังเกตหรือเรียนรู้ทำความเข้าใจวัยรุ่นชายให้มากขึ้น ไม่ปล่อยให้ความแตกต่างระหว่างเพศทำให้เกิดปัญหาความไม่เข้าใจกัน ดังตัวอย่างเนื้อเรื่องดังนี้

ชีวิตผมไม่มีอะไรให้ตื่นเต้นหรือหวือหวาอีกเลย ขวัญไปแล้ว ไอ้แก้วไม่พูดด้วยเพื่อน ๆ แพ้แตก ไอ้ตาลหายเงิบตามไอ้แก้วไปอีกคน เพื่อนโรงเรียนใหม่ก็เข้ากันไม่ได้ เหลือแต่ผู้หญิงสองคนที่เข้าใจผมมากเกินไปมากคอยถามคอยเข้าชี้ผมอยู่ทุกวัน [...]

ผมเห็นว่าทำท่าจะไปกันใหญ่ ซ้ำไอ้ข้างในผมก็ทำท่าขุ่นขึ้นมาเป็นริ้ว ๆ ผมค่อย ๆ แกะมือป้าออกจากรอบเอว ถอยออกมาห่างป้าแล้วกางแขนออก แสดงทำให้

ป่าเห็นว่าผมไม่ได้เป็นอะไร หรืออีกนัยหนึ่ง ผมต้องการจะแสดงให้ป่าเห็นนั่นแหละ
 ะว่า ป่าไม่มีวันเข้าถึง ‘ข้างในนั้น’ ของผมได้เลย

(บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย. 2548 : 83-84)

เมื่อเดี่ยวขาดเพื่อนสนิทและแฟน เขาก็ออกเที่ยวตามลำพังตาม
 ห้างสรรพสินค้า จนได้พบผู้หญิงรุ่นพี่ซึ่งไม่เคยรู้จักกันมาก่อนชื่อนัท มาสนิทสนมด้วยและถึงขั้นมี
 ความสัมพันธ์กัน เมื่อจากกันนัทได้เขียนข้อความว่า AIDS ที่งัวเป็นการชู้ทำให้เดี่ยวรู้สึกกังวลใจมาก
 จึงต้องการได้คำปรึกษาจากพ่อ เขาคิดว่าเรื่องเช่นนี้แม่หรือป้าณีย่อมไม่เข้าใจและให้คำแนะนำอะไร
 แก่เขาไม่ได้ ผู้แต่งผูกเรื่องให้พ่อของเดี่ยวไม่อยู่ในเวลาที่เขาต้องการปรึกษาเป็นการย้ำให้เห็นว่า
 “พ่อ” มีความสำคัญต่อลูกชายโดยเฉพาะวัยรุ่นในหลายเรื่อง ดังเนื้อความจากเรื่องดังนี้

... เรื่องของผมสำคัญกว่าเยอะเลย เอ ไอ ดี เอส โอ๊ย...แล้วทำไมพ่อต้อง
 ไม่อยู่บ้านเวลาผมต้องการพ่อมาก ๆ อย่างนี้ด้วยล่ะครับ อีกสองอาทิตย์จะกลับ แม่
 เลี้ยงผมเขาบอกอย่างนั้น ผมได้ยินเขาก็เข้าอ่อนเลย นึกไม่ออกกว่าจะมีชีวิตผ่านไอ้
 สองอาทิตย์นี้ไปได้อย่างไร... [...]

พ่อกลับมาเร็ว ๆ นะครับ เรื่องนี้แม่กับป้าจะรู้ไม่ได้เป็นอันขาดมันสาหัส
 สากรรจ์กว่ากรณีติดคุกที่ภาคใต้เยอะเลยนะพ่อนะ

(บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย. 2548 : 119)

จากเนื้อเรื่องของนวนิยาย พ่อของเดี่ยวไม่ได้กลับมาหรือปรากฏตัวในเรื่อง
 และแก้ปัญหาให้แก่เดี่ยวตามที่เดี่ยวเรียกร้อง ชัยภรณ์คงเนื้อเรื่องในลักษณะที่ตัวละครเอก (เดี่ยว)
 เขียนบันทึกเล่าเรื่องราวของตนเองทั้งหมดตลอดเรื่อง ผู้ที่ต้องช่วยเดี่ยวแก้ปัญหาจึงมีแต่แม่และป้าณีย
 ของเขา ซึ่งปัญหานี้ก็แก้ไขได้ไม่ง่ายเลย เดี่ยวและแม่กับป้าของเขาต้องพบปัญหา “บานปลาย” ที่
 ตามมาจากการที่เดี่ยวรู้จักติดต่อกับนัท แม่เดี่ยวจะไม่ได้ติดโรคทางเพศสัมพันธ์ (เอดส์) เพราะนัท
 ไม่ได้เป็นแต่การคบหากับนัทก็ทำให้แม่ของเดี่ยวไม่สบายใจ เพราะกลัวลูกชายจะเสียการเรียน (เรียน
 ไม่จบมัธยมปลาย และไม่ได้เข้าเรียนมหาวิทยาลัย) นัท (อายุประมาณ 20 ปี) มีปัญหาของตนเองคือ
 ขาดความรัก เพราะพ่อแม่จะมีฐานะร่ำรวย แต่ก็ไม่มีเวลาอยู่กับลูกหรือดูแลเอาใจใส่ทำให้นัทเป็น
 คนที่เรียกร้อง “ความรัก” เมื่อไม่ได้ก็แสดงออกอย่างคนมีอาการทางจิต (เป็นโรคฮีสทีเรีย) เมื่อรู้จัก
 กับเดี่ยว เธอพยายามติดต่อกับเดี่ยวเป็นแฟนเพื่อปลอบใจให้ตนมีความสุขขึ้น แม่ของเดี่ยวก็
 พยายามกีดกันให้นัทเลิกการติดต่อ

...แม่สั่งให้ผมโทรศัพท์ไปที่บ้านของพี่นัท บอกให้พ่อแม่ของเขามารับลูกสาว
 กลับบ้าน... ผมซะอีกเมื่อได้ยินเสียงคนรับโทรศัพท์บอกว่า คุณผู้ชายและคุณผู้หญิง
 ไม่อยู่ไปต่างประเทศ ตอนนี้ไม่มีใครอยู่เลย ผมพยายามถามหาญาติผู้ใหญ่ ก็ได้รับ
 คำตอบว่า มีคุณยายอยู่ แต่ว่าเดินไม่ค่อยได้แล้ว ผมวางหูอย่างเงิบเขียบ [...]

ในที่สุดเราก็พาพี่น้องไปนอนโรงพยาบาลได้สนใจ ความจริงอาการของพี่น้องไม่หนักหนาถึงขนาดนั้น แต่แม่อาศัยอิทธิพลของลุงหมอ และนามสกุลของพี่น้องเองส่งตัวเธอเข้าไปเพื่อให้หมอเยียวยาอาการของโรคที่ชื่อเป็นไทยแบบที่ผมแปลเองแล้วว่าโรคขาดความรัก แต่เป็นภาษาอังกฤษว่า ฮิสทีเรีย

(บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย. 2548 : 128 – 129)

ในที่สุดแม่ของเดี๋ยวก็ก่ปัญหาเรื่องของน้องที่ตามต่อเดี๋ยวกได้ โดยส่งเดี๋ยวกไปอยู่กับลุงที่จังหวัดเชียงใหม่หลังจากที่เดี๋ยวกู้ผลการสอบเทียบมัธยมปลายแล้ว เดี๋ยวกได้คำแนะนำและต้นแบบเพศชายจากลุง (แทนพ่อ) ทำให้เขามีหลักขึ้น จากประเด็นความสัมพันธ์ของเดี๋ยวกกับน้องชัมย์ภรณีให้เห็นว่าปัญหาของวัยรุ่น (รวมไปถึงวัยรุ่นหนุ่มสาวตอนต้น) นั้น มักเป็นปัญหาจากภายใน (จิตใจ) ต่างจากปัญหาของเด็กที่ส่วนใหญ่เป็นเรื่องทางกายภาพ (วัตถุ/ปัจจัยภายนอก) ปัญหาของวัยรุ่นจึงนับว่าน่าหนักใจและแก้ไขได้ยาก อาจกล่าวได้อีกอย่างว่า ปัญหาของวัยรุ่นที่เกี่ยวข้องกับจิตใจนั้น เป็น “ปัญหาสะสม” คือมักเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นตั้งแต่ในวัยเด็กและเรื้อรังต่อมาจนถึงวัยรุ่นไม่ได้รับการแก้ไข จึงมาปรากฏชัดเจนในวัยรุ่น ประกอบกับที่วัยรุ่นมีความเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดเพิ่มขึ้นมา จึงทำให้เป็นปัญหาหนักและส่งผลรุนแรงมากขึ้น กระทั่งไปถึงอนาคตของคนนั้น ๆ

2.1.3) เรื่องสิ่งเสพติด

ในช่วงที่เดี๋ยวกู้สึกขาดคนเข้าใจ ขาดที่ปรึกษา (เพื่อนหรือผู้ปกครอง) ทำให้เดี๋ยวกปล่อยให้ชีวิตผ่านไปอย่างขาดทิศทาง และเมื่อมีปัญหาอันไม่หลับตามมา เขาก็หันเข้าหายาแก้ปวดประสาท ชัมย์ภรณีบรรยายความรู้สึกของเดี๋ยวกได้อย่างน่าสงสารและน่าเห็นใจ เป็นการสะท้อนปัญหาของวัยรุ่นและย้ำเตือนใจผู้ใหญ่ (ทั้งพ่อและแม่รวมถึงญาติที่เกี่ยวข้อง) ให้สนใจ เข้าใจ และพยายามช่วยเหลือประคับประคองวัยรุ่น (เยาวชน) ให้มากยิ่งขึ้น ไม่เพียงแต่ทำตามหน้าที่หรือความต้องการของตนโดยละเลยพวกเขา (เยาวชน) ผู้ซึ่งยังช่วยเหลือตนเองได้น้อย มีความมั่นคงเข้มแข็งทางจิตใจน้อย ดังเนื้อความจากเรื่องและผู้แต่งบรรยายไว้ดังนี้

เมื่อเพื่อน ๆ แยกย้ายกันไปคนละทิศคนละทาง ชีวิตของผมทำท่าจะว่าเหววังเวงเอามาก ๆ เชียวครับพ่อ ตามประสาเด็กแพแตก แตกทั้งแพที่บ้านแตกทั้งแพที่โรงเรียน

นี่ผมยังนอนคิดอยู่ว่าจะเกาะอะไรลอยเข้าฝั่งดี แทบทุกคืนผมฝันเห็นแม่กับป้าณี [...] ยืนตะโกนโหวกเหวกอยู่บนฝั่ง เรียกให้ผมว่ายน้ำเข้าไปหา แต่ผมรู้สึกอ่อนเปลี้ยเพลียแรงอย่างบอกไม่ถูก ผมรู้แต่ที่ผมปล่อยให้ตัวเองจมดิ่งลงไปเรื่อย ๆ เสี่ยงของแม่กับป้าณีก็เบาลง ๆ ผมรู้สึกสบาย รอแต่เวลาให้เท้าแตะพื้นทรายใต้ท้องน้ำอยากยืนนิ่ง ๆ ยืนลอย ๆ อยู่ก้นทะเล มันคงจะสวยเหมือนในหนังสือที่ผมเคยดู แต่แล้วผมกลับสะดุ้งสุดขีด รู้สึกเหมือนตัวเองทะเล้งขึ้นไปเหนือน้ำ ได้ยินเสียงตะโกนเรียกของแม่กับป้าณีกรีดลั่นเข้ามาในแก้วหู แล้วทุกอย่างก็วนกลับเข้ามาเหมือนเดิม ผมค่อย ๆ จมลง ๆ แล้วกลับทะเล้งขึ้นมาเหนือผิวน้ำเพื่อจะได้ยินเสียงเรียกอีก อย่างนี้แหละครับพ่อ กลับไปกลับมาคึ้นละไม่รู้กี่ครั้งก็หน จนผมรู้สึกเหนื่อย ไม่อยาก

หลับตาลงเลยเพราะกลัวความฝัน ผมงกลัวมันจริง ๆ นะพ่อ กลัวมันยิ่งกว่าไอ้ฝัน
อะไรที่น่ากลัว ๆ โหด ๆ ที่เคยฝันมาเสียอีก [...]

ขอโทษนะพ่อ แม้ผมจะเคยให้สัญญากับพ่อว่าผมจะไม่แตะต้องยาเม็ดสีขาว
เม็ดเล็ก ๆ นั้นอีก เพราะพ่อบอกว่าถ้าผมเสพมันมากเกินไป มันจะเป็นอันตราย แต่
คราวนี้ผมจะกินมันแค่เม็ดสองเม็ดเท่านั้นแหละ เพราะผมอยากให้เท้าของผมแตะ
พื้นทรายนุ่ม ๆ สบาย ๆ ให้เต็มสองตีนสักที สักทีหนึ่งก็ยั้งคืนะพ่อ พรุ่งนี้ผมจะไป
ร้านขายยา ขอโทษนะครับพ่อ

(บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย. 2548 : 71 – 72)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นว่าปัญหาส่วนหนึ่งของเด็วยมาจากแม่และป่าของ
เขาเอง ที่ไม่เข้าใจในตัวเขาและก็กลายเป็นปัญหาหนึ่งของเขาไปด้วย คือเป็นความรำคาญเบื่อหน่าย
และหวาดกลัวไปพร้อมกัน เมื่อเด็วยไม่สามารถแก้ไขสถานการณ์ระหว่างเขากับแม่หรือป่าได้ หรือ
เปลี่ยนแปลงคนทั้งสองได้ เขาก็ใช้วิธีหนีปัญหาชั่วคราวด้วยการกินยาปลอมประสาท เพื่อให้ตนเอง
หลับ ไม่ต้องรู้สึกสับสนวุ่นวายใจหรืออีกนัยหนึ่งคือมีเวลาหลับ ได้สงบกายและใจบ้าง นอกจากการ
แก้ปัญหาด้วยยาปลอมประสาทแล้ว ในบางครั้งเด็วยก็ใช้เหล้า (ที่มีอยู่ในบ้านของตน) เป็นเครื่องมือ
หนีปัญหาว่าวุ่นใจของเขา ในประเด็นนี้ซิมัยภรดูจะบอกผู้อ่านในทางอ้อมว่าสิ่งที่เป็นอันตรายต่อเด็ก
หรือเยาวชนนั้นมีอยู่ใกล้ตัวพวกเขา และบ่อยครั้งที่พ่อแม่ผู้ปกครองเองเป็นต้นแบบที่ไม่ถูกต้อง
ให้แก่ลูกของตนเอง ดังเนื้อความจากเรื่องดังนี้

ผมรู้สึกปวดหัวอย่างสาหัสสากรรจ์ขึ้นมาในฉับพลัน แวบหนึ่งนั้นผมนึกถึงตุ้
มหัตถ์จรรยาของแม่ ตุ้ที่ผมในวัยเด็กเคยไปยื่นเกาะมองสีลันและลวดลายของขวด
หลากหลายด้วยความฉงน ตุ้ที่พ่อบอกว่าเป็นอัญมณีอันมีค่าในความรู้สึกของพ่อ

“ให้พ่อเลิกกับแม่ก็ได้ ขอตุ้ใบนี้ให้พ่อใบเดียวเท่านั้น” พ่อว่าอืม ๆ สมัยที่ยัง
ไม่มีทีท่าว่าจะเลิกกับแม่ ผมจำได้ว่าแม่ค่อนข้างจวนจวนว่าพลาจซึ่งมีอัยยนั้นว่า ขวดแต่ละ
ใบในตุ้ นั้นเก็บสืบทอดกันมาโดยบรรพบุรุษคนไหนบ้าง [...]

ไฉ่เท่าความคิด ผมรีบวิ่งลงไปข้างล่าง คนอื่นเขานอนกันหมดแล้ว เพราะว่า
บ้านปิดเงียบ ผมค่อย ๆ ย่องไปที่ตุ้มหัตถ์จรรยา ดึงลิ้นชักตรงกลางออก แล้วหยิบพวง
กุญแจแสนสวยขึ้นมาไขโดยไม่ซังใจอะไรอีก ผมเลือกเอาขวดใบที่สวยที่สุดออกมา
หัวใจเต้นโครมครามขณะที่อ้อมขวดมหัตถ์จรรยาขึ้นขึ้นไปจนถึงห้องนอน โดยไม่ลืม
หยิบแวทรวงสูงของแม่ติดมือไปด้วย

แล้วผมก็ได้ลิ้มรสความมหัตถ์จรรยาของมัน ผมหายปวดหัวเป็นปลิดทิ้ง ทั้งยัง
รู้สึกได้ว่าตัวเองได้โอบยิบไปมา อิสระเสรีที่ผมปรารถนามาถึงแล้วพร้อมกับขวด
มหัตถ์จรรยาของแม่นี้เอง...

(บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย. 2548 : 78 – 79)

ผลจากการที่ *เด็ยว* แอบกินเหล้าที่แม่เก็บไว้ (ตั้งแต่บรรพบุรุษรุ่นก่อน ๆ) คือ เขาถูกจำกัดการติดต่อกับเพื่อน (แม่ห้ามเขาคุยโทรศัพท์กับเพื่อน 1 สัปดาห์) แม่ของเขาไม่ได้สนใจสืบสาวถึงปัญหาต้นเหตุที่แท้จริงที่ทำให้ *เด็ยว* ต้มเหล้า และการลงโทษของแม่ก็ไม่สัมพันธ์กับความผิดที่เขาทำไป จากเนื้อเรื่องของ *บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย* ขณะที่ผู้แต่งสะท้อนให้เห็นปัญหาต่าง ๆ ของวัยรุ่น (เด็ยว) ผู้อ่านก็เห็นไปพร้อมกันว่าผู้ปกครองของวัยรุ่นนั้นขาดความรู้ ความเข้าใจวัยรุ่นอยู่มาก และวิธีแก้ปัญหาของผู้ใหญ่ก็มักเป็นการลงโทษเด็ก (เยาวชน) ผู้ใหญ่ไม่เคยลงโทษตนเองหรือคิดแก้ไขปรับปรุงตนเองก่อน ตรงกันข้ามมักต้องการให้เยาวชนเปลี่ยนแปลงหรือทำตามความต้องการของตน หากไม่เป็นไปตามที่ต้องการ ก็ปรับปราลงโทษเด็ก หรือแม้แต่ทอดทิ้งเด็กไป การสะท้อนปัญหาต่าง ๆ ของเยาวชนในนวนิยายของชัมย์ภรจึงเป็นเสมือน กระจกเงาที่ส่องสะท้อนให้เห็นผู้ใหญ่ ที่ส่วนใหญ่เป็นจุดเริ่มต้นปัญหาของเยาวชน แต่ก็ไม่ตระหนักถึงความจริงข้อนี้ จึงได้แต่เพียงแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นให้พอดผ่านพ้นไป ไม่พยายามที่จะเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขตนเองแต่อย่างใด

2.2) ปัญหาของวัยรุ่นหญิง

นวนิยายเกี่ยวกับเยาวชน (วัยรุ่น) ที่ศึกษาอีก 2 เรื่อง มีตัวละครเอกเป็นผู้หญิง ซึ่งผู้แต่งได้นำเสนอปัญหาที่แตกต่างไปจากวัยรุ่นชาย ทั้งนี้โดยภาพรวมแล้ววัยรุ่นหญิงจะมีปัญหาน้อยกว่าวัยรุ่นชาย ในนวนิยายเรื่อง *คุณยายหวานซ่าส์ซ่า* ชัมย์ภรเสนอตัวละครเอกหญิงชื่อ *กระต่าย* (อายุ 16 ปี) วยเดียวกับ *เด็ยว* ในเรื่อง *บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย* จุดเริ่มต้นเรื่องราวของ *กระต่าย* นั้นสืบเนื่องมาจากครอบครัวแตกแยกเช่นกัน แต่ไม่ใช่เพราะปัญหาการหย่าร้างระหว่างพ่อกับแม่ แต่เป็นเพราะงานอาชีพซึ่งทั้งพ่อและแม่ของ *กระต่าย* เป็นข้าราชการ และได้รับคำสั่งให้ย้ายไปทำงานที่จังหวัดอื่น ทำให้ *กระต่าย* ซึ่งเป็นลูกต้องย้ายจากบ้านของตนเองไปอยู่บ้านยาย (ชื่อ *หวาน*) ที่อยู่ไม่ไกลจากบ้านพ่อแม่ของ *กระต่าย* นัก

ปัญหาหลักในเรื่อง *คุณยายหวานซ่าส์ซ่า* นี้คือการปรับตัวเข้าหากันระหว่างวัยรุ่นหญิง (*กระต่าย*) กับหญิงวัยชรา (*ยายหวาน*) ซึ่งผู้แต่งสะท้อนให้เห็นว่ามีความคิด ความเชื่อ ทัศนคติ ความเคยชินที่แตกต่างกัน ในระยะแรกของการอยู่ร่วมกันจึงทำให้มีความขัดแย้ง ไม่เข้าใจกัน แต่เมื่อเวลาผ่านไปต่างฝ่ายก็ปรับตัวและความคิดเข้าหากัน จนเกิดเป็นความรักความผูกพันต่อกัน และในตอนท้ายเมื่อต้องจากกัน (*กระต่าย* ไปเรียนหนังสือต่อที่จังหวัดอื่น) ก็ทำให้คิดถึงกันและพยายามที่จะติดต่อถึงกันอยู่ (*ยายหวาน* ตั้งใจเรียนรู้วิธีใช้คอมพิวเตอร์เพื่อจะส่งอีเมลถึงหลานสาว) เรื่องราวต่าง ๆ ที่ผู้แต่งสะท้อนผ่านนวนิยายเรื่องนี้มีความน่าสนใจที่ทำให้ผู้อ่านได้เห็นมุมมองของวัยรุ่นหญิงต่อผู้สูงอายุ ทั้งนี้ปัญหาหลักที่เกิดขึ้นไม่ใช่ปัญหาของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่เป็นปัญหาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนสองฝ่าย/วัย กับปัญหาการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) รายละเอียดมีดังนี้

2.2.1) ช่องว่างระหว่างวัย

นวนิยายเรื่อง *คุณยายหวานซ่าส์ซ่า* นี้ ผู้แต่งผูกเรื่องให้สถานการณ์บังคับให้ตัวละครเอกทั้งสอง (หลานสาววัย 16 ปี กับยายวัย 80 ปี) ต้องมาอยู่ร่วมบ้านเดียวกัน ด้วยความแตกต่างของวัยทำให้การอยู่ร่วมกันในระยะแรกมีปัญหาการปรับตัวเข้าหากันอยู่มาก ผู้แต่งนำเสนอเรื่องโดยให้ตัวละครเอก *กระต่าย* (หลานสาว) เป็นผู้เล่าเรื่องจากมุมมองบุรุษที่ 1 ผู้อ่านจึงได้รู้ความคิดความรู้สึกของฝ่ายวัยรุ่นเป็นหลัก ส่วนฝ่ายวัยชรา (*ยาย*) ได้เห็นการกระทำกับคำอธิบายของยายเองหรือของแม่ (ของวัยรุ่น) บ้างในบางครั้ง ประเด็นความขัดแย้งกันระหว่างยายกับหลานส่วน

ใหญ่เป็นเพราะวัยรุ่น (กระต่าย) ไม่เข้าใจเหตุผลหรือความคิดของการกระทำของผู้สูงอายุ (ยาย) ประกอบกับความเป็นเด็ก (ในฐานะลูก) มักได้รับความเอาอกเอาใจมีอิสระในการทำสิ่งต่าง ๆ เมื่ออยู่กับพ่อแม่ของตน เมื่อมาอยู่กับยายกลับต้องทำตัวให้เข้ากับหรือตามแบบของยาย จึงทำให้กระต่ายไม่พอใจรู้สึกหงุดหงิดรำคาญกับทุกเรื่อง โดยไม่พยายามเรียนรู้หรือเข้าใจยาย ทำให้ความสัมพันธ์ในระยะแรกเต็มไปด้วยความขัดแย้ง โกรธ (อารมณ์เสีย) และเสียใจ (ร้องไห้) อยู่เสมอ ตัวอย่างตอนหนึ่งดังนี้

...พอรถโรงเรียนกลับไปแล้วยายก็จะเดินเอาถุงแฉะไปปิดประตูรั้ว โลกในสวนก็เหลือเพียงยายกับหนูสองคน เสียงยายก็จะพูดประโยคที่หนูไม่เห็นอยากฟังที่สุดในโลก “หิวมั๊ย กระต่าย”

หนูได้ยินจนชินหู และทุกครั้งหนูก็จะตอบว่า “ไม่หิวค่ะ”

ยายผู้มีความอดทนเป็นเลิศของหนูก็จะพูดประโยคเซย ๆ ของยายต่อ “ยายเตรียมหุงข้าวทำกับข้าวไว้ให้แล้วนะ”

“หนูยังไม่อยากกิน” หนูตอบให้ตรงกันข้ามกับยายไว้ ทั้งที่ความจริงหนูก็หิวนั่นแหละ

คราวนี้ยายก็จะเปล่งเสียงแหลมสูงขึ้นมา “หิวก็กิน...อย่าดัดจริต”

นี่แหละประโยคของยายตัวจริง หนูก็หลานตัวจริงเหมือนกัน ก็เลยต้องตอบให้สมน้ำสมเนื้อว่า “หนูอายุยังน้อยหนูดัดจริตไม่เป็นหรอก” ...

(คุณยายหวานซำส์ส์ส์. 2549 : 31)

บทสนทนาข้างต้นสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนถึงลักษณะเอาแต่ใจ (ไม่มีเหตุผล) ของวัยรุ่น แต่หากพิจารณาให้ลึกซึ้งถึงสถานการณ์ของกระต่ายที่จำใจต้องมาอยู่บ้านยาย ต้องกินอาหาร “โบราณ” เช่น ข้าวกล้อง หรือผัก/อาหารพื้นบ้านต่าง ๆ ที่ไม่รู้จักไม่เคยกินมาก่อน ผู้อ่านก็อาจเห็นใจฝ่ายวัยรุ่น (กระต่าย) อยู่บ้าง ขมยกรสะท้อนให้เห็นธรรมชาติของวัยรุ่นอย่างชัดเจนว่ามีลักษณะ “กวน” กล่าวคือ ชอบพูดหรือทำ “ขัด/ค้าน” กับความเป็นจริงหรือคำสั่ง/คำแนะนำของผู้ใหญ่ ดังตัวอย่างข้างต้น แม้กระต่ายจะหิวข้าว แต่ก็ตอบยายว่า “ไม่” ยายจึงดู (ด้วยความโกรธ) ว่า “ดัดจริต” จากเนื้อเรื่องผู้แต่งยังสื่อให้เห็นความขัดแย้งระหว่างหลานกับยายอีกหลายอย่าง แม้ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่เมื่อรวม ๆ แล้วก็เป็นเรื่องน่าหนักใจระหว่างคนทั้งคู่ ดังอีกตัวอย่างที่กระต่ายไปนั่งเล่นกับลูกสุนัขที่ใหม่ที่ในหลุมกลางสวนจนค้ำมีด เมื่อยายมาตามให้ขึ้นบ้านก็ไม่ฟังเสียง จนยายโกรธต้องยื่นคำขาด ดึงเนื้อความจากเรื่อง

ไอโฮ คราวนี้ราวกับเอาน้ำมันไปราดกองไฟ เพราะยายตวาดหนูดังลั่น

“แกอย่ามาอวดดีนะ...ฉันอาบน้ำร้อนมาก่อนแก...ระวังตัวให้ดีเถอะ... พูดอะไรก็ไม่ฟังอย่างนี้เห็นที่จะอยู่ด้วยกันไม่ได้”

ยายโกรธจนปากสั่น “ขึ้นมาเดี๋ยวนี้...” ยายออกคำสั่ง

หนูเห็นคนแกโกรธก็ไม่ค่อยสบายใจเท่าไร แต่ไม่รู้จะอย่างไร ยายเดินลื่อนำหน้ากลับบ้าน ไม่ยอมแม้แต่จะหันมามองหนู พอเข้าไปในบ้านแล้ว ยายก็ไปนั่งที่

เก้าอี้โยก หน้านั่งเฉยจนหนูใจเสียว ลักพักหนึ่งยายลุกไปชงยาหอมกิน หนูรู้สึกผิตขึ้น ไปอีก อยากรจะเข้าไปขอโทษยาย แต่ยายไม่ใช่แม่ หนูจับอารมณ์ไม่ถูก หนูเลยไม่ทำ เย็นนั้นหนูก็เลยไม่ได้กินข้าว ยายก็ไม่ได้กินข้าว เช้าวันรุ่งขึ้นหนูรู้สึกตัวเองหิวโซ แต่ ก็พบว่ายายชงโอวัลตินรออยู่แล้ว...

(คุณยายหวานซำส์ซำส์. 2549 : 72)

จากเนื้อความข้างต้นจะเห็นว่าวัยรุ่น (กระต่าย) นั้นขาดความสนใจในผู้อื่น หรือสิ่งรอบตัว มักทำตามใจหรือตามความต้องการของตน ตรงข้ามกับผู้ใหญ่ที่ทำ (ประพฤติ) ตัวตามเหตุผล หรือเรียกว่า “ที่เหมาะสมที่ควร” จากกรณีข้างต้น กระต่ายเล่นกับลูกสุนัขจนลืมเวลา ไม่สนใจว่าค่ำมืด ยายจึงไปตามให้กลับเข้าบ้าน เพราะเกรงว่าการอยู่ในสวนเวลาค่ำ อาจเกิดอันตรายขึ้นได้ (เช่น งูอาจกัดได้) ประกอบกับลักษณะดั้งเดิมของวัยรุ่นไม่ชอบทำตามคำพูดของผู้ใหญ่ จึงทำให้บ่อยครั้งผู้ใหญ่ต้องใช้การบังคับอย่างเข้มงวด/รุนแรง (ออกคำสั่ง ดุดด้วยความโกรธ หรือใช้กำลังบังคับ เป็นต้น) อย่างไรก็ตาม กรณีของวัยรุ่นหญิงนั้นมักไม่ถึงขั้นต้องใช้กำลังรุนแรง เพราะวัยรุ่นหญิงมักมีความรู้สึกละเอียดอ่อน หรืออ่อนไหวกว่าเพศชาย และรู้สึกสำนึกผิดได้เร็ว

ตัวอย่างข้างต้น ผู้แต่งยังสะท้อนว่าการมีวัยที่ห่างกันมาก และการไม่เคยอยู่ด้วยกันจนคุ้นเคย ทำให้เด็ก/วัยรุ่นไม่เข้าใจความรู้สึกหรือความคิดของผู้ใหญ่ จึงพลาดกล้วทำตัวไม่ถูก (กระต่ายไม่ขอโทษยาย) อย่างไรก็ตาม ชัยภรณ์ก็สื่อให้เห็นว่าผู้ใหญ่ที่มีเมตตาและเหตุผลมากกว่าเด็ก/วัยรุ่น เมื่อความโกรธผ่านไปยายก็คงทำหน้าที่ดูแลหลาน (ชงโอวัลตินให้ดื่มตอนเช้า) ตามปกติ

2.2.2) ความรักในวัยเรียน

ปัญหาสำคัญของวัยรุ่นหญิงอีกเรื่องหนึ่งที่ผู้แต่งสะท้อนไว้ในนวนิยายเรื่อง *คุณยายหวานซำส์ซำส์* คือความรักในวัยเรียน ซึ่งประเด็นนี้นับว่าเป็นปัญหาใหญ่สำหรับเพศหญิง จากเนื้อเรื่องยายหวานไม่ได้หวังแต่หลานสาวเท่านั้น ผู้แต่งให้ตัวละครแม่ของกระต่ายเล่าเรื่องราว เมื่อตนเริ่มเป็นสาว แม่คือยายหวานก็สอนให้ระมัดระวังมากในเรื่องการมีความรักถึงขั้นให้ “สัญญา” ว่าจะไม่มีความรักในวัยเรียน เมื่อยายหวานต้องมาดูแลหลานสาว (กระต่าย) ก็ยังคงขอให้หลานสัญญาเช่นกัน ดังเนื้อความจากเรื่อง

หนูกำลังคิดว่าจะสัญญาว่าจะรักกันนี้ ยายก็เสริมต่อเสียก่อน “พูดตามสัญญาว่าหนูจะไม่ทำให้พ่อแม่เดือดร้อน ไม่ทำตัวเหลวไหล ไม่มีปัญหา ไม่รักในวัยเรียน”

หนูพูดตามไปเรื่อย ๆ แล้วจู่ ๆ ยายก็ลงจบว่า
“หนูจะไม่ท้องในวัยเรียน”

(คุณยายหวานซำส์ซำส์. 2549 : 77)

สำหรับวัยรุ่นซึ่งประสบการณ์ยังน้อย และไม่ “มองการณ์ไกล” อย่างกระต่าย ย่อมรู้สึกว่าการให้สัญญาหรือสาบาน (ว่าจะไม่ท้องในวัยเรียน) ของยายดูเป็นเรื่องตลก แต่ในมุมมองของยายที่ “อาบน้ำร้อนมาก่อน” ย่อมต้องการป้องกันไว้ดีกว่ามาแก้ปัญหานี้ภายหลัง จากเนื้อเรื่องผู้

แต่งผูกเรื่องให้มีเพื่อนนักเรียนชาย (ชื่อชัชฎ) มาชอบพอกะต่าย ซึ่งแม้เธอจะไม่ได้สนใจเขานัก แต่การมีเพศตรงข้ามมาชอบหรือสนใจ ก็ถือเป็นความ “ภาคภูมิใจ” ของวัยรุ่นทั่วไป ดึงเนื้อความจากเรื่อง

หนูเริ่มรู้สึกไม่ชอบมาพากล ร้อน ๆ หนาว ๆ ทุกครั้งที่นายคนนี้เข้ามาใกล้ หรือหนูมีอันจะต้องหลบตาไปเห็น คนอะไรจะมองกันได้ขนาดนั้น หนูไม่เข้าใจเลย แต่นั่นแหละนะ แม้จะไม่สบายใจสักเพียงใด การที่คนมาชอบก็เป็นความภูมิใจอย่างหนึ่ง หนูจึงรู้สึกกลัว ๆ กลัว ๆ อยากรจะยัดอกเผชิญหน้าก็บอกรจะหัวหดอยู่หลังเพื่อนไปพร้อมกัน...

(คุณยายหวานซำลัลลัล. 2549 : 81)

ในทางตรงกันข้ามหากไม่มีใคร (เพศตรงข้าม) สนใจ หรือความสนใจนั้นหมดไป ก็ทำให้วัยรุ่นเสียใจ ซึ่งหากมีความรู้สึกจริงจังหรือทุ่มเทความสนใจในเรื่อง “แฟน” หรือคนรักมากเกินไป ก็อาจทำให้เสียการเรียน (หรืออนาคต) ได้ ดังที่เมื่อเพื่อนชาย (นายชัชฎ) ของกะต่ายหันไปสนใจคนอื่นก็ทำให้เธอรู้สึกเศร้า ดึงเนื้อความอีกตอนจากเรื่อง

มันเศร้านะในการที่เราจะรับรู้ว่าคุณที่เคยชอบเราหันไปชอบคนอื่น เพื่อน ๆ หนูต่างช่วยกัน ‘เมาท์แตก’ เล่าเรื่องนายชัชฎมีผู้หญิงคนอื่นให้หนูฟัง บอกว่าพวกเพื่อนผู้ชายเขาพูดกัน หนูไม่อยากจะพูดกับเพื่อน แล้วก็อยากจะบอกกับยายด้วย มันเจ็บใจ แล้วก็เศร้าอยู่ลึก ๆ ไม่ใช่เพราะหนูชอบเขาหรอกนะ แต่เพราะเขาไม่ชอบหนูต่างหาก

(คุณยายหวานซำลัลลัล. 2549 : 169)

خمัยภรได้ย้าในประเด็นเรื่องความรักในวัยเรียนนี้ ไว้ในนวนิยายเรื่องนี้หลายตอน ทั้งนี้เพราะเรื่องความรักนี้มักนำไปสู่ปัญหา “การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร” ของวัยรุ่นซึ่งก็จะมีปัญหาใหญ่ตามมาคือ “การมีท้องในวัยเรียน” ของวัยรุ่นหญิง ซึ่งก็จะทำให้เรียนหนังสือต่อไม่ได้ เท่ากับว่าอนาคตที่จะมีการศึกษาสูง มีงานอาชีพที่ดีทำหมดไปด้วย ดังที่ผู้แต่งได้เสนอตัวละครประกอบชื่อสมแดง อายุไล่เลี่ยกับกะต่าย แต่กำลังตั้งครรรภ์ จึงไม่ได้เรียนหนังสือต่อต้องมาทำงานรับจ้างทำความสะอาด خمัยภรใช้ตัวละครนี้เปรียบเทียบให้เห็นผลเสียหรือปัญหาของวัยรุ่นหญิงที่อนาคตต้องตกต่ำเพราะมีเพศสัมพันธ์ (และต้องเป็นแม่) ก่อนวัยอันควร ดึงเนื้อความจากเรื่องดังนี้

“สมแดงเขาแต่งงานแล้ว เขาก็เลยมาอยู่กับคุณป้าไม่ได้ แฟนเขาเป็นช่างไฟ” น้าวรรณหันมาบอกกับยาย ยายยิ้ม ๆ ไม่ตอบว่าอะไร แต่หนูลึยงตกใจขึ้นไปอีก อายุสิบเจ็ดแกว่าหนูหนึ่งปี แต่ว่ามีครอบครัวแล้ว ยิ่งคิดก็ยิ่งปวดหัวใจ...

(คุณยายหวานซำลัลลัล. 2549 : 198)

สำหรับวัยรุ่นหญิงสมัยกรย้าว่าผู้ปกครอง (โดยเฉพาะแม่) ต้องให้ความรู้หรือสั่งสอนให้ลูกสาวระมัดระวังตัวเรื่องการคบหาเพื่อนต่างเพศ ดังที่จากเนื้อเรื่องแม่ของกระต่ายเล่าให้ลูกสาวฟังว่า แม่ของตน (ยายหวาน) ได้สอนตนและน้องสาวในเรื่องการคบหาเพื่อนชายด้วยความระมัดระวัง ไม่ประมาทหรือเปิดโอกาสให้ฝ่ายชายเอาเปรียบได้ เพราะโดยพื้นฐานแล้วผู้หญิงอยู่ในสถานะเสียเปรียบผู้ชายเสมอ ดังเนื้อความจากเรื่อง

...แล้วยายก็เลยสอนแม่ว่า โตเป็นสาวแล้วไปไหนมาไหนต้องระวังตัว อย่า
นึกว่าตัวเองโตแล้วช่วยตัวเองได้ การคบผู้ชายก็เหมือนกัน อย่าทำให้เรามีความหวัง
หรือทำให้เราคิดว่าเราชอบเขา เพราะเราไม่รู้หรอกว่า เขาเป็นตัวจริงหรือเปล่า
เพราะว่าเราอายุยังน้อย เป็นเพื่อนกัน คบกัน รู้จักรู้จักกันพอดี ๆ...ก็พอได้ อย่าให้ถึง
ขนาดไปไหนมาไหนด้วยกันสองต่อสองนะ ปัญหามันจะตามมาอีกมาก เราเป็น
ลูกผู้หญิงเกิดอะไรขึ้นมีแต่เสียหาย...”

(คุณยายหวานซำลัลลัล. 2549 : 95)

ในเรื่องรักในวัยเรียนนี้ ชัยภรณ์ชี้ว่าสังคมไทยนั้นเพศชายได้เปรียบกว่าเพศหญิง เฉพาะเรื่องความสัมพันธ์ทางเพศ หากเกิดปัญหาขึ้นภาระหนักมักตกอยู่กับผู้หญิง ผู้ชายอาจเอาเปรียบไม่รับผิดชอบเลย จากเนื้อเรื่องของนวนิยาย พี่ชายของกระต่ายซึ่งเรียนระดับมหาวิทยาลัย ได้พาเพื่อนผู้หญิงมาพักค้างที่บ้านสองต่อสองในขณะที่ไม่มีใครอยู่บ้าน ยายหวานได้ไปอบรมหลานชายและเพื่อนผู้หญิงในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างกัน ทั้งนี้ผู้แต่งได้เรียกร้องให้ผู้ชาย “ไม่เอาเปรียบ” ผู้หญิง ให้มีความรับผิดชอบต่อความสัมพันธ์กับผู้หญิง (แฟน) และผลที่อาจเกิดตามมาด้วย ดังเนื้อความจากเรื่องดังนี้

ฉันจะบอกให้นะหนูข้าวฟ่าง ผู้หญิงวันนี้มีแต่เสียเปรียบ ฉันมีลูกสาว ฉันมี
หลานสาวฉันรู้ดี เจ้าโตอาจโชคดีที่เป็นหลานผู้ชาย ไม่ต้องแบกภาระในฐานะ
ลูกผู้หญิง แต่ฉันก็อยากจะบอกเสียตั้งแต่วันนี้ว่า ผู้ชายก็ควรจะต้องสำนึกในการ
ได้เปรียบของตัวเอง สังคมให้ออกาสแล้วนะ ให้ออกาสเป็นผู้ชาย ก็ควรจะใช้โอกาสนั้น
ให้สมกับเป็นลูกผู้ชาย ดูแลผู้หญิง ไม่เอาเปรียบผู้หญิง

รู้ไว้ด้วยนะ ผู้ชายมีโอกาที่จะเลือกผู้หญิงใหม่ได้เรื่อย ๆ ในขณะที่โอกาส
ของผู้หญิงน้อยลงทุกที...

(คุณยายหวานซำลัลลัล. 2549 : 142)

กล่าวโดยรวมแล้วปัญหาเรื่องความรักในวัยเรียนนี้ ชัยภรณ์เน้นย้ำให้วัยรุ่นหญิงระวังให้มาก โดยฝ่ายผู้ปกครองต้องอบรมสั่งสอนให้ลูก/หลานสาวมีความรู้เท่าทัน ไม่ประมาทในการคบหากับเพื่อนชาย ในส่วนฝ่ายชายเองผู้แต่งก็เรียกร้องให้ไม่เอาเปรียบเพศหญิงกับต้องมีความรับผิดชอบต่อการทำทุกอย่างของตน ทั้งนี้จากเนื้อเรื่องของนวนิยายชัยภรณ์ได้แสดงตัวอย่างว่าผู้ปกครองของวัยรุ่นชายก็ควรอบรมสั่งสอนลูก/หลานชายของตน ให้ระมัดระวังในเรื่องความสัมพันธ์กับเพื่อนหญิงด้วยมิใช่ให้แต่ผู้หญิงเป็นฝ่ายระวังหรือรับผิดชอบข้างเดียว

2.2.3) การเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมและคนคุ้นเคย

นวนิยายอีกเรื่องหนึ่งที่ขมขื่นกรณาเสนอปัญหาเกี่ยวกับวัยรุ่นหญิงคือเรื่อง *ริบบิ้นเขียวกับกล่องกระดาษแดง* ตัวละครเอกหญิงเรื่องนี้เป็นวัยรุ่นตอนต้นชื่อ *เทียนหอม* อายุย่าง 12 ปี ปัญหาหลักที่ผู้แตงนำเสนอในนวนิยายเรื่องนี่คือ การปรับตัวหรือเติบโตของวัยรุ่นหญิงที่ต้องเปลี่ยนที่อยู่จากที่เคยอยู่กับยายตั้งแต่เกิดจนจบการศึกษาชั้นประถม ต้องไปอยู่กับพ่อที่ไม่ได้เลี้ยงดูมาแต่ต้น นอกจาก *เทียนหอม* ต้องเปลี่ยนความคุ้นเคยด้านบุคคลแล้ว ด้านสิ่งแวดล้อม (ที่อยู่/บ้าน) ก็เปลี่ยนไปมากสำหรับเธอ เพราะเมื่ออยู่กับยายเธอได้อยู่ในบรรยากาศของบ้านสวนมีต้นไม้ร่มรื่น แต่เมื่อต้องมาอยู่กับพ่อซึ่งอยู่ในเมืองหลวง บ้านของพ่อเป็นคนคอนโดมีเนียมกลางกรุงที่มีปัญหาารถติดแวดล้อม ตึกสูงที่อยู่ไม่มีต้นไม้ให้ *เทียนหอม* ได้เห็นสีเขียวหรือความสดชื่นตามธรรมชาติเลย ยิ่งทำให้ *เทียนหอม* ไม่มีความสุขเพราะขาดความคุ้นชินที่ตนเคยชอบมาพบความแตกต่างตรงกันข้ามไปโดยสิ้นเชิงดังเนื้อความจากเรื่องดังนี้

บ้านอะไรก็ไม่รู้ละยายจำ มันไม่เหมือนบ้านของยายเลย ไม่มีประตูหน้าบ้าน ไม่มีต้นไม้ ไม่มีลานบ้าน ไม่มีหมาวิ่งออกมาต้อนรับ ไม่มีแปลงดอกไม้ ไม่มีอะไรสักอย่างที่บ้านยายมี หากแต่มันเป็นกล่องสี่เหลี่ยม กว่าจะเข้าไปในบ้านของพ่อได้ หนูก็ต้องเข้าไปในกล่องสี่เหลี่ยมอีกอันที่พ่อเรียกว่าลิฟต์ หนูไม่ชอบอีกนั่นแหละ มันอึดอัดจนบอกไม่ถูก โชคดีที่เราอยู่ในลิฟต์ไม่นาน ในที่สุดพ่อก็พาหนูมาถึงบ้านของพ่อจนได้

บ้านที่แม่มายืนอยู่ตรงหน้าประตูแล้ว หนูก็ยังรู้สึกว่าจะไม่ใช่บ้านอยู่นั่นเอง

(*ริบบิ้นเขียวกับกล่องกระดาษแดง*. 2549 : 13 - 14)

การเปลี่ยนที่อยู่ของ *เทียนหอม* ทำให้เธอไม่มีความสุข ซึ่งปัญหาหลักนั้นไม่ใช่เรื่องด้านวัตถุ แต่เป็นด้านความรู้สึกหรือจิตใจของเธอเป็นสำคัญ *เทียนหอม* ไม่คุ้นเคยกับพ่อเลยนับแต่เกิด เพราะเนื่องจากแม่ของเธอเสียชีวิตนับตั้งแต่เธอเกิด ยายจึงรับหน้าที่เลี้ยงดูหลานเพราะคิดว่าพ่อ (ผู้ชาย) คงรับภาระได้ไม่ดี จากเนื้อเรื่องผู้อ่านเข้าใจได้ว่า พ่อของ *เทียนหอม* ไม่ได้ติดต่อสร้างความสัมพันธ์กับลูกของตนเท่าใดนัก ทำให้เมื่อ *เทียนหอม* ต้องมาอยู่กับพ่อจึงรู้สึกเหมือนต้องมาอยู่กับคนแปลกหน้า ต้องเริ่มต้นสร้างความคุ้นเคยสนิทสนมต่อกันซึ่งก็เป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลา ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ในระยะเวลาอันสั้น ผู้แตงนำเสนอปัญหาการเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมและคนคุ้นเคยของ *เทียนหอม* เช่นนี้ นับเป็นการเตือนผู้อ่านโดยทางอ้อมว่าพ่อแม่หรือผู้ปกครองของวัยรุ่น ควรใส่ใจต่อเรื่องความสัมพันธ์กับเด็ก เพราะความรักความผูกพันนั้นไม่ได้เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติเพราะมีสายเลือดเดียวกัน (เป็นพ่อแม่ลูกกัน) แต่เกิดเพราะความคุ้นเคย การอยู่ร่วมกัน ใช้เวลาใกล้ชิดกัน ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ดังเนื้อความอีกตอนจากเรื่องที่ *เทียนหอม* บอกความรู้สึกของตนดังนี้

พ่อพาหนูเดินเข้าไปในห้องห้องหนึ่งที่พ่อเรียกว่า ห้องนอนของหนู พ่อเดินไปเปิดแอร์แล้วก็ดึงตัวหนูเข้าไปกอด หนูรู้สึกแปลก ๆ ก็เลยแข็ง ๆ ตัวไว้ “หนูนอนห้องนี้นะ เทียนหอม”

พ่อเรียกชื่อจริงของหนูราวกับว่าเป็นคนอื่น ต่างจากยายที่เรียกหนูทุกอย่าง
เลย ยกเว้นชื่อจริง ยายรู้มัย หนูชอบเป็นหนูเทียน ยายเทียน แม่เทียน เทียนเอ๊ย
และนั่งตัวแสบเทียน มากกว่าเทียนหอมเยอะเลย

(ริบบิ้นเขียวกับกล่องกระดาษแดง. 2549 : 15)

เนื้อความข้างต้นสื่อให้เห็นว่าการกระทำที่ขาดความรู้สึกผูกพันทางจิตใจ (พ่อ
กอดเทียนหอม) นั้น ไม่มีความหมายแต่อย่างใด ในทางตรงกันข้ามความคุ้นเคยหรือความเข้าใจกันที่
พัฒนาขึ้นต่อเนื่องยาวนาน (ระหว่างยายกับเทียนหอมตั้งแต่เธอเกิดจนอายุย่าง 12 ปี) เป็นความ
ผูกพัน ความเข้าใจที่สื่อไปถึงความรักต่อกัน แม้การแสดงออก (การเรียกชื่อหลานแบบต่าง ๆ) จะ
แตกต่างกันไปตามอารมณ์หรือสถานการณ์ของผู้เรียกและผู้ถูกเรียก แต่เทียนหอมก็รู้และเข้าใจเสมอว่า
ยายมีความรักให้ตน จึงทำให้เธอรู้สึกมีความสุขอย่างสนิทใจ

2.2.4) ปมด้อยในจิตใจ

ขมัยภรใช้กลวิธีการเล่านวนิยายเรื่องนี้จากมุมมองบุรุษที่ 1 คือให้ตัวละคร
เทียนหอมเล่าเรื่องของตนในรูปของการเขียนจดหมายถึงยาย ทำให้ผู้อ่านรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ
ของวัยรุ่น (เทียนหอม) เนื้อเรื่องส่วนใหญ่เป็นการปรับตัวและความรู้สึกนึกคิดของเทียนหอมให้เข้ากับ
พ่อ และแฟนของพ่อ (คุณจี้) ซึ่งนับเป็นประเด็นยากสำหรับเธอ เพราะเทียนหอมมีทัศนคติที่ฝังใจ
อยู่ว่า พ่อไม่ต้องการเธอเพราะเธอเป็นสาเหตุทำให้แม่ตายเมื่อคลอดเธอ จึงทำให้พ่อไม่ได้เลี้ยงดูเธอ
ตั้งแต่เกิด แม้ยายจะอธิบายความเข้าใจผิดนี้แก่เทียนหอมและห้ามไม่ให้คิดเช่นนั้น แต่เมื่อมีปัญหา
ความไม่เข้าใจผู้อื่นหรือแม่แต่ไม่เข้าใจตนเอง เทียนหอมก็มักคิดโทษว่าตนเองว่าเป็นต้นเหตุให้แม่ตาย
เป็นเสมือนการตำหนิหรือลงโทษตนเองของวัยรุ่น ดังเนื้อความจากเรื่องดังนี้

ในที่สุดพ่อก็พาหนูมาที่บ้าน บ้านที่หนูเคยอยู่ไม่เกินเจ็ดวัน เรื่องนี้ยายเล่า
เองนะ ตอนนั้นยายเองไม่ใช่หรือที่มาอยู่กับหนูด้วย เอ๊ะ หนูเล่า ผิดไปแล้ว ความ
จริงหนูอยู่บ้านนี้มานานกว่ายายอีก หนูอยู่มาเจ็ดเดือน อยู่ในท้องแม่ก่อนจะเป็น
ตัวการทำให้แม่จากทุกคนไป ประโยคนี้น้าเป็นคนบอกหนูเอง แม้ว่ายายจะห้ามหนู
พูดอย่างนี้ คิดอย่างนี้ แต่มันก็อดไม่ได้

(ริบบิ้นเขียวกับกล่องกระดาษแดง. 2549 : 13)

เรื่องปมด้อยในจิตใจนี้ นับเป็นเรื่องละเอียดอ่อนและยากที่จะแก้ไข ผู้แต่ง
นำเสนอประเด็นนี้ทำให้ผู้อ่านเห็นว่า วัยรุ่นหญิงนั้นแม้โดยพฤติกรรมภายนอกจะไม่ “โลดโผน”
แสดงออกหรือมีกิจกรรมที่รุนแรงอย่างวัยรุ่นชาย (เช่น เดี่ยว ในเรื่องบันทึกจากลูก(ผู้)ชาย) แต่ก็มี
ปัญหาคาน้ำหนักใจไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน และอาจแก้ไขได้ยากกว่าหากผู้ปกครองขาดความใส่ใจสังเกตให้
เห็นปัญหาและแก้ไขให้ถูกต้อง จากเนื้อเรื่องผู้แต่งได้ย้ำประเด็นเรื่องปมด้อยที่ฝังใจเทียนหอมในหลาย
ครั้ง ซึ่งการคิดถึงปมด้อยนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นกลไก “ซ้ำเติม” ตนเองของผู้มีปัญหา ทำให้เกิดความ
เศร้าและร้องไห้ (ระบายความเศร้า) ขณะเดียวกันก็เป็นการ “เรียกความสงสาร” ความเห็นใจจาก
ผู้อื่นไปด้วย ดังเนื้อความอีกตอนจากเรื่องดังนี้

ที่หนูดูไปเหี่ยวไปก็คือ ไม่มีรูปหนูกับพ่อแม่เลยแม้แต่รูปเดี่ยว แม้มันจะเป็นความจริงว่าหนูเกิดแล้วแม่ก็ตาย แต่หนูก็ยังอยากถ่ายรูปกับแม่นี้ตายจ๋า พอคิดมาได้ถึงตรงนี้หนูก็ทนไม่ไหวแล้วละจะยาย หนูไม่ลืมหรือกว่ายายบอกมาตั้งไม่รู้ก็เห็นว่าหนูไม่ได้เป็นคนทำให้แม่ตาย แต่หนูก็อดคิดไม่ได้ว่าหนูทำ มีน้ำละ พ่อเขาถึงไม่ชอบหนูเท่าไร ไม่อยากเลี้ยงหนู แล้วนี้ยายก็ไม่อยากเลี้ยงหนูด้วยใช้มัย ยายถึงได้เจ็บไปอย่างนี้

(ริบบิ้นเขียวกับกล่องกระดาษแดง. 2549 : 152)

ด้วยมุมมองการเล่าเรื่องที่ผู้แต่งใช้ในนวนิยายเรื่องนี้ ผู้อ่านได้รู้ปัญหาปมด้อยในจิตใจของเทียนหอม และทำให้เกิดความรู้สึกสงสารตัวละครเอกมากขึ้น นับเป็นกลวิธีการประพันธ์ที่มีประสิทธิภาพและเป็นการสะท้อนปัญหาอย่างสมจริง ช่วยอธิบายพฤติกรรมเจ็บเหงาหรือ “งอน” ของวัยรุ่น (หญิง) ได้ชัดเจน ทำให้คนทั่วไปอาจสังเกตเห็นมาสนใจสาเหตุของปัญหาวัยรุ่นมากขึ้น ไม่ละเลยถึงปัญหาหรือเพียงแต่ “รำคาญ” โดยไม่พยายามทำความเข้าใจและแก้ไขปัญหาให้แก่วัยรุ่น

2.2.5) ช่องว่างระหว่างเพศ / ขาดต้นแบบเพศหญิง

ปัญหาสำคัญของเทียนหอมอีกประการหนึ่งคือ เพศที่ต่างกันของเธอกับพ่อหรือการขาดแม่ (แม่ตาย) โดยทั่วไปความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูก จะมีความสนิทสนมกันมากเมื่อเป็นเพศเดียวกัน กล่าวคือแม่มักสนิทสนมกับลูกสาว ส่วนลูกชายก็จะสนิทกับพ่อมากกว่าแม่ ทั้งนี้เหตุผลพื้นฐานคือพ่อหรือแม่ย่อมเป็นต้นแบบตามเพศแก่ลูก (พ่อเป็นต้นแบบเพศชายแก่ลูกชาย แม่เป็นต้นแบบเพศหญิงแก่ลูกสาว) ในนวนิยายเรื่อง ริบบิ้นเขียวกับกล่องกระดาษแดงนี้ ผู้แต่งเสนอโครงเรื่องแบบ “พ่อเลี้ยงเดี่ยว” คือพ่อเลี้ยงลูกสาวโดยลำพังเพราะภรรยา (แม่ของลูก) เสียชีวิต และเขายังไม่มีภรรยาใหม่ ความยุ่งยากในกรณีนี้คือเพศที่ต่างกันของพ่อกับลูกสาว และลูกสาวเริ่มเป็นวัยรุ่น มีความเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย (เช่น มีรอบเดือน) ย่อมต้องการคำแนะนำและการช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ (ผู้มีประสบการณ์) เพศเดียวกัน

การเป็นพ่อหรือแม่ “เลี้ยงเดี่ยว” นั้น เป็นงานหรือหน้าที่ที่หนัก เพราะผู้ปกครองคนเดียว (พ่อหรือแม่) ต้องรับภาระเป็นสองเท่า กล่าวคือทั้งทำงานหารายได้เลี้ยงครอบครัวและดูแลการงานในบ้านรวมทั้งลูกให้อยู่ในภาวะเรียบร้อยเป็นปกติ ในกรณีพ่อของเทียนหอมก็ได้พยายามทำหน้าที่ทั้งสองด้านแต่ก็ทำได้ไม่สมบูรณ์เพราะโดยธรรมชาติเพศชายย่อมขาดความละเอียดอ่อน ประกอบกับพ่อของเทียนหอมไม่ได้เลี้ยงดูลูกมาตั้งแต่เกิด จึงไม่มีประสบการณ์การดูแลลูก เพิ่งจะมารับผิดชอบเลี้ยงในตอนที่ลูกโตแล้วและเริ่มเป็นวัยรุ่นซึ่งเริ่มมีความรู้สึกนึกคิดที่ซับซ้อน จึงนับเป็นงานที่ยากยิ่งขึ้นสำหรับพ่อของเทียนหอม

ความแตกต่างของเพศของพ่อกับเทียนหอมนี้ ทำให้เกิด “ช่องว่าง” ระหว่างพ่อกับลูก ซึ่งพ่อของเทียนหอมก็พยายามหาคนมาช่วย โดยแนะนำเพื่อนหญิง (แฟน) คือคุณจีให้รู้จักและมีโอกาสใกล้ชิดช่วยดูแลเทียนหอมบ้าง แต่ความไม่คุ้นเคยกันมาก่อนก็ทำให้ความสัมพันธ์ของทั้งสองไม่ราบรื่น อย่างไรก็ตามจากเนื้อเรื่องผู้แต่งได้สะท้อนว่า หากผู้ใหญ่ใจเย็นมีความอดทนมากพอและให้เวลาวัยรุ่นปรับตัวแล้ว ปัญหาทั้งหลายก็อาจคลี่คลายไปได้ ตัวอย่างปัญหาในเรื่องที่สืบเนื่องมาจากช่องว่างระหว่างเพศของเทียนหอมกับพ่อนั้น ที่ชัดเจนคือ วันหนึ่งเมื่อเทียนหอมมี “รอบเดือน”

เป็นครั้งแรก เธอรู้สึก “อาย” กังวล และทำตัวไม่ถูกเพราะไม่มีประสบการณ์มาก่อนและขาดแม่ให้คำแนะนำล่วงหน้า ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง

...ยายมุกเห็นหน้าจ้อย ๆ ของหนูก็กระซิบว่า “ไม่ต้องอายหรอก เรื่องธรรมดา”

แต่หนูก็ไม่เห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดา หนูรู้สึกแสบไปตลอดวัน เรียนก็ไม่ค่อยรู้เรื่อง กลัวแต่ว่ามันจะไหลออกมาเปื้อนกระโปรงอีก เข้าห้องน้ำตั้งหลายครั้งคอยดูว่า มันจะหกออกมาหรือเปล่า มันทรมาณจริง ๆ เลยยายจ๋า ที่นี้หนูก็เริ่มวิตกกังวลไปล่วงหน้าด้วยว่า แล้วพรุ่งนี้หนูจะทำยังไง หนูจะไปซื้อผ้าอนามัยที่ไหน จะปรึกษาพ่อ ก็แปลก ๆ คิดไปคิดมาหนูก็คงต้องปรึกษายายมุกนี้แหละ...

(ริบบิ้นเขียวกับกล่องกระดาษแดง. 2547 : 170)

ความแตกต่างของเพศระหว่างลูกสาวกับพ่อ ประกอบกับความไม่คุ้นเคยกัน ทำให้เทียนหอมต้องหันไปปรึกษาเพื่อน (ผู้หญิง) เมื่อมี “ปัญหาของเพศหญิง” แทนการปรึกษาพ่อ ซึ่งในประเด็นนี้เป็นตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า วัยรุ่นนั้นมักสนิทสนมหรือใกล้ชิดกับเพื่อนมากและมีจำนวนมากที่ไว้วางใจหรือเชื่อฟังเพื่อนมากกว่าผู้ปกครอง ซึ่งก็นำไปสู่อิทธิพลเพื่อนต่อวัยรุ่น ดังจากตัวอย่างเรื่อง *บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย* ที่ชีวิตของตัวละครเอก (เดี่ยว) มีเพื่อนทั้งชายและหญิงเป็นสังคมของตน เมื่อขาดไปก็ทำให้ชีวิตเขาไม่มีความสุขและนำไปสู่ปัญหาอื่น ๆ ต่อไปอีก

อีกตัวอย่างหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นปัญหาจากช่องว่างระหว่างเพศของเทียนหอมกับพ่อหรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ การขาดต้นแบบเพศหญิงของเทียนหอม คือตอนที่พ่อพาเธอไปเที่ยวทะเล โดยมีคุณจี (แฟนของพ่อ) และมุก (เพื่อนของเทียนหอม) ไปด้วย ตัวละครมุกซึ่งแม่จะมี “แม่เลี้ยงเดี่ยว” ทำนองเดียวกับเทียนหอมมี “พ่อเลี้ยงเดี่ยว” แต่แม่และมุกเป็นผู้หญิงเหมือนกัน แม่จึงแนะนำเรื่องต่าง ๆ (โดยเฉพาะที่จำเป็น) ให้แก่ลูกสาว (วัยรุ่น) ได้ทำให้ไม่มีปัญหา ตรงกันข้ามกับเทียนหอมที่พ่อไม่ได้แนะนำ (เพราะลืมนึกถึงหรือมองข้ามไป) เช่นเรื่องการจัดการกระเป๋าเสื้อผ้าสำหรับการไปเที่ยวค้างคืนที่อื่นว่าต้องเตรียมชุดชั้นในไปด้วยหรือการไปเที่ยวทะเลควรเอาชุดว่ายน้ำไป เป็นต้น เมื่อไม่มีแม่หรือผู้หญิงที่หาหน้าที่แทนแม่แนะนำ จึงทำให้เทียนหอมลืมนึก (ไม่รู้ว่าจะต้องเอาไป) ทั้งกางเกงในและชุดว่ายน้ำ ในขณะที่มุกเตรียมไปพร้อมทั้งสองอย่าง ตัวอย่างเนื้อความจากเรื่องดังนี้

...ยายมุกก้มหน้าลงหัวเราะคิก ๆ หนูเกือบจะตะโกนตอบยายมุกไปแล้วว่า “ก็ฉันไม่มีแม่นี่หว่า” หนูโมโหจะยาย โมโหคนมีแม่

พอบ่าย ๆ พ่อก็มาเคาะประตูชวนหนูกับยายมุกไปเล่นน้ำทะเล ยายมุกจัดแจงใส่ชุดอาบน้ำ แอมมีเสื้อคลุมอีกด้วย หนูยื่นมองงง ๆ หนูไม่อยากคิดแล้วว่า เพราะหนูไม่มีแม่ (นี่หว่า) หนูก็เลยตัดสินใจใส่เสื้อยืดตัวเดิม กางเกงตัวเดิม (กางเกงในตัวเดิมด้วย) [...]

พ่อก็มอง ๆ หนูด้วยความแปลกใจ พ่ออะไรไม่รู้ยายจ๋า ยังจะมีหน้ามาถามหนูอีกว่า “เทียนหอม...ไม่เปลี่ยนชุดหรือจ๊ะ”

หนูเกือบจะกรีดใส่หน้าพ่อไปแล้วว่าเพราะพ่อนั้นแหละเป็นแม่ให้หนูไม่ได้ แต่พ่อดีเห็นสายตาของคุณจีที่ยืนอยู่ข้างหลังพ่อ เป็นสายตาของคนที่ไม่เข้าใจอะไรดี ทุกอย่าง เจ้าของสายตาคู่นั้นช่วยให้หนูหุบเสียงกรีดเอาไว้ได้ทันโดยการบอกว่า “ไม่เป็นไร ไม่ต้องเปลี่ยนก็ได้...”

(ริบบิ้นเกี่ยวกับกล่องกระดาษแดง. 2547 : 181 - 182)

จากตัวอย่างข้างต้นเห็นได้ชัดเจนว่าผู้แต่งเน้นชี้ว่าการมี “ต้นแบบตามเพศ” ของลูก (เด็ก/เยาวชน) นั้นเป็นเรื่องสำคัญ เพราะเด็กจะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับเพศของตนจากพ่อหรือแม่ผู้มีเพศเดียวกับตนหากขาดพ่อหรือแม่คนหนึ่งคนใดไป ก็ทำให้เด็ก/เยาวชนขาดโอกาสการเรียนรู้บทบาทหน้าที่และการปฏิบัติตัวตามเพศของตนไปด้วย

2.2.6) อคติเรื่องแม่เลี้ยง

ปัญหาสำคัญประการสุดท้ายของ*เทียนหอม*คือ การไม่ยอมรับแม่เลี้ยงเพราะมีอคติหรือความคิดฝังใจว่า “แม่เลี้ยงเกลียดลูกเลี้ยง” และคงรังแกลูกเลี้ยง ความคิดนี้*เทียนหอม*ได้รับจากยายซึ่งคงพูดกับเด็กอย่างไม่มุ่งหมายจริงจังนัก (ว่าแม่เลี้ยงจะเกลียดและรังแกลูกเลี้ยง) แต่เนื่องจาก*เทียนหอม*ยังเป็นเด็ก (อายุย่าง 11 ปี) จึงทำให้คิดกลัวไปเช่นนั้น และในเวลาที่มีความคิดความรู้สึกสับสน ก็เชื่ออย่าง “เหมารวม” ว่าแม่เลี้ยง (*คุณจี*) จะเกลียดตนและทำให้พ่อพลอยไม่รักไม่สนใจตนไปด้วย ประเด็นนี้ที่ซมัยภรสะท้อนไว้ในนวนิยายช่วยเตือนผู้ใหญ่ซึ่งเป็นผู้ปกครองของเด็ก/เยาวชนทั้งหลายให้เห็นปัญหาเรื่องการกลัว “แม่เลี้ยง” ซึ่งถือว่าเป็น “อคติ” ที่จะส่งผลถึงเด็ก/เยาวชนนั่นเองในภายหลัง ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง

น่ากลัวหนูจะแย่งแล้วนะยาย คุณจีนี่ต้องเป็นแฟนพ่อแน่เลย

พอนึกขึ้นมาได้ หนูก็อยากจรร้องให้ขึ้นมาเสียเดี๋ยวนี้ ก็ยายเคยพูดให้หนูฟังบ่อยไปเรื่องแม่เลี้ยงนะ ยายบอกว่าที่ยายเอาหนูมาเลี้ยงเองก็เพราะกลัวหนูมีแม่เลี้ยง เพราะพ่อยุ่งหุ้มมาก ถ้าแม่เลี้ยงรังแกหนูหรือมีลูกของตัวเอง หนูก็จะถูกรังแกหรือไม่ก็กลายเป็นหมาหัวเน่า...

(ริบบิ้นเกี่ยวกับกล่องกระดาษแดง. 2547 : 34)

วันนั้นทั้งวันหนูเรียนหนังสือไม่รู้เรื่องเลย ไฉนคิดแต่เรื่องพ่อจะแต่งงาน คุณจีจะเข้ามาอยู่ในบ้าน หนูจะถูกบังคับโดยแม่เลี้ยง อะไรแบบนี้...

(ริบบิ้นเกี่ยวกับกล่องกระดาษแดง. 2547 : 212)

เนื้อความข้างต้นสะท้อนถึงความกังวลใจของ*เทียนหอม*และความกลัวถูกแย่งความรักหรือลดความสำคัญลงเพราะพ่อจะมีคนรักอื่นนอกจากตน (ลูก) ประเด็นนี้สะท้อนธรรมชาติประการหนึ่งของเด็ก/เยาวชนว่า ต้องการความรักความสนใจโดยเฉพาะจากพ่อแม่ ต้องการความมั่นคงทางจิตใจ (ไม่ต้องการให้ใครมาแบ่งหรือแย่งความรักที่ตนได้รับไป) นวนิยายเรื่อง *ริบบิ้นเกี่ยวกับกล่องกระดาษแดง*นี้ ผู้แต่งมิได้เน้นเสนอปัญหาของวัยรุ่นหญิงอย่างรอบด้าน เนื้อเรื่องจึงเพียงสะท้อน

มุมมองทัศนคติของวัยรุ่น (ตอนต้น) ให้ผู้อ่านรู้เป็นสำคัญ ด้านพฤติกรรมของตัวละคร (*เทียนหอม*) ยังเป็นเด็กที่เริ่มเติบโตไม่ได้สร้างปัญหาน่าหนักใจจนแก้ไขได้ยาก

นอกเหนือจากตัวละครเอก *เทียนหอม* แล้ว นวนิยายเรื่องนี้ได้เสนอตัวละครประกอบ (เพื่อนสนิทของ *เทียนหอม*) ชื่อ *มุก* ซึ่งผู้แต่งได้เสนอเป็นตัวอย่างเด็ก/วัยรุ่นที่มีครอบครัวไม่สมบูรณ์ (แม่หย่าร้างจากพ่อ) แต่ *มุก* มีลักษณะ/บุคลิกที่เคยชินกับสภาพครอบครัว “แม่เลี้ยงเดี่ยว” และดูราวกับมีจิตใจ “กระด้าง” เพราะไม่รู้สึกรักผูกพันกับพ่อหรือน้อง (คนละแม่) ของตน ประเด็นนี้ผู้แต่งได้สะท้อนความเป็นจริงในสังคมปัจจุบันที่แนวโน้มมีครอบครัวแบบ “พ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยว” มากขึ้น และหลายครอบครัวได้สอนหรืออบรมให้ลูกคุ้นเคยกับ “พ่อ/แม่เลี้ยง” หรือพี่/น้องเลี้ยงได้ ซึ่งในแง่หนึ่งก็เป็นการปลูกฝังให้เด็ก/เยาวชนใจกว้างยอมรับผู้อื่นที่ไม่ใช่พ่อ/แม่หรือพี่/น้องแท้ ๆ ของตน หรืออาจมองอีกแง่หนึ่งว่าเป็นการอบรมให้ “ไม่มีความผูกพัน” กับคนในครอบครัว ดังตัวอย่างตอนหนึ่งจากเรื่องดังนี้

หนูหันไปมองหน้ายายมุก แผลงมากเลยที่เธอพูดถึงพ่อและคนในครอบครัวเหมือนพูดถึงคนอื่น ๆ ไม่เกลียดแม่เลี้ยง ไม่รักน้อง ไม่ผูกพันกับพ่อ หนูอยากจะเป็นอย่างยายมุกบ้างจังเลย ไม่รักพ่อ ไม่สนใจพ่อ ไม่เกลียดคุณจี ไม่คิดถึงยาย โอ้ย...ยายจำ หนูทำไม่ได้หรอก หนูทำไม่ได้จริง ๆ ความรู้สึกของหนูมันเริ่มต้นที่ประโยคสุดท้ายนี้แหละ คิดถึงยาย พอคิดถึงยายแล้วมันก็ต้องโมโหพ่อที่ทำให้หนูคิดถึงยายมากขึ้นทุกวัน แล้วก็ต้องพาลไปเกลียดคุณจีที่ทำให้พ่อไม่รักไม่สนใจหนู มันเป็นชุดกันนะยายนะ มาพร้อมกัน ของยายมุกเขาก็คงไปพร้อมกัน

(ริบบิ้นเขียวกับกล่องกระดาษแดง. 2549 : 132)

ข้อความข้างต้นขมขื่นจะประชดประชันครอบครัวและคนสมัยใหม่ที่มีความรักความผูกพันต่อกันน้อยลงกล่าวคือ คู่สมรส (ชาย-หญิง) เมื่อแต่งงานแล้วภายหลังไม่พอใจกันก็หย่าร้างกันอย่างง่ายดาย ทำให้ครอบครัวไม่สมบูรณ์ ขาดพ่อหรือแม่ไปซึ่งผลกระทบต่อลูกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หากเด็ก/เยาวชนมีความรักความผูกพันกับสมาชิกของครอบครัว (พ่อ/แม่ พี่/น้อง หรือตา/ยาย) มากก็จะทำให้ไม่มีความสุขมากตามไปด้วย (เช่น *เทียนหอม*) แต่หากเด็ก/เยาวชนถูกสอนหรืออบรมให้ “เฉยเมย” ไม่รักไม่ผูกพันกับใคร ๆ ก็อาจไม่รู้สึกรักเป็นทุกข์ (เช่น *ยายมุก*) แต่แล้วก็จะกลายเป็นคนประเภทที่ “รักใคร่ไม่เป็น” และผลที่ตามมาก็คือ เป็นสมาชิกของสังคมที่จะ “หย่าร้าง” จากผู้อื่นได้อย่างง่ายดาย เพราะไม่รักไม่ผูกพันกับใคร เมื่อไม่พอใจคู่ (สมรส) ก็ตัดสินใจหย่าร้างได้อย่างง่าย ๆ ทำให้สังคมเป็นสังคม “ขาดความรัก” ไป ซึ่งนอกจากจะทำให้เด็ก/เยาวชนไม่มีความสุขแล้วสังคมโดยรวมคงไม่มีความสุขไปด้วยเช่นกัน

ปัญหาของ *เทียนหอม* ในนวนิยายเรื่อง *ริบบิ้นเขียวกับกล่องกระดาษแดง* นี้ แม้จะเป็นกรณีตัวอย่างเพียงรายเดียว แต่ขมขื่นก็สะท้อนให้ผู้อ่านคิดถึงสังคมส่วนรวมได้ และตระหนักต่อไปว่าปัญหาเด็ก/เยาวชนนั้น ไม่ได้เป็นปัญหาเฉพาะตัวบุคคลเท่านั้น แต่เป็นปัญหาส่วนรวมของสังคม เพราะครอบครัวเป็นหน่วยย่อยของสังคมหากครอบครัวไม่สมบูรณ์ไม่มีความสุขแล้วสังคมก็คงไม่สมบูรณ์ไม่มีความสุขไปด้วย

เรื่อง ธิปไตยเกี่ยวกับกล่องกระดาษแดง ชมัยภรแต่งให้พ่อและคุณจี (ว่าที่แม่เลี้ยง) ของเทียนหอมมีความ “ใส่ใจ” ต่อเด็กและมีความอดทนรอ “ให้เวลา” แก่เทียนหอมได้เรียนรู้ปรับตัวปรับใจเข้ากับสิ่งแวดล้อม (บุคคลและสถานที่) ซึ่งเมื่อเธอมีความคุ้นเคยกับทั้งพ่อและคุณจีแล้ว เธอก็มีความเห็นใจคนทั้งสองกับเข้าใจและเห็นว่าพ่อรักเธออย่างแท้จริง (ดังที่พ่อยอมหยุดการติดต่อกับคุณจีระยะหนึ่ง แต่ก็ทำให้ตนเองไม่มีความสุข) เทียนหอมก็เกิดความคิด “เสียสละ” เพื่อพ่อซึ่งเธอรักและผูกพันด้วย กับเมื่อเธอคุ้นเคยและมีกิจกรรมร่วมกับคุณจีระยะหนึ่งแล้ว เทียนหอมก็ยอมรับเธอและรู้สึกต้องการ “ต้นแบบเพศหญิง” ซึ่งจะช่วยให้ครอบครัวของเธอสมบูรณ์และพ่อกับเธอก็มีความสุขมากขึ้น

โดยสรุปรวมปัญหาเด็กและเยาวชนในนวนิยายของชมัยภร แสงกระจ่าง ได้สะท้อนให้เห็นแง่มุมต่าง ๆ ของปัญหาโดยรอบทั้งนี้ส่วนใหญ่มักเป็นปัญหาด้านจิตใจมากกว่าด้านพฤติกรรม จากนวนิยายที่ศึกษารวม 8 เรื่อง สามารถจัดกลุ่มได้เป็น 1) ปัญหาเด็ก (8 – 11 ปี) ซึ่งมีประเด็นย่อย 7 ข้อคือ 1.1) ครอบครัวไม่สมบูรณ์ 1.2) ผู้ใหญ่ไม่เคารพความคิดความต้องการของเด็ก 1.3) การย้ายหรือเปลี่ยนที่อยู่ 1.4) การขาดบุคคลต้นแบบตามเพศ 1.5) ผลกระทบจากเศรษฐกิจและสังคม 1.6) ความไม่เท่าเทียมระหว่างสังคมเมืองและชนบท และ 1.7) อิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตก ในส่วน 2) ปัญหาเยาวชน (อายุ 12 – 16 ปี) นั้น แยกตามเพศได้เป็น 2.1) ปัญหาของวัยรุ่นชาย มีประเด็นย่อยคือ 2.1.1) การขาดต้นแบบเพศชาย 2.1.2) เรื่องแฟนและความสัมพันธ์ทางเพศ และ 2.1.3) เรื่องสิ่งเสพติด ส่วน 2) ปัญหาของวัยรุ่นหญิง มีประเด็นย่อยคือ 2.2.1) ช่องว่างระหว่างวัย 2.2.2) ความรักในวัยเรียน 2.2.3) การเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมและคนคุ้นเคย 2.2.4) ปมด้อยในจิตใจ 2.2.5) ช่องว่างระหว่างเพศ / ขาดต้นแบบเพศหญิง และ 2.2.6) อกติเรื่องแม่เลี้ยง รายละเอียดดังได้อภิปรายมา

บทที่ 4

การแก้ไขปัญหาลูกและเยาวชนที่ปรากฏในนวนิยายของซมัยกร แสงกระจ่าง

ดังได้อภิปรายมาในบทที่ 3 นวนิยายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนของซมัยกร แสงกระจ่าง ที่ศึกษารวม 8 เรื่องนั้น ได้สะท้อนปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนไว้อย่างน่าสนใจ ซึ่งเนื้อเรื่องของนวนิยายส่วนใหญ่ จะไม่มุ่งบอกหรือแสดงวิธีแก้ปัญหามาโดยตรง แต่เป็นการนำเสนอเรื่องในแนวสมจริง คือบรรยายให้เห็นความเป็นไปของเหตุการณ์และการคลี่คลายหรือทางออกของปัญหา ซึ่งในหลายกรณีปัญหาเหล่านั้นก็ไม่อาจแก้ไขได้ เด็กและเยาวชนรวมถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องต้องปรับตัวยอมรับปัญหานั้น และดำเนินชีวิตต่อไป เช่น ปัญหาเรื่องพ่อ-แม่หย่าร้างกัน ลูก (เด็ก/เยาวชน) ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงก็ต้องปรับตัวยอมรับความเปลี่ยนแปลง ที่ในระยะแรกอาจเป็นความทุกข์ ทำให้ไม่มีความสุข แต่เมื่อสามารถปรับตัวได้แล้วก็จะดำเนินชีวิตต่อไปได้เป็นปกติ

ลักษณะเด่นในการนำเสนอเรื่องราวและปัญหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนของซมัยกรคือ การชี้ให้เห็นว่าปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องร่วมกันแก้ไขและรับผิดชอบ ปัญหาเด็กและเยาวชนที่ปรากฏนั้นส่วนใหญ่ไม่ได้เกิดจากเด็กหรือเยาวชนเอง แต่เด็กและเยาวชนเป็นผู้รับผลจากการกระทำของผู้ใหญ่ (โดยเฉพาะพ่อแม่) ดังนั้นพ่อแม่จึงเป็นบุคคลหลักที่ต้องแก้ไขปัญหามาไม่ให้เกิด/เยาวชน ต้องลำบากหรือเป็นทุกข์จากการกระทำของตน นอกจากนี้ซมัยกรยังมักแสดงให้เห็นถึงบทบาทของญาติหรือสมาชิกของครอบครัวในลำดับรองลงไป เช่น ยาย ป้า น้า เป็นต้น ให้ช่วยพ่อแม่ของเด็ก/เยาวชนแก้ไขปัญหามาด้วย

ในบทนี้จะได้อภิปรายถึงการแก้ไขปัญหาลูกและเยาวชนที่ปรากฏในนวนิยายที่ศึกษา ซึ่งดังได้กล่าวข้างต้นว่า ผู้แต่งไม่ได้บอกหรือแสดงวิธีแก้ปัญหามาโดยตรงแต่เป็นการผูกเรื่องให้เห็นการคลี่คลายของปัญหาว่าในที่สุดเหตุการณ์และบุคคลที่เกี่ยวข้องก็จะปรับตัว ช่วยกันประคับประคองหรือยอมรับสภาพความเป็นไปได้ ซึ่งแนวเรื่องเช่นนี้เหมาะสมกับประเภทของนวนิยายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน เพราะให้ความรู้สึกมีความหวังหรือ “โลกยังสดใส” แก่ผู้อ่าน ทำให้เนื้อเรื่องโดยรวมไม่ “หนัก” เกินไป ชวนติดตามและเมื่อเรื่องจบผู้อ่านก็รู้สึกโล่งอกและ “อึมึม” ได้

เนื้อหาในบทนี้จะแบ่งอภิปรายเป็น 2 หัวข้อใหญ่คือ 4.1 การแก้ไขปัญหามาโดยเด็กและเยาวชนเอง โดยแยกเป็นหัวข้อย่อยคือ 4.1.1 การแก้ไขปัญหามาของเด็ก และ 4.1.2 การแก้ไขปัญหามาของวัยรุ่น กับ 4.2 การแก้ไขปัญหามาโดยบุคคลที่เกี่ยวข้อง มีหัวข้อย่อยคือ 4.2.1 พ่อ-แม่หรือญาติใกล้ชิด และ 4.2.2 บุคคลทั่วไปที่พบเห็นปัญหา รายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 การแก้ไขปัญหามาโดยเด็กและเยาวชนเอง

หัวข้อนี้อาจกล่าวได้อีกอย่างว่าเป็นปฏิกริยาหรือการรับมือกับปัญหามาของเด็กและเยาวชนตามที่ปรากฏในนวนิยายที่ศึกษา ปฏิกริยาหรือการรับมือของเด็ก/เยาวชนต่อปัญหาที่เกิดขึ้นนี้โดยความมุ่งหมายของเด็กหรือเยาวชนเองมักต้องการแก้ไขปัญหามา แต่ส่วนใหญ่ไม่อาจแก้ไขได้จะมีผลก็เพียงอาจทำให้เด็ก/เยาวชนบรรเทาความรู้สึกอัดอั้นคับข้องใจลงได้บ้าง แต่ปัญหานั้นก็ยังไม่หมดไปเพราะปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่ใหญ่อยู่เหนือการควบคุมของเด็ก และเด็กมักต้องเป็นผู้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น การหย่าร้างกันของพ่อแม่ หรือ การที่เด็กต้องย้าย/เปลี่ยนที่อยู่ดังในเรื่อง *ส้มโอ น้ำหมู หมูแมว* และ *บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย*

อย่างไรก็ตาม เมื่อเกิดหรือประสบปัญหา เด็กก็มักช่วยเหลือตนเองก่อน หรือคิดหาสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อจัดการกับปัญหา ในหัวข้อต่อไปจะกล่าวถึงการแก้ไขปัญหาของเด็กก่อนเป็นลำดับแรก

4.1.1 การแก้ไขปัญหาของเด็ก

ในหัวข้อ 3.2.2 ได้อภิปรายถึงภาพสะท้อนปัญหาเด็กและเยาวชน โดยหัวข้อย่อย 1) ภาพสะท้อนปัญหาเด็ก ได้กล่าวถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เด็กพบในนวนิยายที่ศึกษารวม 5 เรื่องคือ *บ้านนี้มีรัก*, *ส้มโอ น้ำหมู หมูแมว*, *ด.ญ. แห่งกลางคืน*, *ป่าจำ โกว ดีดี น๊ะจ๊ะ* และ *คุณปู่แว่นตาโต* โดยปัญหาที่มีความหลากหลายนับแต่ 1.1) ปัญหาครอบครัวไม่สมบูรณ์ 1.2) ผู้ใหญ่ไม่เคารพความคิดความต้องการของเด็ก 1.3) การย้ายหรือเปลี่ยนที่อยู่ 1.4) การขาดบุคคลต้นแบบตามเพศ 1.5) ผลกระทบจากเศรษฐกิจและสังคม 1.6) ความไม่เท่าเทียมระหว่างสังคมเมืองกับสังคมชนบท และ 1.7) อิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตก

ปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับเด็กข้างต้นล้วนเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อเด็ก ซึ่งเด็กไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ เพราะต้นเหตุและปัญหานั้นใหญ่เกินตัวเด็กมาก ทำให้เด็กทำได้ก็เพียงแสดงปฏิกิริยาบางอย่างเพื่อรับมือหรือบรรเทาปัญหาลงบ้าง ทั้งนี้จะได้อภิปรายทั้งประเด็นที่เด็กพยายามรับมือกับปัญหาด้วยตนเอง และการขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น รายละเอียดดังต่อไปนี้

1) เด็กพยายามแก้ไข ปัญหาด้วยตนเอง

ปฏิกิริยาหรือการรับมือของเด็กนี้ ผู้แต่งมักสื่อให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิดของเด็กต่อปัญหาที่ตนประสบหรือพบเห็นและการกระทำที่ต้องการบรรเทาปัญหา ตัวละครเด็กที่ขมขื่นแค้นใจมีลักษณะที่ค่อนข้างเป็นอุดมคติ (เป็นเด็กดี/สุภาพบุรุษ) คือ *ด.ช. ต้น* (10 ปี) ในเรื่อง *บ้านนี้มีรัก* ต้นเป็นลูกชายคนโตมีน้องชาย 1 คนชื่อ *ต่อ* (8 ปี) และน้องสาว 1 คนชื่อ *แตง* (5 ปี) จากเนื้อเรื่องผู้อ่านจะเห็นลักษณะการเป็นผู้นำและมีความรับผิดชอบของต้น กล่าวคือเมื่อเล่นกับน้อง ๆ ก็คอยดูแลไม่ให้เล่นจนเกินขอบเขต (เพราะพ่อแม่สอนให้ดูแลและรับผิดชอบน้องด้วย) เช่น การเล่นจับแยมเมื่อจับได้แล้วก็จะปล่อยไปไม่ทรมานหรือทำร้ายมันถึงชีวิต หรือครั้งหนึ่งเมื่อ *แสงจันทร์* (เพื่อนร่วมชั้นเรียนของต้น) มาเล่นกับ 3 พี่น้องที่บ้าน แล้วต่อน้องชายของต้นเล่นแกล้ง โดยขุดหลุมแล้วหลอกปล่อยให้ *แสงจันทร์* วิ่งตกลงในหลุมจนเท้าแผลง ต้นแม้จะร่วมเล่นและสนุกกับการเล่นนี้ด้วย แต่ขมขื่นก็แต่งให้เขาได้สำนึกและสงสารเพื่อน จึงบอกน้อง ๆ ให้หยุดเล่นเช่นนั้น ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง

เด็กชายต้นมองดูเพื่อน ในใจเขาเริ่มต่อสู้อันเองระหว่างความเป็นเด็กชายกับความ
ความเป็นลูกผู้ชาย เขาควรจะช่วยแสงจันทร์ที่นั่งร้องไห้อยู่กันหลุม แต่เขาก็อยากจะ
กระโดดให้ร้องไปแบบเดียวกับที่น้องชายทำ

“เราจับเชลยได้แล้ว บุม บาละก้า” [...]

“เร็ว พี่ต่อ เดี่ยวเราจะต้มเชลยกินแล้ว”

เด็กหญิงแสงจันทร์ร้องไห้โฮทันที

เด็กชายต้นมองเพื่อน มองน้อง แล้วตัดสติใจ

“พอเหอะ ต่อ”

ว่าแล้วเขาก็เดินตรงเข้าไปยื่นมือให้เพื่อนจับ เด็กหญิงแสงจันทร์หยุดร้องไห้
เด็กชายต่อกับเด็กหญิงแทนหยุดเดิน “อ้าว ไปเข้าข้างเชลยเสียแล้ว” เด็กชายต่อว่า

...

(บ้านนี้มีรัก. 2542 : 104 – 105)

เนื้อเรื่องของ บ้านนี้มีรัก ชัยภรณ์ได้เน้นแสดงให้เห็นลักษณะการมีความรับผิดชอบและเป็นสุภาพบุรุษของต้นซึ่งพ่อแม่ได้เน้นอบรม ทำให้ผู้อ่านได้เห็นบทบาทการพยายามแก้ไขปัญหาคือต้นในหลายฉาก เช่น ครั้งหนึ่งเมื่อเขาและน้องเล่นปีนต้นไม้ด้วยกัน เมื่อน้องสาวปีนขึ้นไม่ได้ เขาก็ช่วยพาขึ้นจนได้แต่เมื่อจะลงจากต้นไม้กลับทำได้ยากกว่าตอนขึ้น ด้วยสำนึกในความรับผิดชอบต่อและไม่อยากให้พ่อตำหนิ ต้นพยายามให้น้องสาวขึ้นหลังและปีนลงจากต้นไม้ด้วยความยากลำบาก ซึ่งก็เกินกำลังสุดวิสัยที่เขาจะทำได้ ที่สุดพ่อก็มาช่วยนำน้องลงจากต้นไม้ได้และต้นก็ยอมรับผิด (การลงโทษ) ด้วยความเสียใจ ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง

...เด็กชายต้นละล้าละลัง เขามองน้องชายที่ยืนร้องอยู่ ๆ แล้วมองน้องสาวที่นั่งอยู่บนง่ามไม้ ในที่สุดจึงตัดสินใจ

“ต่อวิ่งไปบ้านนะ เดี่ยวพี่เอาน้องลงเอง” [...]

เด็กชายต่อวิ่งไปแล้ว เด็กชายต้นจึงกลับมาที่ต้นไม้ใหม่ คราวนี้เขาตัดสินใจแน่นอนเท่าที่ลูกผู้ชายตัวเล็ก ๆ คนหนึ่งจะทำได้ [...] เขายอมให้เธอขึ้นหลังแม่จะทุลุกทุเลอย่างไร [...]

เด็กหญิงแตงกอดคอพี่ชาย... เขาขยับรูตตัวลง ทั้งที่รู้ว่าแรงถ่วงเช่นนี้เขาไม่มีทางทำได้ แต่เขาจำเป็นต้องทำก่อนที่พ่อจะมาถึง เขารู้ว่าพ่อต้องมาแน่นอน ทันทีที่เด็กชายต่อถึงบ้าน เขาไม่อยากให้พ่อเห็นน้องอยู่บนต้นไม้ โดยที่เขาไม่ได้ทำหน้าที่ของเขาเลย หน้าที่ของพี่ชายผู้รับผิดชอบน้องสองคนอย่างที่เขาอยากจะทำ ต้นไม้ครูดหน้าอกจนเขารู้สึกเจ็บ และเด็กหญิงก็หนักพอที่จะทำให้เขาเกาะแทบไม่อยู่ ถ้าเขาตกลงไปน้องก็ต้องเจ็บ เด็กชายจึงเกาะแน่นอยู่อย่างนั้น [...]

เด็กชายต้นรู้สึกเจ็บใจตัวเองที่ทำได้ตั้งใจ เขาซบหน้าลงกับต้นหญ้า

ทันใดนั้น เขาได้ยินเสียงฝีเท้าเดินสวบ ๆ มา เด็กหญิงแตงร้องลั่น “พ่อขา”

ใครคนนั้นที่เขากลัวได้ขึ้นมาตามต้นไม้ และแล้วหลังของเขาก็เบาโหวงขึ้นทันใด เด็กชายต้นก้มหน้าลงสะอึกสะอื้นกับต้นไม้ ในที่สุดเขาก็ช่วยน้องไม่ได้ เขาค่อย ๆ รูตลงมา พ่อกับเด็กชายต่อยืนอยู่ด้วยกัน เด็กหญิงแตงอยู่ในอ้อมแขนของพ่อ เขาเดินไปตรงหน้าพ่อ น้ำตายังคลออยู่ขณะยกสองมือขึ้นกอดอก อันเป็นสัญญาณที่รู้จักนระหว่างพ่อลูกว่า เขาพร้อมแล้วที่จะรับโทษ

(บ้านนี้มีรัก. 2542 : 104 – 105)

ปฏิกริยาหรือการรับมือกับปัญหาของเด็กนั้นบ่อยครั้งที่ไม่อาจแก้ปัญหาได้ แต่การกระทำใด ๆ ของตัวละครย่อมแสดงความหมายหรือความคิดที่ผู้แต่งต้องการสื่อถึงผู้อ่าน นวนิยายเรื่อง *บ้านนี้มีรัก* ชัยภรณ์เน้นสื่อให้เห็นแบบอย่างของเด็กชายที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างดีด้วยความรักความเอาใจใส่ของพ่อแม่ (เพราะบ้านนี้มีรัก) เด็กจึงมีคุณภาพและมีความสุข แม้การแก้ปัญหาของเด็กจะไม่สามารถแก้ไขปัญหานั้นได้จริงจัง แต่ก็เป็นการแสดงออกที่บอกถึงคุณสมบัติที่ดีหรือไม่ดีของเด็กนั้น ๆ

นวนิยายอีกเรื่องที่ชัยภรณ์สะท้อนให้เห็นการพยายามแก้ปัญหา (เฉพาะหน้า) ของเด็กคือเรื่อง *เด็กหญิงแห่งกลางคืน* ตัวละครเอก ด.ญ. รำพึง (ประมาณ 10 ปี) ถูกผลกระทบจากปัญหาเศรษฐกิจของประเทศถดถอย (เมื่อประมาณปี 2542) พ่อแม่ถูกฆ่าตายและตัวเองถูกลักพาตัวไป กลายเป็นเด็กเร่ร่อนขอทาน ปัญหาที่รำพึงต้องประสบอยู่เสมอคือความหิว ออดอยาก ไร้เพื่อน วิธีที่รำพึงทำได้เพื่อแก้ไขปัญหาคือการขโมยอาหารกิน หรือบางครั้งก็ฝันว่าได้กินอาหาร (ฉากนี้น่าจะเป็นการสอดแทรกอารมณ์ขันของผู้แต่ง แต่ก็สะท้อนถึงปัญหาของเด็กได้อย่างน่าคิด) ในส่วนการไร้เพื่อน รำพึงก็จินตนาการต่อสัตว์ต่าง ๆ ที่ตนพบเห็นเป็นเพื่อนและพูดคุยด้วยดังตัวอย่างจากเรื่องดังนี้

ในความสลัวรางของแสงแห่งกลางคืนที่เกิดจากไฟดวงที่พรางไว้หลังบ้าน มี
 นัยน์ตาคู่หนึ่งเป็นประกายแวววาวราวกับแสงดาวบนฟากฟ้าคืนแรม เด็กตัวผอม
 แห่งตาโตที่เรียกกันว่าผีเด็กทำขอยยืนอยู่ตรงนั้น ตรงโต๊ะที่ตั้งหม้อข้าว มือเล็ก ๆ
 ผอมบางกำลังขยุ้มข้าวจากหม้อข้าวที่เปิดอ้ามาเข้าปาก...

(เด็กหญิงแห่งกลางคืน. 2548 : 54)

...เด็กหญิงหันหลังให้เดินหนีแสงไฟและเสียงครวญครางของหญิงชรา
 ออกไปที่ป่ารก คางคกตัวหนึ่งกระโดดนำหน้า เสียงเด็กหญิงร้องทัก
 “อุ๊ยหรือ...”
 คางคกหยุดหันมามอง นัยน์ตาไปโนโตคู่ นั้นจ้องราวกับรู้ความ
 “ไปสิ...เผ้าบ้านมาทั้งวัน กลางคืนออกไปหากินเสียบ้าง”
 คางคกตัวอ้วนดูราวกับยินดี หมาสีห้าตัวที่รักสนิทเด็กหญิงกรูเข้ามาดมกลิ่น
 อีก คางคกกระโดดหลบตื่นหมา [...]

อุ๊ยกระโดดต่อไปในป่ารกที่อุ๊ยตัวอื่น ๆ รออยู่ เด็กหญิงมองตามแล้วส่ง
 เสียงอุทาน “ระวังเหยียบป่ารกไฟนะ” [...]

กึ่งก็อสีแดงเลี้ยวหลบคางคกและมองดูตื่นหมาที่กำลังย่อไปมาอยู่ตรงหน้า
 อย่างยับยั้งขังใจ...

(เด็กหญิงแห่งกลางคืน. 2548 : 27 – 28)

โดยภาพรวมชัยภรณ์นำเสนอปัญหาของ ด.ญ. รำพึง ในแง่มุมที่ไม่ “рінท” จนเกินไป ยังคงบรรยากาศของวรรณกรรมเด็กที่เสนอภาพน่ารักหรือลักษณะไร้เดียงสาของเด็กไว้อย่างน่าติดตามอ่าน และได้เรียกร้องให้คนทั่วไป (ผู้อ่าน) เห็นใจเพื่อนมนุษย์ โดยเฉพาะคนยากจน ด้อยโอกาส

ทั้งหลาย ดังตัวอย่างฉากที่ตัวละครประกอบชื่อ เกษ (คนรับใช้ของคุณชวนชม) โต้เถียงต่อว่านายจ้างของตนที่แจ้งให้ กทม.ไปจับสุนัขบริเวณบ้านร้างท้ายหมู่บ้าน ซึ่งเป็นที่หลบซ่อนตัวของ ด.ญ. รำพึง จึงทำให้รำพึงและหญิงชราต้องหลบไปหาที่ซ่อนใหม่ ถ้อยคำของเกษนี้ได้เรียกร้องให้คนในสังคมเห็นใจเพื่อนมนุษย์กันให้มากขึ้น ดังเนื้อความจากเรื่อง

“เกษว่าคุณใจดำ คุณรู้มั๊ยคะว่า กทม.มาจับหมาหมายคามว่าอะไร
หมายคามว่าคนแก่หนึ่งคนกับเด็กอีกหนึ่งคนก็พลอยต้องหนีไปด้วย คนสองคนนั้น
ไม่มีความผิดอะไรสักหน่อย เขาเพียงแต่ยากจน ไม่มีอะไรกิน ไม่มีเงิน ไม่มีบ้าน แล้ว
นี่เขาจะทำอย่างไร...”

(เด็กหญิงแห่งกลางคืน. 2548 : 79 – 80)

นวนิยายเรื่อง *เด็กหญิงแห่งกลางคืน* นี้ ผู้แต่งได้สะท้อนให้เห็นว่าเมื่อเกิดปัญหาใดขึ้นก็ตามกับเด็ก พวกเขา (เด็ก) จะเป็นเหยื่อที่แทบช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ปฏิกริยาหรือการรับมือกับปัญหาของเด็กจะเป็นไปได้เพียงในระดับสัญชาตญาณ คือเมื่อหิวก็ดิ้นรนหาอาหารกิน (หากไม่มีใครให้ก็ต้องขโมยเขากิน) เมื่อมีภัยก็หลบหนีเอาตัวรอด ทั้งนี้ปัญหาหลักของ ด.ญ. รำพึงในนวนิยายเรื่องนี้ ผู้แต่งได้ผูกเรื่องให้บุคคลทั่วไปที่พบเห็นปัญหาร่วมกันแก้ไข ซึ่งจะอภิปรายรายละเอียดในหัวข้อ 4.2.2 ต่อไป

นวนิยายอีกเรื่องหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นการรับมือหรือแก้ปัญหาตามประสาเด็กคือนวนิยายเรื่อง *ป่าจำ ไก่ ตีตี น่ะจ๊ะ* โดยผู้แต่งนำเสนอตัวละครประกอบชื่อ *วิมาลา* (ประมาณ 9 ขวบ) เพื่อนของ *ตีตี* ซึ่งเป็นเด็กที่พ่อแม่รวยมาก ปัญหาของ *วิมาลา* คือ พ่อแม่ไม่มีเวลาดูแลลูกเพราะมุ่งแต่ทำธุรกิจของตน วิธีที่ *วิมาลา* ช่วยตนเองไม่ให้รู้สึกเหงาเหวคือการเล่นที่สวนเพื่อนมาเล่นที่บ้านของตน ผู้แต่งจะมุ่งสะท้อนให้เห็นว่า วัตถุต่าง ๆ (ของเล่นมากมาย หรือความร่ำรวย) ไม่อาจทดแทนความรักความอบอุ่นจากพ่อแม่ซึ่งเป็นสิ่งที่เด็กต้องการ และจำเป็นต่อเด็กอย่างยิ่ง ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่องดังนี้

...ที่ฉันชอบไปก็คือบ้านของวิมาลา พ่อแม่เขารวยมาก มีบ้านหลังใหญ่ มี
ของเล่นเป็นห้อง ๆ เวลาพวกเราไปกันก็มีคนมาดูแลรับใช้ ทำขนมให้กิน แต่พ่อแม่
เขาไม่ค่อยอยู่หรอกนะ แต่ไม่เป็นไรพวกเราจึงชอบเสียอีก เวลาเล่นกันก็สนุกสนาน
มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วิมาลาเอง ท่าทางเธอไม่ยากให้เพื่อน ๆ กลับบ้านเลย ฉัน
เคยเล่าเรื่องพ่อแม่วิมาลาไม่ค่อยอยู่บ้านให้พ่อฟัง พ่อสรุปว่า “วิมาลาเขาน่าสงสาร
นะ วันหลังชวนเขามาบ้านเราบ้างสิ”

(ป่าจำ ไก่ ตีตี น่ะจ๊ะ. 2544 : 75)

หลายตอนในนวนิยายผู้แต่งมักบรรยายว่า *วิมาลา* มัก “จับสังเกต” (มองด้วยสายตาแปลก ๆ) เมื่อเห็นพ่อ/แม่ของ *ตีตี* แสดงความรัก (กอด/จูบ) ต่อลูก ๆ คล้ายจะบอกเป็นนัย ๆ ว่า *วิมาลา* ก็ต้องการการแสดงความรักจากพ่อแม่ของตนเช่นกัน แม้ *วิมาลา* จะไม่ใช่ตัวละครเอกในเรื่องนี้ แต่ก็เห็นว่าขมขื่นได้สอดแทรกหรือสะท้อนปัญหาเด็กและการรับมือหรือปฏิกริยาของเด็กที่ช่วยบรรเทาปัญหาของตนลงได้บ้าง

2) เด็กขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น

ลำดับต่อไปจะได้อภิปรายถึงวิธีแก้ปัญหาของเด็กอีกวิธีหนึ่งที่พบในนวนิยายที่ศึกษาคือการขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น ซึ่งก็พบไม่มากนักเพราะเด็กมักรู้จักใกล้ชิดแต่เฉพาะบุคคลในครอบครัวหรือญาติสนิท และเด็กก็มักไม่มีความคิดที่จะแก้ไขปัญหาลองได้ด้วยตนเอง อย่างไรก็ตามในนวนิยายเรื่อง *ส้มโอ น้ำหนู หนูแมว* ชมิย์ภรได้ให้ตัวละครเอกของเรื่องคือ ด.ช. ส้มโอ (11 ปี) ซึ่งเมื่อแม่มีปัญหาทางเศรษฐกิจ (ถูกลดเงินเดือน) พ่อก็ห่างเหินทิ้งครอบครัวไป ส้มโอจึงต้องมาอยู่ในอุปการะของนางสาวไสต (35 ปี) ผู้มีความเข้มงวด ตั้งกฎเกณฑ์ต่าง ๆ บังคับเด็กชายมากจนเขารู้สึกอึดอัดคับข้องใจจนวันหนึ่งได้พบแมวโดยบังเอิญ ส้มโอจึงอยากเลี้ยงแมวเพื่อเป็นเพื่อนปลอบใจ แต่น้ำหนูของเขาก็ห้ามขาด (โดยไม่สนใจความรู้สึกของเด็กชายเลย) ไม่ให้เลี้ยง ส้มโอจึงต้องขอความช่วยเหลือจากคุณลุงข้างบ้าน โดยให้ช่วยอุปการะแมวของเขาในตอนแรก ๆ จนภายหลังเมื่อน้ำหนูของเขาใจอ่อนลง จึงสามารถเลี้ยงในบ้านของน้ำหนูได้

การแก้ไขปัญหาลูกส้มโอโดยขอความช่วยเหลือจากคุณลุงข้างบ้านนี้ ผู้แต่งได้สื่อความหมายโดยนัยว่า ผู้ปกครองที่มีเพศต่างจากเด็ก มักไม่เข้าใจหรือมองข้ามความต้องการของเด็ก และโดยเฉพาะเด็กชายที่เริ่มเติบโต (เป็นวัยรุ่น) ยิ่งต้องการ “ความเข้าใจ” จากเพศชายเช่นเดียวกับตน รวมไปถึงต้องการต้นแบบเพศชายที่ตนจะเรียนรู้ความเป็นเพศชายต่อไปด้วย ชมิย์ภรได้สะท้อนให้เห็นว่า น้ำหนูซึ่งเป็นผู้หญิงนั้นขาดความเข้าใจหลานชายอย่างยิ่ง ทั้งยังเป็นสาวไสตที่ทำให้สิ่งใด ๆ ตามความคิดความต้องการของตนเอง จึงยิ่งบังคับหลานชายอย่างมาก ตัวอย่างเนื้อความจากเรื่องที่ส้มโอพยายามแก้ปัญหาเรื่องการเลี้ยงแมวเป็นดังนี้

พอถึงบ้านผมรีบวิ่งขึ้นไปที่ระเบียง คุณลุงคอยอยู่ก่อนแล้ว ผมนะ โกรธจนแทบอยากร้องไห้

“ทำไงดีล่ะ... คุณลุง น้ำหนูจะยกคุณแมวให้ยายเหมดอะไรไม่รู้”

คุณลุงร้อง “ใจเย็น ๆ ไหนเล่าให้ลุงฟังซิ”

ผมเล่าให้คุณลุงฟังต่อจากที่เล่าไว้แล้ว เสียงคุณลุงร้อง “อ้อ ๆ”

“ผมไม่ยอมนะคุณลุง” ผมประกาศผ่านผนังบาง ๆ ในคอเริ่มมีก้อนอะไรบางอย่างมาจุกแน่น “ผมอยากเลี้ยงคุณแมว”

“โอ... อยากเลี้ยงจริง ๆ รึ” เสียงคุณลุงถาม

“จริงฮะ” ผมตอบ

“เอาอย่างนี้นะ...” คุณลุงว่า แล้วก็บอกแผนการผมทั้งหมด

“คร้าบ” ผมรับปากด้วยยินดี...

(ส้มโอ น้ำหนู หนูแมว. 2545 : 54)

ปัญหาหลักของ ด.ช. ส้มโอ เรื่องการอยากเลี้ยงแมวเป็นเพื่อนในขณะที่ต้องอยู่กับน้ำหนู ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่อยู่และสิ่งแวดล้อมที่คุ้นเคยทั้งหมด (เปลี่ยนโรงเรียนด้วย) ได้รับการแก้ไขช่วยเหลือในเบื้องต้นจากคุณลุงข้างบ้านและต่อ ๆ มาเหตุการณ์ก็คลี่คลายไปเป็นลำดับนวนิยายเรื่องนี้อาจกล่าวได้ว่าตัวละคร “น้ำหนู” นั้นเองที่เป็นปัญหาหลักของ ด.ช. ส้มโอ ซึ่งในที่สุดเมื่อทั้งสอง

อยู่รวมบ้านเดียวกันไประยะหนึ่ง มีการเรียนรู้ความแตกต่างของกันและกัน มีการปรับตัวให้เข้ากัน ประกอบกับ*น้ำหมู*เริ่มมีแฟนจึงทำให้มีความเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น ลดความข่มขู่ของตนเองลงจึงทำให้*ส้มโอ*อยู่อย่างมีความสุขมากขึ้นเพราะได้*น้ำเซต* (แฟน*น้ำหมู*) เป็นเพื่อนและต้นแบบเพศชาย

ลักษณะการขอความช่วยเหลือจากผู้อื่นของเด็กในนวนิยายที่ศึกษาที่พบอีกเรื่องหนึ่งคือ จากเรื่อง *บ้านนี้มีรัก* ผู้แต่งสะท้อนให้เห็นการพยายามแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่น (ด.ญ. แสงจันทร์) ของตัวละครเอก (ด.ช. ต้น) กล่าวคือเมื่อต้นรู้ว่าเพื่อนร่วมชั้นของตน (แสงจันทร์) ไม่มีตุ๊กตาเล่น และเธอทำท่าอยากได้ตุ๊กตาของน้องสาวตน (ด.ญ. แตน) ประกอบกับเมื่อต้นรู้ว่าแม่ของแสงจันทร์มีฐานะยากจน ต้องทำงานหนักจนไม่มีเวลาเล่นหรืออยู่กับลูก ไม่มีเวลาเย็บตุ๊กตาให้ลูก ต้นจึงอยากช่วยเพื่อน โดยขอให้แม่ของเขาสอนเย็บตุ๊กตาให้แก่แสงจันทร์ ซึ่งในตอนแรกแม่ของต้นไม่รู้เรื่องละเอียดจึงนึกสงสัยว่าลูกชายจะมีความเปี่ยมเบนทางเพศ

การช่วยให้แสงจันทร์ได้เรียนรู้วิธีเย็บตุ๊กตาจากแม่ของตน แม้จะไม่สามารถแก้ปัญหาชีวิตของแสงจันทร์ (ที่ไม่มีพ่อ แม่มีรายได้น้อยและไม่มีเวลาให้ลูก) แต่ก็ช่วยให้แสงจันทร์มีความสุขขึ้นได้ โดยเริ่มจากมีตุ๊กตาฝีมือตนเอง นอกจากนั้นต่อมาเมื่อพ่อและแม่ของต้นรู้ปัญหาของ ด.ญ. แสงจันทร์ โดยตลอดแล้ว ผู้ใหญ่ทั้งสองก็ได้ร่วมกันช่วยเหลือเด็กหญิงมากขึ้นเท่าที่จะทำได้ เช่น พ่อของต้นอนุญาตให้แสงจันทร์เรียกว่าพ่อ ให้มาเล่นกับต้นและน้อง ๆ ที่บ้านของนายอำเภอได้ หรือเมื่อพ่อพาต้นและน้อง ๆ ไปเที่ยวก็ได้ชวนให้แสงจันทร์ไปด้วย ดังนั้นแม้การช่วยเหลือแสงจันทร์ของต้นในตอนแรกจะแก้ไขปัญหาของเด็กหญิงให้หมดไปไม่ได้แต่ก็นับว่าเป็นการเริ่มต้นแก้ไขปัญหา และทำให้ผู้ใหญ่ที่เกี่ยวข้องได้แก่ พ่อและแม่ของต้น และแม่ของแสงจันทร์เองหันมาสนใจและช่วยเหลือในส่วนที่ตนจะทำได้

ขมิ้มภรได้สรุปจบเรื่องนี้โดยแสดงทัศนะว่า ชีวิตของแต่ละคนนั้นไม่อาจเลือกได้ ย่อมมีปัญหาแตกต่างกันไปแต่ “การกระทำ” เป็นสิ่งที่ทุกคนเลือกได้ และการช่วยเหลือผู้อื่นนั้นควรกระทำแต่พอสมควร และอย่างไร้เกียรติแก่ผู้ได้รับการช่วยเหลือด้วย นวนิยายเรื่อง *บ้านนี้มีรัก* จบลงโดยที่ปัญหาชีวิตของ ด.ญ. แสงจันทร์ ไม่ได้หมดไปโดยสิ้นเชิง (แสงจันทร์ยังคงขาดพ่อ และแม่ของเธอก็ยังทำงานเย็บผ้ามีรายได้น้อยอยู่) แต่ด้วยการช่วยเหลือจากครอบครัวของนายอำเภอ (พ่อของต้น) อย่างเหมาะสม ผู้อ่านก็รู้สึก “เบาใจ” กับเรื่องราวของเด็กหญิงและรู้สึกมีความสุขกับ “ครอบครัว (บ้าน) มีรัก” ของต้นไปด้วย ดังเนื้อความตอนจบเรื่องดังนี้

“เราทำแบบนั้น [รับแสงจันทร์และแม่มาอยู่ด้วย] ไม่ได้หรอก เราช่วยเขาได้เท่าที่เราช่วยได้ หนูอาจจะอยากช่วยพี่แสงจันทร์ แต่พี่แสงจันทร์เขาก็อาจไม่ชอบถ้าหนูช่วยเขามากเกินไป คนเราต้องเหลือความภูมิใจในตัวเองไว้บ้าง แม่ของพี่แสงจันทร์ก็อยากจะเลี้ยงดูลูกของเขาด้วยตัวเอง แม่กับพ่อจะแย่งลูกเขาไปเลี้ยงไม่ได้” [...]

“ถ้าเราเลือกชีวิตเราได้กันทุกคน เราก็คงไม่ได้พบกัน ไม่ได้คบกัน ไม่ได้รักกัน [...] แต่เราเลือกเองไม่ได้ บางอย่างเราต้องขึ้นต่อคนอื่น ต่อครอบครัว ต่อสังคม เราเลือก เป็นไม่ได้ แต่เราเลือก ทำ ได้...”

(*บ้านนี้มีรัก*. 2542: 142 – 143)

จากตอนจบของนวนิยายเรื่อง *บ้านนี้มีรัก* ชัยภรณ์ได้แสดงทัศนะว่าสังคมเป็นที่รวมของผู้คนที่หลากหลาย ซึ่งทุกคนควรช่วยเหลือเกื้อกูลกันเพราะสังคมนั้นก็ประกอบขึ้นจากแต่ละครอบครัว เมื่อรวมจำนวนกันมากขึ้นจึงกลายเป็นสังคมใหญ่ขึ้น ทัศนะนี้ยังมีความหมายรวมไปถึงว่าปัญหาเด็ก/เยาวชนนั้น สังคม (ทั้งหมด) ควรร่วมกันรับผิดชอบและช่วยเหลือแก้ไข ปัญหาเด็ก/เยาวชนไม่ใช่ปัญหาเฉพาะตัวหรือเฉพาะครอบครัว แต่เป็นปัญหาของสังคมที่ทุกฝ่ายต้องช่วยกันแก้ไข รับผิดชอบ และสร้างสรรค์ให้เด็ก/เยาวชนเติบโตขึ้นอย่างมีความสุข

4.1.2 การแก้ไขปัญหาของวัยรุ่น

ในส่วนการแก้ไขปัญหาของวัยรุ่นนั้น แม้วัยรุ่นจะมีวัยที่โตกว่าเด็ก (8 – 11 ปี) แต่ตามที่ปรากฏในนวนิยายที่ศึกษารวม 3 เรื่อง ได้แก่ *บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย*, *ริบบิ้นเขียวกับกล่องกระดาษแดง* และ *คุณยายหวานซ่าส์ส์* นั้น ตัวละครเอกที่เป็นวัยรุ่น (12 – 16 ปี) ในเรื่องทั้ง 3 ก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่พวกเขาประสบได้ ทั้งนี้เพราะปัญหาหลักที่เยาวชนเหล่านี้ต้องประสบเป็นเรื่องที่อยู่นอกเหนืออำนาจที่พวกเขาจะเปลี่ยนแปลงได้ กล่าวคือปัญหาพ่อแม่หย่าร้างกันในเรื่อง *บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย* ปัญหาต้องย้ายที่อยู่จากที่เคยอยู่กับคนคุ้นเคย (ยาย) ไปอยู่กับพ่อซึ่งกำลังจะแต่งงานใหม่ในเรื่อง *ริบบิ้นเขียวกับกล่องกระดาษแดง* หรือปัญหาพ่อแม่ถูกย้ายไปทำงานต่างจังหวัดตัววัยรุ่นต้องย้ายไปอยู่กับยาย (ที่ไม่คุ้นเคย) ในเรื่อง *คุณยายหวานซ่าส์ส์*

ดังได้อภิปรายในหัวข้อ 3.2.2 ปัญหาเด็กและเยาวชน หัวข้อรอง 2) ปัญหาเยาวชนว่า ปัญหาต่าง ๆ ที่วัยรุ่นชายประสบได้แก่ 2.1.1) การขาดต้นแบบเพศชาย 2.1.2) เรื่องแฟนและความสัมพันธ์ทางเพศ และ 2.1.3) เรื่องสิ่งเสพติด ในส่วนปัญหาของวัยรุ่นหญิงได้แก่ 2.2.1) ช่องว่างระหว่างวัย 2.2.2) ความรักในวัยเรียน 2.2.3) การเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมและคนคุ้นเคย 2.2.4) ปมด้อยในจิตใจ 2.2.5) ช่องว่างระหว่างเพศ/ขาดต้นแบบเพศหญิง และ 2.2.6) อคติเรื่องแม่เลี้ยง

วัยรุ่นที่ประสบปัญหาเหล่านี้มีวิธีการรับมือกับปัญหาหรือมีปฏิกิริยาต่อปัญหาที่ไม่ต่างจากเด็กนัก กล่าวคือไม่ได้มุ่งจะแก้ไขปัญหาให้หมดไป (เพราะปัญหามันอยู่นอกเหนือการควบคุมของพวกเขา) สิ่งที่วัยรุ่นทำได้ก็เพียงบรรเทาปัญหาลง หรือทำให้ตนเองอยู่กับปัญหา (ทน) ได้เท่านั้น ผู้แต่งมักไม่แสดงการแก้ไขปัญหาของเรื่องอย่างเสร็จสิ้นเด็ดขาดไปแต่จะแสดงให้เห็นการคลี่คลายไปของปัญหา การปรับตัวของบุคคลที่เกี่ยวข้อง จนที่สุดทุกคน (โดยเฉพาะวัยรุ่น) ก็ “ผ่านพ้น” ปัญหาไปได้ รายละเอียดดังจะได้อภิปรายต่อไป

1) วัยรุ่นแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง

สำหรับวัยรุ่นนั้นชัยภรณ์นำเสนอวิธีแก้ไขปัญหาระหว่างวัยรุ่นชายกับหญิงมีความแตกต่างกันอยู่บ้าง โดยวิธีการของวัยรุ่นชายมีความหลากหลายกว่าวัยรุ่นหญิงและอาจนำไปสู่ปัญหาอื่น ๆ อีก วิธีการหนึ่งที่ทั้งวัยรุ่นชาย (*เดี่ยว* ในเรื่อง *บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย*) และวัยรุ่นหญิง (*เทียนหอม* ในเรื่อง *ริบบิ้นเขียวกับกล่องกระดาษแดง*) ใช้ในนวนิยายที่ศึกษา คือ การเขียนบันทึกหรือเขียนจดหมาย วิธีการนี้สัมพันธ์กับกลวิธีการประพันธ์ของผู้แต่ง ที่มักเล่าเรื่องจากมุมมองบุรุษที่ 1 (ตัวละครเอกเล่าเรื่องของตนเอง) โดยใช้เทคนิคการเขียนจดหมายหรือเขียนบันทึก การเล่าเรื่องเช่นนี้ทำให้ผู้อ่านรู้ความรู้สึกนึกคิดของตัวละครอย่างชัดเจน แต่ในอีกด้านหนึ่งก็มีข้อจำกัดที่เนื้อเรื่องให้ภาพหรือมุมมองจากสายตาหรือวิธีคิดของตัวละครที่เล่าเรื่องเท่านั้น

การเขียนบันทึกหรือเขียนจดหมายนี้ เป็นการช่วยระบายความคิดความรู้สึก “อัดอั้นตันใจ” หรือเป็นทุกข์ของวัยรุ่น (และทำให้ผู้อ่านรู้เรื่องราวไปด้วย) ซึ่งขมัยภรใช้เป็นวิธีสื่อสารสำคัญของเรื่องสู่ผู้อ่าน ดังตัวอย่างในเรื่อง *รีบบิ้นเขียนกับกล่องกระดาษแดง*

บ้านไร่สี่เขียว

วันที่...

ยายสุดที่รักของหนู (คนเดียว)

ยายรู้มัยว่าเดี่ยวเดี่ยวของพ่อเขานะนานเท่าไร เขาไปตั้งแต่ยังไม่สิบโมงเช้า จนเที่ยงแล้วก็ยังไม่โผล่มา มีแต่โทรศัพท์มาบอกว่า ให้นุหุดัมมาม่ากินไปก่อน เดี่ยวเขาจะรีบกลับมา หนูโกรธพ่อจังเลย โกรธด้วยน้อยใจด้วย นี่เป็นสัญญาณว่าเราเห็นหนูสำคัญน้อยกว่ายายจี้ นี่เป็นครั้งแรกนะที่หนูเรียกคุณจี้ว่ายายจี้ พอวางโทรศัพท์แล้ว หนูก็หันรีหันขวาง อยากจะร้องกรี๊ดออกมาดัง ๆ แต่หนูก็ไม่ได้ทำ ในที่สุดหนูตัดสินใจระบายทางโทรศัพท์ โดยการโทร. ไปหายายมุก ผู้เป็นเพื่อนรักคนเดียวของหนู (ในตอนนี้)

(รีบบิ้นเขียนกับกล่องกระดาษแดง. 2549 : 123)

จากข้อความข้างต้นผู้อ่านได้รู้ว่า *เทียนหอม* (ตัวละครเอก) ต้องการความรักความสนใจจากพ่อมาก เมื่อไม่ได้ก็รู้สึกโกรธและน้อยใจ ยิ่งพ่อไปสนใจหรือเกี่ยวข้องกับแฟน (ว่าที่แม่เลี้ยงของ *เทียนหอม*) มากเท่าใด *เทียนหอม* ก็ยิ่งไม่พอใจ และวิธีระบายความโกรธหรือแก้ไขปัญห (ความไม่พอใจพ่อ) ของเธอก็คือหันไปปรับทุกข์กับเพื่อนสนิท (*ยายมุก*) และเขียนจดหมายเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ถึงยาย

วิธีการเขียนจดหมายหรือเขียนบันทึกนั้นนับว่ามีประโยชน์ในทางจิตวิทยา เพราะผู้เขียนมีโอกาสทบทวนหรือเรียบเรียงความคิดความรู้สึกอีกครั้ง และทำให้ใช้ความคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผลมากขึ้นในภายหลัง เพราะอารมณ์โกรธหรือไม่พอใจนั้นผ่านพ้นไปแล้ว ดังที่ *เดี่ยว* ในเรื่อง *บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย* เขียนบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ของตนตามคำแนะนำที่พ่อให้ไว้ ซึ่งในที่สุดของเรื่องเมื่อเวลาผ่านไป (2 ปี) *เดี่ยว* ก็เติบโตขึ้นและเมื่อมองย้อนถึงช่วงเวลาที่มมีปัญหาต่าง ๆ ผ่านการอ่านบันทึกที่เขียนไว้ ก็ทำให้เขาเข้าใจตนเองและบุคคลรอบตัวมากขึ้น เป็น “ผู้ใหญ่” ขึ้นและยอมรับความเปลี่ยนแปลง (พ่อแม่หย่าร้างกัน) ของชีวิตกับพร้อมที่จะดำเนินชีวิตต่อไปอย่าง “เข้าใจ” และเข้มแข็ง ดังตัวอย่างเนื้อความตอนจบของเรื่องดังนี้

ผมนึกถึงวันเก่า ๆ ที่เราพ่อแม่ลูกเคยมีความสุขด้วยกัน แม้ผมจะโหยหามัน แต่ก็ไม่ใช่อย่างรุนแรงอีกต่อไป ผมว่าผมได้ผ่านกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงภาวะอารมณ์ของตัวเองมาพอสมควรทีเดียว ไม่เพียงแต่เรื่องพ่อแม่หรือป้าณีเท่านั้น หากแต่รวมถึงเรื่องการเรียนหนังสือการคบเพื่อน หรือแม้กระทั่งการรักผู้หญิง

[...] ผมลองนับวันตั้งแต่พ่อออกจากบ้านไป เพียงสองปีเท่านั้นนะครับ ผมเขียนบันทึกถึงพ่อทุกครั้งที่ยากบันทึก และในขณะเดียวกัน ผมก็ใช้นั้นเป็นการทบทวนชีวิตของตนเองไปด้วยผมส่งบันทึกให้พ่อก็จริง แต่ผมก็ซื้อกรอกซ์เอาไว้อ่านเองด้วยนะครับ เมื่อสองวันก่อนที่พ่อจะมารับพวกเราไปเลี้ยง ผมได้เอาไปให้แม่กับป้าณีอ่าน [...]

พ่อรู้ไหมครับ บันทึกของผมที่มีถึงพ่อนี้ได้ทำให้แม่กับป้าณีมองโลกรอบ ๆ ตัวเปลี่ยนไปด้วย และผมสามารถพูดได้ว่า เราสี่คนไม่มีความลับใด ๆ ต่อกันแล้ว แม้ว่าเราจะไม่ได้เป็นครอบครัวเดียวกันอีกต่อไปก็ตาม

(บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย. 2534 : 152)

นอกจากวิธีการเขียนจดหมายหรือบันทึกเพื่อแก้ปัญหาอดีตอัศจรรย์ใจของวัยรุ่นแล้ว อีกวิธีหนึ่งที่วัยรุ่นหญิงมักใช้คือ การร้องไห้ ซึ่งก็นับเป็นวิธีการธรรมชาติในการระบายภาวะอารมณ์เศร้าหรือเคร่งเครียด ความจริงวิธีนี้ใช้ได้ทั้งกับเพศหญิงและเพศชาย แต่สำหรับสังคมไทยผู้ชายถูกค่านิยมหรือวัฒนธรรมจำกัดไม่ให้ร้องไห้เหมือนกับผู้หญิง (ถ้าร้องไห้แล้วจะดูไม่เป็น “ลูกผู้ชาย”) จึงทำให้วัยรุ่นชาย (หรือผู้ชายทั่วไป) มักไม่ร้องไห้แม้จะมีความเครียดหรือปัญหากดดันก็ตาม

ตัวอย่างนวนิยายที่ตัวละครวัยรุ่นหญิงใช้วิธีการร้องไห้เพื่อบรรเทาปัญหาความเปลี่ยนแปลงในชีวิตได้แก่เรื่อง *ริบบิ้นเขียวกับกล่องกระดาษแดง* ตัวละครเอก *เทียนหอม* (ย่าง 12 ปี) เมื่อต้องย้ายมาอยู่บ้าน (คอนโดมิเนียม) ในกรุงเทพฯ กับพ่อวันแรกก็รู้สึกคิดถึงยายที่เคยอยู่ด้วยกันมาตั้งแต่เกิด เมื่อต้องจากกันประกอบกับต้องไปอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ต่างไปจากเดิมโดยสิ้นเชิง *เทียนหอม* จึงรู้สึกเหงาและว่าเหว การร้องไห้จึงเป็นทางออกที่ *เทียนหอม* ใช้ระบายความรู้สึกกดดันภายในดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง

หนูไม่สนใจละคะว่าพ่อพูดว่าอะไร พอพ่อออกไปนอกห้อง หนูก็รีบเปิดกระเป๋เอารูปยายออกมา แล้วหนูก็ร้องไห้ ๆ ๆ ๆ ร้องไห้กับรูปยายนั้นแหละ หนูไม่รู้จะร้องกับใครนี่คะ รูปแม่หนูก็เอามา แต่หนูก็ยังเห็นแม่เป็นนางฟ้าที่อยู่ไกลแสนไกลเหมือนเดิม [...]

หนูหยุดร้องไห้หลังจากรู้สึกเหมือนว่าน้ำตาจะหมดแล้ว รอให้มันกลั่นใหม่ก่อนเถอะ พรุ่งนี้หนูจะร้องอีก หนูสาบานว่าหนูจะร้องทุกวัน ร้องจนกว่ามันจะไม่มีน้ำตาในตัวหนูอีกเลย

(ริบบิ้นเขียวกับกล่องกระดาษแดง. 2547 : 17)

วิธีการร้องไห้มีลักษณะ “อัตโนมิติ” กล่าวคืออาจเกิดขึ้นโดยไม่ต้องใช้ความตั้งใจเลยก็ได้ ดังอีกตัวอย่างจากเรื่อง *คุณยายหวานซาลส์ลส์* ตัวละครเอกชื่อ *กระต่าย* (16 ปี) ประสบปัญหาต้องย้ายจากครอบครัวที่อบอุ่น (มีพ่อแม่พร้อมหน้าและรักลูก) ไปอยู่กับยายเพราะทั้งพ่อและแม่ต้องไปทำงานจังหวัดอื่น แต่ลูกก็ยังย้ายตามไปด้วยไม่ได้เพราะต้องเรียนหนังสือ *กระต่าย* จึงต้องจากบ้านของตนเองไปอยู่กับยาย ปัญหาที่ *กระต่าย* พบคือ ความไม่เข้าใจกัน (ช่องว่างระหว่างวัย) ระหว่าง

ตน (วัยรุ่น) กับยาย (ผู้สูงอายุ) ซึ่งในระยะแรกมักทำให้ได้เสียงทะเลาะกับยายอยู่บ่อยครั้ง เมื่อรู้สึก ว่าเหว้มีความกดดันในจิตใจ กระจายก็ใช้วิธีร้องไห้เพื่อระบายความรู้สึกเป็นทุกข้อออกไป ดังตัวอย่าง เนื้อความจากเรื่อง

นี่เป็นครั้งแรกที่หนูจะต้องจากพรากกับแม่และพ่อ เขาสองคนขับรถออกไป ด้วยกัน ไม่ให้หนูไปส่ง แต่สั่งให้หนูดูแลยาย ทำยังกะหนูทำงานแล้วมีเงินเดือนเลี้ยง ยายอะไรประมาณนั้นเลย

พ่อแม่ไปแล้ว หนูก็ไม่มีอะไรทำ เจ้าหมาสิบสามตัวก็วิ่งตามหนู หนูรู้สึกเหงา ก็เลยเดินเรื่อยเปื่อยไปทั่วสวน เป็นครั้งแรกที่หนูเห็นว่าสวนผลไม้ที่หนูอยู่มาตั้งแต่ เกิดกว้างขวางกว่าทุกครั้ง พอเดิน ๆ ไปหนูก็เกิดน้ำตาไหล ยิ่งมองไปก็ยิ่งวังเวง สัก พักหนึ่งหนูก็เลยนั่งลงร้องไห้โฮ ๆ อยู่โคนต้นไม้ พอหยุดร้องให้หนูก็นั่งฟังโคนต้นไม้ คิดอะไรเล่นเพลิน ๆ มารู้สึกตัวอีกทีตอนได้ยินเสียงเรียก...

(คุณยายหวานซ่าส์ส์ส์. 2549 : 15)

อีกวิธีหนึ่งที่กระจายทำเพื่อช่วยลดความรู้สึกว่าเหว้คิดถึงพ่อแม่คือ การเลี้ยงและเล่น กับสัตว์เลี้ยง (สุนัข) แต่วิธีการนี้ก็ทำให้เกิดความขัดแย้งกับยายได้อีกเมื่อกระจายเพลินกับสัตว์เลี้ยง จนลืมเวลา อย่างไรก็ตาม วิธีนี้ก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่วัยรุ่นใช้บรรเทาหรือรับมือกับปัญหาที่ตนประสบ ซึ่ง ก็ช่วยลดความทุกข์หรือปัญหาหลงได้ ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่องดังนี้

อีกสองวันต่อมา ยายก็โกรธหนูจริง ๆ สาเหตุมาจากลูกหมา 5 ตัวนั้นแหละ ใครไม่เคยมีลูกหมาเล็ก ๆ คงไม่รู้หรอกว่ามันน่ารักแค่ไหน ด้วยความที่มันไม่มันเอา ลูกไว้ในหลุม และหลุมมันก็ใหญ่พอที่หนูจะลงไปได้... หนูจึงมักลงไปนอนในหลุมแล้วก็นั่งเล่นอยู่กับลูกหมาเด็ยอ้อมตัวโน้น เด็ยอ้อมตัวนี้ แค่ดูลูกมันหลับตาคุณนมจ๊วบ ๆ ก็ มีความสุขเหลือหลายแล้ว...

(คุณยายหวานซ่าส์ส์ส์. 2549 : 71)

การแก้ปัญหาของวัยรุ่น (โดยเฉพาะเพศหญิง) อีกลักษณะหนึ่งที่พบในนวนิยายที่ศึกษา คือ การค่อย ๆ เรียนรู้และปรับตัว ซึ่งวิธีการนี้ก็สัมพันธ์กับปฏิกิริยาของผู้ใหญ่ที่ต้องมีความอดทน และ ให้ความเวลาแก่วัยรุ่นด้วย ในเรื่อง ธิบขึ้นเซียวกับกล่องกระดาษแดง เมื่อเวลาผ่านไป เทียนหอมเริ่มปรับตัว ยอมรับบุคคลรอบข้างใหม่ (พ่อและคุณจี) และยังเรียนรู้จากประสบการณ์หรือความผิดพลาดที่ผ่านมา พยายามไม่ทำผิดซ้ำ ซึ่งก็ทำให้เกิดความมั่นใจมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันหากผู้ใหญ่ “ให้เวลา” ในการ ปรับตัวแก่เด็กด้วย ไม่ใจร้อนหรือใช้อารมณ์กับเด็ก ก็จะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ระหว่าง กันได้ ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่องดังนี้

วันนี้หนูทำตัวเป็นเด็กเรียบร้อยมาก ไม่ทำงานคุณจีแตก ไม่ทำให้คุณจี รำคาญ นั่งรถคุณจีไปร้านก็ไม่ทำหน้าอ พอถึงร้านก็ยังช่วยคุณจีถือกระเป๋าตอนคุณ

จีไขกุญแจ แล้วก็ช่วยจัดของในร้านนิดหน่อย พอตกลาย ๆ หนูก็บอกคุณจีโดยไม่มีอาการลังเลเลยว่า “หนูไปร้านต้นไม้คะ...” คุณจีพยักหน้า...

(ริบบิ้นเขียวกับกล่องกระดาษแดง. 2547 : 83)

...หนูเริ่มเข้าใจชีวิตคนกรุงเทพฯ ดีขึ้นมากแล้ว ที่หนูประทับใจพ่อบอกมากเห็นจะเป็นเรื่องแม่เลี้ยง เพราะนับแต่วันนั้นมา หนูก็ไม่ได้เห็นหน้าคุณจีที่คอนโดอีกเลย แต่เรื่องที่เขาจะโทรศัพท์หาที่บ้าน หนูก็ไม่ห้ามหรือก่นะยาย เพราะหนูก็ยังได้ยินเขาโทรศัพท์หาที่บ้านบ่อย ๆ ส่วนใหญ่ก็จะได้ยินพ่อบอกว่าอย่างนี้

“ขอเวลาผมหน่อยนะ...”

เป็นประโยคที่หนูชอบมากเลย เพราะการขอเวลาของพ่อบอกคือการได้เวลาของหนู บอกยายตามตรงหนูก็ไม่ได้เกลียดอะไรคุณจีนักหรอก สงสารพ่อบอก ๆ เหมือนกัน แต่หนูก็ไม่อยากให้คุณจีมาอยู่บ้านเดียวกับหนูนะ...

(ริบบิ้นเขียวกับกล่องกระดาษแดง. 2547 : 144 – 145)

เรื่อง ริบบิ้นเขียวกับกล่องกระดาษแดง นี้เมื่อวัยรุ่น (เทียนหอม) เริ่มปรับตัวได้ ก็ทำให้เกิดความมั่นใจเพราะทำได้ถูกต้องเหมาะสม และก็เริ่มเข้าใจบุคคลรอบข้างจนเกิดความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (พ่อและคุณจี) ประกอบกับการได้ใช้เวลาร่วมกัน ทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยกันก็ยิ่งทำให้สนิทสนมและยอมรับกันที่สุดในที่สุด ปัญหาของเทียนหอมในนวนิยายเรื่องนี้ ลงเอยด้วยดี โดยเทียนหอมยอมรับการมีแม่เลี้ยง ยอมให้พ่อแต่งงานกับคุณจีได้ ซึ่งเธอก็ได้รับผลตอบแทนที่ดีในการเสียสละ (ยอมให้พ่อแบ่งความรักไปให้คุณจี) โดยเธอได้มีครอบครัวที่สมบูรณ์ได้รับความรักจากทั้งพ่อและแม่ (เลี้ยง)

โดยสรุปการแก้ไขปัญหาด้วยตนเองของวัยรุ่นนั้น ผู้แต่งมักนำเสนอวิธีให้วัยรุ่น (ทั้งหญิงและชาย) เขียนบันทึกหรือจดหมายเพื่อระบาย/บอกเล่าความรู้สึกนึกคิด และปัญหาต่าง ๆ ของตนให้ผู้อ่านทราบ วิธีการอื่นนอกจากนี้ได้แก่ การร้องไห้ การเลี้ยงหรือเล่นกับสัตว์เลี้ยง และการค่อย ๆ เรียนรู้และปรับตัวนั้น มักเป็นการแสดงออกของตัวละครวัยรุ่นหญิง ในส่วนตัวละครวัยรุ่นชายพบการใช้สิ่งช่วยอื่น ๆ เพื่อแก้ปัญหา รายละเอียดดังจะอภิปรายในหัวข้อต่อไป

2) การใช้สิ่งช่วยอื่น ๆ

ในหัวข้อนี้ข้อมูลที่พบส่วนใหญ่เน้นมาจากเรื่อง *บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย* ซึ่งก็หมายความว่า การใช้สิ่งช่วยอื่น ๆ เพื่อแก้ไขหรือบรรเทาปัญหาของวัยรุ่นมักเป็นแนวทางของวัยรุ่นชาย ซึ่งวิธีการมีนับตั้งแต่ การติดกลุ่มเพื่อน การมีแฟน การมีความสัมพันธ์ทางเพศ การใช้ยาากล่อมประสาท และการดื่มเหล้า วิธีการต่าง ๆ เหล่านี้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างแท้จริง ตรงกันข้ามกลับมักนำปัญหาอื่น ๆ ตามมา อย่างไรก็ตาม วิธีการทั้งหมดก็เป็นเหมือนทางออกเบื้องต้น หรือการบรรเทาปัญหาเฉพาะหน้า ซึ่งข้อมูลที่ผู้แต่งสะท้อนผ่านนวนิยายนี้ ช่วยทำให้ผู้อ่านเห็นปัญหา และเข้าใจวิถีคิดของวัยรุ่น ซึ่งคนส่วนใหญ่มักคิดว่าเป็น “วัยรุ่น” สร้างปัญหามาหนักใจให้แก่ทั้งพ่อแม่ผู้ปกครอง และเป็นปัญหาของสังคมอีกด้วย

การแก้ไขปัญหาของวัยรุ่นด้วยการใช้สิ่งช่วยอื่น ๆ นี้ (การติดกลุ่มเพื่อน การมีแฟน การมีความสัมพันธ์ทางเพศ การใช้ยาากล่อมประสาท และการดื่มเหล้า) มักให้ผลดีชั่วคราว แต่จากมุมมอง

ของผู้ใหญ่แล้ว กลับเห็นว่าเป็นการก่อปัญหาที่ “บานปลาย” มากขึ้น และจากเนื้อหาของนวนิยาย (เรื่อง *บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย*) ผู้ใหญ่หรือผู้ปกครองของวัยรุ่นมักไม่มองหรือพิจารณาต้นเหตุปัญหาที่แท้จริง (การหย่าร้างของพ่อแม่/ครอบครัวไม่สมบูรณ์) แต่มักเพ่งตำหนิวัยรุ่นที่ “หาเรื่องเดือดร้อน” ให้ผู้ใหญ่

ตัวอย่างการติดกลุ่มเพื่อนจากเรื่อง *บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย* นี้ ชัยภรณ์ผู้แต่งเรื่องให้ *เดี๋ยวล* สนทนากับเพื่อนซึ่งเรียนร่วมชั้นและโรงเรียนกันมาหลายปี จึงทำให้สนิทสนมกันมาก กลุ่มเพื่อนสำหรับวัยรุ่นมักเป็นแหล่งให้ความมั่นใจ ความสุข และทำให้ไม่รู้สึกลดแต่เพียงอย่างเดียว แม้ในบางครั้งกลุ่มเพื่อนจะชักนำให้วัยรุ่นทำผิด เช่น ชกต๋อย หรือหนีเรียน แต่วัยรุ่นก็จะไม่คำนึงถึงความถูกผิดแต่จะถือเป็นการรักษามิตรภาพความจริงใจต่อเพื่อน เป็นการ “ร่วมทุกข์ร่วมสุข” กับเพื่อนซึ่งเป็นสิ่งสมควรทำมากกว่าคิดถึงเหตุผลถูกผิด ดังที่ *เดี๋ยวล* กับเพื่อนอีก 4 คนหนีออกจากบ้านไปเที่ยวบ้านเพื่อนคนหนึ่งทีภาคใต้ ทั้ง 4 (+ 1) ถูกไล่ออกจากโรงเรียนเพราะมีเรื่องแกล้งครู (ตุ๊ด) ซึ่งมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมต่อนักเรียน (ชาย) ทำให้ *เดี๋ยวล* และเพื่อนแกล้งครูกลับ (โดยนำกาตราข้างไปหยอดใส่รถกูญแจรถของครู) ทำให้โรงเรียนลงโทษนักเรียนทั้ง 4 ถึงขั้นไล่ออก (เพื่อนอีก 1 คนซึ่งเป็นคนเล่าเรื่องราวให้ครูไม่รู้ถูกไล่ออก) แต่กลุ่มเพื่อนก็เข้าใจกันดี และเมื่อตัดสินใจหนีออกจากบ้านทั้งหมดก็พร้อมใจไปด้วยกัน การหนีออกจากบ้านของ *เดี๋ยวล* และเพื่อนนี้เป็นการ “เฮียวยาย” ความรู้สึกไม่พอใจที่พวกเขาได้รับจากการตัดสินใจของผู้ใหญ่ ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง

... แต่สายไปเสียแล้วนะครั้บพ่อ ผมรู้ว่าถึงอย่างไรเสียผมคงไม่ได้เรียนอีกในปีนี้ ส่วนปีอื่นนั้นเป็นอนาคตอันไม่แน่นอน หนทางเดียวที่ผมจะสงบสติอารมณ์ของผมได้ก็คือ ไปไกล ๆ ลักพักหนึ่ง

เราไปด้วยกันห้าคนเหมือนเดิมครั้บพ่อ ไอ้โหน่งไม่ถูกไล่ออกจากโรงเรียนหรอก แต่มันตัดสินใจตามพวกเราไปด้วย มันบอกว่ามันไม่อาจตากหน้าไปเรียนได้อีก

ผมออกจากบ้านตอนตีสี่ ผนตลกพร่า ๆ พอให้หัวใจสับสนของผมเย็นลงเล็ก ๆ เราห้าคนมีเป้คนละใบ เราจะท่องเที่ยวไปแบบนักท่องเที่ยวอนาถา

(บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย. 2578 : 117 - 118)

นอกเหนือจากเพื่อนแล้ว “สิ่งช่วยอื่น” ที่วัยรุ่น (*เดี๋ยวล*) หนีไปหาคือ การมีแฟน (โดยเฉพาะที่เป็นเพื่อนนักเรียนด้วยกัน) เรื่องนี้ดูจะเป็นประเด็นที่ผู้ใหญ่/ผู้ปกครองโดยเฉพาะของวัยรุ่นชาย รู้สึกกังวลใจน้อยที่สุดเพราะเป็นเรื่องที่ผู้ใหญ่อาจดูแล (ควบคุม) ให้อยู่ในขอบเขตที่ให้ผลดีได้ กล่าวคือให้คู่วัยรุ่นชวนกันเรียนหนังสือ คอยให้กำลังใจซึ่งกันและกัน และไม่ให้ความสัมพันธ์เกินเลยไปจนถึงขั้นมีเพศสัมพันธ์ ดังตัวอย่างจากเรื่อง *บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย* ซึ่ง *เดี๋ยวล* เริ่มสนใจรักเพื่อนต่างเพศ (ชื่อขวัญ) ชัยภรณ์บรรยายความรู้สึกของ *เดี๋ยวล* ว่า มีความสุขขึ้นและทำให้ลืมการคอยบังคับควบคุม (ความจู้จี้จ๋า รำคาญ) ของแม่กับป้าไปได้บ้าง ดังเนื้อความจากเรื่อง

วันนั้นเป็นวันไปศึกษานอกสถานที่ที่วัดพระแก้ว ผมกับขวัญคุยกันจนเต็มอ้อม ผมรู้สึกแปลกใจตัวเองที่รู้สึกเป็นสุขที่ได้พูดคุยกับขวัญ อาจเป็นเพราะว่าเธอเป็นตัวแทนของวันเวลาที่ผมมีความสุขมากก็เป็นได้และข้อสำคัญเธอสวยหวานจริง ๆ นะครั้บพ่อ

แม้ผมยังไม่ลืมที่จะฝันถึงเสียงเรียกของแม่และป่าไผ่บนฝั่งทะเล... แต่ผมรู้สึกว่าคุณมีความหมายมากขึ้นเมื่อเฝ้ารอคอยวันอาทิตย์อย่างใจจดใจจ่อ แม่ก็เข้าใจว่าผมตั้งใจเอาจริงเอาจังกับการสอบเทียบ แต่ผมเข้าใจตัวเองดีว่า ขวัญเป็นยาขนานใหม่อีกขนานหนึ่งที่ผมเฝ้าแสวงหาบนเส้นทางสายนี้

(บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย. 2578 : 75)

เรื่องการมีแฟนนี้ในมุมมองของผู้ใหญ่/ผู้ปกครองมักมองในแง่ดี จากตัวอย่างข้างต้นที่แม่ของเต๋ยเข้าใจว่าเต๋ยสนใจไปเรียนตัวเพื่อสอบเทียบ โดยไม่รู้สาเหตุความกระตือรือร้นที่แท้จริงของเต๋ยว่าเป็นเพราะอยากไปพบแฟน ก็อาจวิเคราะห์ได้ว่าแม่ของเต๋ยนั้นขาดความใส่ใจต่อลูกชายอย่างจริงจัง และในอีกแง่หนึ่งการมีแฟนของเต๋ยไม่ได้ก่อให้เกิดผลเสีย ตรงกันข้ามการแสดงออกของเขากลับมีความสุข จึงนับว่าการมีแฟนนี้เป็นสิ่งช่วยแก้ปัญหาคาใจไม่สบายใจ ความวุ่นวายจากการขาดพ่อ (ครอบครัวแตกแยก) ลงได้ อย่างไรก็ตาม เรื่องการมีแฟนนี้ก็ยังคงคนละประเด็นกับเรื่องการมีความสัมพันธ์ทางเพศ ซึ่งผู้ปกครองส่วนใหญ่คิดว่าจะเป็นปัญหาใหญ่ต่อไปและไม่ต้องการให้วัยรุ่น (ลูกหลานของตน) ยุ่งเกี่ยวในเรื่องนี้ ดังตัวอย่างจากเรื่องตอนที่เมื่อแม่ของเต๋ยรู้ว่าเขามีความสัมพันธ์ติดต่อกับนัท แม่รวมถึงป้าของเขาก็พยายามกีดกัน หาทางให้เต๋ยตัดความสัมพันธ์กับเธอตั้งเนื้อความจากเรื่องดังนี้

...ในที่สุดผมเองไม่อาจปิดแม่และป้าไว้ได้

แม่ตบอกผาง ๆ แล้วร้องเสียงดังว่า ไม่ได้นะ ยังไม่ได้

ผมดูอาการแม่แล้ว ได้แต่ทำเสียงอ่อน ๆ ถามว่า “แล้วแม่จะให้ผมทำไง”

“เลิกกับมัน” แม่ทำเสียงเด็ดขาดเย้ยมวรยุทธ์ตามแบบที่ชอบทำเสมอ ๆ

โดยมีป้าเป็นลูกคู่ร้องรับว่า ไซ่แล้ว ไซ่แล้ว

แม่เริ่มกลวิธีหวงลูกชายแบบเซย ๆ ของแม่ โดยการห้ามผมรับโทรศัพท์ แม่จะเป็นคนรับและบอกเหตุผลในการไม่อยู่ของผมเสียทุกครั้งไป...

ผมเองรู้สึกงั่งออยู่เหมือนกันที่ต้องอยู่ใต้อาณัติของแม่และป้า แต่ผมไม่รู้จะทำยังไงดี ลีลิก ๆ ลงไปผมเสียใจด้วยที่ผมไม่ใช่ลูกผู้ชายเต็มตัว มันเหมือนลูกแหงนะ พ่ออะ อะไร ๆ ก็ต้องคอยให้พ่อแม่หรือป้าจัดการให้

(บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย. 2578 : 126)

การต้องให้ผู้ปกครอง (พ่อแม่หรือญาติใกล้ชิด) ควบคุม หรือกำหนดกฎเกณฑ์ให้ปฏิบัติ นั้น สำหรับวัยรุ่นแล้วเป็นภาวะที่ “รับไม่ได้” แต่สำหรับเรื่องบางอย่าง (เช่น เรื่องความสัมพันธ์ทางเพศ) ก็เป็นเรื่องที่เกินความสามารถที่วัยรุ่นจะควบคุมได้ และต้องยอมให้ผู้ใหญ่ (ผู้ปกครอง) ควบคุม แม้ว่าตนเองจะไม่ชอบก็ตาม ในกรณีของเต๋ยนั้น เขาเริ่มมีความสัมพันธ์กับนัท เพราะรู้สึกขาดแฟนและเพื่อน เมื่อพบนัท (หญิงสาวสวย) ที่แสดงความสนใจในตัวเขา เต๋ยก็ไม่ปฏิเสธ และปล่อยให้เรื่องดำเนินไปจนถึงขั้นมีความสัมพันธ์ทางเพศกัน โดยไม่ได้ตั้งใจแต่แรก แต่เมื่อนัทตั้งใจจะยึดเต๋ยเป็นแฟนจริงจังเพื่อชดเชยแฟนเดิมที่เสียชีวิต ประกอบกับนัทมีอาการขาดความรักไม่ได้ (ฮีสทีเรีย) แม่ของ

เด็วยกก็ต้อง “ปกป้อง” ลูกชายอย่างจริงจัง และก็ได้สำเร็จเมื่อเด็วยสบเทียบมัธยมปลายได้ แม่ของเด็วยจึงส่งเขาไปอยู่กับลุงที่จังหวัดเชียงใหม่

ในส่วนเรื่องการใช้ยากล่อมประสาทหรือการตีแม่เหล่านั้น ได้อธิบายในหัวข้อภาพสะท้อนปัญหาวัยรุ่นชาย หัวข้อย่อย 2.1.3) เรื่องสิ่งเสพติด ซึ่งจากมุมมองของผู้ใหญ่อาจมองพฤติกรรมการใช้ยากล่อมประสาทหรือการตีแม่เหล่านี้ของวัยรุ่นเป็นปัญหา แต่จากมุมมองของวัยรุ่นเอง ชัยภรสะท้อนว่าพวกเขาใช้สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องช่วยแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่ทำให้รู้สึก “หาทางออกไม่ได้” ทั้งนี้อาจสรุปโดยรวมได้ว่าการแก้ไขปัญหาด้วยตนเองของวัยรุ่นชายนั้น เป็นการหาทางออกจากปัญหาหรือความทุกข์เฉพาะหน้า ไม่ใช่วิธีที่แก้ไขปัญหาดได้อย่างแท้จริง

4.2 การแก้ไขปัญหาดโดยบุคคลที่เกี่ยวข้อง

ดังได้อธิบายในตอนต้นว่านวนิยายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนของชัยภร แสงกระจ่างนั้น ไม่ได้เน้นเสนอปัญหาโดยตรง แต่เน้นสะท้อนให้เห็นความน่ารังสัดไสของวัยเด็ก กับการเติบโต (เปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกายและจิตใจ) ของวัยรุ่นซึ่งทำให้มีความคิดความรู้สึกที่ซับซ้อนละเอียดอ่อนขึ้น ปัญหาต่าง ๆ ที่ปรากฏในเนื้อเรื่องมักเป็นไปตามหลักการประพันธ์หรือเป็นเทคนิคการประพันธ์ที่มักเสนอความขัดแย้งหรือปัญหาด (conflict) เพื่อให้เนื้อเรื่องมีความน่าสนใจชวนให้ติดตาม ดังนั้น ในประเด็นการแก้ไขปัญหาดเด็กและเยาวชนที่ปรากฏในนวนิยายจึงไม่ใช่ประเด็นหลักของเนื้อเรื่อง (ผู้แต่งไม่ได้มุ่งเสนอวิธีแก้ไขปัญหาดให้ลุล่วงไป) แต่จะเป็นการสะท้อนให้เห็นการคลี่คลายของปัญหาด กล่าวคือสภาพการณ์ที่เคยเป็นปัญหาดได้เปลี่ยนแปลงไปจึงทำให้ปัญหาดหมดไป หรือมีปัจจัยอื่นเปลี่ยนแปลงไปหรือแทรกเสริมขึ้นมา ก็ทำให้ไม่เป็นปัญหาดอีกต่อไป

ในส่วนการแก้ไขปัญหาดเด็กและเยาวชนโดยบุคคลที่เกี่ยวข้องนี้ ผู้ที่ต้องรับภาระแก้ไขปัญหาดให้เด็กและเยาวชนตามที่ปรากฏในนวนิยายที่ศึกษาอาจแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มคือ 1) พ่อ-แม่ หรือญาติใกล้ชิด กับ 2) บุคคลทั่วไปที่พบเห็นปัญหาด รายละเอียดของแต่ละกลุ่มเป็นดังต่อไปนี้

4.2.1 พ่อ-แม่ หรือญาติใกล้ชิด

เนื้อเรื่องของนวนิยายที่นำเสนอการแก้ไข (หรือการคลี่คลาย) ปัญหาดเด็กและเยาวชนโดยให้พ่อ-แม่ หรือญาติใกล้ชิดเป็นผู้แก้ไขปัญหาดนั้น ได้แก่ ประเด็นปัญหาเรื่องผู้ใหญ่เข้มงวด ไม่เคารพความคิดเห็นความต้องการของเด็ก (ได้แก่เรื่อง *ส้มโอ น้ำหอม หนูแมว*) ปัญหาการขาดบุคคลต้นแบบตามเพศของเด็ก/เยาวชน (ได้แก่เรื่อง *ริบบิ้นเขียวกับกล่องกระดาษแดง* และ *ส้มโอ น้ำหอม หนูแมว*) ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันระหว่างสังคมเมืองกับชนบท (ได้แก่เรื่อง *ป่าจำ ไก่ ตีตตี๋ นะจ๊ะ*) ปัญหาช่องว่างระหว่างวัย และปัญหาความรักในวัยเรียน (ได้แก่เรื่อง *คุณยายหวานซ่าส์ซ่าส์*) และปัญหาช่องว่างระหว่างเพศ (ได้แก่เรื่อง *ริบบิ้นเขียวกับกล่องกระดาษแดง*)

เด็กและเยาวชนในนวนิยายที่ประสบปัญหาดดังกล่าวข้างต้น เป็นเด็กหรือวัยรุ่นที่อยู่ในความอุปการะของพ่อหรือแม่และอาจมีญาติสนิท (ส่วนใหญ่เป็นญาติทางฝ่ายแม่) ร่วมดูแล ดังนั้นบุคคลเหล่านี้จึงมีหน้าที่หรือความรับผิดชอบโดยตรงที่ต้องช่วยเด็ก/วัยรุ่นแก้ไขปัญหาด ซึ่งหากพิจารณาปัญหาดส่วนใหญ่ที่เด็กหรือวัยรุ่นประสบแล้ว จะเห็นว่ามิสาเหตุจากผู้ใหญ่เองอยู่ไม่น้อย หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ เป็นปัญหาดความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก/วัยรุ่นกับผู้ใหญ่ ดังนั้นวิธีการแก้ไขปัญหาด (วิธีการที่ปัญหาดคลี่คลายไป) ผู้แต่งมักแสดงให้เห็นว่าผู้ใหญมีการปรับตัวหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เป็น

ปัญหานั้น และในอีกด้านหนึ่งเด็ก/วัยรุ่นก็เติบโตและเข้าใจสภาพการณ์มากขึ้น ปรับตัวเข้ากับสภาพความเป็นไปได้ดีขึ้น ปัญหาจึงหมด (คลี่คลาย) ไป ดังตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนในเรื่อง *ส้มโอ น้ำหนู หนูแมว* ที่ผู้แต่งสรุปตอนจบเรื่องให้เห็นว่า *น้ำหนู* (หลังจากแต่งงานแล้ว) ก็ลดความเข้มงวดหรือการบังคับ *ส้มโอ* ลง และตัว *ส้มโอ* เองก็เติบโตขึ้นมีความเข้าใจเรื่องราวรอบตัวมากขึ้น ก็มีสมาชิกในครอบครัวเพิ่มขึ้น (น้ำเขย) ช่วยให้คำปรึกษา จึงทำให้การอยู่กับ *น้ำหนู* ไม่เป็นปัญหาอีกต่อไป ดังตัวอย่างจากเรื่อง

*ผมโตขึ้นแล้ว คุณแม่วีหวิและน้ำหนูก็โตตาม เราสองคนและหนึ่งตัว
เปลี่ยนไปมาก... [...]*

*...คุณแม่วของผมโตเป็นผู้ใหญ่แล้ว ส่วนผมก็โตเป็นหนุ่มขึ้นทุกวัน
เช่นกัน ตอนนี้มีอะไรผมไม่ต้องปรึกษาคุณลุงข้างบ้านแล้ว หากแต่ปรึกษาน้ำ
เขย แต่แปลก น้ำเขยกลับไปปรึกษาคคุณลุงข้างบ้านแทนในบางเรื่อง ตกงเรา
ที่เป็นผู้ชายก็พัวพันกันอยู่อย่างนี้ จะอยู่คนเดียวที่เป็นเพศตรงข้ามกับกลุ่มเรา
ก็คือน้ำหนู ตั้งแต่แต่งงานแล้วน้ำหนูอารมณ์ดีขึ้น และเป็นเด็กกลางเวลาที่อยู่กับ
น้ำเขย*

(*ส้มโอ น้ำหนู หนูแมว*. 2545 : 197 – 198)

ตัวอย่างกรณีของวัยรุ่นได้แก่เรื่อง *บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย* เมื่อเดี๋ยวมมีปัญหาถูกไล่ออกจากโรงเรียน แม่ของเดี๋ยวกต้องแก้ไขปัญหาด้วยการหาโรงเรียนใหม่ให้เรียนต่อไป และดูแลความประพฤติของเดี๋ยวใกล้ชิดขึ้น กรณีของเดี๋ยวนี้ ชัยภรณ์ได้เสนอเนื้อเรื่องบางตอนที่พ่อของเดี๋ยวต้องมาช่วยแก้ไขปัญหาด้วย เป็นการชี้ให้เห็นว่าแม่ผู้ใหญ่ (พ่อ-แม่) จะโกรธและหย่าร้างกัน แต่ลูกก็ยังคงเป็นความรับผิดชอบของทั้งสองคน ไม่สามารถปฏิเสธความรับผิดชอบได้ จากเนื้อเรื่องของ *บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย* ผู้อ่านได้รับรู้ (จากบันทึกของเดี๋ยว) ว่า เดี๋ยวศรัทธา รู้สึกเข้าใจและใกล้ชิดกับพ่อกว่าแม่ แต่เขาก็เลือกอยู่กับแม่ (หลังจากพ่อแม่หย่ากัน) เพราะเห็นใจแม่ นวนิยายเรื่องนี้ผู้แต่งเน้นให้เห็นถึงปัญหาที่หลากหลายของวัยรุ่นชาย และช่องว่างระหว่างแม่กับลูกชาย (เพศต่างกัน) ทำให้แม่ของเดี๋ยวมองข้ามหรือขาดความเข้าใจในปัญหาของลูกชาย อย่างไรก็ตาม เมื่อเนื้อเรื่องพัฒนาไป ผู้แต่งก็นำเสนอว่าแม่ของเดี๋ยวเริ่มเข้าใจปัญหาและมีการปรับตัว และช่วยแก้ไขปัญหาด้วยได้ดีขึ้น ดังที่เดี๋ยวเรียนจบระดับมัธยมและสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้

การแก้ไขปัญหาด้วยให้แกลูกโดยแม่ของเดี๋ยว แม้จากทัศนคติของเดี๋ยวดูเขาจะไม่ชอบใจ แต่ผู้อ่านก็ได้เห็นการแสดงบทบาท (ความรับผิดชอบ) ของแม่ของเดี๋ยว ขณะเดียวกันผู้แต่งก็สะท้อนให้เห็นความบกพร่อง (ขาดความเข้าใจหรือใส่ใจที่มากพอ) ของแม่ของเดี๋ยวด้วย ซึ่งผู้อ่านอาจพิจารณาเป็นกรณีศึกษาได้ ดังตัวอย่างจากเรื่องที่แม่ของเดี๋ยวแก้ไขปัญหาด้วยเรื่องสถานที่เรียนให้แกเดี๋ยว

*วันถัดมาแม่พาผมไปที่โรงเรียนของเพื่อนแม่แถว ๆ หัวหมากเป็นโรงเรียน
ราษฎร์เล็ก ๆ แล้วแม่ก็หันมายื่นคำขาดกับผมว่า “แกต้องเรียนที่โรงเรียนนี้...” [...]*

ผมเข้าเรียนชั้น ม. 4 เทอมปลายที่โรงเรียนของเพื่อนแม่ต่อไป คราวนี้แม่ทำ
กับผมแบบแทบจะไม่ให้กระดิกตัวเลย เข้าไปส่ง เย็นไปรับ ห้ามออกนอกบ้านโดยไม่
ขออนุญาตก่อน ห้ามโทรศัพท์หลัง 6 โมงเย็น...

(บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย. 2548 : 65 – 66)

ในส่วนของวัยรุ่นหญิง นวนิยายที่สะท้อนถึงการแก้ไขปัญหของพ่อที่มีลูกสาวเริ่มเป็นวัยรุ่น
ไว้อย่างน่าสนใจคือเรื่อง *ริบบิ้นเขียวกับกล่องกระดาษแดง* ปัญหาระหว่างพ่อกับลูกสาวประเด็นสำคัญ
ในเรื่องนี้คือ การที่ลูกสาวไม่ยอมให้พ่อแต่งงานใหม่ เพราะลูกมีอคติคิดว่าแม่เลี้ยงทุกคนเกลียด
ลูกเลี้ยง หากมีแม่เลี้ยงตนจะถูกรังแกและไม่มีความสุข นวนิยายเรื่องนี้ผู้แต่งนำเสนอเรื่องให้ผู้อ่านเห็น
การแก้ไขปัญหต่าง ๆ (การปรับตัว) ระหว่างพ่อกับลูกสาววัยรุ่นอย่างค่อยเป็นค่อยไป (ละมุนละม่อม)
ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่องที่สะท้อนให้เห็นความคิดของ *เทียนหอม* ที่ไม่ยอมมีแม่เลี้ยงดังนี้

ตั้งแต่วันที่หนูหนีออกจากคอนโดพอนั้น พ่อเขาก็เป็นพ่อที่ดีมากดูแลหนู
เรื่องไปโรงเรียน ดูแลหนูเรื่องอะไรต่อมิอะไรสารพัด ความจริงก็ไม่มีอะไรต้องดูแล
เท่าไร เพราะหนูเริ่มเข้าใจชีวิตคนกรุงเทพฯ ดีขึ้นมากแล้ว ที่หนูประทับใจพ่อมาก
เห็นจะเป็นเรื่องแม่เลี้ยง เพราะนับแต่วันนั้นมา หนูก็ไม่เห็นหน้าคุณจีที่คอนโดอีก
เลย แต่เรื่องที่เขาจะโทรศัพท์หากันบ้าง หนูก็ไม่ห้ามหรือก่นะยาย เพราะหนูก็ยังได้
ยินเขาโทรศัพท์หากันบ่อย ๆ ...

(ริบบิ้นเขียวกับกล่องกระดาษแดง. 2547 : 145)

ขมัยภรเสนอวิธีแก้ไขปัญหานี้ (อคติเรื่องแม่เลี้ยง) โดยแสดงบทบาทในเชิงบวกของ (ว่าที่)
แม่เลี้ยง จากเนื้อเรื่องผู้แต่งชี้ให้เห็นว่า แม่ (ต้นแบบเพศหญิง) มีความจำเป็นต่อลูกสาว ซึ่งหากลูก
กำพร้าแม่ (ดังเช่น *เทียนหอม* ในนวนิยายเรื่องนี้) บุคคล (ผู้หญิง) อื่นก็อาจทำหน้าที่หรือแสดง
แบบอย่างแทนแม่แท้ ๆ ได้ ผู้แต่งวางโครงเรื่องให้ *เทียนหอม* เห็นความจำเป็นของการมีต้นแบบเพศ
หญิง (หรือแม่) โดยให้ *เทียนหอม* มีประสบการณ์มีรอบเดือนครั้งแรก แต่ก็ไม่มีใคร (แม่) แนะนำหรือ
เตรียมความพร้อมให้ แต่ *คุณจี* (แฟนของพ่อ/ว่าที่แม่เลี้ยง) ก็มาอธิบายสร้างทัศนคติที่ดีและความ
มั่นใจให้ในภายหลังว่าการมีรอบเดือนของวัยรุ่นหญิงเป็นเรื่องปกติและบอกถึงการเติบโตของเธอ
หรืออีกประสบการณ์หนึ่งเมื่อ *เทียนหอม* ไปเที่ยวชายทะเลและพักผ่อน เธอก็ไม่มีคนแนะนำเรื่อง
การจัดกระเป๋าเสื้อผ้า ทำให้ไม่ได้เตรียมเสื้อผ้าที่จำเป็นไปให้เพียงพอ (ไม่มีกางเกงในไปเปลี่ยน หรือไม่
มีชุดว่ายน้ำ) ผู้แต่งก็ให้ *คุณจี* ช่วยแก้ไขสถานการณ์และสร้างความมั่นใจให้แก่ *เทียนหอม*

บทสรุปจบเรื่องของนวนิยายเรื่องนี้ *เทียนหอม* มีวุฒิภาวะทางจิตใจที่พร้อมจะมีแม่เลี้ยง (ยอม
ให้พ่อแต่งงานกับ *คุณจี*) เพราะเห็นแก่พ่อซึ่งในระยะแรกพยายามทำตามความต้องการของเธอ
(หยุดติดต่อกับ *คุณจี*) แต่ *เทียนหอม* ก็เห็นว่าพ่อไม่มีความสุข ทำให้เธอเริ่มทบทวนความคิดในเรื่องแม่
เลี้ยง และเห็นข้อเท็จจริงว่า แม่เลี้ยงไม่จำเป็นต้องโหดร้ายหรือเกลียดลูกเลี้ยงทุกคน เห็นได้จากกรณี
จริง (*คุณจี*) ที่ *เทียนหอม* ประสบ ปัญหาสำคัญในเรื่องนี้จึงคลี่คลายไปพร้อมกับการเติบโตของเยาวชน/
วัยรุ่น (*เทียนหอม*) ที่มีความพร้อมและเข้าใจโลกหรือสังคมรอบตัวมากขึ้น

4.2.2 บุคคลทั่วไปที่พบเห็นปัญหา

ดังได้กล่าวมาข้างแล้วว่า นวนิยายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนของชมัฎกร แสงกระจ่างที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ สะท้อนให้เห็นว่าปัญหาเด็กและเยาวชนไม่ได้เป็นปัญหาเฉพาะของเด็กและผู้ใหญ่ที่เกี่ยวข้อง กล่าวอีกอย่างคือไม่ใช่ปัญหาเฉพาะครอบครัวใดครอบครัวหนึ่งที่ต้องแก้ไข จากเนื้อเรื่องของนวนิยายหลายเรื่อง ชมัฎกรสะท้อนให้เห็นว่าปัญหาเด็กและเยาวชนนั้นเป็นปัญหาของสังคม และทุกคนที่พบเห็นปัญหาต้องร่วมกันช่วยเหลือแก้ไขปัญหา

นวนิยายที่นำเสนอแนวคิดข้างต้นอย่างชัดเจน คือเรื่อง *เด็กหญิงแห่งกลางคืน* โดยผู้แต่งผูกเรื่องให้ต้นเหตุของปัญหาเด็กในเรื่องเป็นผลสืบเนื่องมาจากปัญหาเศรษฐกิจถดถอย (พองสบู่แตก) แล้วส่งผลกระทบต่อเด็ก ตัวละครเอกในเรื่อง (ด.ญ. รำพึง) เป็นกำพร้า (พ่อแม่ตายเพราะร่วมขบวนการค้ายาเสพติดซึ่งมีปัญหาหักหลังจึงถูกฆ่าล้างแค้น) และไม่มีญาติที่จะช่วยเหลือ รำพึงถูกหญิงชราคนหนึ่ง (แม่ของผู้สังหารพ่อแม่รำพึง) พาร้อนร่อขานอย่างไร้อนาคต จนเมื่อคนในหมู่บ้านพบเห็นเธอ ประกอบกับหญิงชราหนีไปและทิ้งรำพึงไว้คนที่รู้ปัญหาของรำพึง (เกษ คุณชนวม คุณกุลยา คุณวัฒนา และฉาน) จึงเริ่มต้นช่วยรำพึง เท่าที่แต่ละคนจะทำได้

อาจกล่าวได้ว่านวนิยายเรื่องนี้ ผู้แต่งเน้นเสนอความคิดให้เพื่อนมนุษย์ (คนทั่วไป) ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพราะนอกจากประเด็นปัญหาของ ด.ญ. รำพึงแล้ว ชมัฎกรได้เสนอประเด็นเรื่องรองเกี่ยวกับคนชรา (คุณชนวม) ซึ่งก็ไม่มีญาติใกล้ชิดดูแลและไม่มีลูกหลาน (ไม่ได้แต่งงาน) คุณชนวมมีความไว้วางใจหญิงรับใช้ (เกษ - ส่งมาจากบริษัทจัดหางาน) และได้ขอร้องให้เกษอยู่กับเธอตลอดไป นอกจากนี้คุณชนวมก็ตั้งใจอุปการะรำพึงอย่างถูกต้องตามกฎหมายอีกด้วย ตัวอย่างที่ผู้แต่งเสนอแนวคิดให้คนทั่วไป (ในสังคม) ร่วมกันแก้ไขปัญหาคือเด็กตามกำลังและหน้าที่ของตนนั้น เห็นได้ชัดเจนจากเนื้อเรื่องตอนที่คุณชนวมต้องการส่งให้ ด.ญ. รำพึง เข้าโรงเรียนแต่ถูกผู้อำนวยการโรงเรียนปฏิเสธ แต่คุณชนวมก็ไม่ยอมแพ้โดยแสดงเหตุผลดังนี้

... เป็นเด็กนอกกฎหมายก็จริง ใครทำให้เขาเป็นละ เขาเป็นแค่เด็ก เขาจะไปรู้อะไร และข้อสำคัญ เขาเป็นคนนะ เป็นเด็กด้วย ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่หมคน ไม่ใช่แมลง แค่เห็นแมลงตกน้ำ เรายังอยากจะช่วย แล้วนี่คนทั้งคน เหมือนเราเห็นเขาตกน้ำแล้วก็ปล่อยให้เขาจมไปต่อหน้าต่อตา ทำไมละ ทำไมเราไม่ช่วยเขา ช่วยเขาขึ้นมาก่อน แล้วค่อยหาคำตอบว่าเขาเป็นเด็กนอกกฎหมายเพราะใคร [...]

คุณชนวมหยุดหอบ เพราะอะไร พยายามนึกต่อก็ต่อไม่ถูกเหมือนกันว่าทำไมเธอต้องยอมทำให้เด็กคนนี้ถึงขนาดนี้ เพราะเมตตาสงสาร เพราะกรรมที่ทำร่วมกันมา หรือเพราะความโกรธที่เป็นปมซ่อนอยู่ในใจ การช่วยเด็กหญิงรำพึงก็เหมือนการช่วยตัวเองเมื่อครั้งยังเด็ก ...

(เด็กหญิงแห่งกลางคืน. 2548 : 183)

ข้อความตัวอย่างข้างต้น ผู้แต่งเน้นว่าเด็กเป็นผู้รับผลจากการกระทำต่าง ๆ ของผู้ใหญ่ เด็กไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่ (แม้จะไม่ใช่ญาติ) ที่จะต้องช่วยเหลือเด็ก ซึ่งชมัฎกรก็สะท้อนไว้ด้วยว่า เหตุผลที่เพื่อนมนุษย์ช่วยเหลือซึ่งกันและกันนั้นมีมากมาย การได้ช่วยเหลือผู้อื่น

หากพิจารณาในอีกมุมหนึ่งก็อาจเป็นการช่วยเหลือตนเองได้ เช่น เป็นการแก้ไขปัญหาในเชิงจิตวิทยา ที่ผู้ช่วยเหลืออาจรู้สึกติดค้างในใจมานาน หรือเคยขาดโอกาสบางอย่างในอดีต เป็นต้น ซึ่งจากเนื้อเรื่อง การช่วยเหลือ ด.ญ. รำพึงของคุณชวนชมนี้ อาจเท่ากับเป็นการช่วยเหลือตนเองในอนาคตอันใกล้ กล่าวคือ คุณชวนชมจะเหมือนกับมีลูก/หลาน ไว้ดูแลตนเองบ้างเมื่อเธออยู่ในวัยชรามากกว่านี้

ในเรื่อง *เด็กหญิงแห่งกลางคืน* ชัยภรณ์ให้ตัวละครที่ไม่ได้เกี่ยวข้องเป็นญาติกับรำพึงเลย เป็นผู้ช่วยเหลือเธออย่างไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ เหมือนกับเป็นการแสดงตัวอย่างและเรียกร้องให้ผู้อ่าน (คนในสังคม) คิดถึง (และลงมือทำเมื่อมีโอกาส) การช่วยเหลือซึ่งกันและกันในสังคม ผู้แต่งสรุปจบนวนิยายเรื่องนี้โดยให้คุณชวนชมตัวละครหลักที่ช่วยเหลือรำพึง มีความสุขที่รำพึงแสดงความรู้สึกผูกพันต่อเธอ ไม่ต้องการจากเธอไปไหนแม้แต่กับญาติ (ที่ไม่รู้จักและไม่เคยช่วยเหลืออะไรเลย) ตั้งเนื้อความจากเรื่อง

“คุณยายจำไว้นะ ต่อให้คุณยายไล่หนู หนูก็จะไม่ไปจากคุณยาย เพราะฉะนั้นอย่าไปพาใครมาเป็นญาติหนูอีกนะ พี่มาน”

คุณวัฒนาหัวเราะ ฆานเกาหัวยิก ๆ ในขณะที่คุณชวนชมยิ้มน้ำตาคลอ ... เด็กหญิงรำพึงค่อย ๆ เติบโตขึ้น อาศัยความสามารถของฆานในการประสานงานและประสานเงิน ในที่สุดเด็กหญิงรำพึงซึ่งเปลี่ยนชื่อมาจากเด็กหญิงสุดตะวัน ตีวาน ก็เข้ามาอยู่ในทะเบียนบ้านของนางสาวชวนชม ขึ้นใจ ในฐานะลูกบุญธรรมเรียบร้อยดี กระบวนการทางกฎหมายไม่มีปัญหา กระบวนการทางจิตใจก็ไม่มีปัญหา...

(เด็กหญิงแห่งกลางคืน. 2548 : 268)

นวนิยายอีกเรื่องหนึ่งที่ชัยภรณ์นำเสนอตัวละครที่เป็นคนทั่วไป (ไม่ใช่ญาติ) ช่วยแก้ไขปัญหาให้แก่เด็ก คือเรื่อง *คุณปู่แว่นตาโต* เนื้อหาของนวนิยายเรื่องนี้ไม่ได้สะท้อนให้เห็นปัญหาเกี่ยวกับเด็กโดยตรง เพียงแต่เสนอให้เห็นว่าเด็กได้รับอิทธิพลหรือมีความคุ้นชินกับวัฒนธรรมตะวันตก (โดยเฉพาะอาหารฟาสต์ฟู้ด) มาก ทำให้ไม่รู้จัก/ไม่เข้าใจวัฒนธรรม (ไทย) ของตนเอง ผลที่ตามมาคือทำให้ขาดความคิดสร้างสรรค์ ชอบแต่สิ่งสำเร็จรูป (วัฒนธรรมนำเข้า) ไม่สามารถคิดทำสิ่งใหม่ได้เอง

เนื้อเรื่องของนวนิยายได้เสนอตัวละคร “คุณปู่” (อดีตอาจารย์มหาวิทยาลัย) ให้เป็นผู้นำเด็ก ๆ 5 คนในเรื่อง (อายุประมาณ 4 – 10 ปี) ได้รู้จัก/เรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะสาขาต่าง ๆ เช่น ดนตรีไทยและสากล (คลาสสิก) การแสดง การปั้น ซึ่งช่วยกระตุ้น (ก่อกวนความคิด) ให้เด็ก ๆ เกิดความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง และถ่ายทอด/แสดงออกในรูปแบบของตน วิธีการที่คุณปู่ “สื่อสาร” กับพวกเด็ก ๆ ในเรื่องนี้ก็มีความหลากหลาย เช่น พาเด็กไปดูหรือมีประสบการณ์ด้วยตนเอง (ฟังดนตรีไทย วาดภาพ ปั้นดิน) หรือให้ลูกศิษย์วัยหนุ่มสาวของคุณปู่ (ได้แก่ อาโต้ง อาตุ๋ อาตะวัน และน้ำดอกไม้) เป็นผู้ช่วยถ่ายทอดความรู้ด้วย โดยคุณปู่มีความหวังว่าเมื่อเด็กมีความคิดของตนเองก็จะทำให้เข้าใจชีวิตและสิ่งรอบตัวได้ดีขึ้น (และคงทำให้ไม่รับอิทธิพลจากสิ่งใดง่ายเกินไป) ดังตัวอย่างเนื้อความตอนหนึ่งจากเรื่อง

... คุณปู่ผีนทวนทันที “เราจะสอนเด็ก ๆ อ่านหนังสือ สอนเฉพาะวันหยุดเสาร์ – อาทิตย์ เริ่มจากเล่มที่เด็ก ๆ ชอบ ค่อย ๆ อ่านด้วยกัน ทำความเข้าใจไปด้วยกัน เขาก็จะโตขึ้นอย่างเด็ก ๆ ที่รู้เรื่องวรรณคดี มีพื้นฐานแห่งการเข้าใจชีวิตพอสมควร” [...]

“เพลงนี้มาจากวรรณคดีเรื่องลิลิตพระลอ ที่ปู่เปิดเพลงนี้ให้ฟังเพราะปู่อยากให้เราเห็นว่าวรรณคดีนั้นเป็นงานศิลปะที่อาจเป็นแรงบันดาลใจให้เกิดศิลปะสาขาอื่น... เรื่องราวอันโคกสะเทือนใจในวรรณคดีเรื่องลิลิตพระลอทำให้มีคนนำเอาวรรณคดีเรื่องนี้ไปเล่นเป็นละคร”

(คุณปู่แว่นตาโต. 2543 : 30, 101)

ขมัยภรเสนอความคิดสำคัญผ่านนวนิยายเรื่องนี้ว่า ศิลปะ (วรรณคดี) เป็นพื้นฐานที่ทำให้คนเราเข้าใจชีวิต ศิลปะสาขาต่าง ๆ ล้วนมีความเกี่ยวพันเชื่อมโยงกัน หากเด็ก/เยาวชนมีความเข้าใจศิลปะแล้ว ก็จะสามารถเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ รอบตัวได้ดีขึ้น เพราะศิลปะนั้นกระตุ้นให้เราคิด รู้สึก จนถึงเกิดจินตนาการ และทำให้มีพลังสร้างสรรค์สิ่งอื่น ๆ ได้ต่อไป นวนิยายเรื่องนี้จึงนับว่ามีเนื้อเรื่องที่โดดเด่น นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับเด็ก/เยาวชนในเชิงบวก (สร้างสรรค์) กล่าวคือเสนอแนวทางพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพ (และมีความสุข) ต่างจากเรื่องทั่วไปที่มักสะท้อนให้เห็นปัญหาหาก่อนแล้วจึงเสนอวิธีการแก้ไข

เรื่องคุณปู่แว่นตาโต สรุบบเรื่องโดยบรรดาเด็กทั้ง 5 คน (น้ำแข็งกต, หมวย, หนูเอียด, หนูนา และประสิทธิ์ศักดิ์) เติบโตขึ้น (6 ปีให้หลัง ทุกคนเรียนระดับชั้นมัธยม) ได้มาเยี่ยมคุณปู่ และนำสมุดบันทึกประจำตัวของแต่ละคนมาให้คุณปู่ดู ซึ่งสมุดเหล่านั้นได้สะท้อนถึงความคิดที่งอกงามของทุกคนอันเป็นผลจากการแนะนำปลูกฝังของคุณปู่ ขมัยภรจบเรื่องท้ายสุดด้วยการให้มีเด็ก ๆ กลุ่มใหม่ (ผู้ชาย 4 ผู้หญิง 1) มาถามคุณปู่ด้วยคำถามทำนองเดียวกับเด็กกลุ่มแรก ซึ่งก็เป็นการบอกเป็นนัย ๆ ว่า “คุณปู่แว่นตาโต” จะได้ปลูกฝังความคิดที่สร้างสรรค์ให้แก่เด็กกลุ่มใหม่นี้ และคงจะทำต่อ ๆ ไปตราบนานเท่าที่มีเด็กสนใจมาถามไถ่พูดคุยกับคุณปู่

การสรุบบเรื่องเช่นนี้เหมือนกับเป็นการเชิญชวนผู้อ่านทั้งหลายให้เอาอย่างคุณปู่บ้าง ซึ่งแม้จะไม่ใช่ปู่จริง ๆ (พ่อของพ่อ) ของเด็ก ๆ ในเรื่อง แต่ก็ยินดี “สร้างสรรค์” เด็ก/เยาวชนทั้งหลายให้เป็นผลงานศิลปะที่งดงามและในทำนองเดียวกันหากผู้อ่านนวนิยายเรื่องนี้เป็นเด็ก ๆ ทั้งหลาย ผู้แต่งก็คงเชิญชวนให้หา “คุณปู่” หรือผู้ใหญ่สักคนที่จะให้ความรู้ได้ และเรียนรู้จากเขาอย่าง “สร้างสรรค์” เช่นกัน

โดยสรุปการแก้ไขปัญหาของเด็กและเยาวชนที่พบในนวนิยายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนของขมัยภร แสงกระจ่าง แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะคือ 4.1) การแก้ไขปัญหาโดยเด็กและเยาวชนเอง ซึ่งวิธีการของเด็กมีความต่างไปจากวิธีของเยาวชนอยู่บ้าง กล่าวคือ 4.1.1) การแก้ไขปัญหาของเด็ก พบใน 2 ลักษณะคือ 1) เด็กพยายามแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง และ 2) เด็กขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น ส่วน 4.2) การแก้ไขปัญหาของวัยรุ่น ก็พบ 2 ลักษณะคือ 1) วัยรุ่นแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง และ 2) การใช้สิ่งช่วยอื่น ๆ ลักษณะการแก้ไขปัญหาดเด็กและเยาวชนแบบที่ 2 คือ 4.2) การแก้ไขปัญหาดโดยบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยอาจแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มคือ 4.2.1) พ่อ-แม่ หรือญาติใกล้ชิด กับ 4.2.2) บุคคลทั่วไปที่พบเห็นปัญหา รายละเอียดดังได้อภิปรายมา

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในนวนิยายของชมัยภร แสงกระจ่าง มีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบสำคัญ ปัญหาและการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชน ที่ปรากฏในนวนิยายของชมัยภร จำนวน 8 เรื่อง โดยดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ตามขั้นตอนของวิธีดำเนินการวิจัย และสรุปผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

5.1 สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาสรุปได้ว่า นวนิยายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนของชมัยภร แสงกระจ่าง ที่ศึกษา รวม 8 เรื่อง ได้แก่ *บันทึกจากลูก(ผู้ชาย)* (2534), *บ้านนี้มีรัก* (2542), *คุณปู่แว่นตาโต* (2543), *ป่าจำไก่อ๊ ตืดดี น่ะจ๊ะ* (2544), *ส้มโอ น้ำหมู หนูแมว* (2545), *ริบบิ้นเขียวกับกล่องกระดาษแดง* (2547), *เด็กหญิงแห่งกลางคืน* (2548) และ *คุณยายหวานซ่าส์ส์* (2549) มีตัวละครสำคัญเป็นเด็กและเยาวชน มีเนื้อเรื่องสะท้อนปัญหาของเด็กและเยาวชน ส่วนใหญ่นำเสนอเรื่องราวของครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ ซึ่งส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน ปัญหาของเด็กกับเยาวชนมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ปัญหาของเด็ก (อายุ 8 – 11 ปี) มักเกิดจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง ส่วนปัญหาของวัยรุ่น (อายุ 12 – 16 ปี) นอกจากมีปัญหาที่เกิดจากผู้ปกครองแล้ว ยังมีปัญหาที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลงของร่างกายและจิตใจของวัยรุ่นเอง ในส่วนการแก้ไขปัญหาของเด็กและเยาวชน ผู้แต่งไม่ได้เสนอการแก้ไขปัญหาโดยตรงแต่จะเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้น การปรับตัวของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการรับมือกับปัญหาของเด็กและเยาวชน และการคลี่คลายของปัญหา

การศึกษานี้มุ่งสนใจสาระสำคัญ 2 ประเด็นหลักคือ 1) องค์ประกอบสำคัญ และปัญหาเด็กและเยาวชน กับ 2) การแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชน สรุปสาระสำคัญของผลการศึกษามีดังนี้

5.1.1 องค์ประกอบสำคัญ และปัญหาเด็กและเยาวชน

นวนิยายที่ศึกษารวม 8 เรื่องนี้ อาจแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ตามตัวละครเอกคือ เรื่องที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเด็กวัยประมาณ 8 – 11 ปี กับเรื่องเกี่ยวกับเยาวชน/วัยรุ่นอายุประมาณ 12 – 16 ปี จากการศึกษาองค์ประกอบสำคัญทางวรรณศิลป์ทำให้เห็นว่าการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนของชมัยภร มีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบโดยรวมของเรื่อง ซึ่งก็สะท้อนลักษณะเฉพาะของวรรณกรรมเยาวชนของชมัยภร ที่เน้นเสนอความน่ารักไร้เดียงสาของเด็กและเยาวชน นวนิยายที่ศึกษาส่วนใหญ่จะนำเสนอเรื่องจากมุมมองการเล่าเรื่องแบบบุรุษที่ 1 วิธีนี้ทำให้ผู้อ่านเห็นมุมมองต่อเรื่องต่าง ๆ ของเด็กและเยาวชน และรับรู้ความคิดความรู้สึกของพวกเขา ในส่วนโครงเรื่องและเนื้อเรื่อง นวนิยายที่ศึกษาทุกเรื่องมีศูนย์กลางเรื่องอยู่ที่เด็กและเยาวชน โดยมักนำเสนอประสบการณ์เรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัวของเด็กที่มีปัญหาซึ่งส่วนใหญ่สืบเนื่องมาจากครอบครัวแตกแยก ตัวละครที่ปรากฏในเรื่องนอกจากตัวละครเอกเด็กและ/หรือเยาวชนแล้ว ยังมีตัวละครผู้ใหญ่ที่เป็นสมาชิกในครอบครัวของเด็ก/เยาวชน ได้แก่ พ่อ-แม่ และญาติฝ่ายแม่เป็นส่วนมาก โดยตัวละครผู้ใหญ่มักมีบทบาทสนับสนุนหรือคอยช่วยเหลือเด็ก/เยาวชน ในส่วนฉากของเรื่อง ชมัยภรนำเสนอฉากใน 3 พื้นที่หลัก คือในเมืองหลวง ในชนบท และในเมืองหลวงเปรียบเทียบกับชนบท ฉากของเรื่องมักมี

อิทธิพลโดยตรงต่อตัวละครเด็ก/เยาวชน โดยฉากเมืองหลวงเด็กหรือเยาวชนจะมีประสบการณ์ความรู้กว้างกว่าเด็กในชนบท แต่ฉากในชนบทก็มีข้อดีที่เด็กหรือเยาวชนได้อยู่ใกล้ชิดธรรมชาติมีรูปแบบชีวิตที่สงบและเป็นสุขกว่าการอยู่ในสังคมเมือง ด้านแก่นเรื่องขมขื่นเสนอความคิดสำคัญเป็น 5 ประเด็น คือ 1) ครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ทำให้ขาดความอบอุ่นส่งผลต่อเด็กทั้งทางร่างกายและจิตใจ 2) วัยรุ่นเป็นวัยที่มีความเปลี่ยนแปลงและเติบโต ผู้ที่อยู่ใกล้ชิด (โดยเฉพาะครอบครัว) ควรให้ความเข้าใจและใส่ใจพวกเขา 3) ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมระดับประเทศส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนด้วย 4) ศิลปะช่วยกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และ 5) สิ่งแวดล้อมที่ดีทำให้เด็กมีความสุขแก่นเรื่องเหล่านี้เชื่อมโยงไปถึงปัญหาต่าง ๆ ที่ปรากฏในเรื่อง โดย ในกลุ่มของเด็ก ผู้แต่งได้เสนอปัญหาที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากผู้ใหญ่ (โดยเฉพาะพ่อแม่) แล้วส่งผลกระทบต่อเด็ก ส่วนกลุ่มเยาวชน/วัยรุ่นนั้นมักมีปัญหาทั้งจากผลกระทบจากผู้ใหญ่ และปัญหาของตัวเอง

ทั้งนี้ปัญหาของเด็กนั้น ส่วนใหญ่เป็นปัญหาที่เกิดจากบุคคลใกล้ชิด โดยปัญหาหลักคือพ่อแม่หย่าร้างกัน ทำให้ครอบครัวไม่สมบูรณ์ ส่งผลให้การดำเนินชีวิตของเด็กต้องเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม หรือต้องปรับตัวไปตามสภาพของปัญหา ผู้แต่งมักสะท้อนภาพของเด็กกว่าเป็นผู้ถูกกระทำหรือผู้รับผลกระทบและบ่อยครั้งที่ผู้ใหญ่ทำตัวเป็นปัญหาของเด็ก เช่น การบังคับควบคุมเด็กจนเกินไป ไม่เคารพความคิดความต้องการของเด็ก (ได้แก่เรื่อง *ส้มโอ น้ำหนู หนูแมว*) ทำให้เด็กไม่มีความสุข ในทางกลับกันในนวนิยายเรื่อง *บ้านนี้มีรัก* ผู้แต่งได้สะท้อนภาพครอบครัวที่สมบูรณ์พร้อม (พ่อแม่ลูก) มีความรักความอบอุ่น เด็กได้รับการอบรมให้มีความรับผิดชอบ รู้หน้าที่และรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น

ปัญหาเด็กที่สำคัญ (และพบในกลุ่มเยาวชน/วัยรุ่นด้วย) คือการขาดบุคคลต้นแบบตามเพศของเด็ก (เด็กชายขาดพ่อเป็นต้นแบบ และเด็กหญิงขาดแม่เป็นต้นแบบ) ปัญหาที่ผู้แต่งสะท้อนว่าส่งผลต่อความมั่นใจและการเติบโตของเด็ก (รวมถึงวัยรุ่นด้วย) นอกจากนี้ผู้แต่งยังเสนอปัญหาที่เป็นผลกระทบจากเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ที่ส่งผลไปถึงระดับครอบครัวและเด็ก (ได้แก่เรื่อง *เด็กหญิงแห่งกลางคืน*) ภาพสะท้อนสังคมที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเมืองหลวงกับชนบท ซึ่งทำให้รูปแบบการดำเนินชีวิตของเด็ก วิธีคิดและประสบการณ์ของเด็กในเมืองหลวงแตกต่างจากชนบท โดยเห็นได้ชัดเจนว่าชนบทมีโอกาสต่าง ๆ ทั้งด้านการศึกษาและสิ่งอำนวยความสะดวกดีกว่าเมืองหลวง (ได้แก่เรื่อง *ป่าจำ ไก่ ตีตตี๋ นะจ๊ะ*) ปัญหาเด็กประการสุดท้ายคือ เด็กได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตก โดยเฉพาะด้านอาหารจานด่วน (ฟาสต์ฟู้ด) ทำให้เด็กชอบความสะดวกสบายและขาดความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมของไทยเองไม่ได้รับการปลูกฝังหรือส่งเสริมให้มีความคิดสร้างสรรค์ ผู้แต่งสะท้อนภาพผ่านนวนิยายเรื่อง *คุณปู่แว่นตาโต* ว่า หากกระตุ้นให้เด็กได้เรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะสาขาต่าง ๆ แล้ว จะทำให้เด็กมีความคิดและจินตนาการ เติบโตเป็นเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ต่อไป

ในส่วนปัญหาเยาวชนนั้น ผู้แต่งนำเสนอปัญหาของเยาวชน/วัยรุ่นชายแตกต่างไปจากฝ่ายหญิง โดยวัยรุ่นชาย (จากเรื่อง *บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย*) ซึ่งมีปัญหาตั้งต้นที่พ่อแม่หย่าร้างกัน ทำให้เกิดปัญหาที่ตามมาคือ การขาดต้นแบบเพศชาย ซึ่งนับว่ามีความสำคัญเพราะต้นแบบเพศชาย (พ่อ) มักเป็นผู้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับความเป็นชายแก่เด็กหรือวัยรุ่นชายในเรื่องต่าง ๆ เช่น เรื่อง แฟน การจัดการความขัดแย้ง (การชกต่อย) การมีความสัมพันธ์ทางเพศ รวมไปถึงเรื่องสิ่งเสพติด ส่วนเยาวชน/วัยรุ่นหญิง (จากเรื่อง *ริบบิ้นเขียวกับกล่องกระดาษแดง และคุณยายหวานซ่าส์ส์*) ผู้แต่งเสนอปัญหา

เรื่อง ช่องว่างระหว่างวัย (วัยรุ่นกับวัยชรา) เรื่องความรักในวัยเรียน (แนวความคิดรักนวลสงวนตัว) ปัญหาการปรับตัวของวัยรุ่นเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมและคนคุ้นเคย ปัญหาปมด้อยในจิตใจ ปัญหาช่องว่างระหว่างเพศ (ระหว่างพ่อกับลูกสาว) ซึ่งนำไปสู่ปัญหาการขาดต้นแบบเพศหญิง ซึ่งนับว่าสำคัญเพราะวัยรุ่นเป็นช่วงวัยที่มีความเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย การมีบุคคลต้นแบบเพศเดียวกัน สามารถช่วยแนะนำการทำหรือปฏิบัติตัวได้อย่างถูกต้องเหมาะสม อันมีผลต่อบุคลิกภาพในวัยผู้ใหญ่ต่อไป ภาพสะท้อนปัญหาวัยรุ่นหญิงประเด็นสุดท้ายที่พบคือ อกติเรื่องแม่เลี้ยง ซึ่งผู้แตงนำเสนอว่าหากผู้ใหญ่มีความอดทนและใช้เวลาแก่วัยรุ่นได้เรียนรู้และปรับตัว ก็มีการใช้เวลาาร่วมกันเพื่อให้เข้าใจซึ่งกันและกันแล้ว อกติดังกล่าวก็จะหมดไปได้

5.1.2 การแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชน

จากการศึกษาวิเคราะห์นวนิยายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนของชัยภร แสงกระจ่าง อาจกล่าวได้ว่าเนื้อเรื่องที่ผู้แตงนำเสนอคือการสะท้อนภาพเรื่องราวของเด็กและเยาวชน เพื่อให้ข้อมูลความน่ารักสดใสของเด็ก วิธีคิดหรือมุมมองของเด็กและเยาวชน รวมไปถึงความเปลี่ยนแปลงและการเติบโตของเยาวชน (วัยรุ่น) การสะท้อนปัญหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนนั้นถือว่าเป็นข้อมูลรอง (ผู้แตงไม่ได้มุ่งนำเสนอปัญหา) เห็นได้จากนวนิยายหลายเรื่อง เช่น *บ้านนี้มีรัก*, *คุณปู่แว่นตาโต* และ *ป่าจำ ไก่ ตีดีดีนะจ๊ะ* ที่เนื้อเรื่องไม่ได้สะท้อนปัญหาเกี่ยวกับเด็กโดยตรงแต่ได้สะท้อนเรื่องราวความน่ารักสดใสของเด็กไว้ และสอดแทรกข้อคิดที่น่าสนใจของผู้แตงเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน

ดังนั้น ในประเด็นการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนนั้น ข้อมูลที่พบจึงเป็นลักษณะของการคลี่คลายของปัญหา (โครงเรื่อง) มากกว่าการมุ่งเสนอวิธีแก้ไขปัญหาโดยตรง ทั้งนี้อาจสรุปแนวคิดของผู้แตงได้ว่า ปัญหาเด็กและเยาวชนเป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องร่วมมือกันแก้ไข เพราะเด็กหรือเยาวชนในแต่ละครอบครัวเป็นหน่วยสำคัญของสังคมหากเด็กและเยาวชนรวมถึงครอบครัวไม่มีปัญหาหรือมีความสุขสังคมก็มีความสุขไปด้วย โดยสรุปประเด็นการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนที่พบในนวนิยายที่ศึกษาได้แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะคือ 1) การแก้ไขปัญหาโดยเด็กและเยาวชนเอง กับ 2) การแก้ไขปัญหาโดยบุคคลที่เกี่ยวข้อง สาระสำคัญในแต่ละลักษณะมีดังนี้

การแก้ไขปัญหาโดยเด็กและเยาวชนเองนั้น มีลักษณะเป็นปฏิภริยาหรือการรับมือกับปัญหาของเด็กและเยาวชน (วัยรุ่น) โดยในเบื้องต้นทั้งเด็กและเยาวชนจะพยายามแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่พวกตนประสบเพื่อบรรเทาปัญหาลง วิธีนี้มักไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่แท้จริง (ต้นเหตุ) ได้ แต่อาจเป็นจุดเริ่มต้นเรียกความสนใจจากผู้ใหญ่ให้ช่วยแก้ไขปัญหา (ได้แก่เรื่อง *บ้านนี้มีรัก*) ได้ดีขึ้น ในกรณีที่เด็กไม่สามารถหาทางแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง วิธีถัดมาที่เด็กใช้คือการขอความช่วยเหลือจากบุคคลอื่น ซึ่งก็อาจเป็นสมาชิกในครอบครัวหรือเพื่อนบ้าน (ได้แก่เรื่อง *ส้มโอ* *น้ำหมู* *หนูแมว*) ก็เป็นไปได้

ในส่วนการแก้ไขปัญหาของวัยรุ่นนั้น มีความซับซ้อนกว่าของเด็กและมีความแตกต่างกันระหว่างวัยรุ่นชายและหญิง โดยวัยรุ่นหญิงวิธีการแก้ไขจะไม่รุนแรงมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป ได้แก่ การเขียนบันทึกหรือจดหมายระบายความคิดความรู้สึกถึงบุคคลใกล้ชิด (ได้แก่เรื่อง *ริบบิ้นเขียวกับกล่องกระดาษแดง* และ *บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย*) การร้องไห้ การเลี้ยงหรือเล่นกับสัตว์เลี้ยง (ได้แก่เรื่อง *คุณยายหวานซ่าส์ส์*) หรือการค่อย ๆ เรียนรู้และปรับตัวเข้ากับสถานการณ์สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงหรือไม่คุ้นเคย ในส่วนวัยรุ่นชาย วิธีแก้ไขปัญหานั้นมีลักษณะที่จะใช้สิ่งช่วยอื่น ๆ มากกว่าวัยรุ่นหญิง โดยสิ่งช่วยเหล่านั้นมักให้ความรู้สึกดีขึ้นชั่วคราวแต่ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้

อย่างจริงจังตรงกันข้ามจะนำปัญหาอื่น ๆ ตามมาอีก สิ่งช่วยดังกล่าวได้แก่ การมีแฟน การติดกลุ่มเพื่อน การมีเพศสัมพันธ์ การใช้ยาหล่อประสาท หรือแม้แต่การดื่มสุรา

วิธีการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนที่มีประสิทธิภาพกว่าการแก้ไขปัญหาด้วยตนเองของเด็กหรือเยาวชน ได้แก่ การแก้ไขปัญหาด้วยบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมี 2 กลุ่มหลักคือ กลุ่มแรกพ่อ-แม่หรือญาติใกล้ชิดกับอีกกลุ่มคือ บุคคลทั่วไปที่พบเห็นปัญหา (ไม่ใช่ญาติ) โดยในกลุ่มแรกผู้แต่งมักสะท้อนให้เห็นว่าเป็นผู้ร่วมอยู่ในปัญหาของเด็กหรือเยาวชนด้วย และในหลายกรณีก็เป็นสาเหตุของปัญหาด้วย ผู้แต่งจึงมักเสนอเนื้อเรื่องให้ตัวละคร (ผู้ใหญ่) เหล่านั้น มีการปรับตัวหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การกระทำเดิม จึงทำให้ปัญหาคลีคลายหรือหมดไปได้ (ได้แก่เรื่อง *ส้มโอ น้ำหนู หนูแมว*) ในส่วนบุคคลทั่วไปที่พบเห็นปัญหานั้น ผู้แต่งเน้นเรียกร้องให้บุคคลเหล่านั้นมีความเมตตากรุณาต่อเด็กหรือเยาวชนให้การอุปถัมภ์ช่วยเหลือผู้อื่นแม้จะไม่ได้เป็นญาติกันก็ตาม (ได้แก่เรื่อง *เด็กหญิงแห่งกลางคืน*)

ผลสรุปของการวิเคราะห์เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในนวนิยายของขมัยภร แสงกระจ่างนี้ นับว่าได้พบข้อมูลและแนวคิดเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน รวมไปถึงสังคมไทยร่วมสมัยที่มีความสมจริงและเป็นประโยชน์ เป็นประเด็นปัญหาและเรื่องราวที่เกิดขึ้นและดำเนินอยู่จริงในสังคมไทย หากผู้อ่านและรวมถึงผู้ศึกษานวนิยายของขมัยภร จะนำข้อมูลไปพิจารณาและปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องในส่วนที่ตนเกี่ยวข้องแล้ว ก็อาจช่วยลดหรือแก้ไขปัญหาด้วยเด็กและเยาวชนในสังคมไทยลงได้ไม่น้อย

5.2 อภิปรายผล

การวิเคราะห์เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในนวนิยายของขมัยภร แสงกระจ่าง จากนวนิยายที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน รวม 8 เรื่อง (ดังระบุแล้ว) นี้ ได้ข้อสรุปที่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ กล่าวคือ 1) องค์ประกอบสำคัญของนวนิยายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนของขมัยภร แสงกระจ่างสะท้อนถึงแนวการประพันธ์เรื่องเด็กและเยาวชนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของขมัยภรที่เน้นความน่ารักสดใสของเด็กเป็นสำคัญ และ 2) นวนิยายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนของขมัยภร แสงกระจ่าง นำเสนอปัญหาด้วยเด็กและเยาวชนและวิธีแก้ไขปัญหาด้วยที่สอดคล้องกับความเป็นจริงในสังคมไทยร่วมสมัย จากการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาด้วยเด็กและเยาวชนในบทที่ 3) และการแก้ไขปัญหาด้วยเด็กและเยาวชนในบทที่ 4 เห็นได้ชัดเจนว่า เนื้อหาของนวนิยายของขมัยภรมีลักษณะเป็นเรื่องแนวสมจริง (Realistic) สะท้อนภาพและเรื่องราวของสังคมไทยร่วมสมัยในช่วงเวลาของเนื้อเรื่อง คือประมาณช่วงทศวรรษ 2530 – 2540 โดยมีการอ้างอิงถึงเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นจริงในสังคมไทย เช่น วิกฤตเศรษฐกิจถดถอย (พองสบู่แตก) ในช่วงต้นทศวรรษ 2540 (ฉากเริ่มเรื่องของนวนิยายเรื่อง *เด็กหญิงแห่งกลางคืน*)

แนวการประพันธ์วรรณกรรมเยาวชนของขมัยภร แสงกระจ่าง มีลักษณะโดดเด่นกว่านักเขียน “รุ่นพี่” ในยุคก่อนหน้าตน เช่น ม.ล. ศรีฟ้า มหาวรรณ (สีฟ้า ลดาพรรณ) ดังที่ รสลิน นิรันราย (2548) ศึกษาไว้ กล่าวคือ นวนิยายเด็กและเยาวชนของ ม.ล. ศรีฟ้า เน้นนำเสนอปัญหาด้วยเด็กและเยาวชนในลักษณะที่เป็นความบกพร่องของเด็ก เช่นปัญหาด้วยที่มีสุขภาพร่างกายไม่สมบูรณ์แข็งแรง ปัญหาด้วยที่ถูกกลโห้แบบใช้ชีวิตประจวนความผิด ปัญหาด้วยที่ไม่มีของเล่น หรือขาดโอกาสทางการศึกษา เป็นต้น หรือปัญหาด้วยที่เกิดจากความผิดพลาดของผู้ใหญ่ (ผู้ปกครอง) เช่น ปัญหาการอบรมเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสมจากผู้ปกครอง ปัญหาการขาดความรักความอบอุ่นในครอบครัว หรือปัญหาเยาวชนถูกทำร้ายร่างกายและจิตใจ ในขณะที่แนวเรื่องของขมัยภรแม้จะนำเสนอปัญหาด้วยเด็กและเยาวชน แต่เนื้อเรื่องส่วนใหญ่

จะสื่อถึงความน่ารักสดใสของเด็ก หรือที่เกี่ยวกับวัยรุ่นก็จะมีลักษณะไม่ก้าวร้าวไม่อมทุกข์ บรรยากาศของเรื่องมักสะท้อนถึงความรักความหวังโยของสมาชิกในครอบครัว แม้จะมีความไม่เข้าใจหรือขัดแย้งบ้าง แต่ในที่สุดเรื่องราวก็คลี่คลายไปและเรื่องจบลงอย่างที่คุณผู้อ่านรู้สึก “เบาใจ”

ตัวละครเด็กและเยาวชนของชัชวาลน์ว่ามีความสมจริง สอดคล้องกับที่ ศรีเรือน แก้วกำแหง (2549) ให้คำอธิบายเกี่ยวกับวัยเด็กตอนกลาง (ช่วงประมาณ 6 – 13 ปี) ว่า “พัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยนี้จะมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น พัฒนาการทางสติปัญญาเจริญเติบโตไปอีกลำดับขั้นหนึ่ง พัฒนาการทางสังคมขยายขอบข่ายกว้างขวางของเด็ก ๆ มักใช้เวลากับผู้ใหญ่อื่น ๆ ที่มีใช้พ่อแม่หรือ/และบุคคลในบ้านยาวนานขึ้น รู้จักคบหากับเพื่อนร่วมรุ่นได้ดีกว่าในวัยเด็กตอนต้น...” ตัวอย่างตัวละครที่มีลักษณะดังกล่าวนี้อย่างชัดเจนในนวนิยายของชัชวาลน์คือ ด.ญ. ตี๊ดตี๊ด (ประมาณ 8 – 9 ปี/อยู่ชั้นประถม 4) จากเรื่อง *ป่าจำ ไก่ ตี๊ดตี๊ด* นะจ๊ะ ตัวละครตี๊ดตี๊ดเป็นเด็กหญิงที่น่ารัก ช่างพูด มีความทันสมัยแบบเด็กเมือง เมื่อมีโอกาสรู้จัก ด.ช. ตะโก้ (เด็กสุพรรณฯ) ก็ผูกมิตรสนิทสนมจนเขียนจดหมายเล่าเรื่องราวของแต่ละฝ่ายสู่กันฟัง เป็นต้น

ในส่วนของวัยรุ่น ศรีเรือน อธิบายว่า “...วัยรุ่นเป็นช่วงเวลาที่พัฒนาการเด่น ๆ ในแทบทุกด้าน เป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างความเป็นเด็กและผู้ใหญ่จึงเป็นระยะเวลาที่เด็กต้องปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการด้านต่าง ๆ อย่างเข้มข้นในแทบทุกด้าน ทำให้วัยรุ่นเป็นวัยที่ค่อนข้างละเอียดอ่อน เพราะหากดำเนินชีวิตผิดพลาดหรือปรับตัวไม่ถูกต้องจะต้องกลายเป็นวัยรุ่นที่เป็นปัญหาปัญหาบางอย่างหากแก้ไขไม่ทันหรือไม่ได้รับการแก้ไขจะยึดเยื้อไปจนเข้าวัยผู้ใหญ่...” ตัวละครวัยรุ่นจากนวนิยายเกี่ยวกับเยาวชน (วัยรุ่น) ที่ศึกษาทั้ง 3 เรื่อง มีลักษณะดังคำอธิบายข้างต้นทุกประการ ตัวอย่างเช่น เตี้ยว (16 ปี) จากเรื่อง *บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย* ชัชวาลน์สะท้อนให้เห็นว่า ด้วยวัยหัวเลี้ยวหัวต่อของเขาประกอบกับความเปลี่ยนแปลงในครอบครัว (พ่อหย่ากับแม่) ทำให้จิตใจเขาอ่อนแอ รู้สึกว่าเหว (ขาดพ่อเป็นที่ปรึกษาและเป็นต้นแบบ ขณะที่แม่ไม่เข้าใจความคิดของลูกผู้ชาย) ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมามากมาย นับตั้งแต่เรื่องชกต่อย หนีโรงเรียน มีเพศสัมพันธ์ จนถึงใช้ยาเสพติด ประสาท และดื่มสุรา อย่างไรก็ตาม ผู้ปกครองของเตี้ยว (แม่ ป้าณี พ่อ ลุงเด่น) ก็ได้ช่วยกันประคับประคองจนเขาผ่านพ้นปัญหาช่วงสำคัญของชีวิตมาได้

นวนิยายเรื่อง *บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย* นับว่าเป็นงานเขียนเรื่องเอกของชัชวาลน์ เพราะประสบความสำเร็จในหลายด้าน (ได้รับรางวัล / พิมพ์ซ้ำหลายครั้ง / ได้รับการสร้างเป็นละครโทรทัศน์) เนื้อเรื่องที่ผู้แต่งสะท้อนเกี่ยวกับปัญหาเยาวชนนั้นสอดคล้องกับความเป็นจริงและข้อมูลเชิงวิชาการ ดังที่ สุพัตรา สุภาพ (2535) อธิบายเกี่ยวกับวัยรุ่นไว้ว่า “วัยรุ่นเป็นวัยที่เปลี่ยนจากเด็กไปสู่ผู้ใหญ่ เป็นวัยอยู่ระหว่างความเป็นเด็กกับความเป็นผู้ใหญ่หรือเป็นวัยที่ย่างเข้าสู่ความเป็นหนุ่มสาว เป็นวัยที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีผลกระทบต่อความเจริญทางด้านอื่น ๆ ด้วย เช่นอารมณ์หวนไหวง่าย เต็มไปด้วยความเพ้อฝัน มีอุดมคติสูงส่ง มักจะมองสิ่งต่าง ๆ ในแง่ดี [...] นอกจากนี้ยังต้องการให้เพื่อนยอมรับ รักเพื่อนต่างเพศ รักความเป็นอิสระ ต้องการความอบอุ่น เป็นต้น” สุพัตรา ยังบอกถึงสาเหตุของปัญหาของวัยรุ่นว่าเกิดจากปัจจัยหลัก 2 ประการคือ ตัววัยรุ่นเอง และ สิ่งแวดล้อม อันได้แก่ บ้าน ครู และเพื่อน

ปัญหาต่าง ๆ ที่ตัวละครเอก (วัยรุ่นชาย) ของเรื่อง *บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย* ประสบล้วนเกิดจากปัจจัยดังที่สุพัตราระบุ จึงอาจกล่าวได้ว่า นอกจากชัชวาลน์จะมีความสามารถในเชิงวรรณศิลป์ (แต่ง

นวนิยาย) แล้ว ยังมีความรู้เชิงวิชาการและประสบการณ์ชีวิตจริง ซึ่งชัยภรสามารถประมวลและผสมผสานเข้ากัน สร้างขึ้นเป็นผลงานประพันธ์ที่มีคุณค่าให้ทั้งความบันเทิงและสาระที่อาจเป็นตัวอย่างบทเรียนให้แก่ผู้ปกครองและวัยรุ่นทั่วไปได้

อาจกล่าวได้ว่าคุณค่าของนวนิยายของชัยภร แสงกระจ่างนั้น มีมากเกินขอบเขตของ “เรื่องแต่ง” (นวนิยาย) ทั้งนี้เพราะชัยภรได้มุ่งนำเสนอแนวคิดสำคัญเรื่อง ความสำคัญของครอบครัว ผ่านนวนิยายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนไว้อย่างชัดเจน ดังที่เนื้อเรื่องส่วนใหญ่ของนวนิยายที่ศึกษาจะมีจุดเริ่มต้นของปัญหาจาก “ครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์” (ส่วนใหญ่เพราะพ่อแม่หย่าร้างกัน) โดยชัยภรจะไม่เน้นย้ำที่ “สาเหตุ” อย่างชัดเจน ตรงกันข้ามมักไม่กล่าวถึงโดยตรงแต่จะเป็นเพียงพาดพิงถึง หรือบอกเป็นนัย ๆ จุดเน้นของชัยภรมักเป็นเรื่องราวหรือผลที่เกิดตามมาจากรอบครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ (แตกแยก) แนวคิดหลักเช่นนี้ของชัยภรสอดคล้องกับทัศนะของ สมศักดิ์ โลหาคีติ (2548) ซึ่งได้ย้ำถึงความสำคัญของพ่อแม่หรือครอบครัวว่า “จากประสบการณ์ทำงานด้านเด็กที่ผ่านมา พบว่า พ่อแม่ คือคีย์สำคัญในการสร้างให้เด็กเป็นอย่างไร ซึ่งพ่อแม่ยังขาดทักษะประสบการณ์และความรู้ในการดูแลเด็กอยู่มาก...”

นวนิยายของชัยภร แสงกระจ่าง ได้ทำหน้าที่เป็นสื่อทางอ้อม (หรือสื่อทางเลือก) ที่ให้ความรู้เรื่อง “ความสำคัญของครอบครัว” ซึ่งควรต้องมีพ่อ แม่ และลูกที่รักกันและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร (2548) กล่าวถึงคุณูปการของวรรณกรรมว่า “...เมื่อพิจารณาจากนวนิยายบางส่วน... จะเห็นได้ว่านวนิยายเหล่านี้ทำหน้าที่มากกว่าการเป็นกระจกสะท้อนภาพ [...] ประเด็นปัญหาต่างๆในสังคมอาจมองได้หลายแง่มุม นักเขียนนวนิยายก็เป็นสมาชิกหนึ่งในสังคมที่เสนอทัศนะความคิดเห็นของตนลงไปในวรรณกรรม ซึ่งอาจพ้องหรือขัดแย้งกับความคิดเห็นของคนอื่นในสังคม... เป็นการเปิดโลกทัศน์ของผู้อ่านให้กว้างขึ้น ดังนั้น นวนิยายจึงไม่เพียงเป็นงานบันเทิงคดีที่พาผู้อ่านไปเสพสุขอารมณ์ในโลกจินตนาการเท่านั้น แต่นวนิยายยังปลูกสำนึกให้ผู้อ่านมองเห็นโลกและชีวิตแง่มุมใหม่ ๆ และหลากหลายอีกด้วย”

นวนิยายของชัยภร แสงกระจ่าง จัดได้ว่าอยู่ในกลุ่มของ “นวนิยายที่ปลูกสำนึกให้ผู้อ่านมองเห็นโลกและชีวิตแง่มุมใหม่ ๆ และหลากหลาย” ตามทัศนะของสุวรรณา ทั้งนี้เพราะสาระสำคัญที่ผู้วิจัยได้จากการศึกษาวิเคราะห์นวนิยายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนของชัยภรก็คือ เด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรที่สำคัญ ความรักความเข้าใจต่อพวกเขาจะช่วยหล่อหลอมและประดับประดาให้ทรัพยากรอันมีค่านี้เติบโตเบ่งบานขึ้นได้ แม้หากจะมีปัญหาใด ๆ เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนบ้างก็ตาม การแก้ไขปัญหานั้น ๆ ก็เป็นหน้าที่ของทุกคนที่เกี่ยวข้องหรือพบเห็นปัญหาที่จะต้องช่วยกันคลี่คลายปัญหาให้หมดไป แล้วสังคมเราที่ประกอบไปด้วยสมาชิกทุกวัยก็จะอยู่กันได้อย่างผาสุก

5.3 ข้อเสนอแนะ

การศึกษาภาพสะท้อนปัญหาเด็กและเยาวชนในนวนิยายของชัยภร แสงกระจ่างนี้ปรากฏผลเป็นที่น่าพอใจ นับว่ามีคุณค่าควรแก่การศึกษาวิจัยมาก ทั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าประเด็นที่เกี่ยวข้องซึ่งอาจศึกษาวิจัยต่อไป มีดังนี้

- 1) การศึกษาวิเคราะห์เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและเยาวชนกับผู้ใหญ่ในนวนิยายของชัยภร แสงกระจ่าง
- 2) การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องครอบครัวในวรรณกรรมเด็กของนักเขียนคนอื่น ๆ

บรรณานุกรม

- ชนิษฐา ทินวัฒน์. (2549) ภาพสะท้อนของสังคมด้านการศึกษาและวัฒนธรรมในนวนิยายของ **ดอกไม้สด**. สารนิพนธ์. กศ.ม. (สาขาวิชาภาษาไทย). กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- คณะทำงานโครงการความร่วมมือสร้างเสริมกิจกรรมเพื่อลดพฤติกรรมเสี่ยงด้านยาเสพติดในกลุ่มเด็ก และเยาวชนในสถานพินิจฯ และศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน และ หน่วยวิจัยสารเสพติด และผลกระทบทางสังคมสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2551) **สถานการณ์ปัญหาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนในสถานพินิจฯ และศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน จังหวัดชลบุรีและระยอง: ข้อมูลจากเยาวชนที่จับกุมตั้งแต่ ตุลาคม 2550 ถึงมีนาคม 2551**. งานวิจัย. กรุงเทพมหานคร : ส่วนวิชาการด้านยาเสพติด สำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด สำนักงาน ป.ป.ส.
- ชาญคณิต กฤตยา สุริยะมณี และอุนิสา เลิศโตมรสกุล. (2553) **การกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน ในคดีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินในประเทศไทย : แนวทางในการป้องกันและแก้ไขโดยอาศัย ปัจจัยที่เป็นตัวทำนายทางด้านอาชญาวิทยา**. รายงานการวิจัย สมศ. กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ตรีศิลป์ บุญขจร. (2542) **นวนิยายกับสังคมไทย (2475 - 2500)**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทวีศักดิ์ ปิ่นทอง. (2546) **นวนิยายกับการเมืองไทย ก่อนและหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2514 (พ.ศ. 2507 - 2522)**. กรุงเทพมหานคร : รักอักษร.
- นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์. (2543) **ปัญหาสำคัญ ๆ ในสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นวลอนงค์ สุวรรณเรือง. (2544) **สถาบันครอบครัวในนวนิยายของขมัยภร แสงกระจ่าง แนวคิด และวิธีนำเสนอแนวคิด**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สาขาภาษาไทย กลุ่มวรรณคดี) มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- บุญเลิศ จิรภัทร์. (2548) **หลักธรรมเพื่อการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตสำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชน กลุ่มข้าราชการ และกลุ่มประชาชน**. รายงานการวิจัย ค.บ. (ครุศาสตรบัณฑิต) กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- พลศักดิ์ จิรไกรศิริ. (2522) **วรรณกรรมการเมือง**. กรุงเทพมหานคร : กราฟิคอาร์ต.
- เพ็ญจันทร์ ประดับมุข-เซอร์เรอร์ และคณะ. (2551) **มิติทางสังคมวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อพฤติกรรม ความรุนแรงในเด็กและเยาวชน**. รายงานการวิจัย กรุงเทพมหานคร : กระทรวงการพัฒนา สังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- รพินทร์ ณ ถลาง. (2546) **รายงานสรุปผลการดำเนินงานโครงการวรรณกรรมนิทัศน์สำหรับเด็ก มยุรี จารุปานและปีงบประมาณ 2546**. กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- มยุรี จารุปาน และ เจื้อจันท์ จงสถตอยู่. (2549) **ปัญหาเด็กและเยาวชนกับการส่งเสริมอาชีพ**. พิมพ์ครั้งที่ 10. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- วิทย์ ศิวะศรียานนท์. (2513) **วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์**. กรุงเทพมหานคร : สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย.
- รสลิน นิรันราย. (2548) **ภาพสะท้อนเด็กและเยาวชนในนวนิยายของ ม.ล.ศรีฟ้า มหาวรรณ**. กศ.ม. (สาขาวิชาภาษาไทย) กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศรีเรือน แก้วกังวาน. (2549) **จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย** พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมศักดิ์ โล่ดี. (2548) **สรุปรายงานการเสวนาเรื่อง การสร้างต้นทุนชีวิต เพื่อการแก้ไขวิกฤติเด็กและเยาวชนในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร : ชมนาด.
- สนั่น มีชั้นหมาก. (2537) **วิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเด็ก**. ปริญญาโท กศ.ม. (สาขาวิชาภาษาไทย) กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สาวตรี สิงห์ใหม่. (2549) **ภาพสะท้อนการศึกษาไทยในวรรณกรรมของ ถวิลย์ มาศจรัส**. สารนิพนธ์ กศ.ม. (สาขาวิชาภาษาไทย) กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุพัตรา สุภาพ. (2535) **ปัญหาสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์ ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- สุภาวดี มิตรสมหวัง. (2524) **ปัญหาสังคม**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร์. (2548) **ทางสายใหม่แห่งวรรณกรรมไทย : ทัศนะวิจารณ์ต่อนวนิยายยุคแรก**. กรุงเทพมหานคร : ชมนาด.
- อนุสรรา ดีไหว้. (2552) **คำสอนในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด**. กศ.ม. (สาขาวิชาภาษาไทย) กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อรทิพย์ อังศุรรังสี. (2550) **ลีลาการใช้ภาษาในนวนิยายของนางขมัยภร แสงกระจ่าง**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ภาษาไทย) กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อานนท์ อาภาภิรม. (2517). **ปัญหาสังคม**. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด โอเดียนสโตร์
- “ประวัติย่อของขมัยภร แสงกระจ่าง” (ม.ป.ป.) **ประวัตินักเขียน**. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://praphansarn.com/ขมัยภร%20%20แสงกระจ่าง/writer/154> (2 กรกฎาคม 54)

ภาคผนวก

ภาคผนวก
ผลงานเขียนของชัยภร แสงกระจ่าง

ผลงานรวมเล่ม

- พ.ศ. 2515 - งานเขียนงานวิจารณ์รวมเรื่องสั้นและบทร้อยกรองชุด “ความเงิบ” ของ สุชาติ สวัสดิ์ศรี
- พ.ศ. 2516 - ใบไม้แห่งนาคร (บทกวี) ร่วมกับคนอื่น ๆ
- พ.ศ. 2519 - วิเคราะห์วรรณกรรมแนวประชาชน (บทวิจารณ์) ใช้นามปากกา "นคินี วิทูธีรศานต์" (ใช้ครั้งเดียวแล้วไม่ได้ใช้อีกเลย)
- พ.ศ. 2525 - เส้นทางของแม่ (นวนิยายขนาดสั้น) ใช้นามปากกา "แสนดาว"(นามปากกาที่ใช้ครั้งเดียวเช่นกัน)
- พ.ศ. 2530 - ปราบฎการณแห่งกวี (บทวิจารณ์)
- พ.ศ. 2531 - วันคดีเครื่องราชฯ (บันทึกชีวิตจริง)
- พ.ศ. 2532 - ญ หญิงอดทน (รวมเรื่องสั้น)
- พ.ศ. 2533 - ผู้หญิงนะ (รวมเรื่องสั้น)
- พ.ศ. 2535 - บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย (วรรณกรรมเยาวชน) (รางวัลชมเชย ประเภทบันเทิงคดีสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น จากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ) สร้างเป็นภาพยนตร์และละครโทรทัศน์หนึ่งในห้าร้อยเล่มหนังสือดีของสมาพันธ์องค์การเพื่อการพัฒนาหนังสือและการอ่าน
- พ.ศ. 2536 - หนูน้อยตัวหนังสือ (บทกวี)
- พ.ศ. 2537 - คนในบ้านหนังสือ (สารคดีเชิงวรรณศิลป์)
- พ.ศ. 2538 - นางสิงห์มอเตอร์ไซค์ (รวมเรื่องสั้น)
- พ.ศ. 2539 - อ่านหนังสือเล่มนี้เถอะ...ที่รัก (นวนิยายสำหรับนักอ่าน-ไพลิน รุ่งรัตน์) (รางวัลชมเชย ประเภทบันเทิงคดี สำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น จากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ)
- บ้านไร่เรือนตะวัน (นวนิยาย) (สร้างเป็นละครโทรทัศน์)
 - หน้าต่างสี่ชมพู ประตูลีฟ้า (นวนิยาย) (สร้างเป็นละครโทรทัศน์)
 - มุมดี ๆ ของชีวิต (เรื่องสั้น ๆ ไพลิน รุ่งรัตน์)
- พ.ศ. 2540 - จากดวงตาดอกไม้ (นวนิยาย) ตะวันขึ้นที่ภูพระบาท (นวนิยาย)
- พ.ศ. 2541 - อรุณในราตรี (รวมบทกวี)
- จดหมายถึงดวงดาว (นวนิยาย) (สร้างเป็นละครโทรทัศน์)
- พ.ศ. 2542 - เข้าชั้น คินฉาย (นวนิยาย)
- สู้ดวงใจแผ่นดิน (นวนิยาย)
 - ตั้งมีงานเร่ร่อน (เรื่องสั้น)
- พ.ศ. 2543 - กระต้อมแสงเงิน (นวนิยาย) (สร้างเป็นละครโทรทัศน์)
- บ้านนี้มีหมากับแมว (นวนิยาย)
 - ปากกล้วยทอง (สารคดี)
 - ดอกไม้ในสายธาร (สารคดีธรรมะ)

- พ.ศ. 2544 - หมู่บ้านคนฝันดี (นวนิยาย)
 - มิ่งมิตรในสวนดอกไม้ (นวนิยาย)
 - วุ่นวายสบายดี (นวนิยาย)
 - โลกนี้น่ารัก (วรรณกรรมเยาวชน)
 - จอห์น โอโตเซา ปราชญ์นักสู้แห่งภูเขาสารคดี
- พ.ศ. 2545 - สัมโอ น้ำห่ม หนูแมว (วรรณกรรมเยาวชน)
 - เข้าครึ่งขาม เย็นครึ่งขาม (นวนิยาย)
 - ห้องนี้รื่นรมย์ (นวนิยาย)
- พ.ศ. 2546 - สวัสดิ์ข้างถนน (วรรณกรรมเยาวชน) (รางวัลชมเชย ประเภทบันเทิงคดี สำหรับเด็กอายุ 14 - 18 ปี จากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ พ.ศ. 2546)
 - ฤดูร้อน...มีดอกไม้บาน (นวนิยาย)
 - แบ่งฟ้า ปันดิน (นวนิยาย)
 - แกะลายไม้หอม กฤษณา อโศกสิน (สารคดี)
- พ.ศ. 2547 - รีบปั่นเชียวกับกล่องกระดาษแดง (นวนิยายเยาวชน) (สร้างละคร)
 - ยามบ่ายวันเสาร์ ยามเช้าวันอาทิตย์ (นวนิยาย)
 - แมวดำในสวนสีชมพู (นวนิยายเยาวชน)
- พ.ศ. 2548 - บานไม่รู้โรย (นวนิยาย)
 - ปยุ่นุ่นกับสำลี (นวนิยาย)
- พ.ศ. 2549 - กุหลาบในสวนเล็ก ๆ (นวนิยาย)
 - คุณยายหวานซ่าส์ซ่าส์ (นวนิยาย)
 - รังนกบนปลายไม้ (นวนิยาย)

ผลงานที่ได้รับรางวัล

- พ.ศ. 2532 - วรรณพิณิจ กฤษณา อโศกสิน (บทวิจารณ์) รางวัลชมเชย ประเภทสารคดี จากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ
- พ.ศ. 2533 - บ้านหนังสือในหัวใจ (สารคดี) รางวัลชมเชย ประเภทสารคดีสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ
- พ.ศ. 2533 - มิเหมือนแม่น้ำอันใดเลย (บทกวี) รางวัลชมเชย ประเภทบทกวี จากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ
- พ.ศ. 2534 - บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย (วรรณกรรมเยาวชน) รางวัลชมเชย ประเภทบันเทิงคดี สำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ
- พ.ศ. 2539 - อ่านหนังสือเล่มนี้เถอะ...ที่รัก (นวนิยายสำหรับนักอ่าน-โพลิน รุ่งรัตน์) รางวัลชมเชย ประเภทบันเทิงคดี สำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น จากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ
- พ.ศ. 2542 - บ้านนี้มีรัก (วรรณกรรมเยาวชน) รางวัลชมเชย ประเภทบันเทิงคดีสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ

- พ.ศ. 2543 - พระอาทิตย์ขึ้นแรม (นวนิยาย) รางวัลชมเชย ประเภทนวนิยาย จากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ
- คุณปู่แว่นตาโต (วรรณกรรมเยาวชน) รางวัลดีเด่น ประเภทบันเทิงคดีสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น จากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ
- พ.ศ. 2544 - ป้าจำ ไก่ ดีดีดี นะจ๊ะ (วรรณกรรมเยาวชน) รางวัลชมเชย ประเภทบันเทิงคดีสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ
- พ.ศ. 2545 - แม่ลูกปลุกต้นไม้ (สารคดี) รางวัลชมเชย ประเภทสารคดี สำหรับเด็กอายุ 14 - 18 ปี จากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ
- พ.ศ. 2546 - สวีستیข้างถนน (วรรณกรรมเยาวชน) รางวัลชมเชย ประเภทบันเทิงคดี สำหรับเด็กอายุ 14 - 18 ปี จากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ
- พ.ศ. 2547 - ในสวนฝัน (รวมเรื่องสั้น) รางวัลชมเชย ประเภทเรื่องสั้น จากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ
- พ.ศ. 2548 - เด็กหญิงแห่งกลางคืน (นวนิยายเยาวชน) รางวัลชมเชย ประเภทบันเทิงคดีสำหรับเด็กอายุ 14 - 18 ปี จากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ - สกุล MR. XU HAISHENG (ชวิน)
 วัน เดือน ปีเกิด 1 ตุลาคม 2530
 ที่อยู่ปัจจุบัน 162 หมู่ 1 ตำบลสามร้อยยอด อำเภอสามร้อยยอด
 จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 77120 ประเทศไทย

ประวัติการศึกษา
 พ.ศ. 2552 คณะศิลปศาสตร์วัฒนธรรมตะวันออกเฉยงใต้
 วิทยาลัยอาชีวศึกษาภาษาต่างประเทศตงฟางกว้างซี
 ศิลปศาสตร์บัณฑิต (ภาษาไทย)

ประวัติการทำงาน
 พ.ศ. 2553 - 2555 ล่ามภาษาไทย - จีน บริษัท ทีซีไอ ทีวี จำกัด
 พ.ศ. 2556 - ปัจจุบัน ล่ามภาษาไทย - จีน บริษัท โรแยล ลานชันอินเตอร์เนชันแนล จำกัด